

5. BETÆNKNING

FRA

FORVALTNINGSKOMMISSIONEN AF 1946

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1949

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
I. Arbejdet indenfor kommissionen siden afgivelsen af 4. betænkning	7
II. Betænkning vedrørende statens tekniske tilsyn med havne, diger m. v.	10
A. Havnene	10
B. Diger, pumpe- og landvindingslag	13
III. Betænkning vedrørende matrikelvæsenets forhold	17
A. Matrikelvæsenets organisation og administration	17
B. Forretningsgangen i matrikeldirektoratet	19
C. Lokale- og personaleforhold	21
D. Decentralisering af matriklen	23
a. Matriklen i forhold til andre myndigheder	23
b. Matriklen i forhold til befolkningen	24
c. Matriklens vedligeholdelse og fornyelse. Forholdet til landinspektørerne	25
E. Decentraliseringens form	26
F. Distriktskontorenes antal og områder	29
G. Økonomiske spørgsmål	30
a. Lønninger m. v.	30
b. Lokaleforhold	34
c. Andre omkostninger ved decentraliseringens gennemførelse	35
Bilag 1. Forretningsgangen i et udstykningskontor	36
Bilag 2. Skrivelse af 26. marts 1935 fra udvalget for provinsen og hovedstaden til land- landbrugsministeriet	37
Bilag 3. Skrivelse af 13. januar 1947 fra den danske landinspektørforening til forvalt- ningskommissionen	39
Bilag 4. Kort med distriktskontorenes områder	38
IV. Betænkning vedrørende statens udlånsvirksomhed	40
A. Arbejdsudvalgets nedsættelse og opgaver	40
B. Oversigt over statens udlånsvirksomhed m. v.	41
C. Redegørelse for de nuværende udlånsinstitutioner og udlånsopgaver	41
I. Finansministeriets statsaktivforvaltning	41
Statsaktivforvaltningens personale pr. 1. januar 1948	49
II. Kongeriget Danmarks hypotekbank	50
III. Institutioner m. v., tilknyttet hypotekbanken	54
a. Kongeriget Danmarks tiendebank	54
b. Statens boligfond	54
c. Den kommunale lånefond	55
d. Kongeriget Danmarks fiskeribank	55
e. Forskellige statslån, hvis administration er henlagt til hypotekbanken	55
Personalet i kongeriget Danmarks hypotekbank med tilsluttede institutioners direk- tion, bestyrelse m. v. pr. 1. januar 1948	57

	Side
IV. De sønderjydske udlånsinstitutioner	58
1. Lånekassen for Sønderjylland	58
2. Udligningskassen for Sønderjylland	62
3. Sønderjydsk hypoteklånepfond	62
4. Udvalget for renteletelse m. v. i Sønderjylland	64
Oversigt over de sønderjydske låneinstitutioners direktion, bestyrelse m. v. og personale pr. 1. januar 1948.	66
D. Ulemper ved den nuværende ordning	67
E. Kreditinstitut eller udlånsdirektorat	68
F. Udlånsdirektoratets sagområde	70
G. Bemærkninger vedrørende kongeriget Danmarks hypotekbank	77
H. Udlånsdirektoratets placering i forhold til finansministeriet og fagministerierne	80
I. Udlånsdirektoratets indre organisation	83
K. Samlet budget for statens udlån	88
L. Personaleforhold i udlånsdirektoratet	92
M. Kommissionens forslag	94
Bilag 5. Udkast til forslag til lov om statens udlån	100
Bilag 6. Udkast til overenskomst mellem finansministeriet og kongeriget Danmark hypotekbank angående administration af statslån	106
V. Kommissionens udtalelser vedrørende de i nærværende betænkning vedføjede indstillinger m. v.	109
Bilag 7. Betænkning nr. 2 fra det under 14. april 1947 nedsatte udvalg vedrørende fængselsvæsenets forhold	110
I. Anstaltens økonomi og regnskabsvæsen	110
II. Inspektionskonlojerne på anstalterne	122
III. Fængselsvæsenets centralstyrelse	123
A. Direktoratets almindelige organisation	124
B. 1. ekspeditionskontor	138
C. 2. ekspeditionskontor	143
D. Kontoret for fængselsvæsenets arbejdskraft	148
E. Central bogholderiet	152
F. Afdelingen vedrørende arrestvæsenet	157
G. Tilsyns- og forsvagsvirksomhed	158
H. Bemærkninger vedrørende anstaltens personaleforhold m. v.	167
Underbilag 1. Rapport angående undersøgelse af værkstedsdriften indenfor fængselsvæsenets arbejdsdrift	179
Underbilag 2. Skrivelse af 31. marts 1949 fra foreningen af fængselsinspektører i Danmark til fængselsvæsenet	188
Bilag 8. Betænkning nr. 3 fra det under 14. april 1947 nedsatte udvalg vedrørende fængselsvæsenets forhold	189
Bilag 9. Forvaltningsnævnets indstilling angående børneforsorgens pensionskasse	205
Bilag 10. Forvaltningsnævnets indstilling angående udvalget for indkvarteringserstatning	209
Bilag 11. Forvaltningsnævnets indstilling vedrørende regnskabsafdelingen og sikringstjenesterne indenfor direktoratet for luftfartsvæsenet	212
I. Regnskabsafdelingen	212
II. Sikringstjenesterne	216
A. Flyveradiotjenesten	218
B. Flyvevejrtjenesten	220
C. Flyverledertjenesten	222
D. Forskellige bemærkninger	225

	Side
Bilag 12. Forvaltningsnævnets indstilling vedrørende bygningsdirektoratets 2. kontor	233
Underbilag 3. Personalefortegnelse	250
Underbilag 4. Oversigt over arbejdstider i konceptafdelingen	251
Bilag 13. Forvaltningsnævnets meddelelse angående udfærdigelse af tilladelse til at føre »yachtflag«	252
Underbilag 5. Skrivelse af 30. september 1947 fra Statens skibstilsyn til for- valtningskommissionen	253

I. Arbejdet indenfor kommissionen siden afgivelsen af 4. betænkning.

Efter at lederen af forvaltningsnævnets sekretariat, fung. departementschef S. Wechselmann pr. 1. april 1949 var udnævnt til amtmand over Præstø amt, overdroges det fung. kon-torchef N. Thorsen som sekretariatschef at lede sekretariatets arbejde.

Om dette skal der for tiden efter afgivelsen af kommissionens 4. betænkning oplyses følgende:

Arbejdet med *fængselsvæsenets* forhold er afsluttet, idet der dog fortsat fra sekretaria-tets side ydes bistand ved gennemførelsen af de forskellige forslag. Der henvises iøvrigt til de som bilag 7 og 8 optrykte indstillinger fra fængselsudvalget.

Undersøgelsen af *luftfartsvæsenet* er afsluttet. Der er afgivet 11 rapporter, hvoraf de 2 sidste, der omhandler luftfartstilsynet og luftfartsdirektoratet, endnu ikke har været forelagt forvaltningsnævnet, idet forhandlingerne mellem sekretariatet og styrelsen ikke er afsluttede. De øvrige 9 rapporter har passeret nævnet og kommissionen; der henvises til bilag 27 i kom-missionens 4. betænkning og bilag 11 i nærværende betænkning.

Undersøgelsen af forholdene i *ministeriet for byggeri og boligvæsen* er foreløbig af-sluttet. Der er afgivet 2 rapporter, hvoraf den ene er behandlet af nævnet og kommissionen. (jfr. bilag 12 i nærværende betænkning), medens forhandlingen med styrelsen om den anden rapport endnu ikke er færdig.

Gennemgangen af forholdene i *pensionskassen for børnesagens arbejdere* og i *udvalget for indkvarteringserstaining* er afsluttet; der henvises til de som bilag 9 og 10 i nærværende betænkning optagne indstillinger fra nævnet.

Der er af sekretariatet udarbejdet 2 rapporter vedrørende forholdene i *mødrehjælps-institutionerne*; disse rapporter er til udtalelse i pågældende styrelse. Der vil yderligere blive afgivet 2 rapporter. Disse vil snarest blive forelagt styrelsen til udtalelse.

Angående *bevogtningen af statens bygninger* er der udarbejdet en rapport, som er af-givet til statsforvaltningen til udtalelse.

Der er udarbejdet en rapport om *ministerialbetjentenes* arbejdsforhold. Den har endnu ikke været forhandlet med styrelserne.

Angående *marinestabens* forhold er der udarbejdet en rapport, der er tilstillet marine-ministeriet, men forhandling har endnu ikke fundet sted.

Rapport angående *materielintendanturens* forhold er under udarbejdelse. Gennemgan-gen er afsluttet.

Angående forholdene i *fiskeriministeriet* er der afgivet 2 rapporter og en 3. og afslut-tende rapport er under udarbejdelse. En del af de rejste spørgsmål har været drøftet med styrelsen.

Sekretariatet har påbegyndt en undersøgelse på *amtstuerne*. Når denne er afsluttet, vil man gå videre med *skattedepartementet*, *ligningsdirektoratet* og *landsskatteretten*.

I henhold til de direktiver, som er givet af kommissionen på grundlag af det særlige politiudvalgs indstilling, har man påbegyndt undersøgelser indenfor *rigspolitiet* og *Københavns*

politi, særlig for så vidt angår den økonomiske forvaltning. Undersøgelsen af *rigsregistraturen* er genoptaget.

Der er påbegyndt en undersøgelse af visse arbejdsforhold i kontorerne under *finansdepartementet*, særlig noterings- og indskrivningskontoret samt de egentlige bogholderikontorer.

Efter anmodning af det danske luftartsselskab og ministeriet for offentlige arbejder er der under nævnets og sekretariatets ledelse iværksat en kritisk-økonomisk gennemgang af det nævnte selskabs forhold. Til gennemførelsen af dette arbejde er der nedsat et arbejdsudvalg på 3 mand udenfor det personale, som er tjenstgørende i sekretariatet.

Forvaltningsnævnet har foruden at behandle de fra sekretariatet modtagne rapporter optaget en del spørgsmål til undersøgelse og overvejelse. De vigtigste af disse er: arbejdsordningen i den centrale administration, derunder specielt den i tjenestemandsløvens § 109 hjemlede adgang til at opnå dispensation fra kontortiden; biblioteksforholdene i »den røde bygning«; uddannelsen af statens kontorpersonale og fremgangsmåden ved nedsættelse af kommissioner og udvalg samt arbejdsordningen indenfor disse.

Det af forvaltningskommissionens udvalg 7 nedsatte arbejdsudvalg V har afgivet indstilling vedrørende vandbygningsvæsenets kontrol med kommunale havne, diger, pumpelag m. v. (jfr. afsnit II i nærværende betænkning) samt vedrørende matrikulsvæsenet (jfr. afsnit III). Ligeledes har arbejdsudvalget vedrørende statens udlånsvirksomhed m.v. afgivet indstilling (jfr. afsnit IV).

Der er truffet aftale om, at man i stedet for de oprindeligt nedsatte udvalg 1 (forholdet mellem lovgivningsmagten og administrationen) og udvalg 2 (større offentlighed i forvaltningen) nedsætter et fællesudvalg, der behandler de til de to nævnte udvalg henlagte opgaver. Til fællesudvalget er endvidere overført de opgaver fra udvalg 4 (kontrollen med statsforvaltningen), som vedrører den retslige kontrol og dermed sammenhørende spørgsmål. Fællesudvalget, der fremtidig benævnes udvalg 1, har følgende sammensætning: Departementschef *K. H. Kofoed*, departementschef *Andr. Møller*, stiftamtmand */ Pinholt*, afdelingschef *P. Villadsen*, kommunaldirektør *Hans Nielsen* og professor, dr. jur. *Poul Andersen*. Som sekretærer for dette udvalg fungerer ekspeditionssekretær i finansministeriet, frk. *Bodil Andersen* og fg. fuldmægtig i justitsministeriet *P. Rønnev-Hansen*. Der er forberedt et samarbejde mellem det nævnte udvalg og de af forfatningskommissionen nedsatte udvalg, som behandler tilsvarende opgaver.

Udvalg 4 har nedsat et underudvalg vedrørende opstillingen og behandlingen af statens budget og regnskab. Af kommissionens medlemmer er departementschef *K. H. Kofoed*, hovedrevisor *Løn* og kontorchef *Wedell Wedellshorg* indtrådt i underudvalget, førstnævnte som formand. Desuden er som medlemmer udpeget departementschef *E. Dige*, afdelingschef i finansdepartementet *F. Grünfeld* og finanshovedbogholder *E. Valentin Hansen*. Der er rettet anmodning til folketingets finansudvalg om at vælge 4 repræsentanter til at deltage i udvalgets arbejde. Finansudvalget har udpeget folketingsmændene *Kolbjørn, Himmelstrup, Victor Larsen* og *Bertel Dahlgaard*. Sekretær i finansdepartementet *Chr. L. Thomsen* er udvalgets sekretær.

Endvidere har udvalg 4 nedsat et underudvalg angående revision af institutioner, der oppebærer statstilskud. Dette udvalg er sammensat således: amtmand *v. Stemann* (formand), hovedrevisor */ Løn*, stiftamtmand */ Pinholt*, kontorchef *W edell-W edellsborg*, kommunaldirektør *Hans Nielsen* og sognerådsformand */ Jensen*. Desuden vil udvalget blive tiltrådt af yderligere een hovedrevisor og en repræsentant for finansdepartementet. Som se-

kretærer for dette udvalg fungerer fuldmægtig i forvaltningsnævnets sekretariat /. *Bredsdorff* og kontorchef ved Bornholms amt *E. A. Abitz*.

Forvaltningskommissionen har under 16. maj 1949 sendt statsministeriet en sålydende skrivelse:

»Ved en skrivelse af 28. august 1947 anmodede forvaltningskommissionen statsministeriet om at opfordre samtlige øvrige ministerier og styrelser til ved udarbejdelsen af forslag til nye love eller lovændringer samt ved udstedelsen af anordninger, bekendtgørelser m. v. at påse, at der i den udstrækning, det er sagligt forsvarligt, tages hensyn til gennemførelsen af en passende decentralisation eller i det mindste undgå yderligere centralisation af administrationen.

Statsministeriet lod denne henstilling gå videre til de øvrige ministerier ved en cirkulæreskrivelse af 4. september 1947.

Forvaltningskommissionen tillader sig nu, da man står overfor en periode, i hvilken der på adskillige områder arbejdes med forberedelse til lovgivningsarbejdet i den næste ordinære rigsdagssamling, at gentage sin henstilling fra 1947. Kommissionen har i den siden da forløbne tid på områder under en række styrelser kunnet stille forslag om udlægninger af sager fra ministerierne, dels til stedlige, statslige administrationsorganer, dels til kommunale styrelsesorganer. Spørgsmålet om decentralisation kan imidlertid utvivlsomt rejses på adskillige områder, som forvaltningskommissionen ikke har haft lejlighed til at beskæftige sig med. Dertil kommer, at dette spørgsmål jo ikke er en sag, der løses ved en øjeblikkelig afgørelse i enkelte tilfælde. Skal et virkeligt resultat kunne opnås, må opmærksomheden stadig være henvendt på, at man søger at undgå unødigt centralisation, og at man så vidt muligt henlægger detailadministrationen til stedlige myndigheder. Kommissionen må tillægge det stor betydning, at denne tendens giver sig udtryk i de forslag, der udarbejdes i statens centralstyrelser, både når det drejer sig om ny lovgivning eller ændring i den bestående, og når det gælder udformningen af administrative ordninger på grundlag af bestående love.

I tilslutning hertil skal kommissionen også henlede opmærksomheden på betydningen af, at ministerierne ved udarbejdelse af forslag til nye love eller ændringer i de bestående, så vel som ved nærmere udformning af regler, byggende på lov eller bevilling, har for øje at søge at nå til en ordning, der ikke er så kompliceret, at den i unødigt grad vanskeliggør administrationen og stiller for store krav til administrations- og revisionspersonale. Det lader sig efter kommissionens opfattelse ikke bestride, at der på forskellige områder for tiden gælder ordninger, der ikke fyldestgør rimelige hensyn i denne henseende. Det er klart, at anvendelsen af forholdsvis enkle regler betyder både en lettelse i afgørelserne, der derfor også bedre kan lægges ud til stedlige myndigheder, og en besparelse i arbejdskraft til kontrol og revision, og selv om man fuldt ud erkender interessen i, at detailudformningen af regler kan dække de reelle hensyn der gør sig gældende i det praktiske liv, må kommissionen dog formene, at der på adskillige områder måtte kunne etableres en fuldt ud forsvarlig ordning efter enklere linier. Der er grund til at overveje disse spørgsmål i forbindelse med den sociale lovgivning, i forbindelse med reglerne om tilskud til skolevæsen o. s. v., ordningen af jordmøddervassenet og i en række andre tilfælde, ikke mindst i forbindelse med tilskudsregler.

Også i denne henseende må man tillægge det stor betydning, at centraladministrationen ved sit tilrettelæggende arbejde tager spørgsmålet op og søger at vise vej til en rationel ordning«.

II. Betænkning vedrørende statens tekniske tilsyn med havne, diger m. v.

Arbejdsudvalg V (om dette udvalgs sammensætning se kommissionens 3. betænkning side 50) har i tilslutning til den af udvalget tidligere afgivne betænkning vedrørende de købstadkommunale havne m. v. foretaget en undersøgelse af, hvorvidt den nuværende form for udøvelsen af det tekniske tilsyn fra statens side med købstadhavnene giver anledning til at fremkomme med forslag til decentralisation eller forenkling af forretningsgangen. På tilsvarende måde har udvalget behandlet den tilsynsvirksomhed, som staten i teknisk henseende udøver med hensyn til visse digeanlæg, pumpelag og landvindingslag.

På grundlag af udvalgets indstilling skal kommissionen herefter udtale følgende:

A. Havnene.

Statens tekniske tilsyn med havnene, der er hjemlet i købstadkommunalloven, jfr. om tilsynsforholdet i det hele i ovennævnte betænkning, udøves af ministeriet for offentlige arbejder og er af dette henlagt til direktoratet for vandbygningsvæsenet. Tilsynet udøves dels fra selve direktoratet, dels fra et antal distriktsingeniører i forskellige landsdele.

Kommissionen har forespurgt stads- og havneingeniørforeningen i Danmark, hvorvidt der fra foreningens side haves ønsker om større decentralisation af administrationen eller gennemførelse af lettelser og forenklinger i forretningsgangen. Denne forespørgsel har foreningen ladet gå videre til de af dens medlemmer, der er havneingeniører, og efter at disses i denne anledning afgivne udtalelser er gennemgået af foreningens bestyrelse, har foreningen indsendt en udførlig redegørelse til kommissionen. Hovedpunkterne heri er:

- 1) Det egentlige tilsyn med havneanlægene, der foretages af vandbygningsdirektoratets distriktsingeniører og normalt finder sted een gang årligt, synes at fungere udmærket; samarbejdet med distriktsingeniørerne foregår gnidningsløst og kan være af stor værdi, navnlig ved de mindre havne.
- 2) Det er en udbredt opfattelse blandt havneingeniørerne, at der burde tillægges distriktsingeniørerne større beføjelser, således at man i videre omfang end det nu er tilfældet kunne undgå, at vandbygningsdirektoratet beskæftiger sig indgående med tekniske og økonomiske beregninger. Da distriktsingeniørerne er i nær kontakt med de enkelte havne og har den fornødne tekniske uddannelse og assistance, forekommer en sådan udvikling både praktisk og forsvarlig.
- 3) Man forstår ikke, at det skal være nødvendigt for vandbygningsvæsenet at gå så dybt i detaljer vedrørende havnenes økonomiske forhold, som tilfældet er. Ganske vist må vandbygningsvæsenet have overblik over de danske havne som helhed og den stedfindende udvikling og må derfor også f. eks. undersøge rimeligheden af projekterede større udvidelser. Men dette kan dog ikke begrunde en nøje gennemgang af detailforhold vedrørende de enkelte havnes økonomi og økonomiske dispositioner, i sær-

n

deleshed når den pågældende havns økonomiske forhold er gode; det må også erindres, at de større havne har fornøden teknisk og økonomisk assistance til rådighed. Eksempelvis fremhæves, at man ikke indser nødvendigheden af, at havnenes overslag — såvel drift- som projekteringsoverslagene — gennernregnes både af distriktsingeniørerne og vandbygningsdirektoratet i alle detaljer, selv renteberegninger for de enkelte lån, og det samme er tilfældet med lejekontrakter og andre overenskomster. Ofte opstår i den anledning langvarig og irriterende korrespondance om bagatel-spørgsmål.

- 4) Fra nogle af foreningens medlemmer er det bemærket, at vandbygningsvæsenets erklæringer til ministeriet om havnenes forhold bør tilstilles havneudvalgene, således at disse kan få lejlighed til påny at udtale sig, forinden ministeriet træffer afgørelse i sagen. Ligeledes burde havneudvalgene gøres bekendt med de indstillinger, der måtte blive fremsat fra havnekommissionen, søfartsrådet eller andre institutioner m. v.
- 5) Fra mange sider gøres gældende, at der i en del tilfælde sker en for havnene uforståelig forsinkelse ved sagernes behandling i ministeriet. Der haves eksempel på, at godkendelse af et mindre bolværksanlæg, der i enhver henseende var mægtigt til et anlæg, der var godkendt nogle få år tidligere, varede fra omkring 1. april til slutningen af oktober til trods for gentagne indtrængende anmodninger om sagens fremme. Ofte hengår meget lang tid fra afgivelsen af vandbygningsdirektoratets udtalelse til ministeriet, før dettes svar til havnen foreligger, uanset at svaret forekommer at være kopieret efter direktoratet udtalelse.

Kommissionen har gennemgået de forskellige forhold med en repræsentant for ministeriet for offentlige arbejder og skal herefter udtale:

Efter de oplysninger, der er givet om distriktsingeniørernes tilsynsarbejde, må det antages, at den på dette område fastlagte ordening har fungeret tilfredsstillende, og det må derfor forekomme nærliggende at søge denne ordening udbygget så meget som muligt. Kommissionen kan tiltræde, at der tillægges distriktsingeniørerne væsentligt videregående beføjelser, således at vandbygningsdirektoratet aflastes for behandling og afgørelse af spørgsmål, der vedrører tekniske og økonomiske detaljer. Man bør efter kommissionens opfattelse tilstræbe en ordening, der muliggør, at behandling og afgørelse af alle spørgsmål af løbende karakter, og af mindre væsentlige sager uden principiel betydning kan foretages af distriktsingeniørerne, uden at vandbygningsdirektoratet bliver indblandet heri. Direktoratet vil formentlig kunne opretholde den fornødne kontakt med distriktsingeniørerne gennem inspektioner, indberetninger og møder, ligesom der bør fastsættes almindelige direktiver og generelle retningslinier i fornødent omfang. Kommissionen anbefaler, at der træffes foranstaltninger i så henseende, bl. a. gennem den undersøgelse, der nærmere omtales senere.

Kommissionen går ud fra, at der efter gennemførelsen af de i kommissionens 3. betænkning indeholdte forslag vedrørende visse ændringer i formen for det økonomiske tilsyn med havnene ikke længere bliver tale om, at der fra vandbygningsdirektoratets side foretages detailundersøgelser vedrørende havnenes økonomiske forhold og drift. Det fornødne overblik over havnens økonomi må direktoratet herefter kunne skaffe sig gennem budget- og regnskabsoversigter, således at der alene foretages dyberegående undersøgelser, når særlige forhold måtte motivere dette. Hvad angår projekterede større udvidelser er kommissionen af den opfattelse, at direktoratets stilling til sådanne i væsentlig grad må afhænge af en helhedsbedømmelse, og at det ikke skulle være nødvendigt at efterprøve detaljer, som allerede er kontrollerede af distriktsingeniørerne. Dobbeltarbejde af denne art bør undgås.

Kommissionen mener ikke at kunne anbefale som almindelig regel, at erklæringer fra vandbygningsvæsenet m. fl. vedrørende havnenes forhold altid skal tilstilles havneudvalgene til udtalelser, forinden ministeriet træffer sin afgørelse. En sådan regel ville efter kommissionens opfattelse kunne virke både uhensigtsmæssig og forsinkende; der findes tilfælde, hvor en udsendelse som nævnt ville komme i strid med hensynet til ministeriets frie adgang til oplysninger og udtalelser, og tilfælde, hvor en fornyet forelæggelse ville være betydningsløs. Kommissionen kan anbefale, at de pågældende udtalelser forelægges havneudvalgene i de tilfælde, hvor ministeriet finder rimelig anledning dertil, og mener det ikke muligt på forhånd at fastsætte bestemte regler herfor.

Kommissionen har drøftet de oplyste eksempler for forsinket ekspedition i ministeriet med dettes repræsentant, der herunder navnlig har peget på, at det i de senere år på grund af de overordentlig store vanskeligheder, der har været forbundet med opnåelsen af materialetildelinger til havneanlæg, ikke har været muligt for ministeriet at overholde normal ekspeditionstid for sager af den nævnte art. Hertil kommer yderligere, at man i nogle tilfælde har anset det for nødvendigt at indhente en udtalelse fra den af ministeriet i 1942 nedsatte havnekommission, der forøvrigt ventes at ville afslutte sin virksomhed inden udgangen af indeværende år. Imidlertid menes det, at materialeforholdene nu er væsentlig forbedrede, således at der skulle være håb om, at dette forsinkelsesmoment snart kunne undgås. Når derhos tages i betragtning, at ministeriet ligesom andre administrationsorganer har lidt under de ekstraordinære forhold, der hidrørte fra krigen og besættelsen samt efterkrigstiden, men at tilstandene også på dette område er væsentlig ændrede, mener man det fra ministeriets side sandsynligt, at ekspeditionstiden allerede nu er eller i hvert fald snart vil være fuldt normal og forsvarlig.

Kommissionen har ikke kunnet anse den givne redegørelse som en fuldt tilfredsstillende forklaring på den i visse tilfælde overordentlig lange ekspeditionstid, på hvilket der også under kommissionens arbejde er forelagt eksempler. Man skal dog indskrænke sig til en almindelig udtalelse om, at man går ud fra, at ekspeditionen i ministeriet søges fremmet så meget som muligt, således at tilfælde af pågældende art vil kunne undgås. Iøvrigt skal man anbefale, at der gennem forvaltningsnævnets sekretariat foretages en undersøgelse af, hvorvidt det måtte være muligt at forenkle og fremskynde den hidtil benyttede forretningsgang.

Kommissionen ønsker sluttelig at udtale, at det må anses for ønskeligt, at vandbygningsvæsenets organisation og arbejdsforhold, herunder funktionerne i ministeriet, direktoratet og hos distriktsingeniørerne samt de anvendte arbejdsmetoder, gøres til genstand for en samlet undersøgelse gennem forvaltningsnævnet og dettes sekretariat. En sådan undersøgelse må formentlig også berøre spørgsmålet om mulighederne for forenklinger i forretningsgangen i direktoratet og ministeriet, jfr. ovenfor, og mellem disse to instanser.

Det er overfor kommissionen oplyst, at direktøren for vandbygningsvæsenet er betænkelig ved at give distriktsingeniørerne kompetence til at godkende tekniske og økonomiske beregninger, således at sagerne ikke passerer direktoratet eller ministeriet, idet følgen heraf ville blive, at direktoratet kommer ud af kontakt med udviklingen ved havnene og derfor vanskeligt vil kunne udtale sig om spørgsmål af mere almen betydning for disse, f. eks. om den ene havn bør have materialer fremfor den anden. Overfor de anførte betragtninger ønsker kommissionen at bemærke, at de foran stillede forslag ikke vil fratage vandbygningsdirektoratet at behandle og tage stilling til spørgsmål af principiel eller generel karakter, idet man kun har foreslået, at sædvanlige ekspeditionsspørgsmål i videst muligt omfang overlades til afgørelse af distriktsingeniørerne. Da en sådan ordning ikke vil forhindre direkto-

ratet i at bevare det nødvendige overblik over de for havnene fælles anliggender, må kommissionen fastholde de foran fremsatte henstillinger.

Stads- og havneingeniørforeningen har samtidig med afgivelsen af den foran nævnte udtalelse vedrørende vandbygningsvæsenets administration fremsat nogle forslag til ændringer i det i kommissionens 3. betænkning indeholdte forslag til reglement for forvaltningen af de købstadkommunale havne. Der er navnlig foreslået en ændret affattelse af reglementets § 4, stk. 4 og 5, samt § 7, stk. 1 og 3.

Kommissionen kan ikke tiltræde de stillede ændringsforslag, for så vidt angår § 4, stk. 4, og § 7, stk. 1. Derimod kan man anbefale, at der — i det væsentlige overensstemmende med foreningens forslag -- foretages følgende ændringer i reglementets § 4, stk. 5, og § 7, stk. 3:

I § 4, stk. 5, udgår: »samt fører tilsyn med havnens pladser og materiel«.

Det er oplyst, at denne funktion ikke henhører under havnefogeden.

§ 7, stk. 3, ændres til: »Havnefogeden afgiver den 15. og 1. i hver måned de af ham oppebårne indtægter til havnekassen«.

Kommissionen er enig med foreningen i, at det tidsrum, i hvilket havnen tilhørende midler befinder sig udenfor havnekassen, bør gøres så kort som foreneligt med praktiske hensyn og anser den foreslåede ændring for passende.

Man henstiller til ministeriet for offentlige arbejder at optage de nævnte ændringer ved udarbejdelsen af det pågældende reglement (standardreglement).

B. Diger, pumpe- og landvindingslag.

Som grundlag for drøftelserne på dette område er dels benyttet en udtalelse fra amtmændenes side vedrørende ådiger m. v., dels en korrespondance mellem ministeriet for offentlige arbejder og et amt angående en konkret sag samt endelig en række udtalelser fra formændene for forskellige digelag. Endvidere har en repræsentant for ministeriet deltaget i forhandlingerne.

1. I. Fra amtmændenes side foreligger der en udtalelse om, at det findes urimeligt og upraktisk, at ådiger og lignende diger, ved hvilke der findes pumper og landvindingsanlæg, henhører under ministeriet for offentlige arbejder, og at tilsynet med dem føres af vandbygningsvæsenet. Tilsynet bør foretages af amtsvandinspektøren og disse pumpe- og digelag iøvrigt sortere under amtsrådet.

2. Ved skrivelse af 12. december 1946 meddelte ministeriet for offentlige arbejder vedkommende amt, at der til nogle pumpe- og landvindingslag ville blive udbetalt statstilskud på indtil halvdelen af omkostningerne ifølge godkendte overslag vedrørende udbedring af stormflodsskader, bl. a. på vilkår, at vedkommende diges fremtidige vedligeholdelse underlægges vandbygningsvæsenets tilsyn.

I denne anledning fremhævede amtet i en skrivelse af 27. februar 1947 til ministeriet, at tilsynet med pumpe- og landvindingslag efter hidtil gældende bestemmelser påhviler amtsrådene, og at det stillede vilkår derfor ville være ensbetydende med et dobbelttilsyn. For så vidt det skulle være hensigten at erstatte amtsrådets tilsyn med vandbygningsvæsenets tilsyn, vil der herefter ikke være tale om dobbeltarbejde, men hvadenten dette er tilfældet eller ej, vil det stillede vilkår medføre en yderligere centralisering, hvis saglige begrundelse anses for tvivlsom. Amtet er af den opfattelse, at de tekniske områder er velegnede eksempler på sagområder, som uden skade for den saglige behandling og til gavn for befolkningen og

til fremme af ekspeditionen kan og bør henlægges til lokale myndigheder. Dette må i fremtrædende grad gælde det foreliggende tilfælde, hvor den lokale tilsynsmyndighed i forvejen råder over velkvalificeret teknisk medhjælp. Amtet ansøger derfor om en ændret ordning, således at tilsynet forbliver hos amtsrådet med indberetningspligt overfor ministeriet.

Som svar herpå meddelte ministeriet i skrivelse af 13. februar 1948, at det var hensigten, at alene vandbygningsvæsenet skulle have tilsynet med de pågældende diger. Ved at stille dette krav, havde ministeriet fulgt en mangeårig praksis vedrørende digeanlæg, hvortil staten har ydet bidrag, jfr. at det i lov nr. 69 af 23. maj 1873 om digeanlæg på Lolland og Falster, i flere senere digelove samt i andre tilfælde, hvor der er ydet statstilskud til digeanlæg, er stillet som betingelse, at vedligeholdelsen skulle ske under tilsyn fra statens side. På samme måde forholdtes ved ydelse af tilskud efter stormfloden i 1921. Endvidere er det i landvindingsloven fastsat, at tilsynet med vedligeholdelsen af anlæg, udført i henhold til denne lov sker under kontrol af landbrugsministeren efter forhandling med ministeren for offentlige arbejder. Når man ønsker dette tilsyn fra statens side, er det for at sikre, at de for de anvendte midler tilvejebragte fordele bevares frem i tiden, således at man så vidt muligt kan undgå krav til statskassen om tilskud til retablering. Selv om et tilsyn i flere tilfælde kan ventes udført fuldt betryggende af andre end vandbygningsvæsenet, har man ikke fundet det hensigtsmæssigt i så henseende at lade afgørelsen bero på en bedømmelse af den tilsynsførendes kvalifikationer i det konkrete tilfælde, men har rent principielt fundet det ønskeligt, at det blev ført af vandbygningsvæsenet, hvilket ikke giver udtryk for en tendens til centralisering, idet tilsynet skal udøves gennem vandbygningsvæsenets lokale sagkyndige. Ministeriet mener derfor ikke at kunne ændre de fastsatte vilkår.

I skrivelse af 12. april 1948 har det pågældende amtsråd på grundlag af foranstående gjort udførligt rede for sin stilling til det rejste spørgsmål. Efter amtsrådets opfattelse ligger det væsentligste moment ikke i, at staten i kraft af tilskudsydelsen stiller visse krav til modtagerne, men derimod i, at staten ved formuleringen af disse vilkår søger at gribe ind i og begrænse amtsrådets myndighedsområde. Efter bestemmelserne i lov nr. 53 af 10. april 1874 om diger står digelagene under amtsrådets tilsyn, der omfatter såvel de økonomiske som tekniske forhold. Amtsrådet har efter loven både tilsynsmyndighed og tilsynspligt, og disse lovbestemmelser kan efter amtsrådets opfattelse ikke tilsidesættes under henvisning til vilkår, som staten opstiller som betingelse for statstilskud til digelag. Staten kan i kraft af sit tilskud stille vilkår overfor tilskudsmodtagerne, men ses ikke, blot ved at yde tilskud, at have beføjelse til at begrænse endsige tilsidesætte den tilsynsmyndighed, som efter loven tilkommer amtsrådet. Når ministeriet derfor udtaler, at det er hensigten, at alene vandbygningsvæsenet skal have tilsynet med de pågældende diger, ser amtsrådet sig ikke beføjet til dermed at anse sig frigjort for den rådets efter digeloven påhvilende tilsynspligt. Resultatet vil derfor blive dobbelt tilsyn med digerne, respektivt pumpelagene og landvindingslagene. Amtsrådet gentager, at det pågældende tilsyn må kunne føres af det og dets teknikere ligeså betryggende som af vandbygningsvæsenet, og påpeger, at det ikke er hensigtsmæssigt, at to offentlige myndigheder ad hver sin vej udøver en tilsynspligt over samme genstand. Dette er kostbart og upraktisk. Såvel ministeriet som amtsrådet ønsker tilsynet udført på saglig fuldt betryggende måde, og det forekommer amtsrådet, at denne rent praktiske opgave kunne løses på den måde, at amtsrådets tilsyn udøves også på ministeriets vegne med indberetningspligt efter ministeriets nærmere bestemmelse.

Som eksempel på en ordning af sidstnævnte art kan nævnes et landvindingslag på Fyn, hvor tilsynet — både økonomisk og teknisk — føres af amtsrådet, der een gang årligt indsender indberetning til landbrugsministeren, som efter forhandling med ministeren for

offentlige arbejder kan etablere lejlighedsvist eller periodisk kontroltilsyn. Landbrugsministeren kan eventuelt også pålægge amtsrådet at foranledige påkrævede vedligeholdelsesarbejder bragt til udførelse.

3. Til formændene for de digelag, der i statshåndbogen står opført som værende under vandbygningsvæsenets tilsyn, har kommissionen udsendt forespørgsel om, hvorvidt der var ønsker om større decentralisation af administrationen eller gennemførelse af lettelser og forenklinger i forretningsgangen. De svar, der er indgået til kommissionen, går samstemmende ud på, at der ingen sådanne ønsker haves, og at tilsynet næppe kan gøres mere enkelt, end det for tiden er.

II. Som det fremgår af det foran udviklede, er det i den almindelige digelov — lov nr. 53 af 10. april 1874 om diger til beskyttelse mod oversvømmelser fra havet — fastsat, at digelag står under tilsyn af vedkommende amtsråd. Dette tilsyn omfatter såvel økonomiske som tekniske forhold og principielt alle digelag, jfr. digelovens § 8, stk. 2, hvori udtales, at der altid skal oprettes et digelag under amtsrådets tilsyn, når der af staten, amts- eller sognekommuner er ydet bidrag til digets anlæg, udvidelse eller genopførelse. Det vil således ikke kunne hævdes, at amtsrådets tilsyn er begrænset til diger, der er oprettet uden statens støtte.

Under amtsrådets tilsyn står endvidere de i henhold til lov nr. 347 af 2. juni 1917 om tillæg til lov nr. 63 af 28. maj 1880 om vands afledning og afbenyttelse oprettede pumpelag.

Derimod bestemmer lov nr. 69 af 23. maj 1873 om digearbejder på Lolland og Falster, at den fremtidige vedligeholdelse af de pågældende anlæg »sker under teknisk kontrol fra regeringens side«. Lignende bestemmelser findes i andre love om digeanlæg med støtte fra statens side, jfr. f. eks. lov nr. 92 af 30. april 1909 om anlæg af et havdige fra Vester Vedsted til Store Darum i Ribe amt og lov nr. 137 af 18. april 1925 om afvanding af marsken ved Tønder. Endvidere er det i lov nr. 599 af 14. november 1940 om landvinding fastsat, at vedligeholdelsen af de i loven omhandlede anlæg sker under kontrol af landbrugsministeren efter forhandling med ministeren for offentlige arbejder.

III. På grundlag af den ovenfor nævnte lovgivning og de oplysninger, der er fremkommet fra ministeriet for offentlige arbejder og fra amterne og forskellige amtsråd ligger forholdet med hensyn til administrationen af digeanlæg, pumpe- og landvindingsanlæg således, at denne er overladt til og udføres af de pågældende organisationer — digelag, pumpelag, landvindingslag —, men at der fra det offentlige side føres tilsyn med denne administration. Dette tilsyn udøves i almindelighed af amtsrådene, men i en række tilfælde, hvor der fra statens side er ydet tilskud til vedkommende anlæg, er det ved særlig lovbestemmelse, subsidiært på anden måde, bestemt, at det tekniske tilsyn varetages af staten. Dette sker så i almindelighed gennem vandbygningsvæsenet, men kan også være ordnet på anden måde, jfr. oplysningerne foran om et landvindingslag på Fyn.

Efter kommissionens opfattelse kan der næppe indvendes noget imod en sådan ordning, forudsat at der ikke kommer til at foreligge dobbelttilsyn, og at tilsynet iøvrigt udføres effektivt og alligevel på en i økonomisk og praktisk henseende forsvarlig måde. Disse forudsætninger skulle kunne opfyldes under den nuværende ordning, men det må fremhæves, at såfremt staten og amtsrådet skal føre tilsyn med eet og samme anlæg, er dette ikke længere tilfældet; det vil i så fald næppe kunne undgås, at der opstår dobbeltarbejde og uklarhed med hensyn til kompetenceforhold.

I de foran nævnte konkrete tilfælde ville ordningen formentlig blive den, at amtsrådet i henhold til forpligtelsen ifølge lovgivningen fortsat måtte føre tilsyn med hele anlægget, medens vandbygningsvæsenet — i teknisk henseende — skulle føre tilsyn med de dele af anlægget, der berøres af de nu med statens støtte foretagne udbedringer, subsidiært ligeledes med hele anlægget.

Kommissionen mener, at en sådan ordning ikke er stemmende med reglerne i digeloven af 1874, hvis bestemmelser om amtsrådets tilsyn ikke kan sættes ud af kraft af administrationen, ved at denne — uden særlig lovhjemmel — knytter betingelser til en given statsbevilling. Det må være muligt at nå frem til en form for udøvelsen af det nødvendige tilsyn, der på den ene side lader amtsrådet opfylde sin pligt i henhold til lovgivningen, og på den anden side tilgodeser statens berettigede interesser med hensyn til opretholdelsen af den standard, som er nødvendig for anlæggene, hvis de skal opfylde deres formål, og hvis det skal undgås at skader af betydeligere omfang som følge af utilstrækkelige anlæg påny vil gøre støtteaktioner fra statens side nødvendige.

Kommissionen har overvejet, hvorvidt man i tilfælde som de her fremdragne skulle søge amtsrådets tekniske tilsyn overdraget eller »delegeret« til vandbygningsvæsenet, men bortset fra det irrationelle i en sådan konstruktion kan en ordning som den nævnte ikke anbefales på grund af de vanskeligheder, der vil opstå såvel med hensyn til kompetencespørgsmål som praktisk samarbejde. Man kunne snarere — som det er foreslået — gå den modsatte vej, nemlig overlade amtet at udføre tilsynet på statens vegne. således at der afgaves årlige indberetninger herom til ministeriet. Imidlertid må det her tages i betragtning, at ikke alle amtsråd er lige veludstyrede med hensyn til varetagelsen af denne opgave.

Kommissionen foreslår derfor, at man i tilfælde, hvor der opstår kollision mellem statens og amtets tilsynsmyndighed, lader amtsrådet fortsætte med udøvelsen af det løbende tilsyn, eventuelt forbundet med indberetningspligt overfor ministeriet, men at man derudover åbner mulighed for vandbygningsvæsenet til at foretage lejlighedsvist eller periodisk kontroltilsyn med vedkommende anlæg. Man opnår herved, at statens kontrol kan begrænses til de tilfælde, hvor den viser sig påkrævet, og undgår altså dobbeltarbejde.

Kommissionen henstiller til ministeriet for offentlige arbejder at søge en ordning i overensstemmelse med den foreslåede bragt til anvendelse i de tilfælde, hvor der måtte foreligge mulighed for dobbelttilsyn fra statens og vedkommende amtsråds side. Man forudsætter, at ordningen fastlægges så elastisk, at den på den ene side muliggør stadigt tilsyn, hvor dette undtagelsesvis måtte være påkrævet, og på den anden side indebærer, at tilsyn ikke føres, hvor dette har vist sig overflødigt. Man ønsker i denne forbindelse at fremføre den almindelige betragtning, at det stedlige tilsyn har den fordel, at det gør det muligt for den tilsynsførende i givet tilfælde hurtigt at komme til stede og foretage de nødvendige foranstaltninger til imødegåelse af skader på digeanlæggene.

Sluttelig bemærkes, at de forannævnte udtalelser fra de digelag, der nu står under tilsyn fra vandbygningsdirektoratet, efter kommissionens opfattelse viser, at der ikke er nogen grund til at foreslå ændringer i denne del af direktoratets tilsynsarbejde.

Kommissionen går ud fra, at også den del af vandbygningsvæsenets tilsynsarbejde, der er omhandlet under nærværende afsnit, vil blive medtaget under den undersøgelse, som man foran har foreslået foretaget af forvaltningsnævnets sekretariat.

III. Betænkning vedrørende matrikelvæsenets forhold.

Det af forvaltningskommissionens udvalg 7 (»decentralisationsudvalget«) nedsatte arbejdsudvalg V, om hvis sammensætning henvises til kommissionens 3. betænkning side 50, har foretaget en gennemgang af matrikelvæsenets forhold. I forhandlingerne har en repræsentant for direktoratet for matrikelvæsenet deltaget.

Arbejdsudvalget har til kommissionen fremsendt et udkast til betænkning vedrørende matrikelvæsenet, og kommissionen skal efter stedfunden drøftelse af dette udkast herefter udtale følgende:

A. Matrikelvæsenets organisation og administration.

Organisationen af matrikelvæsenet bygger — uden for de sønderjydske landsdele — på en fuldstændig centralisation i stedlig henseende. Denne centralisation omfatter ikke alene matriklens administration og vedligeholdelse gennem direktoratet for matrikelvæsenet, men også en fuldstændig centraliseret opbevarelse af alle matriklens dokumenter, lige fra de fra matrikuleringsarbejdet stammende Originaldokumente!¹ til de nu ibrugværende matrikelkort og matrikelprotokoller, og desuden det overordentlig store antal officielle akter, der i tidens løb er udfærdiget til matriklens vedligeholdelse.

Denne centralisation har fulgt den nuværende matrikel lige fra matriklens udarbejdelse. Således var det i § 34 i matrikelinstruktionen af 6. juni 1806 påbudt, at samtlige beregninger og kort fra den foregående sommers arbejde inden udgangen af marts skulle indsendes til rentekammeret. Centralisationen af matriklen var på dette tidspunkt meget naturlig. Dels forekom der forholdsvis få udstykninger, hvorfor det var hensigtsmæssigt, at den nødvendige å jour-føring af matriklen, der var en følge af disse udstykninger, samledes på eet sted, og dels var matriklen i særlig grad udarbejdet med det formål for øje, at den skulle bruges som skattegrundlag, og for dette formål var centraliseringen ligeledes hensigtsmæssig.

Den fuldstændige centralisation af matrikelvæsenet medfører, at enhver forandring af en ejendoms grænse o. lign. må **indberettes** til direktoratet for matrikelvæsenet, for at matriklen kan holdes å jour, og at direktoratet for matrikelvæsenet på den anden side altid må udsende meddelelse til de stedlige myndigheder om de noteringer, der foretages i matriklen. Selve å jour-føringen af matriklen sker for statens regning af det i matrikeldirektoratet ansatte personale, men alle de grundlæggende arbejder for denne å jour-føring af matriklens kort og protokoller udføres af de privat praktiserende landinspektører udelukkende på de private rekvirenters bekostning. Herfra må dog undtages enkelte tilfælde, hvor staten, f. eks. ved jordfordelingsager, giver et større eller mindre tilskud til disse arbejder.

Fra denne fuldstændige centralisation af matrikelvæsenet findes der to undtagelser, nemlig staden København og Frederiksberg kommune, der hver for sig har deres eget matrikelvæsen. København har fra ældre tid haft sit eget opmålings- og matrikelvæsen uafhængig af statsinstitutionen. Lederen heraf er stadskonduktøren, og den første egentlige stadskonduktør blev udnævnt i 1690. For Frederiksbergs vedkommende er der ved lov af 1. maj 1923

indført en ordning, hvorefter Frederiksbergs matrikelvæsen er et rent kommunalt anliggende uden direkte forbindelse med statens matrikelvæsen. Lederen benævnes her stadslandinspektør.

Bortset fra disse to undtagelser varetages administrationen af matriklen af direktoratet for matrikelvæsenet. Direktoratets historie kan føres tilbage til det i 1805 oprettede matrikuleringskontor, der skulle være central for de omfattende arbejder vedrørende udarbejdelsen af den nye matrikel. Da den endelige afslutning af disse arbejder i 1840 blev overdraget den da nedsatte matrikelkomité, blev matrikuleringskontoret samtidig kontor for komitéen, og desuden var det bestemt, at dette kontor tillige skulle fungere som kontor for de danske matrikelsager under rentekammeret. Det var normeret med 1 kontorchef, 1 registrator, 2 fuldmægtige og 1 kopist, men kun midlertidigt, da det var hensigten, når matrikelarbejdet blev færdigt, at inddrage matrikelkontoret og i stedet i landvæsenskontoret at ansætte 1 registrator og 1 assistent til at føre matriklen.

Matrikelkontorets forretningsområde omfattede, foruden matrikulering af faste ejendomme og udfærdigelse af kopier af matriklens kort og afskrifter af dokumenter, alle sager angående notering i matriklens dokumenter af jords afståelse til offentlig brug, sager vedrørende udskiftning og sager vedrørende omdeling af fæstegods, hvortil der ikke krævedes approbation. Sager vedrørende udstykning, magelæg og sammenlægning af landejendomme sorterede derimod under landvæsenskontoret, hvorfra de i så henseende fornødne approbationer udgik, men det påhvilede dog matrikelkontoret at foretage revisionen af disse sager og at indføre disse i matriklens dokumenter.

Oprindelig journaliseredes alle de til landvæsenskontoret indsendte sager vedrørende udstykning, magelæg og sammenlægning sammen med kontorets øvrige sager i en journal betegnet L.J.. men fra begyndelsen af 1857 blev i landvæsenskontoret ført en særlig journal betegnet U.J. for disse sager. Matrikelkontorets egne sager var derimod siden matrikelkomitéens oprettelse blevet ført i en journal betegnet M.C.J.

Disse 2 rækker af journaler er bibeholdt gennem arene, således at U.J.-journalerne nu omfatter alle sager vedrørende udstykning, sammenlægning, magelæg o. s. v. fra landdistrikterne, medens M.C.J.-journalerne omfatter de tilsvarende sager fra købstæderne og tillige alle sager fra hele landet vedrørende notering af arealafståelser til veje og jernbaner, vandløbsreguleringer, matrikulering af hidtil umatrikulerede arealer o. lign., og endelig alle sager af speciel karakter som regnskabs- og budgetsager, personelle sager m. m. Foruden de nævnte journaler føres nu endvidere 2 rækker journaler i direktoratet, nemlig M.A.J.-journalerne, der omfatter alle sager, der ekspederes gennem matrikelarkivet, og M.S.J.-journalerne, der omfatter alle sager fra Sønderjylland, og iøvrigt sager, der ekspederes af direktoratets o. kontor.

Den påtænkte ophævelse af matrikelkontoret blev aldrig gennemført. Da indenrigsministeriet blev oprettet i 1848, blev de hidtil under rentekammeret sorterende landvæsens- og matrikelsager henlagt under dette ministerium. Samtidig fik matrikelkontoret en fast normering af embedsmænd og blev derved anerkendt som et blivende kontor, men stadig med noget indskrænket myndighed.

I 1867 udvidedes matrikelkontorets selvstændige forretningsområde, idet alle sager angående købstadjordens udstykning og sammenlægning fra 2. februar nævnte år overgik til kontoret, og ved bekendtgørelse af 12. maj 1894 blev sager angående kgl. bevilling til navneforandring for landejendomme henlagt fra kommunekontoret til matrikelkontoret. Det store antal sager vedrørende udstykning m. v. af landejendomme skulle dog stadig ekspederes gennem landvæsenskontoret.

Ved kgl. resolution af 22. maj 1896 oprettedes landbrugsministeriet, og matrikelkontoret blev henlast hertil fra indenrigsministeriet, 3 år senere, fra 1. maj 1899, overgik alle

sager angående udstykning, magelæg og sammenlægning af jorder på landet derefter fra landvæsenskontolet til matrikelkontolet, og siden dette tidspunkt har matrikelkontolets forretningsområde været fuldstændig adskilt fra andre kontolet.

I årenes løb voksede matrikelkontolets arbejdsmængde stadig, og selv om dets faste personale også efterhånden var blevet forøget, kunne de afstukne rammer ikke vedblivende holde, og fra 1. oktober 1919 omdannedes matrikelkontolet til et direktorat, der benævnes direktoratet for matrikelvæsenet. Den øverste ledelse kom til at bestå af 1 direktør, 3 kontorchefer og 5 fuldmægtige og desuden 12 overrevisorer og 30 revisorer.

Med dette personale var det muligt i nogle år at bestride direktoratets arbejdsmængde; men nye opgaver meldte sig og dermed påny mangel på personale. Navnlig i de senere år har den stærkt stigende arbejdsmængde forstærket dette problem.

Dette forhold har medført, at der nu indenfor direktoratet er påbegyndt en omlægning af arbejdet, således at en del ekspeditioner, der tidligere udførtes af revisorer, nu udføres af assistenter med en teknisk uddannelse, der suppleres med et teoretisk kursus. Samtidig er der sket en udvidelse af direktoratets ledelse, således at direktoratet for matrikelvæsenet nu ifølge lov af 6. juni 1946 om statens tjenestemænd er normeret med 1 direktør, 6 kontorchefer, 1 arkivar, 6 ekspeditionssekretærer, 13 fuldmægtige og 25 revisorer.

Den sønderjydske matrikelorganisation er på de to foran nævnte for den danske ordning mest karakteristiske områder dennes diametrale modsætning. Den sønderjydske ordning spreder matriklens dokumenter ud i små centraler og den lader matriklens å jour-føring og vedligeholdelse foretage alene af statens tjenestemænd.

Ordningen i Sønderjylland hviler på bestemmelserne i lov nr. 330 af 28. juni 1920 om midlertidig ordning af matrikelvæsenet i de sønderjydske landsdele. Alle matrikulære arbejder i de sønderjydske landsdele udføres af statens 5 amtslandinspektørkontolet. Disse sorterer under direktoratet for matrikelvæsenet; men de foretager selvstændigt ikke alene markarbejderne og de øvrige forberedende arbejder vedrørende matrikulære forretninger, men også disses indførsel og optagelse i matriklen. Efter centralstyrelsens generelle eller i visse tilfælde specielle bemyndigelse udsteder kontolet alle udstykningstilladelser og øvrige meddelelser vedrørende matriklens registreringer samt fører den fornødne korrespondance med tinglysningsvæsenet til opretholdelse af den nøjeste overensstemmelse mellem tingbog og matrikel. Den sønderjydske matrikel er en navnematrikel, og tingbøgerne i Sønderjylland fører ikke skyldsætningsmålet (hartkornet), men det langt mere følsomme areal som kontrolidentifikationsmiddel. Disse to omstændigheder medfører et nært samarbejde mellem tingbog og matrikel. Endelig udsteder kontolet alle genparter af matriklens dokumenter, alt efter centralstyrelsens nærmere anvisninger.

Samtlige arbejder, genparter o. s. v. betales af rekvirenterne efter en af centralstyrelsen fastsat takst, og alle gebyrer indbetales i statskassen. Kontoletnes personale er ansat og lønnet af staten, således at der ikke opstår noget økonomisk mellemværende mellem personalet og dem, der rekvirerer kontolet's tjeneste.

B. Forretningsgangen i matrikeldirektoratet.

Det under matrikeldirektoratet hørende sagområde er delt mellem direktoratets 6 kontolet således som nedenfor anført, hvorved bemærkes, at 1. kontor siden 1. oktober 1946 har været delt i 2 afdelinger, hvoraf den ene, der omfatter den nedenfor under a) omhandlede saggruppe, ledes af en kontorchef, medens den anden, omfattende den under b) nævnte saggruppe, ledes af en ekspeditionssekretær.

1. kontor: a) Samtlige sekretariatssager, herunder sager angående navneforandring for landbrugsejendomme og ejerlav, særlige vejforespørgsler o. lign.
 b) Matrikelvæsenets budget og regnskabssager, personelle sager og sager af organisationsmæssig art.
2. kontor: Sager fra østifterne og Nørrejylland angående landbrugsejendommens oprettholdelse.
3. kontor: Sager fra Sønderjylland og Færøerne, trykning af matrikelkort og optagelse af nye kort.
4. kontor: } Sager fra østifterne og Nørrejylland angående matrikulering, udskiftning, ud-
5. kontor: } stykning, sammenlægning, magelæg, grænsekonstatering og hartkornsforan-
6. kontor: } dring.

Til hvert af de sidstnævnte 3 kontorer er henlagt bestemt afgrænsede dele af landet, og hvert af disse udstykningskontorer er derefter delt i 4 distrikter, hvoraf det ene sorterer under en ekspeditionssekretær og hvert af de andre under en fuldmægtig.

Alle sager angående genparter af matriklens dokumenter ekspederes direkte gennem matrikelarkivet og passerer ikke de fornævnte kontorer.

Forretningsgangen i 1.—3. kontor er den samme som i centraladministrationen i almindelighed og giver ikke anledning til særlige bemærkninger. Langt det overvejende antal af direktoratets sager ekspederes imidlertid gennem udstykningskontorene, 4.—6. kontor, og forretningsgangen i et sådant kontor er i korte træk følgende:

- 1) Direktøren gennemser den indkomne post.
- 2) Sagerne journaliseres og fordeles til kontorerne.
- 3) Kontorchefen foretager et kort gennemsyn af sagerne og anfører eventuelt korte direktiver på enkelte af disse, hvorefter sagerne fordeles mellem kontorets 4 distrikter.
- 4) En kontorist, der iøvrigt assisterer sekretærene ved den senere behandling af sagerne, indfører disse i distriktsbogen. Denne bog, der giver oplysning om, hvor en sag til enhver tid under ekspeditionen er at finde, gør det muligt for vedkommende distriktsleder (ekspeditionssekretær eller fuldmægtig), at have overblik over, hvilke sager der er ekspederet, og hvilke der beror i revisionen eller andet sted. Når sagerne er indført i distriktsbogen, overgives disse til distriktets sekretær. De fornævnte 4 ekspeditioner sker alle samme dag, som sagerne indkommer.
- 5) Sekretæren gennemgår alle sagerne og påser, at de formelle krav for sagernes ekspedition er opfyldt. Hvis dette ikke er tilfældet, eller hvis sagen skal forelægges andre myndigheder, udarbejder sekretæren de fornødne koncepter. Kan sagen derimod ekspederes på det foreliggende grundlag, skriver sekretæren en kort resolution på denne, og desuden foretager han efter bestemte regler en taksation af sagen, hvorved denne ansættes til point af hensyn til det nedenfor omtalte akkordsystem, der fra gammel tid har været benyttet ved ekspeditionen af udstykningsagerne i direktoratet.
- 6) Sekretæren afleverer de behandlede sager til distriktslederen, der gennemser de påførte resolutioner og de udfærdigede koncepter. Alt efter arten af disse sidste gives de pågældende sager straks til skrivning eller forelægges kontorchefen.
- 7) De sager, der er klar til endelig ekspedition, fordeles mellem det ved revisionen beskæftigede personale, der omfatter dels revisorer og revisoraspiranter, dels assistenter og assistentaspiranter. Såvel revisorer som assistenter og uddannede aspiranter arbejder efter akkordsystem, således at hver af disse skal ekspedere 26 point pr. uge, idet hvert point i gennemsnit svarer til 1½ times effektiv arbejdstid. Aspiranter, der ikke kan

påtage sig ekspeditionen af 26 point pr. uge, arbejder ikke efter akkordsystemet, men har fast kontortid.

Ved revisionen gennemgås sagerne såvel teknisk som formelt, og efter at eventuelle mangler er afhjulpnet af vedkommende landinspektør, indføres sagerne i matriklen og nye parcelskel m. v. indtegnes på matrikelkortet. Samtidig udfærdiges de fornødne koncepter til sagens approbation, hvorefter den afleveres til vedkommende ekspeditionssekretær eller fuldmægtig.

- o) Ekspeditionssekretæren eller fuldmægtigen foretager derefter overrevision af sagen. Denne overrevision omfatter dels en endelig konstatering af udstykningens lovlighed og formelt rigtige gennemførelse, dels en revision af sagens indførelse i matriklen og indtegningen af nye parcelskel m. v. på matrikelkortet og endelig revision af de udfærdigede koncepter til approbationsskrivelserne. Efter endt overrevision sendes sagen direkte til den fælles skrivestue.
- 9) I skrivestuen, der ledes af en assistent, og hvor arbejdet også er tilrettelagt efter akkordsystem, bliver alle breve skrevet og konfereret og derefter leveret til vedkommende ekspeditionssekretær eller fuldmægtig, der
- 10) underskriver alle breve undtagen hovedbrevene i hver enkelt sag. Hovedbrevet, der sædvanlig ved udstykningssager sendes til vedkommende landinspektør på parternes vegne, indeholder ofte forskellige oplysninger vedrørende sagens notering i matriklen m. v., der ikke medtages i brevene til dommer, sogneråd, amtstue og andre.
- 11) Samtlige underskrevne breve og de ikke underskrevne hovedbreve afleveres til kontorchefen, der underskriver de sidstnævnte og iøvrigt gennemser hele den afgående post for derved at have overblik over de enkelte sagers ekspedition.

Ekspeditionerne 10 og 11 sker samme dag og dagen efter afgår posten.

Den foran beskrevne forretningsgang i et udstykningskontor, der er skematisk fremstillet på bilag 1, vil næppe kunne forenkles meget, dog vil det, såfremt den fornødne kvalificerede arbejdskraft er til stede, være muligt at sammendrage ekspeditionerne 5 og 7, hvorved en sags ekspeditionstid i visse tilfælde vil kunne forkortes med nogle få dage.

C. Lokale- og personaleforhold.

Gennem mange år har matrikeldirektoratet været hemmet meget stærkt af lokalemangel og som følge deraf også af personalemangel. Dette har medført, at det, ikke mindst i de senere år, hvor antallet af udstykningssager m. v. har været fra 50 til 70 pct. større end i årene før krigen, har været umuligt al ekspedere de indkomne sager på normal tid. For at råde bod herpå har direktoratet ladet personalet udføre overarbejde i stor udstrækning. Ved fastsættelsen af vederlaget herfor har akkordsystemet været af stor betydning, idet det ved dette system er muligt med sikkerhed at afgøre, hvor stor en del af det udførte arbejde, der henhører til den almindelige kontortid, og hvor stor en del der må betegnes som overarbejde.

Med hensyn til personaleforholdene kan iøvrigt bemærkes, at da en meget stor del af direktoratets sager er af ensartet karakter, og da disses ekspedition er forbundet med et stort teknisk arbejde, må antallet af tjenestemænd i de lavere lønklasser i forhold til tjenestemænd i højere lønklasser være betydelig større i direktoratet end i andre styrelsesgrene. Da dette medfører, at advancementsforholdene for de yngre tjenestemænd bliver meget dårlige, og at det derfor har været vanskeligt at få fornøden tilgang af kvalificeret faguddannet arbejdskraft, har direktoratet påbegyndt uddannelse og anvendelse af tekniske assistenter, således at antallet af de som landinspektører uddannede revisorer kan nedsættes. Herved opnås dels en

besparelse i lønudgifter **for** staten, og dels **en** forbedring af advancementsmulighederne for det mindre antal revisorer.

Direktoratets personale kan herefter sammenfattes i 3 grupper. Til den første af disse hører revisorer og højere tjenestemænd. En betingelse for at opnå ansættelse i en revisorstilling, der er begynderstilling i denne gruppe, er, at vedkommende har bestået landinspektør**eksamen** og gennem 2 års aspiranttid har vist sig egnet til ansættelse.

Den anden gruppe omfatter de tekniske assistenter og overassistenter. Tilgangen til denne gruppe fremkommer ad to veje, men i alle tilfælde kræves, at de pågældende som foruddannelse skal have bestået realeksamen eller anden ligestillet eller højere eksamen. For det første antages aspiranter, der i mindst tre år har arbejdet på et landinspektørkontor og der har deltaget i alt forefaldende kontorarbejde vedrørende udstykning m. v. Disse aspiranter lønnes fra antagelsen som assistentaspiranter og går straks efter antagelsen ind i revisionsarbejdet under en revisors ledelse. Foruden disse assistentaspiranter, der således har en praktisk uddannelse ved antagelsen, udtages dernæst blandt direktoratets kontorister en del aspiranter, der får hele den fornødne uddannelse i direktoratet. Da disse aspiranter ikke har nogen praktisk uddannelse, kan de ikke straks gå ind i revisionsarbejdet, men begynder med at assistere sekretærerne ved matrikulære undersøgelser, hvorhos de forestår akteringen. **Efter** at have arbejdet hermed, til de er fuldt fortrolige med matriklens indretning, går de over **til** at arbejde sammen med en revisor, således at revisoren foretager selve revisionsarbejdet, medens aspiranten udfører den mere kontormæssige del af arbejdet.

Når disse aspiranter på den fornævnte måde efter ca. 3 års forløb har erhvervet den fornødne rutine i den kontormæssige ekspedition af de forskellige sager, kan de, på samme måde som de øvrige assistentaspiranter, gå ind i revisionsarbejdet under en revisors ledelse. Normalt vil disse aspiranter i uddannelsesstiden blive ansat som kontorister for derefter at avancere til kontorassistenter, og først når de er fuldt uddannet og kan arbejde selvstændigt, kan de forvente udnævnelse til assistenter.

Alle de her omhandlede assistentaspiranter gennemgår et teoretisk kursus **omfattende** matematik, landmåling og matrikelvæsen. Det nu igangværende kursus — det første i sin art — har strakt sig over ca. 2 år med gennemgående ca. 2 timers ugentlig undervisning og øvelser. Undervisningen gennemføres indenfor kontortiden, hvorimod en **del** af øvelserne i landmåling er udført udenfor kontortiden. Til denne gruppe må endvidere henregnes **de** i direktoratet beskæftigede tegnere, og ved antagelsen og den lønmæssige placering af disse følges tilsvarende regler som foran nævnt.

Såvel de assistenter, der er beskæftiget i revisionen, som de i assistentklassen lønnede tegnere vil have mulighed for at avancere til overassistenter.

Den tredje gruppe omfatter kontorister og kontorassistenter. Antagelsesbetingelserne er her så vidt muligt mellemskole- eller realaksamen og fornøden uddannelse i maskinskrivning. I særlige tilfælde, hvor kontorassistenterne bliver beskæftiget med mere ansvarsfuldt arbejde, vil disse kunne avancere til assistenter.

Det største problem for matrikeldirektoratet er lokaleforholdene. Alle disponible rum er udnyttet til den yderste grænse og i mange værelser er anbragt så mange personer, at arbejdsforholdene er yderst vanskelige, så meget mere som det daglige arbejde med matrikelprotokoller og matrikelkort kræver relativ stor plads. I flere kældelokaler, der er beregnet til arkiv, er anbragt indtil 7 personer i eet lokale. Foruden for det daglige arbejde har lokalemanglen været særlig følelig for arbejdet med matriklens vedligeholdelse. Det meget store slid på matrikelkortene, som de senere års mange udstykninger m. v. har medført, nødvendiggør.

at et stort antal kort omtages i løbet af kortest mulig tid for ikke at blive ubrugelige; men lokalemanglen har umuliggjort at antage det fornødne personale til omtegningsarbejdet.

Også for matrikelarkivet vil spørgsmålet om en udvidelse af lokaleforholdene meget hurtigt blive aktuelt. I løbet af 3 til 4 år vil al disponibel arkivplads være opbrugt og tilvejebringelse af nye lokaler være absolut nødvendig.

En bibeholdelse af det centraliserede matrikelvæsen må derfor kræve, at der skaffes en betydelig udvidelse af matriklens lokaleforhold, en udvidelse, som det sikkert ikke vil være muligt at tilvejebringe i forbindelse med matriklens nuværende lokaler.

D. Decentralisering af matriklen.

Spørgsmålet om en decentralisering af matrikelvæsenet har ofte været på tale, og som et udtryk for befolkningens interesse i sagen foreligger bl. a. det i bilag 2 gengivne andragende af 26. marts 1935, hvori udvalget for provinsen og hovedstaden sammen med den danske landinspektørforenings bestyrelse henstiller til landbrugsministeriet, at der nedsættes en alsidig sammensat kommission til overvejelse og undersøgelse af spørgsmålet om en nyordning af landets matrikelvæsen med dettes decentralisation som ledende princip, og den i bilag 3 gengivne skrivelse af 13. januar 1947 fra den danske landinspektør forening. Dels under hensyn hertil og dels under hensyn til, at den foran omhandlede lokalemangel og den dermed forbundne personalemangel i matrikeldirektoratet gør det nødvendigt, at der sker en ændring i de forhold, hvorunder matrikelvæsenet nu virker, har kommissionen taget spørgsmålet om en decentralisering af matrikelvæsenet under overvejelse. Afgørende for, om en sådan decentralisation bør gennemføres, må dels være hensynet til de forskellige myndigheders og befolkningens benyttelse af matriklens oplysninger og dels hensynet til matriklens fremtidige vedligeholdelse og fornyelse.

a. Matriklen i forhold til andre myndigheder.

De grene af centraladministrationen, der i større eller mindre udstækning benytter matriklens oplysninger, vil ikke umiddelbart være interesserede i en decentralisering af matriklen, især ikke så længe hele matriklen findes på Slotsholmen og derfor er let tilgængelig ved personlige henvendelser. Denne fordel ved den centraliserede matrikel vil mindskes i væsentlig grad, såfremt det af hensyn til pladsforholdene skulle blive nødvendigt at flytte matriklen til en egen bygning i relativ stor afstand fra centraladministrationens øvrige kontorer, idet personlige henvendelser fra andre styrelsesgrene i så fald må antages at blive ret sjældne. Et centraliseret matrikelvæsen vil som helhed byde centraladministrationen visse fordele.

For såvel ligningsdirektoratet som statens jordlovsudvalg gælder tilsvarende betragtninger som ovenfor anført for centraladministrationen, for så vidt angår den centrale del af de nævnte myndigheders arbejde, medens det for de lokale vurderingsmyndigheder for jordfordelingskommissionerne, der i udstrakt grad støtter sig til matriklens oplysninger, må være en fordel, at disse oplysninger kan fås ved lokale matrikelkontorer.

Af lokale myndigheder og råd, der må have interesse i en decentralisering af matriklen kan fremhæves dommerkontorer, amtstuer, kommunalråd, fredningsmyndigheder, skovmyndigheder og husmandsbrugskommissioner. For alle disse råd og myndigheder vil det være en fordel at få en lettere adgang til matriklens oplysninger og en mere direkte kontakt med matrikeladministrationen, end det hidtil har været muligt.

b. Matriklen i forhold til befolkningen.

Befolkningens interesse i matriklens organisation vil i alt væsentligt kunne sammenfattes i to krav, nemlig hurtig og bekvem adgang til de oplysninger, matriklen kan give, og en hurtig ekspedition af de sager, der skal behandles af matrikelmyndighederne. Hertil kan føjes endnu et krav, der såvel er i befolkningens som i administrationens interesse, nemlig den størst mulige ensartethed i afgørelserne i de af matrikelmyndighederne behandlede sager.

Med hensyn til det første af disse krav, en hurtig og bekvem adgang for befolkningen til matriklens oplysninger, er det åbenbart, at dette vil imødekommes ved en decentralisering af matriklen, og at en ret vidtgående decentralisering i så henseende vil byde den store del af befolkningen de fleste fordele. Dette vil også være tilfældet for en del af de fornævnte lokale råd og myndigheder.

Noget anderledes stiller torholdet sig med hensyn til det andet krav, en hurtig ekspedition af sagerne. Ofte har der været fremført klager over, at matrikeldirektoratets ekspedition af udstykningsager m. v. har taget for lang tid, og selv om man i denne forbindelse ofte overser, at den lange ekspeditionstid ikke alene og i visse tilfælde slet ikke skyldes direktoratets ekspedition, men derimod andre myndigheder, som har skullet tage stilling til sagerne, forinden direktoratets ekspedition kunne foregå, kan det ikke bestrides, at direktoratets ekspeditionstid for sagerne i forskellige perioder har været for lang. En afhjælpning af dette forhold må dog ikke nødvendigvis kædes sammen med en decentralisering af matriklen. Såfremt det fornødne personale og de fornødne lokaler er til rådighed, vil et centraliseret matrikelvæsen i alt væsentligt være i stand til at ekspedere sagerne lige så hurtigt, som det vil være muligt fra distriktskontorerne. For sager, der på grund af formelle eller tekniske vanskeligheder kræver længere ekspeditionstid end gennemsnittet for de almindelige sager, vil man formentlig dog kunne regne med, at man ved en decentralisering kan opnå en forkortelse af ekspeditionstiden som følge af den bedre kontakt med landinspektøren, tingbogen, lokale myndigheder og parterne.

Ved et decentraliseret matrikelvæsen må man imidlertid for at undgå, at sagerne i perioder hober sig op ved enkelte distriktskontorer, regne med at have et noget større personale til rådighed, end der er brug for ved den nuværende centraliserede form, og dette forhold taler derfor imod en alt for vidtgående decentralisering.

Spørgsmålet om den størst mulige ensartethed i afgørelserne i de af matrikelmyndighederne behandlede sager lader sig utvivlsomt lettest løse ved det nuværende centraliserede system. Ledelsen har her føling med alle forekommende sager og kan derfor påse, at sager af ensartet karakter afgøres og behandles efter ensartede regler. Det må dog anses for muligt at tilvejebringe sikkerhed for, at denne ensartethed i afgørelserne også kan være til stede ved et decentraliseret system, såfremt der sker en rigtig opbygning af dette.

Rammen for et decentraliseret matrikelvæsen må være en centralstyrelse og et efter forholdene afpasset antal distriktskontorer.

Distriktskontorerne skal foretage den daglige å jour-føring af matriklen, og kontornes ledere må have myndighed til at ekspedere alle sager, der ikke er af principiel karakter, og som ikke kræver dispensation fra de gældende love, hvorhos centralstyrelsen bør kunne delegere de i de pågældende love hjemlede dispensationsbeføjelser til distriktslederne i de tilfælde, hvor dispensationerne er af rutinemæssig karakter. Når der fra centralstyrelsens side gives så udtømmende regler som muligt for opnåelse af disse dispensationer, såvel som for ordningen af sager af teknisk art, vil faren for uensartede afgørelser ved de forskellige distriktskontorer ikke være stor.

Alle sager af principiel karakter, herunder tekniske sager vedrørende matriklens forbedring og fornyelse og særlige dispensationssager, må indsendes til centralstyrelsen, således at de sager, for hvilke ensartetheden i afgørelserne spiller den største rolle, ligesom hidtil samles på eet sted.

Foruden at behandle og træffe afgørelser i de fornævnte sager, bliver det centralstyrelsens opgave til enhver tid at udarbejde de fornødne direktiver for distriktskontorerne, dels for behandlingen af de almindelige sager og i særlig grad for alle arbejder vedrørende matriklens å jour-føring, forbedring og fornyelse. Under hensyn til matriklens høje alder og **til**, at den i sin tid er udarbejdet som en skattematrikel og ikke med dens nuværende meget udvidede brug for øje, vil den sidstnævnte del af centralstyrelsens opgave være yderst vigtig, og en rigtig gennemførelse heraf vil være en hovedbetingelse for, at den decentraliserede matrikel skal være i stand til at tilfredsstille de krav, som de forskellige samfundsorganer stiller til den. En decentralisering af matriklen **vil** derfor i endnu højere grad end hidtil kræve, at centralstyrelsens øverste ledelse ikke alene har fuld kontrol med matriklens å jour-føring og vedligeholdelse, men også udnytter alle de tekniske muligheder, der måtte fremkomme, for at forbedre og forny matriklens dokumenter.

c. Matriklens vedligeholdelse og fornyelse. Forholdet til landinspektørerne.

Kontakten mellem de praktiserende landinspektører og matrikeladministrationen må anses for en af de vigtigste faktorer for vedligeholdelsen og forbedringen eller fornyelsen af matriklen, og /som følge heraf må denne kontakt udbygges i videst muligt omfang.

Landinspektørernes første opgave er, foruden at bistå befolkningen ved forefaldende udstykninger m.v., at tilvejebringe de nødvendige dokumenter til å jour-føringen og vedligeholdelsen af matriklen. Da der er fri praksisret for alle landinspektører overalt i landet, bortset fra København og Frederiksberg samt de sønderjydske landsdele, er det meget almindeligt, at den samme ejendom på forskellige tidspunkter udstykkes af forskellige landinspektører. Hvis disse forskellige landinspektører gennemførte de pågældende udstykninger uden at tage hensyn til de tidligere udførte udstykningsmålinger, ville dette i almindelighed medføre en dårlig å jour-føring af matriklen med uensartethed i indlægningen af nye parceller på matrikelkortet. Landinspektøren må derfor, forinden en ny udstykning af en ejendom foretages, skaffe sig oplysning om de ved tidligere udstykninger foretagne målinger, og som oftest må disse oplysninger fremskaffes fra matriklens arkivsager. Det kan imidlertid ofte være vanskeligt for den pågældende landinspektør på forhånd at vide, hvilke ældre mål han **vil** få brug for ved gennemførelsen af udstykningsforretningen, og den for de fjerntboende landinspektører besværlige forbindelse med matriklen er da en stor ulempe.

Dette forhold må i teknisk henseende betegnes som en af den centraliserede matrikles største svagheder, og en centralisering vil her byde en række fordele, hvoraf i første række må nævnes de fordele, der såvel for matriklen som for landinspektørerne opnås ved, at disse får lettere adgang til ældre målinger og andet opmålingsgrundlag. Hertil kommer yderligere, at sagerne i visse tilfælde vil kunne ekspederes på en enklere og dog bedre måde, når landinspektørerne får lettere lejlighed til sammen med administrationen at drøfte den formelle og tekniske fremgangsmåde.

Dette sidste forhold må tilskrives matriklens fejl og mangler fra ældre tid.

Som bekendt trådte den nuværende matrikel i kraft den 1. januar 1844, men matrikelkortene er for de allerflestes vedkommende af endnu ældre dato. Den største part af disse er opmålt i forbindelse med de store udskiftninger omkring år 1800, og for mange af disse kort gælder det, at de partier af kortene, der omfatter de gamle landsbyer, stemmer meget dårligt

med forholdene i marken, dels fordi disse partier ikke i sin tid blev opmålt med den fornødne nøjagtighed, dels fordi der i tidernes løb er sket en række ændringer af de enkelte ejendommers grænser mod gadejorden og tillige mod tilgrænsende ejendomme, uden at der er sket fornøden berigtigelse af matriklen. Men også udenfor de gamle landsbyer er i tidernes løb blevet foretaget mange ændringer af grænser uden berigtigelse af matriklen, og landinspektørerne kan derfor ofte ved udstykninger o. l. komme ud for formelle og tekniske vanskeligheder, som selv de mest detaljerede cirkulærer og instrukser ikke kan give direktiver for, og hvor en mundtlig konference derfor vil være til stor nytte for landinspektøren, til gavn for matriklen og fremmende for den pågældende sags ekspedition, hvilket sidste tillige vil medføre formindskede omkostninger for parterne.

Da det må forudsæses, at den gamle matrikel må bruges i mange år endnu, idet en ny matrikelmåling for hele landet vil blive meget kostbar, vil det være matrikeladministrationens opgave ved enhver forekommende lejlighed at søge at tilvejebringe de størst mulige forbedringer af det foreliggende materiale, og hertil er landinspektørernes medvirken absolut nødvendig. Denne medvirken vil kunne forøges samtidig med, at der gennem en decentralisering af matriklen skabes øget kontakt mellem landinspektørerne og matriklen, men forudsætningen for, at denne øgede kontakt kan udnyttes i fuld udstrækning til gavn for matriklen, må være, at såvel lederne af distriktskontorerne som centralstyrelsens øverste ledelse har et vågent øje for og udnytter alle tekniske muligheder i så henseende. Med hensyn til udgiften ved en fuldstændig ny matrikelmåling kan det oplyses, at en af landbrugsministeriet i 1904 nedsat kommission anslog omkostningerne ved en sådan til ca. 20—30 mill. kr. Som følge af prisniveauets senere stigning vil udgifterne selvfølgelig på nærværende tidspunkt være meget større.

E. Decentraliseringens form.

Medens det for de fleste grene af centraladministrationen i større eller mindre grad vil være muligt at indføre en decentralisering derved, at særlige forretningsområder helt eller delvis lægges ud til allerede bestående lokale myndigheder, stiller forholdet sig væsentlig anderledes for en decentralisering af matrikeldirektoratets forretningsområde.

En sådan saglig decentralisering af matrikeldirektoratets forretningsområde måtte forudsætte, at der findes lokale myndigheder, der er i stand til at træffe afgørelse i og ekspedere en række af de sager, der nu behandles af matrikeldirektoratet, og endvidere at de pågældende lokale myndigheder er i besiddelse af eller let kan skaffe sig de matrikulære oplysninger, der er fornødne for sagernes behandling. Endelig må det bemærkes, at de sager, der henhører under matrikelvæsenet, i vid udstrækning er af en så speciel karakter, at der til disses behandling kræves et specielt matrikelteknisk uddannet personale.

Disse forudsætninger for at overføre større eller mindre dele af matrikelvæsenets sagområde til bestående lokale myndigheder er ikke til stede. Dette gælder først og fremmest alle de sager, der kræver notering i matriklen, idet ekspeditionen af disse sager nødvendigvis må ske på det sted, hvor matriklen findes, men også alle de øvrige under matrikelvæsenet henhørende sager, hvis behandling i større eller mindre grad støtter sig til matriklens oplysninger, vil mest hensigtsmæssigt kunne ekspederes på det sted, hvor matriklen findes.

En decentralisering af matriklens sagområde vil derfor ikke være mulig, uden at der samtidig sker en decentralisering af selve matriklen, og den tanke ligger da nær, om en decentralisering hensigtsmæssigt ville kunne gennemføres derved, at der oprettedes lokale matrikelkontorer som afdelinger under bestående lokale institutioner. Fra sagkyndig side frarådes dette imidlertid meget stærkt, idet en sådan form for decentralisering anses for at blive til

stor skade for matriklen. Man anser det for at være af overordentlig stor betydning, at matrikelvæsenet har sin egen selvstændige organisation, således at ledelsen er i stand til at træffe alle foranstaltninger til matriklens vedligeholdelse, forbedring og fornyelse. I en afhandling om matrikelvæsenets organisation i en række lande udtrykker amtslandinspektør Mosbech dette således:

»Det er en livsbetingelse for en matrikel at have en selvstændig organisation. Den er en alt for mangesidig, men tillige alt for speciel indretning til, at den kan klemmes ind som et underordnet led under en eller anden administrationsgren, der benytter dens tjeneste. Det fører uvægerligt til, at alle dens øvrige opgaver forsømmes, og at tilsvarende dele af matriklens værk bliver udsat for at gå i forfald.«

Da oprettelsen af lokale matrikelkontorer som afdelinger under bestående lokale institutioner nødvendigvis må medføre ret store byggeomkostninger for at tilvejebringe de matriklens opbevaring fornødne brandsikre rum og i almindelighed tillige for at tilvejebringe de fornødne lokaler til brug ved matriklens førelse og vedligeholdelse, og da der næppe kan blive tale om, at det ved matriklen beskæftigede personales antal bliver mindre ved oprettelsen af sådanne kontorer, end det vil blive tilfældet ved oprettelsen af begrænset antal selvstændige kontorer, vil denne form for en decentralisering af matriklen ikke byde økonomiske fordele, der kan opveje de fra sagkyndig side tremførte betæneligheder ved en sådan ordnings gennemførelse.

Undertiden har der været tanker fremme om en delvis decentralisering af matriklen derved, at enkelte af de større købstæder oprettede deres eget matrikelvæsen i lighed med København og Frederiksberg. Herved skulle de pågældende købstæder opnå de af en decentralisering af matriklen følgende fordele og matriklen blive aflastet for noget arbejde.

Den aflastning af matriklen, en sådan delvis decentralisering ville medføre, er imidlertid forholdsvis ringe. For de fem købstæder, Århus, Ålborg, Esbjerg, Odense og Randers, er i de sidste 10 år indsendt de i nedenstående skema anførte antal sager.

	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	Talt	Gennem- snit
Århus	79	47	43	48	56	34	49	56	64	86	562	56
Ålborg	53	20	19	38	37	43	29	34	27	19	319	32
Esbjerg	34	27	25	49	76	42	43	70	113	70	549	55
Odense	182	141	91	114	135	114	133	97	99	127	1233	123
Randers	49	46	42	48	59	37	30	47	56	46	460	46
Ialt	397	281	220	297	363	270	284	304	359	348	3123	312

Det ses heraf, at det samlede antal sager fra disse fem købstæder i gennemsnit kun udgør 312 pr. år, hvilket svarer til mellem 1 og 2 pr. af matrikeldirektoratets samlede sag-antal, og selv om vedligeholdelsesarbejdet vedrørende de pågældende købstæders matrikler må antages at udgøre en noget højere procent af det samlede vedligeholdelsesarbejde for hele matriklen, vil ekspeditionen af sagerne fra og vedligeholdelsen af matriklen for de nævnte købstæder kun udgøre en ringe del af direktoratets arbejde.

For de pågældende købstæder ville oprettelsen af et eget matrikelvæsen blive ret kostbart navnlig set i forhold til det ringe sagantal, og kun selve byerne og ikke disses omegnskommuner, hvor de fleste udstykninger forekommer, ville opnå de med decentraliseringen forbundne fordele, idet disse forstadskommuner under hensyn til landbrugsministeriets administration af jordlovene vedblivende måtte henhøre under det centraliserede matrikelvæsen.

Som tidligere nævnt hviler ordningen af matrikelvæsenet i Sønderjylland på bestemmelserne i lov nr. 330 af 28. juni 1920. Under behandlingen af forslaget til denne lov rejstes

der visse betæneligheder ved at indføre en særordning for matrikelvæsenet i Sønderjylland. men fra sagkyndig side blev det stærkt fremhævet, at befolkningen i Sønderjylland var vant til at have et fuldstændigt stedligt arkiv og navnlig en derover rådende embedsmand til at udføre udstykningsarbejder m. v., og at befolkningen derfor ville føle det som et savn, hvis denne ordning blev afskaffet. Endelig blev det ligeledes fremhævet, at da man nu havde en meget gunstig og naturlig anledning til at prøve den decentraliserede ordning med fuld statsdrift, som man havde grund til at anse for og også havde set hen til som bedre end ordningen i det gamle land, fandt man det sagligt uforsvarligt på forhånd at forkaste den.

Den sønderjydske ordning af matrikelvæsenet svarer ret nøje til ordningen af matrikelvæsenet i en række europæiske lande, og denne organisationsform anses i almindelighed som den sagligt mest fuldkomne. Fra 1. januar 1948 har Sverige indført fuld statsdrift af sit i forvejen decentraliserede lantmåteriväsen.

Også herhjemme har denne organisationsform for matrikelvæsenet tidligere været drøftet bl. a. af den i 1923 nedsatte administrationskommission. Om en sådan decentralisation af matrikelvæsenet bemærker den nævnte kommission i sin 4. betænkning følgende:

»Man er klar over, at en decentralisation ville frembyde visse fordele. Sagernes ekspedition ville antagelig blive fremskyndet, og administrationen ville komme i nærmere forbindelse med befolkningen, der ville få nemmere adgang til at foretage personlige henvendelser. Imidlertid vil konsekvensen af den påtænkte nyordning efter kommissionens opfattelse blive, at de nuværende privat praktiserende landinspektører må indgå i statens matrikuldirektorat som tjenestemænd, og de hidtil af disse udførte forretninger overgå til matrikulsvæsenets besøgelse. Det er tanken, at der ansætles en matrikulær embedsmand med et ikke ubetydeligt kontorapparat i omtrent hver enkelt retskreds. Kommissionen må imidlertid nære betænelighed ved fuldstændig at ophæve det nævnte private erhverv til fordel for en embedsinstitution. Ordningen af landinspektørinstitutionen som et privat erhverv frembyder efter kommissionens opfattelse betydelige fordele for befolkningen, der står frit i valget af landinspektør. Det er da heller ikke kommissionen bekendt, at der fra nogen side er ført klage over denne side af den nuværende ordning, og man må anse det for sandsynligt, at det ville vække modstand og betæneligheder i vide kredse, dersom der på dette område skete et så afgjort brud på det tilvante og fra alle sider akcepterede. Ved en afgørende ændring i dette forhold måtte der i hvert fald kunne påpeges meget vigtige fordele, som samtidig kunne opnås. Men dette er man efter kommissionens opfattelse ikke i stand til. Hertil kommer, at en så betydelig forøgelse af matrikulsvæsenets administrative apparat vil medføre meget store omkostninger for statskassen gennem etableringen af et stort antal lokalkontorer. Der burde da samtidig gennemføres vidtgående besparelser i det centrale direktorats personale. Men det synes ikke muligt ved decentralisation at opnå sådanne besparelser i personalet i centralstyrelsen, at disse vil opveje personaletilvæksten i lokalkontorerne. — Til disse betragtninger kommer yderligere, at det næppe vil være til gavn for landinspektørstanden som sådan — og for tilgangen til denne — dersom der ikke er anden udvej for den som landinspektør uddannede end tjenestemandsanstættelse. Kommissionen må derfor nære betænelighed ved den påtænkte decentralisation.«

Administrationskommissionens foran citerede betæneligheder ved at gennemføre en vidtgående decentralisering af matriklen og samtidig indførelse af statsdrift af denne vil også kunne fremføres på det nuværende tidspunkt, selv om der formentlig ikke kan være tvivl om, at en sådan organisationsform for matriklen vil kunne tilfredsstille de fleste af de krav, der kan stilles til hele matrikelvæsenets indretning og vedligeholdelse. Navnlig må det påpeges, at en sådan ordnings gennemførelse ville blive meget kostbar ikke alene under hensyn til

etableringen af det store antal kontorer og antagelsen af det dertil fornødne personale, men også under hensyn til, at staten i så fald måtte overtage de mange private landinspektørpraksis med dertil hørende arkiver, hvilket ville stille statskassen overfor store erstatningskrav. På den anden side må det erkendes, at jo liere krav, der fra myndighedernes side stilles til landinspektørerne og det af disse udførte matrikulære arbejde, desto vanskeligere vil det blive fortsat at forlange, at rekvirenterne i fuld udstrækning skal betale landinspektørerne for det udførte arbejde, og må man først gå over til en ordning, hvorved staten under en eller anden form yder tilskud til alle udstykningsmålinger m. v., vil skridtet henimod den fuldstændige statsdrift af matrikelvæsenet ikke være særlig stort.

En decentraliseret ordning af matriklen uden indførelse af fuld statsdrift, men hvorved der dog ydes tilskud til matriklens vedligeholdelse, kunne tænkes gennemført på den måde, at man ydede de lokale landinspektører et vederlag for at holde distriktets matrikel vedlige, medens landinspektørerne iøvrigt fik betaling af rekvirenterne for alle udstykningsarbejder i distriktet. En sådan ordning ville i alt væsentligt svare til den svenske ordning af landmäterivæsenet før 1. januar 1948.

Forretningsgangen ville her i visse henseender byde de samme fordele som ved et decentraliseret matrikelvæsen med fuld statsdrift, navnlig derved, at den mand, der udfører udstykningsforretningerne, råder over matriklens fuldstændige arkiv og derfor ville være i stand til at foretage en bedre behandling af sagen. På andre områder ville en sådan ordning ikke byde de samme fordele som fuld statsdrift. Således ville man vel næppe kunne lade den mand, der er økonomisk interesseret i udførelsen af en forretning, approbere sine egne sager, og dette måtte medføre, at alle sager skulle indsendes til undersøgelse og godkendelse i centralstyrelsen. Hermed ville en række almindelige ekspeditionssager blive forsinket, og der måtte ansættes et relativt stort personale i centralstyrelsen.

Når alle forhold tages i betragtning, synes den bedste form for en decentralisering af matriklen på det nuværende tidspunkt at være den, at der oprettes et begrænset antal selvstændige distriktskontorer, der forestår matriklens førelse og vedligeholdelse og, i den tidligere nævnte udstrækning, approberer forekommende sager, medens alle øvrige sager afgøres af centralstyrelsen, der tillige giver de fornødne direktiver for distriktskontorerne og fører kontrol med disse direktivers overholdelse.

Ved denne ordning røres der ikke formelt ved de praktiserende landinspektørers stilling i forhold til matriklen. Landinspektørerne vil kunne udføre de i deres praksis forekommende arbejder ligesom hidtil, men i nøjere kontakt med matriklen, og befolkningen beholder den fordel, det ofte vil være, at landinspektøren som privat forretningsmand søger at fremdrage alle de forhold, der taler for gennemførelsen af de af hans klient ønskede udstykninger m. v.

F. Distriktskontorerne antal og områder.

Ved afgørelsen af, hvor mange distriktskontorer der bør oprettes, må navnlig to faktorer være retningsgivende, nemlig bestræbelserne for at gennemføre decentraliseringen i den udstrækning, der stort set byder de fleste fordele, og hensynet til omkostningerne ved ordningens gennemførelse. For det sidstnævnte forholds vedkommende må man som tidligere nævnt regne med, at en decentralisering i alle tilfælde vil medføre en personaleforøgelse, og da denne forøgelse vil stige med antallet af distriktskontorer, vil hensynet til omkostningerne tale for en begrænsning af kontorerne antal.

Kommisionen er af den opfattelse, at en ordning, hvorved der oprettes 9 distriktskontorer udenfor de sønderjydske landsdele, vil tage rimeligt hensyn til de forskellige krav, der kan stilles til decentraliseringens gennemførelse. Grænserne for disse distrikter er indtegnet på vedlagte kort (bilag 4), og distriktskontorerne tænkes placerede i byerne: København, Næstved, Odense, Vejle, Århus, Ålborg, Viborg, Holstebro og Esbjerg.

De enkelte distrikter, således som disse er indtegnet på vedhæftede kort, omfatter følgende retskredse:

Distrikt nr. og navn	Retskreds nr.
Nr. 1. København	2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 25 og 26.
- 2. Næstved	15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 28, 29, 30 og 31.
- 3. Odense	32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42 og 43.
- 4. Vejle	44, 45, 46, 47, 48 og 50.
- 5. Århus	51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61 og 62.
- 6. Ålborg	64, 65, 66, 67, 69, 70, 71, 72a, 72b og 73.
- 7. Viborg	63, 76, 77, 78 og 79.
- 8. Holstebro	74, 75, 80, 81, 82 og 83.
- 9. Esbjerg	84, 85, 86, 87 og 88.

Af hensyn til det nære samarbejde mellem matriklen og tingbogen har man anset det for hensigtsmæssigt, at de enkelte distrikters grænser følger retskredsens grænser, således at tinglysningsdommerne hver for sig kun skal have kontakt med eet distriktskontor, et forhold, der ikke vil kunne opnås, såfremt distriktskontorenes grænser fulgte amtsgrænserne. Dog ville det formentlig være hensigtsmæssigt, at øen Samsø, der henhører under retskreds nr. 13, henlægges under distriktskontoret i Århus.

G. Økonomiske Spørgsmål.

a. Lønninger m. v.

De alt overvejende poster på matrikeldirektoratets nuværende budget er udgifterne til lønning af det faste personale, til medhjælp og til vederlag for overarbejde. Gennem de sidste 5—6 år er antallet af de udstyknings-sager m. v., der behandles af direktoratet, steget med omkring 60 pct., og da det på grund af den herskende lokalemangel har været umuligt at antage fornøden medhjælp til at besørge denne stigning i arbejdsmængden, har det været nødvendigt at lade personalet udføre overarbejde i stor udstrækning, således at der i de senere år er anvendt ret betydelige beløb til vederlag herfor.

I kalenderåret 1948 var i direktoratet beskæftiget følgende antal personer:

1. Med fuld beskæftigelse hele året	108
2. - - i dele af året	29
3. - timelønnet arbejde	24
	ialt 161

De under 2. anførte personer havde tilsammen arbejde i 168 måneder, hvilket svarer til 14 personer hele året.

Som vederlag til de under 3. anførte personer er ialt udbetalt 55.000 kr., der under hensyn til det udførte arbejde kan regnes at svare til lønnen til 8 personer med fuld beskæftigelse hele året.

Når bortses fra overarbejdet, kan den samlede arbejdspræstation i direktoratet i kalenderåret 1948 herefter regnes at være udført af $108 + 14 + 8 = 130$ personer med fuld beskæftigelse hele året.

I samme tidsrum er der til det samlede personale udbetalt følgende beløb:

Lønning	1.047.000 kr.
Vederlag for overarbejde	168.000 kr.
ialt	1.215.000 kr.

Hvis det udførte overarbejde skulle udføres af det faste personale indenfor den normale kontortid, måtte dette personale forøges med ca. 20 personer, således at direktoratets samlede personale ved den nuværende centraliserede ordning måtte være på ca. 150 personer. Herved må bemærkes, at selv om der senere skulle komme en nedgang i direktoratets sagantal, vil dette ikke automatisk medføre, at der blev for megen arbejdskraft til rådighed, idet arbejdet med matriklens vedligeholdelse (omtegning af matrikelkort, omskrivning af matrikler m. v.) på grund af den manglende arbejdskraft gennem længere tid ikke har kunnet gennemføres i fornøden udstrækning og derfor til enhver tid vil kunne optage eventuel ledig arbejdskraft.

Ved en decentralisering af matriklen må man som tidligere nævnt forudse, at en forøgelse af det samlede personale vil være nødvendig. Dette vil direkte kunne begrundes deri, at der ved decentraliseringen oprettes en række lederstillinger, hvis indehavere selvsagt ikke kan deltage i selve den matrikulære berigtigelse af de til afdelingerne indkommende sager. Endelig vil det være nødvendigt, at personalet er så stort, at det selv ved spidsbelastning af kontorerne er muligt at ekspedere sagerne indenfor en rimelig tid, men man må her regne med den mulighed, at yngre tjenestemænd og medhjælpere i nogen udstrækning kan flyttes mellem de enkelte distriktskontorer efter det øjeblikkelige behov.

Med hensyn til muligheden for at holde personalet fuldt beskæftiget i eventuelle perioder med færre løbende sager, vil der formentlig altid ved distriktskontorerne — ligesom hidtil i den centraliserede matrikel — være uløste opgaver vedrørende matriklens vedligeholdelse.

Man må herefter skønne, at det ved en decentralisering af matriklen, hvorved der oprettes 9 distriktskontorer, vil være nødvendigt at forøge matriklens samlede personale med 10 personer, altså fra ca. 150 til ca. 160 personer.

Kommissionen har overvejet, hvilke stillingsbetegnelser der hensigtsmæssigt kan benyttes for de ved distriktskontorerne ansatte tjenestemænd, og man har her taget sit udgangspunkt i betegnelserne for lederstillingerne ved matrikelsvæsenet i Sønderjylland. Ifølge tjenestemandslovens § 174 betegnes lederne af de 5 matrikelkontorer i Sønderjylland som amtslandinspektører, og en af disse kan med et årligt bestillingstillæg beskikkes til at fungere som stiftslandinspektør. Da de distrikter, der nu foreslås oprettet for det øvrige land, hver for sig i omfang vil være mindst lige så stort som Sønderjylland, ville betegnelsen stiftslandinspektør i og for sig give parallellitet i forhold til Sønderjylland, men da betegnelser med anvendelsen af ordet »stift« iøvrigt er knyttet til tjenestemænd med tjenestested i en købstad, der har bispesæde, foreslår man anvendt betegnelsen distriktslandsinspektør for de pågældende distriktskontorers ledere. Heller ikke betegnelsen amtslandinspektør synes at være praktisk anvendelig for tjenestemænd ved distriktskontorerne, idet de sønderjydske amtslandinspektørers funktioner er af en anden art end de, der tillægges distriktskontorernes tjenestemænd, og man har derfor valgt betegnelsen afdelingslandinspektør for den næste gruppe tjenestemænd på distriktskontorerne. De øvrige overordnede tjenestemænd ved kon-

torerne har man betegnet som fuldmægtige af 1. og 2. grad i lighed med dommerfuldmægtige.

Da der vil blive pålagt distriktslandinspektørerne et stort ansvar ikke alene ved behandlingen og afgørelsen af de til distriktskontorerne henlagte sager, men også med hensyn til vedligeholdelsen og forbedringen af matriklen, må der stilles ret store krav til de pågældendes kvalifikationer, og da stillingerne som distriktslandinspektører normalt vil blive besat ved oprykning af de ved kontorerne ansatte tjenestemænd, vil det følgelig være nødvendigt at skærpe de krav, der hidtil har været stillet til aspiranter.

Skal det under disse forhold være muligt at sikre fornøden tilgang af kvalificeret personale, må de pågældende stillinger placeres på nogenlunde gunstige løntrin, og kommissionen foreslår derfor, at de fornævnte stillinger normeres på følgende måde:

1) 9 distriktslandinspektører:

8700 kr. årligt, stigende efter 5 år til 9300 kr.

Der tillægges distriktslandinspektørerne i København, Århus og Ålborg hver et bestillingstillæg på 1500 kr. årligt, og de 6 øvrige distriktslandinspektører et bestillingstillæg på 600 kr. årligt.

2) 8 afdelingslandinspektører:

6900 kr. årligt, stigende efter 5 år til 7500 kr.

3) 10 fuldmægtige af 1. grad:

6000 kr. årligt, stigende efter 5 år til 6600 kr.

4) 24 fuldmægtige af 2. grad:

4140 kr. årligt, stigende hvert 3. år med 480 kr. til 5580 kr.

Når der kun stilles forslag om 8 afdelingslandinspektører og til gengæld 10 fuldmægtige af 1. grad, skyldes dette, at det kontor, der foreslås oprettet i Esbjerg, er noget mindre end de øvrige kontorer, således at det formentlig ikke straks vil være påkrævet at ansætte en afdelingslandinspektør ved kontoret, medens på den anden side det foreslåede kontor i København er så stort, at der her vil være brug for 2 fuldmægtige af 1. grad.

Centralstyrelsen vil formentlig kunne indskrænkes til at omfatte 2 kontorer, hvoraf det ene fortrinsvis skal omfatte sekretariatssager, organisation, regnskab og budgetsager, medens det andet kontor fortrinsvis skal behandle dispensationssager. Da centralstyrelsen skal føre nøje kontrol med distriktskontoernes arbejde og forretningsgang, må det med passende mellemrum lade en tjenestemand foretage fornødne inspektionsrejser. Det foreslås derfor, at der i stedet for 2 ekspeditionssekretærer i de fornævnte 2 kontorer ansættes 2 matrikelinspektører, og at disse normeres i samme lønningsklasse som afdelingslandinspektørerne.

Den samlede normering af overordnede tjenestemænd i centralstyrelsen vil formentlig kunne ansættes til 1 direktør, 2 kontorchefer, 2 matrikelinspektører, 2 fuldmægtige og 4 sekretærer.

Ud over de anførte tjenestemænd må såvel i distriktskontorerne som centralstyrelsen ansættes det fornødne antal overassistenter, assistenter, kontorassistenter og kontorister, og med et samlet personale på 160 personer, således som beregnet foran, vil de samlede lønningsudgifter pr. år andrage:

1) Centralstyrelsen,

1 direktør	19.400 kr.
2 kontorchefer	29.600 -
2 matrikelinspektører	27.000 -
2 fuldmægtige	21.000 -
4 sekretærer	36.000 -
8 overassistenter, assistenter m. v.	53.000 -
<u>19</u>	<u>186.000 kr.</u>

2) Distriktskontorerne,

9 distriktslandinspektører	147.000 kr.
8 afdelingslandinspektører	108.000 -
10 fuldmægtige af 1. grad	119.000 -
24 — - 2. —	240.000 -
90 overassistenter, assistenter m. v.	600.000 -
<u>141</u>	<u>1.214.000 kr.</u>

De samlede lønningsudgifter til et personale på 160 personer bliver herefter 1.400.000 kr. og de samlede lønningsudgifter vil således, når der regnes med en stigning i personalets antal på 10, andrage ca. 185.000 kr. mere end under den nuværende ordning.

Det ligger i sagens natur, at det ikke vil være påkrævet, at hele det anførte personale er ansat i tjenestemandstillinger, idet der intet kan være til hinder for, at en efter forholdene afpasset del af personalet aflønnes af en medhjælpskonto, men dette forhold vil ikke forrykke det foranstående billede af lønningsudgifterne i væsentlig grad.

Foruden den fornævnte stigning i lønningsudgifterne, må det ved en decentralisering af matrikelvæsenet påregnes, at der i nogen grad vil ske en stigning i kontorholdsudgifterne. Disse udgifter andrager nu for direktoratets vedkommende ca. 40.000 kr. årligt. For hvert af distriktskontorerne må kontorholdsudgifterne formentlig anslås til ca. 5000 kr. årligt, og sættes centralstyrelsens kontorholdsudgifter til samme beløb, bliver de samlede udgifter på denne konto ca. 50.000 kr., altså en stigning på ca. 10.000 kr. årligt.

Endelig må der afsættes et beløb til tjenesterejser dels for centralstyrelsens tjenestemænd ved inspektionsrejser og dels for tjenestemændene ved distriktskontorerne ved eventuelle nødvendige mundtlige forhandlinger med centralstyrelsen. Størrelsen af det hertil fornødne beløb lader sig vanskeligt bestemme på forhånd, men det vil dog næppe overstige 5000 kr. årligt.

De samlede årlige merudgifter ved en decentralisering af matriklen vil herefter udgøre:

Merudgifter til lønninger	185.000 kr.
— - kontorhold	10.000 -
Tjenesterejser	5.000

Ialt 200.000 kr.

Heri er ikke medregnet en eventuel stigning i udgifterne til lokaler, men som det fremgår af den nedenstående redegørelse for lokaleforholdene, må det antages, at de hertil nødvendige udgifter ikke vil være væsentlig forskellige, hvad enten en decentralisering gennemføres, og de dertil fornødne distriktskontorer opføres, eller der opføres et centralkontor til det samlede matrikelvæsen.

b. Lokaleforhold.

Som der tidligere er gjort rede for, har matrikeldirektoratet gennem en længere årrække været stærkt hemmet i sit arbejde på grund af lokalemangel, og da der ikke synes at være muligheder for, såfremt matrikelvæsenet forbliver centraliseret som hidtil, at skaffe det flere lokaler i forbindelse med de nuværende, vil der være grund til at undersøge, hvad det vil koste at opføre et centralkontor i København med fornøden plads til kontorer og arkiv, og hvorledes omkostningerne herved vil stille sig i forhold til omkostningerne ved at bygge afdelingskontorer i forbindelse med en decentralisering af matriklen.

Et spørgsmål af afgørende betydning i denne forbindelse er tilvejebringelsen af brandsikre arkiver, idet det under alle omstændigheder må være et ufravigeligt krav, at matriklens uerstattelige kort og dokumenter anbringes på forsvarlig brandsikret måde.

Med hensyn til den fornødne arkivplads bemærkes, at direktoratets nuværende arkivplads andrager ca. 1000 m², der i løbet af 2—3 år er udnyttet til den yderste grænse. Dertil kommer de i rigsarkivet opbevarede udstykningssager, der optager ca. 120 m². Disse sager vil det under alle omstændigheder ved en decentralisering være nødvendigt at flytte ud til distriktskontorerne, men også ved opførelsen af en selvstændig bygning for et centraliseret matrikelvæsen vil det være hensigtsmæssigt, at overføre disse sager fra rigsarkivet til matrikelvæsenets arkiv. Med rimelig mulighed for at have plads til den fremtidige forøgelse af arkivalierne vil et centralkontors arkivplads derfor næppe kunne sættes lavere end til ca. 1400 m².

Ved en decentralisering af matriklen vil det være hensigtsmæssigt, at en del originale kort og dokumenter vedblivende opbevares i centralstyrelsens arkiv. De pågældende arkivalier optager nu ca. 400 m² og de kort og arkivalier, der skal fordeles mellem distriktskontorerne, optager således $1120 \div 400 = 720$ m².

For de 9 distriktskontorer vil der da i gennemsnit kræves 80 m² arkivplads til opbevaring af de nuværende arkivalier, og med en rimelig udvikling for øje må den gennemsnitlige arkivplads pr. kontor ansættes til ca. 100 m².

Kommissionen har anmodet boligministeriet om at udføre en skønsmæssig beregning af byggeomkostningerne under hensyntagen til de foran opstillede krav og under forudsætning af, at der ved et centralkontor skal være plads til 150 personer og ved distriktskontorerne i provinsen gennemsnitligt plads til 16 personer.

Af boligministeriets skønsmæssige beregning fremgår, at opførelsen af 8 distriktskontorer må antages at koste ca. 1.500.000 kr., medens opførelsen af et centralkontor til hele matriklen vil koste ca. 1.940.000 kr. Omkostningerne ved opførelsen af centralkontoret anslås således at være ca. 440.000 kr. større end omkostningerne ved opførelsen af 8 distriktskontorer, men til gengæld vil samtlige direktoratets nuværende lokaler i så fald blive til rådighed til andet formål, medens en del af disse i førstnævnte tilfælde forudsættes benyttet dels af matriklens centralstyrelse og dels af det københavnske distriktskontor. Skal der under en decentraliseret ordning skaffes særskilt plads til disse sidstnævnte myndigheder, vil byggeomkostninger herved formentlig komme til at ligge i nærheden af de fornævnte 440.000 kr., således at de samlede byggeomkostninger stort set bliver de samme, uanset om en decentralisering af matriklen gennemføres, eller der opføres et samlet centralkontor.

Når den i kommissionens 4. betænkning omhandlede amsarkitektordning gennemføres, vil der i en række tilfælde kunne blive tale om i samme by at skulle skaffe lokaleplads til såvel amsarkitekten som distriktslandinspektøren. Endvidere er det oplyst, at lokaleforholdene for en del af landets amtskontorer er utilfredsstillende, således at forbedringer af

disse påtænkes. — Kommissionen ønsker at henlede opmærksomheden på, at en samlet løsning af de således forekommende lokalespørgsmål indenfor samme by formentlig vil kunne frembyde væsentlige fordele, og man henstiller, at de pågældende myndigheder, navnlig ministeriet for byggeri og boligvæsen, tager en sådan ordning under overvejelse ved eventuel planlægning af nybygninger til de nævnte institutioner m. v.

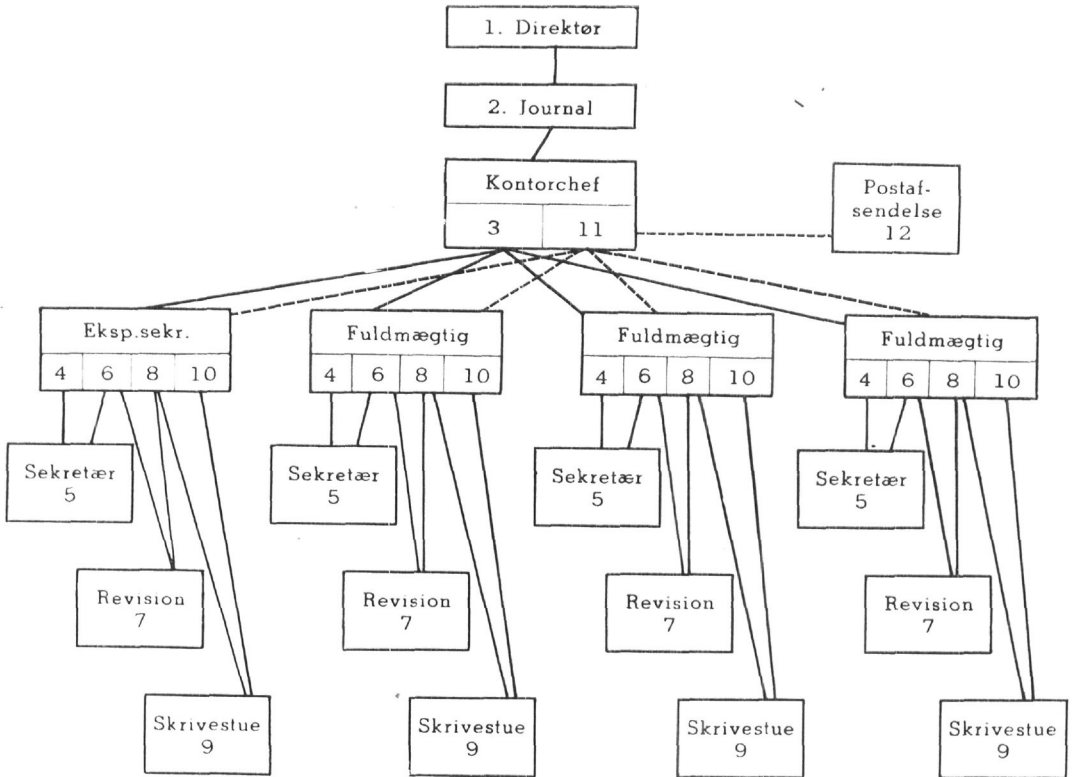
c. Omkostninger ved decentraliseringens indførelse.

Gennemførelsen af en decentralisering af matriklen vil medføre, at der opstår en række problemer af teknisk art, navnlig vedrørende fordelingen af matriklens dokumenter. Løsningen af disse problemer vil utvivlsomt medføre en del udgifter, som formentlig dog ikke vil blive af særlig stor betydning, men det vil være nødvendigt, at der i givet fald på det tidligst mulige tidspunkt træffes foranstaltninger, der tager sigte på problemernes løsning, og at de fornødne midler hertil er til stede.

Af andre omkostninger, der vil være en følge af decentraliseringens gennemførelse, må nævnes udgifterne til anskaffelsen af det fornødne kontorinventar til distriktskontorerne og herunder anskaffelsen af de for en hensigtsmæssig arbejdsordning fornødne tekniske hjælpemidler. Størrelsen af disse omkostninger kan ikke angives på nærværende tidspunkt, men det gælder også her, at det vil være hensigtsmæssigt så tidligt som muligt at få de forberedende arbejder i gang, idet en hensigtsmæssig møblering og tilvejebringelsen af egnede tekniske hjælpemidler er af afgørende betydning for arbejdsydelsen og derlor i det lange løb vil bevirke en formindskelse af driftsomkostningerne.

Gennemførelsen af en decentralisering som foran omtalt vil efter kommissionens opfattelse stille forøgede krav til lederen af matrikelvæsenet, såvel med hensyn til selve ordningens etablering som til det løbende arbejde med tilsyn med og koordinering af styrelsens forskellige organer. Kommissionen vil derfor mene, at der samtidig med nyordningens gennemførelse bør foretages en passende forhøjelse af det direktøren for matrikelvæsenet tillagte bestillingstillæg på 1200 kr. årligt, f. eks. til 3000 kr. årligt

Som et samlet resultat af sine overvejelser stiller kommissionen herefter forslag om, at der foretages en decentralisering af matrikelvæsenet, og at der i forbindelse hermed nøreres og ansættes fornødent personale og tilvejebringes passende lokaleforhold m. v. i overensstemmelse med de retningslinier, som kommissionen i det foregående har fremhævet. Kommissionen finder anledning til at bemærke, at matrikeldirektoratets repræsentant fuldt ud har kunnet godkende de pågældende forslag.



1. Kort gennemsyn af den indkomne post.
2. Indførelse i journalen.
3. Kort gennemsyn af sagerne.
4. Indførelse i distriktsbogen.
5. Påtegning af resolution på sagerne. Udfærdigelse af koncepter til korrespondancesager.
6. Gennemsyn af resolutioner. Korrespondancesager til skrivning.
7. Revision af sagen. Indførelse i matriklen. Koncepter udfærdiges.
8. Overrevision af sagen (herunder revision af indførelsen i matriklen). Sagen gives til skrivning.
9. Brevene skrives.
10. Underskrift af alle breve undtagen hovedbrevet.
11. Underskrift af hovedbrevet. Den øvrige post gennemses før afgang.
12. Posten afsendes.

UDVALGET FOR
PROVINSEN OG HOVEDSTADEN

Aalborg, den 26. Marts 1935.

Til Landbrugsministeriet.

Paa Grundlag af forskellige Undersøgelser og foreliggende Oplysninger maa undertegnede Udvalg for Provins og Hovedstad anse det for stemmende med Befolkningens Interesser, om der blev tilvejebragt en saadan Nyordning af Landets Matrikulsvæsen, at vor Matrikuls saa værdifulde og af den store Befolkning, saavel som ogsaa af lokale Myndigheder, saa ofte og intensivt benyttede Kort og Dokumenter blev opbevaret i lokale Arkiver spredt Landet over og i saa nær Forbindelse som efter Omstændighederne gørligt med den Jord, hvortil Dokumenterne faktisk henhører. Udvalget skal derfor — i Forbindelse med medunderskrevne Bestyrelse for Den danske Landinspektørforening — tillade sig at henstille til den høje Regerings velvillige Overvejelse, at der snarest belejligt maa blive nedsat en alsidig sammensat Kommission til Overvejelse og Undersøgelse af Spørgsmaalet om en Nyordning af Landets Matrikulsvæsen med dettes Decentralisation som ledende Princip.

Som yderligere Motivering for dette vort Andragende skal vi tillade os at anføre:

- at* Matrikulsvæsenet er et af de faa administrative Omraader, der stadig kan opvise en afgørende og definitiv Forskel mellem Forholdene nord og syd for Kongeaaen, idet den decentraliserede Ordning stadig er opretholdt i de sønderjydske Landsdele,
- at* den decentraliserede Ordning med Matrikulsarkiverne spredt i lokale Matrikulskontorer er den normale overalt i Europa, ogsaa i mindre Stater som Holland, Belgien, Schweiz og det tyske Riges Lande. En Centralisation som i Danmark med hele Landets Matrikulsarkiv samlet paa eet Sted er formentlig ukendt udenfor vort Lands Grænser,
- at* København og Frederiksberg har egne kommunale Matrikulsordninger og saaledes er uden Interesse i det øvrige Lands Matrikulsarkiv og dettes fortsatte samlede Opbevaring i Hovedstaden,
- at* den nuværende Ordning ikke yder tilstrækkelig gode Vilkaar for Matrikulens tekniske Vedligeholdelse og Komplettering, et Forhold der maa tillægges saa meget større Betydning, som der ikke bestaar nogen Sandsynlighed for en Fornyelse af vor snart hundrede Aar gamle Matrikul. Dens Modernisering og Tilpasning til Nutidens Krav maa derfor gaa gennem dens forbedrede Vedligeholdelse,
- at* den stadig stærkere Udstykning og Deling af Jorden, foruden at stille stadig skarpere Krav til Matrikulens Vedligeholdelse, har medført et mægtigt stigende Brug af Matrikulen og dens Dokumenter, saaledes at den fortsatte gennemførte Centralisation føles stadig mere urimelig og generende,
- at* alle Erfaringer fra Sønderjylland bekræfter, at Befolkningen i vid Udstrækning søger og med Fordel benytter Matrikulens talrige Oplysninger angaaende Jord, naar Matrikulens Decentralisation muliggør saadant,

at en Ændring af vort Matrikulsvæsen gentagende Gange har været paa Tale, ikke alene blandt Fagfolk og særlig interesserede, men ogsaa paa Rigsdagen og indenfor officielle Kommissioner. Eksempelvis kan henvises til den socialdemokratiske Ordførers Udtalelser ved Folketingets Behandling af Lov Nr. 116 af 28. Marts 1923 om Afgift for Matrikulsvæsenets Ekspedition af Udstykningssager, samt til den i 1923 nedsatte saakaldte Administrationskommission, der i sin i 1926 afgivne 4de Betænkning under Behandlingen af Matrikuldirektoratets Forhold omtaler Spørgsmaalet og efter nogle Bemærkninger om de sønderjydske Forhold bl. a. anfører: »at det i Direktoratet (for Matrikulsvæsenet) haves under Overvejelse, om det muligvis vilde være hensigtsmæssigt at foretage en tilsvarende Decentralisation for det øvrige Kongeriges Vedkommende.«

Vi mener saaledes, at der vil være al rimelig Grund til at underkaste vor snart hundreedaarige Matrikulsordning en grundig Undersøgelse og tillader os derfor at forvente Regeringens imødekommende Svar paa dette vort Andragende.

Allerærbødigst

Paa Udvalgets Vegne:

A. Abel. **G. Rendbeck.**

Den danske Landinspektørforening
Silkeborg

P. B. V.

E. B.

Axel Kristiansen

Formand.

Amtsraads- og Retskredse



Grænse for Amtsrads kredse
 " " Retskredse
 " " Distrikt
 " " Rettens Sæde

Reproduceret ved geodætisk institut, København 1949
 Røde Tal angiver Retskredsenes Numre

DEN DANSKE
LANDINSPEKTØRFORENING

Tønder, den 13. Jan. 1947.

Til Forvaltningskommissionen.

I Anledning af Kommissionens forestaaende Undersøgelser og Overvejelser vedrørende en eventuel hel eller delvis Decentralisation af visse Omraader indenfor Centraladministrationen tillader Den danske Landinspektørforening sig at fremsætte følgende:

Som det vil være Kommissionen bekendt, er Landinspektørerne gennem deres Arbejde nær knyttet til Matrikulens Administration, saaledes at eventuelle Ændringer af Matrikulsvæsenets nuværende centraliserede System vil være af den største Interesse for hele Landinspektørstanden.

Da Foreningen derhos er gaaet ud fra .at Kommissionen vil tage ogsaa Matrikulsvæsenets Forhold op til Undersøgelse, har Foreningen gjort Spørgsmaalet om Matrikulens eventuelle Decentralisation til Genstand for Overvejelse. Bestyrelsen er af den Opfattelse, at en Fordeling af Matrikulen og dennes Administration mellem et Faatal af lokale Kontorer med Omraader f. Eks. svarende til de nuværende Stifter vilde frembyde væsentlige Fordele. Ekspeditionen af det overvældende Flertal af »lovlige« Udstykningssager kunde da henlægges til disse Lokalkontorer, medens alene Dispensationsandragender og Sager af mere speciel Art maatte behandles af Centraladministrationen. En saadan Decentralisering vilde derhos give Befolkningen lettere Adgang til Benyttelsen af Matrikulens Dokumenter og yde Administrationen mere effektiv Hjælp ved dennes Kontrol med Overholdelsen af gældende Bestemmelser, f. Eks. vedrørende Opretholdelsen af Landbrugsejendomme, ligesom den vilde være af Betydning for Vurderingsmyndighederne og andre offentlige eller private Institutioner, der i vid Udstrækning benytter Matrikulens mangeartede Oplysninger.

For saa vidt Kommissionen maa finde Anledning til at optage en Realitetsbehandling af Matrikulsvæsenets Forhold, tillader man sig, under Henviisning til Landinspektørernes forberørte Interesse for og nære Samarbejde med Matrikulsvæsenet, at henstille, at der bliver givet Foreningen Lejlighed til nærmere at fremsætte og motivere sin Opfattelse.

(Underskrift).

IV. Betænkning vedrørende statens udlånsvirksomhed

A. Arbejdsudvalgets nedsættelse og opgaver.

Den 10. april 1947 udsendte forvaltningskommissionen af 1946 sålydende skrivelse:

»Til undersøgelse af den administrative organisation af statens udlånsvirksomhed, herunder også kongeriget Danmarks hypotekbank med tilknyttede institutioner, samt af fonde, navnlig af udlånsmæssig karakter, er det besluttet at nedsætte et udvalg, hvis medlemmer dels har sæde i kommissionen, dels er valgt udenfor denne.

Departementschef E. Dige, finansministeriet, har overtaget hvervet som udvalgets formand, og de øvrige medlemmer er:

afdelingschef K. Skat-Rørdam, handelsministeriet,
kontorchef M. J. Clausen, indenrigsministeriet,
økonomidirektør H. Koed, Københavns kommune,
underdirektør V. Villadsen, Magasin du Nord,
hovedrevisor O. K. F. Remke, 1. hovedrevisorat,
afdelingschef C. M. Christiansen, finansministeriet.

Ekspeditionssekretær N. Thorsen fungerer som udvalgets sekretær.

Hvilket herved meddeles, idet tilføjes, at der senere vil fremkomme meddelelse om tidspunktet for udvalgets første møde.«

Allerede på udvalgets første møde anmodede afdelingschef Skat-Rørdam om at måtte lade sig repræsentere ved kontorchef Axel Roelsen, handelsministeriet. og denne er efter afdelingschef Skat-Rørdams afgang fra sin stilling i handelsministeriet indtrådt som medlem af udvalget.

Endvidere har ekspeditionssekretær Ludvig Frederiksen, finansministeriet, ligeledes fra udvalgets første møde deltaget i udførelsen af sekretærforretningerne.

Udvalgets opgaver som angivet i kommissoriet falder i 2 hovedafsnit, nemlig for det første undersøgelsen af statens udlånsvirksomhed og for det andet undersøgelse af fonde, navnlig af udlånsmæssig karakter. — Helt adskilt er disse afsnit imidlertid ikke, idet en række fonde har en sådan beskaffenhed, at deres opgave udelukkende må karakteriseres som udlånsvirksomhed.

Udvalget har anset det for hensigtsmæssigt at søge den stillede opgave løst i 2 dele, og det er herefter besluttet først at gennemgå og behandle spørgsmålene vedrørende statens udlånsvirksomhed og derefter, — når resultatet heraf foreligger — at behandle det særlige fondsspørgsmål. Udvalget har derfor koncentreret sit arbejde om at undersøge, om særlige områder af statens udlånsvirksomhed kan og bør udskilles til et udlånsdirektorat for derved at opnå en mere effektiv og rationel administration, og på grundlag af denne undersøgelse at afgive indstilling til forvaltningskommissionen om, hvorvidt en sådan udskillelse ud fra saglige administrative synspunkter bør foretages.

n

Til støtte for sit arbejde har udvalget fremskaffet et omfattende materiale vedrørende den nuværende organisation af statens udlånsvirksomhed og foretaget en nærmere gennemgang af de herhenhørende styrelsers og institutioners opgaver, opbygning og arbejde. Endvidere har udvalget foretaget besigtigelse af de to vigtigste organer indenfor dette område, nemlig finansministeriets statsaktivforvaltning og kongeriget Danmarks hypotekbank.

Kommissionen har drøftet den af arbejdsudvalget afgivne indstilling og skal herefter fremsætte følgende redegørelse og udtalelse:

B. Oversigt over statens udlånsvirksomhed m. v.

Statens udlånsvirksomhed omfattede pr. 1. april 1948 lån til ialt ca. 114.000 debitorer med en restgæld på ca. 1216 mill. kr. Antallet af lån ligger dog noget højere, idet en række debitorer har flere lån, f. eks. hovedlån og tillægslån. De ydede lån administreres dels i finansministeriet, dels i forskellige institutioner, nærmere fordelt således:

	Antal debitorer	» Restgæld
Finansministeriets statsaktivafdeling	84.000	765 mill. kr.
Kongeriget Danmarks hypotekbank	22.000	431 —
Lånekassen for Sønderjylland	5.700	9 —
Sønderjydske hypoteklånepand	2.300	11 —
	114.000	1.216 mill. kr.

Foruden den egentlige låneadministration varetages yderligere en række med denne beslægtede opgaver. Af disse fremhæves for statsaktivafdelingens vedkommende navnlig forvaltningen af forskellige staten tilhørende faste ejendomme og anlæg samt en del af staten ydede kreditter og foretagne investeringer m. v., inkassation af konfiskations- og tilbagebetalingsbeløb samt administration af forskellige midlertidigt eller endeligt beslaglagte ejendomme m. m. Endelig varetages forskellige med udlånsvirksomheden forbundne forretninger gennem udligningskassen for Sønderjylland og udvalget for rentelettelse m. v. i Sønderjylland.

I det følgende vil der blive givet en nærmere beskrivelse af den samlede udlånsadministration, således som den er organiseret under de nuværende forhold.

C. Redegørelse for de nuværende udlånsinstitutioner og udlånsopgaver.

Som grundlag for kommissionens arbejde er der foretaget en gennemgang af følgende udlånsinstitutioner:

I. Finansministeriets statsaktivforvaltning.

Ved overgangen fra kollegialsystemet til ministerier oprettedes der under finansministeriet ved kongelig resolution af 3. december 1848 et departement for statsaktiverne, hvis navn i 1859 ændredes til 3. departement og i 1864 til departementet for statsaktiverne og domænerne.

Det ophævedes 1. august 1872, og statsaktiverne blev da henlagt til departementet for anvisningsvæsenet og statsbogholderiet (2. departement) for dog allerede fra 1. april 1873 at overgå til ministeriets 1. departement, hvilket blev den endelige ordning.

Den daglige administration blev varetaget af kontoret for statsaktiverne (oprindeligt »kontoret for de aktive fordringer«), der straks ved oprettelsen fik bestyrelsen af og bog-

føringen over de til statsgældens forrentning og afbetaling henlagte aktiver samt udfærdigelsen af de herhen hørende ekspeditioner og anvisninger. Efterhånden blev dog flere sager henlagt til kontoret — nogle dog kun midlertidigt — og i 1899 beskrives kontorets sagområde således: »Bestyrelsen af og bogføringen over samt udfærdigelsen af ekspeditioner og anvisninger vedkommende statsaktiverne og de faste indtægter og udgifter under domænevæsenet, der ikke er forbundet med administrationen af nogen fast ejendom eller med et regale, endvidere hvad der vedkommer statens forstrandsindtægter, amtsforvalterboligerne i Frederiksborg og Rønne samt inddragne forhenværende retsbetjentjorder, jfr. allerhøjeste resolution af 22. maj 1896. Sager, der vedrører indløsning af byggefrihed på grundene indenfor demarkationslinien om København på Sjællands side såvel som den øvrige endnu ikke tilendbragte gennemførelse af bestemmelserne i loven af 6. juli 1867.«

Med lovene af 24. marts 1899 og 22. april 1904 om oprettelse af husmandsbrug lagdes grunden til den senere store udvikling indenfor statsaktivernes administration, idet disse love og senere love om udlån af statsmidler tillagde finansministeriet store administrative opgaver, der gjorde senere udvidelser med oprettelse af nye kontorer nødvendige. Administrationen af nye udlånsområder begyndte i et af de eksisterende kontorer, og når området efterhånden blev af så stort et omfang, at det måtte anses for påkrævet at lette det pågældende kontor for dette arbejde, blev det nye område udskilt og eventuelt i forbindelse med udskillelse af særlige udlånsområder fra andre kontorer henlagt under et nyoprettet kontor.

På denne måde blev administrationen af statshusmandslån i 1909 udskilt fra kontoret for statsaktiverne og henlagt under 2. statsaktivkontor.

I 1933 blev bogholderiarbejdet i de to statsaktivkontorer henlagt under et særligt kontor, statsaktivbogholderiet, hvortil også bogholderiarbejdet vedrørende de senere oprettede statsaktivkontorer blev henlagt.

I 1935 blev fra 2. kontor udskilt administrationen af jordfonden, de i henhold til jordlovene af 1919 pålagte jord rente forpligtelser og ydede byggelån i husmandsbrug på jord i offentlig eje, parcelllån af stal:slånefonden, lån til driftslåneforeninger for mindre jordbrugere, og fra 1. kontor lån til grundforbedring, hvilke områder blev henlagt til det nyoprettede 3. kontor.

Administrationen af de i henhold til loven af 9. april 1936 ydede gældssaneringslån medførte pr. 1. april 1938 oprettelsen af 4. statsaktivkontor og den senere udvidelse af statens låneområde, særlig bygningsstandsættelseslån og tørvelån, medførte i 1941 oprettelsen af 5. statsaktivkontor og senere det midlertidige tørvekontor, nu 6. statsaktivkontor.

Udviklingen medførte tillige, at statsaktivkontorerne fra 1. april 1938 blev organiseret som en særlig afdeling under finansministeriets daværende 1. departement med en afdelingschef som leder af afdelingen.

Statsaktivforvaltningens sagområde kan deles i 3 grupper, hvoraf

- 1) omfatter det fra det oprindelige kontor for statsaktiverne overtagne område, der består af varetagelse af statens aktivinteresser i forbindelse med fast ejendom, samt inkassation af fordringer uden forbindelse med udlån, og
- 2) omfatter administration af økonomisk støtte fra staten i form af særskilt bevilgede lån og af kreditter, der ikke har særlig udlånmæssig karakter, medens
- 3) omfatter administrationen af statens lovbestemte udlån til større grupper af låntagere.

Den måde, hvorpå udviklingen indenfor statsaktivforvaltningen har fundet sted, har medført, at gruppe 1) og gruppe 2) i det væsentlige er henlagt under 1. statsaktivkontor, der som afdelingens stamkontor har bevaret og af de senere tilkomne opgaver har fået tillagt de

områder, der ikke har egentlig udlånmæssig karakter, idet dog 4. kontor af det under gruppe I I omhandlede område oprindeligt fik tillagt inkassationen af statskassens konfiskations- og lillbagebetalingskrav i henhold til straffelovstillæggene af 1945 og tilbagebetalingslovene af 9. oktober 1945 samt varetagelse af statskassens interesser med hensyn til skødeklausejendomme i henhold til loven herom af 12. juli 1946. Sagerne af sidstnævnte kategori er dog senere henlagt til 2. kontor og inkassation af tilbagebetalingskrav til 6. kontor.

2. kontors opgaver falder som altovervejende hovedregel ind under gruppe 3) Råde I., 4. og 6. kontor har dog også opgaver indenfor gruppe 3, hvilket for 1. kontors vedkommende skyldes, at visse udlånsområder ikke har nogen tilknytning til de under de øvrige kontorer henlagte udlån, hvorfor de er henlagt under 1. kontor, medens det for 4. og 6. kontors vedkommende skyldes, at disse kontorers oprindelige opgave (administration af henholdsvis gældssaneringslån og tørvelån), som kontorerne har bevaret, hører under gruppe 3) For alle 3 kontorer gælder, at opgaverne udenfor det udlånmæssige område tynger arbejdsmæssigt mest.

De øvrige statsaktivkontorers sagområde falder derimod i sin helhed ind under gruppe 3).

Under statsaktivforvaltningen hører således nu 1.-6. statsaktivkontor og statsaktivbogholderiet, hvis opgaver nærmere kan specificeres således:

1. kontor.

Som anført er kontoret afdelingens stamkontor, og dets opgaver, der som følge heraf er uensartede og omfatter opgaver indenfor alle afdelingens 3 grupper, kan nærmere specificeres således:

- a) Sekretariatsforretninger for afdelingen, væsentlig bestående i behandling af almindelige spørgsmål af interesse for statens aktiver, der ikke har tilknytning til et under et af de øvrige kontorer henlagt område.
- b) Varetagelse af statens almindelige aktivinteresse i forbindelse med fast ejendom, herunder administration af amtsforvalterboliger, strandingsager, administration af de nedlagte befæstningsanlæg om København, afløsning af jordebogsafgifter, aktier i privatbaner og a/s det danske stålvalseværk, sager vedrørende statens beredskabslager m. v.
- c) Administration af forskellige ældre lån og fordringer og den af statskassen ydede støtte til forskellige særlige formål i form af særskilt bevilgede lån til institutioner, lån til specielle formål, herunder særlig til færøske fiskeriinteresser m. v., lån og støtte til private i anledning af krigen og besættelsen, jfr. den udførlige specifikation i statsregnskabet for 1947—48 pag. 480—83, underbilag nr. 73, idet de fleste af de der nævnte lån og kreditter henhører under 1. kontor. Endvidere henhører under 1. kontor de i statsregnskabet for 1947—48 pag. 478 underbilag 64 nævnte lån til nybygning af fiskefartøjer, lån til mindre fragtskibe og lån i henhold til lov nr. 212 af 31. maj 1939 om boligtilsyn og sanering af usunde bydele, samt de i statsregnskabet pag. 475 underbilag 52 nævnte udlån til erhvervsvirksomheder og udlån til aktieselskabet af 6. februar 1943.
- d) Inkassation af konfiskationsbeløb i henhold til straffeloven, kriselovgivningen og pengeloven af 1945 og afhændelse af konfiskerede rationerede varer.

2. statsaktivkontor.

Dette kontor blev oprettet i 1909 ved en deling af kontoret for statsaktiverne og fik tildelt den opgave at administrere udlån i statshusmandsbrug, lån til udstykning af større landejendomme og lån i de fra sådanne ejendomme udstykkede parceller.

Efter senere forøgelser og ændringer af kontorets sagområde er administrationen af følgende udlån nu henlagt under kontoret:

- a) Lån i statshusmandsbrug oprettet på privat indkøbt jord i henhold til lov nr. 39 af 24. marts 1899 med senere tillægslove, der er afløst af lov nr. 150 af 29. marts 1943 om oprettelse af mindre landbrug nu lov nr. 339 og 340 af 9. juni 1948.
Pr. 1. april 1948 udgjorde antallet af lån 10.066 med en restgæld på 67,7 mill. kr.
- b) Lån til landarbejderboliger opført på privat indkøbt jord i henhold til lov nr. 149 af 13. marts 1943. nu lovbekendtgørelse nr. 72 af 26. februar 1949 og lov nr. 58 af 24. februar 1949.
Antallet af lån udgjorde pr. 1. april 1948 3529 med restgæld 34,9 mill. kr.
- c) Lån til oprettelse af mindre gårdmandsbrug på privat indkøbt jord i henhold til lov nr. 163 af 14. maj 1934 nu lov nr. 339 og 340 af 9. juni 1948.
Antallet af lån udgjorde pr. 1. april 1948 16 med restgæld 169.000 kr.
- d) Endvidere behandler kontoret nu sager angående realisation af skødeklausejendomme, fastsættelse af vilkår for tilbagekøb af sådanne ejendomme og inkassation af beløb, der indbetales for værdiforøgelser på sådanne ejendomme i henhold til lov nr. 377 af 12. juli 1946.

3. statsaktivkontor.

Dette kontor blev oprettet pr. 1. april 1935, og under kontoret blev henlagt administrationen af forskellige udlån, der hidtil havde henhørt under 1. og 2. statsaktivkontor.

Efter senere forøgelser er følgende opgaver henlagt under kontoret:

- a) Administrationen af den ved lov nr. 563 af 4. oktober 1919 oprettede jordfond, herunder de jordfonden ved lensafløsningen som en del af afløsningssummerne fra lensbesidderne tiltransporterede pantebreve i fast ejendom.
Jordfondens kapital udgjorde pr. 1. april 1948 ca. 167,7 mill. kr., hvoraf 349 tiltransporterede pantebreve med restgæld pr. 31. december 1947 3,4 mill. kr.
- b) Administration af jordrente af og lån af jordfondens midler og statskassens midler til oprettelse af husmandsbrug på jord i offentlig eje og præstegårdsjorder i henhold til lov nr. 537 og 577 af 4. oktober 1919 med senere tillægslove, afløst af lov nr. 150 af 29. marts 1943 og nu lov nr. 339 og 340 af 9. juni 1948.
Antal lån pr. 1. april 1948 8954 med restgæld 78,1 mill. kr.
- c) Administrationen af jordrente af og lån af jordfondens og statskassens midler til oprettelse af gartnerier på jord i offentlig eje i henhold til lov nr. 162 af 11. maj 1933 med tillægslove.
Antal lån pr. 31. december 1947 68 med restgæld 0,5 mill. kr.
- d) Administration af jordrente af og lån af jordfondens midler til oprettelse af arbejderboliger på landet i henhold til lov nr. 168 af 18. maj 1937 og lov nr. 149 af 13. marts 1943 m. v., nu lovbekendtgørelse nr. 72 af 26. februar 1949 og lov nr. 58 af 24. februar 1949.
- e) Administration af lån oprindelig af statslånefondens midler til udstykningsforeninger i henhold til lov nr. 105 af 6. april 1906 med tillægslove.
Antal lån pr. 1. april 1948 6 med restgæld 5171 kr.

- f) Administration af lån oprindelig af statslånefondens midler med sekundær prioritet i husmandsbrug oprettet af udstykningsforeninger i henhold til lov nr. 106 af 6. april 1906 med tillægslove.
Antal lån pr. 1. april 1948 65 med restgæld 0,075 mill. kr.
- g) Administration af driftslån af statskassens midler til landbrugere i henhold til lov nr. 156 af 20. marts 1918.
Restskylden på de tilbagestående lån er afskrevet.
- h) Administration af lån af statskassens midler til anlæg og drift af frugtplantager i henhold til lov nr. 13 af 25. januar 1935 m. v.
Antal lån pr. 31. december 1947 127 med restgæld 47.434 kr.
- i) Administration af lån oprindelig af statslånefondens midler til indkøbsforeninger for mindre jordbrugere i henhold til lov nr. 105 af 15. marts 1939 med tillægslove.
Antal lån pr. 1. april 1948 28 med restgæld 3,9 mill. kr.
- j) Administration af grundforbedringslån af statskassens midler med sekundær prioritet i henhold til lov nr. 279 af 6. maj 1921 med tillægslove.
Antal lån pr. 1. april 1948 72 med restgæld 4000 kr.
- k) Administration af grundforbedringslån af statskassens midler med fortrinspant i henhold til lov nr. 106 af 31. marts 1933 m. v.
Antal lån pr. 1. april 1948 8241 med restgæld 3,3 mill. kr.
- l) Administration af grundforbedringslån af statskassens midler med fortrinspant i henhold til lov nr. 597 af 14. november 1940 m.v.
Antal lån pr. 1. april 1948 5775 med restgæld 8,0 mill. kr.
- m) Administration af grundforbedringslån af jordfondens midler med fortrinspant i statshusmandsbrug i henhold til lov nr. 33 af 26. februar 1937.
Antal lån pr. 1. april 1948 630 med restgæld 0,3 mill. kr.
- n) Administration af lån og tilskud af statskassens midler til kolonihaveforbundet i henhold til finanslovbevilling.
Antal lån pr. 1. april 1948 1 med restgæld 146.800 kr.
- o) Behandling af andragender om tilskud til dræning m.v. af beskæftigelsesfondens midler i henhold til lov nr. 33 af 26. februar 1937.

4. statsaktivkontor.

Dette kontor blev oprettet pr. 1. april 1938 i anledning af det finansministeriet ved lov nr. 121 af 9. april 1936 om gældssaneringslån til landbrugere tillagte arbejde med de i henhold til nævnte lov ydede lån.

Efter senere forøgelse er kontorets opgaver nu:

- a) Administration af de i henhold til nævnte lov nr. 121 af 9. april 1936 ydede gældssaneringslån.
Antal lån pr. 1. april 1948 7284 med restgæld 33,4 mill. kr.
- b) Inkassation af konfiskationsbeløb i henhold til straffelovstillæggene nr. 259 af 1. juni og nr. 406 af 28. august 1945.
- c) Tilsyn med administration af værnemagerboer i henhold til lov nr. 322 af 19. juni 1946 og likvidation og realisation af værnemagerboer.

5. *statsaktivkontor.*

På grund af det finansministeriet ved nyere love, særlig lov nr. 563 af 31. oktober 1940 om **lån** og tilskud til istandsættelse af bygninger på landet tillagte arbejde med administration af de i henhold til disse love ydede lån, blev 5. statsaktivkontor oprettet pr. 1. april 1941.

Efter senere forøgelse, herunder den ved lov nr. 89 af 15. marts 1947 stedfundne ophævelse af erhvervenes lånefond, der medførte, at administrationen af de denne fond hidtil tilhørende aktiver blev overdraget dette kontor, er kontorets opgaver nu:

- a) Administration af de af statskassens midler ydede lån til istandsættelse af bygninger på landet i henhold til nævnte lov nr. 563 af 31. oktober 1940 og lov nr. 57 af 28. februar 1942.
Antal lån pr. 1. april 1948 16.240 med restgæld 13,5 **mill.** kr.
- b) Administration af de af statskassens midler ydede staldhygiejnelån i henhold til lov nr. 106 af 15. marts 1939 med senere tillægslov.
Antal lån pr. 1. april 1948 7577 med restgæld 4,6 mill. kr.
- c) Administration af de af statskassens midler ydede ensilagelån i henhold til lov nr. 207 af 26. april 1940 med senere tillægslov.
Antal lån pr. 1. april 1948 103 med restgæld 30.800 kr.
- d) Administration af pantebreve for restkøbesummer af jordfondens midler, der indestår i stamparceller i henhold til lov nr. 150 af 29. marts 1943 § 51 med tidligere og senere love.
Antal lån pr. 1. april 1948 127 med restgæld 2,0 mill. kr.
- e) Anvisning af tilskud af beskæftigelsesfondens midler til beredskabsprojektering i henhold til indenrigsministeriets cirkulære af 26. april 1944 og særlige finanslovsbevilninger.
- f) Anvisning og administration af visse tørvestakkelån i henhold til § 12 i handelsministeriets bekendtgørelse af 18. maj 1945.
Antal lån pr. 1. april 1948 12 med restgæld 0,1 mill. kr.
- g) Ved ophævelsen af erhvervenes lånefond pr. 1. oktober 1947 overtog kontoret administrationen af følgende tidligere under erhvervenes lånefond administrerede udlån:
 1. Driftslån til fiskere i henhold til lov nr. 98 af 31. marts 1928.
Antal lån pr. 1. april 1948 17 med restgæld 2000 kr.
 2. Lån af statskassens midler til driftslåneforeninger for landbrugere i henhold til lov nr. 97 af 31. marts 1928, herunder tilgodehavender hos enkelte medlemmer af tvangslikviderede foreninger.
Antal lån pr. 1. april 1948 24 med restgæld 27.700 kr.
 3. Statskassens tilgodehavender hos enkelte medlemmer af frivilligt likviderede driftslåneforeninger, jfr. lov nr. 110 af 15. marts 1939.
Antal lån pr. 1. april 1948 339 med restgæld 110.000 kr.
 4. Akkordlån af statskassen til landbrugere i henhold til lov nr. 142 af 28. april 1931 o. s., dog kun for så vidt angår lån udenfor Sønderjylland, idet akkordlån i Sønderjylland administreres af lånekassen for Sønderjylland, selvom lånene blev ydet af statskassen gennem erhvervenes lånefond.
Antal lån pr. 1. april 1948 udenfor Sønderjylland 1408 med restgæld 3,3 mill. kr.

5. Pantebreve for 35 pct. betinget akkorddividende udstedt i henhold til § 15 i lov-bekendtgørelse nr. 309 af 1. december 1931 af landbrugere, der har opnået akkord i henhold til lov nr. 142 af 28. april 1931.
6. Pantebreve for moratoriegæld i henhold til lov nr. 364 af 18. december 1933 udstedt af landbrugere, der har opnået moratorium i henhold til lovens kap. II.
7. Statskassens tilgodehavender efter videresalg af ejendomme, der er overtaget væsentlig for akkordlån.
Antal lån pr. 1. april 1948 44 med restgæld 316.000 kr.
8. Lån til industrivirksomheder og håndværkere i henhold til lov nr. 117 af 30. martf 1940 o. s. Antal lån pr. 1. april 1948:
 Industrilån: 6 med restgæld 1 mill. kr.
 Håndværkerlån: 298 med restgæld 631.000 kr.
9. Generatorlån ydet af statskassen i henhold til bevilling på finansloven mod pant i lastautomobiler og drosker.
Antal lån pr. 1. april 1948 4 med restgæld 1100 kr.
10. Diverse debitorer d. v. s. ikke endeligt afskrevne tilgodehavender i henhold til lån ydet af erhvervenes lånefond.

6. statsaktivkontor.

På grund af de særlige forhold vedrørende administrationen af de i henhold til lov af 20. februar 1940 ydede anlægs- og driftslån til tørveproduktion, blev administrationen af disse lån henlagt under et etableret midlertidigt kontor under statsaktivforvaltningen, idet disse låns særlige formål og kortfristede karakter, og den sikkerhed i materiel og tørveproduktion, der stilles for lånene, kræver en fra administrationen af de øvrige udlån af statsmidler afvigende fremgangsmåde både med hensyn til lånenes udbetaling og incassation.

De til kontoret henlagte områder er senere forøget og pr. 1. oktober 1948 oprettedes kontoret som 6. statsaktivkontor.

Dets opgaver er nu:

- a) Administration af tørvelån af statskassens midler i henhold til lov af 20. februar 1940 med senere love.
Antal lån pr. 1. april 1948 400 med restgæld 877.000 kr.
- b) Administration af forskudsudbetalinger af statskassen til brunkulsproduktion.
Restgæld pr. 1. april 1948 0 kr.
- c) Administration af landvindingslån i henhold til lov nr. 599 af 14. november 1940 med senere tillægslov.
Antal lån pr. 1. april 1948 1500 med restgæld 2.1 mill. kr.
- d) Incassation af de af revisionsudvalget for tyske betalinger i henhold til lov nr. 499 og 500 af 9. oktober 1945 fastsatte tilbagebetalingsbeløb.
- e) Incassation af de tilbagebetalingskrav, der efter revisionsudvalgets og indkvarteringsudvalgets endelige fastsættelse af leje m. v. for tysk benyttelse af bygninger m. v. rejses overfor ejerne for for meget modtaget leje m. v.
- f) Tilbagebetalinger i henhold til lov nr. 391 af 12. juli 1946 om udskrivning af en foimuestigningsafgift og et stabiliseringslån.

Statsaktivbogholderiet.

Indtil 1. april 1933 blev bogholderiarbejdet vedrørende statsaktivkontorenes udlån udført i hvert kontor, men fra dette tidspunkt blev bogholderiarbejdet samlet i statsaktivbogholderiet, der blev oprettet som selvstændigt kontor. Bogholderiarbejdet for de senere oprettede statsaktivkontorer udføres ligeledes i statsaktivbogholderiet.

Statsaktivbogholderiets opgaver er ikke begrænset til bogføringen vedrørende udlån indenfor statsaktivforvaltningen, men omfatter tillige områder udenfor udlån og også udenfor statsaktivafdelingens område, hvilket fremgår af, at statsaktivbogholderiet ifølge statsregnskabet for finansåret 1947—48 er regnskabsførende institution på følgende områder:

		Regnskabet a) <i>vedrørende aktiverne:</i>	
pag.	Underbilag nr.	Statusposter	
422	33 III	faste ejendomme (amtsforvalterboliger m.v.)	
	41	jordfonden.	
—	52	kreditfonden.	
424		udlån o. lign., som dækkes af særlige statsforskrivninger (hypotekbankens grundfond, gældssaneringslån, beredskabslagre, udlån af den kommunale lånefond i henhold til lov nr. 6 af 13. januar 1939).	
—	64	beskæftigelsesfonden. grundfond for lånefonden for kortfristede prioritetslån. udlån til sydfynske jernbaner.	
426		konto for hensættelse i Danmarks nationalbank i henhold til lovene nr. 259, 406, 499, 500 af 1945 m. m.	
—	73	lån under statsaktivforvaltningens bestyrelse.	
428	76	aktier i jernbaneanlæg.	

h) vedrørende passiverne:

432		henlæggelse af konfiskerede og tilbagebetalte værdier. andre henlæggelser: henlæggelse af en del af den ved konvertering af gældssaneringsobligationer indvundne rentebesparelse.	
434		provenue af skødeklausejendommene. henlæggelse jfr. lov nr. 149 af 12. april 1938 m.v. (beredskabslagre).	

Statsaktivbogholderiet er organiseret i

- a) Hovedbogholderiet, der efter taylorix gennemskrivningssystem fører de daglige posteringer, samt udfærdiger de månedlige regnskabsoversigter og årsregnskabet for statsaktivafdelingen og bidrag til finanslov- og tillægsbevillingslovforslag.
- b) Reskontrobogholderiet, der fører bogholderiet over de enkelte lån under statsaktivforvaltningen, beregner terminsydelser af lånene, udfærdiger og til hver enkelt låntager udsender indbetalingskort for terminsydelserne og giver de fornødne bogholderimæssige oplysninger til ekspeditionskontorerne om bevægelserne på de enkelte lån.
- c) Adressographafdelingen, der benyttes ved udfærdigelse af indbetalingskort og fortegnelser over terminsydelserne.
- d) Centralkartoteket, der er et debitor- og matrikulskartotek fælles for alle af statsaktivkontorerne administrerede udlån.

Statsaktivforvaltningens personale pr. 1. januar 1948.

1 afdelingschef

1. kontor:

- 1 kontorchef
- 1 ekspeditionssekretær
- 2 fuldmægtige
- 4 sekretærer (heraf 1 fungerende)
- 4 assistenter (heraf 1 fungerende)
- 3 kontorassistenter
- 6 kontorister (heraf 2 aspiranter og 3 fungerende)
- 1 halvdagssekretær

2. kontor:

- 1 kontorchef
- 1 ekspeditionssekretær
- 3 fuldmægtige
- 1 sekretær (fungerende)
- 2 assistenter (heraf 1 fungerende)
- 1 kontorassistent
- 3 kontorister (heraf 2 aspiranter)
- 1 halvdagssekretær
- 1 heldagsmedhjælper
- 1 halvdagsmedhjælper

3. kontor:

- 1 kontorchef
- 1 ekspeditionssekretær
- 2 fuldmægtige
- 3 sekretærer
- 3 assistenter (heraf 1 aspirant og 1 fungerende)
- 3 kontorassistenter (heraf 1 fungerende)
- 5 kontorister (heraf 1 aspirant og 1 fungerende)
- 1 kontormedhjælper

4. kontor:

- 1 kontorchef
- 2 ekspeditionssekretærer (1 fuldmægtig fungerer som eks.sekr.)
- 3 fuldmægtige
- 5 sekretærer (heraf 2 fungerende)
- 2 kontorassistenter (fungerende)
- 9 kontorister (heraf 2 aspiranter og 6 fungerende)
- 2 kontormedhjælpere
- 6 halvdagssekretærer

5. kontor:

- 1 kontorchef
- 2 ekspeditionssekretærer (1 eksp.sekr. udlånt fra hypotekbanken)
- 2 fuldmægtige (heraf 1 fungerende)

- 3 sekretærer (heraf 1 fungerende, udlånt fra hypotekbanken)
- 4 kontorassistenter (heraf 2 fungerende)
- 0 kontorister (heraf 5 fungerende)
- 1 kontormedhjælper

6. kontor:

- 1 kontorchef
- 1 ekspeditionssekretær
- 1 fuldmægtig (sekretær fungerende som fuldmægtig)
- 9 kontorister (heraf 3 fungerende)
- 3 kontormedhjælpere
- 1 halvdagssekretær

Statsaktivbogholderiet:

- 1 kontorchef
- 2 fuldmægtige (heraf fungerer 1 sekretær som fuldmægtig)
- 3 bogholdere
- 3 underbogholdere (heraf 1 fungerende)
- 1 overassistent
- 7 assistenter (heraf 4 fungerende)
- 22 kontorassistenter (heraf 13 fungerende)
- 23 kontorister (heraf 3 aspiranter og 14 fungerende)
- 2 kontormedhjælpere.

II. Kongeriget **Danmarks** hypotekbank.

Hypotekbanken blev oprettet ved lov nr. 96 af 6. april 1906, og dens formål er ifølge lovens § 1 »gennem optagelse af lån i udlandet at skaffe det danske pengemarked de fordele, der måtte kunne opnås ved en sådan mere direkte forbindelse med de udenlandske pengemarkeder«. Det snævrere formål var ifølge lovens § 10 at støtte kursen på kreditforeningsobligationer ved opkøb af disse, at virke som regulator med hensyn til de bevægelser, som man forventede, at det danske pengemarked ville blive udsat for ved udbudet af tiendebankobligationer, og at overtage fra statskassen og skaffe denne kapital for en del af dennes pantebreve, særlig i statshusmandsbrug.

Oprettelsen af et pengeinstitut med dette formål havde været under overvejelse i lange tider, forinden gennemførelsen af loven af 1906.

Om forhistorien for hypotekbankens oprettelse og de bestræbelser, der var anstillet for at nå hertil, henvises til de udførlige motiver til det forslag, der førte til loven af 1906 (rigsdagstidende 1905—06 tillæg A, sp. 1803—1818).

Det fremgår heraf, at motivet for det fra flere sider fremsatte ønske om oprettelse af en hypotekbank var

- at* landets kapitalbehov, der i disse år var stort, ikke kunne tilfredsstilles i indlandet, hvilket medførte lave obligationskurser,
- at* det salg af de enkelte kreditforeningers obligationer i udlandet, særlig Hamborg, man derefter var begyndt på, ikke gav samme tilfredsstillende resultat, som blev opnået af Norge gennem kongeriget Norges hypotekbank, hvis obligationer blev solgt i Frankrig.

at det af hensyn til de franske bestemmelser om stempelafgifter var nødvendigt for at opnå tilfredsstillende kurser, at udbudet i Frankrig skete gennem en statsbank, hvis obligationer kunne indføres som statsobligationer, for hvilke der gjaldt en væsentlig lavere stempelafgift,

at man, når de obligationer, der i henhold til tiendeloven af 1903 skulle udstedes af kongeriget Danmarks tiendebank til afløsning af tiender, kom på markedet, nærrede ængstelse for, at udbudet af disse obligationer, der skulle udstedes for ialt ca. 150 mill. kr., ville blive så stort, at det ville skabe uro og skabe store bevægelser på det indenlandske pengemarked, og

al man ønskede at skaffe kapital til statens udlån i husmandsbrug på en bedre og billigere måde end hidtil, hvor man have brugt husmandskreditforeningerne som mellemled.

Ved bankens oprettelse blev der som grundfond for hypotekbanken henlagt et af finansministeriet under 15. oktober 1906 udstedt $3\frac{1}{2}$ pct. indskrivningsbevis lydende på 20 mill. kr. I 1931 forhøjedes grundfonden med 10 mill. kr. (ligeledes $3\frac{1}{2}$ pct. indskrivningsbevis) efter bevilling på tillægsbevillingsloven for 1930—31.

Banken påbegyndte sin virksomhed i 1906 og optog samme år et lån på ca. 20 mill. kr. i Frankrig (serie I) samt i 1908 et lån ligeledes i Frankrig på ca. 20 mill. kr. (serie II). Endvidere optog banken i 1912 et 3. lån i Frankrig og England på ca. 10,8 mill. kr. (serie II). Banken optog ikke yderligere lån før første verdenskrig, og krigen hindrede yderligere optagelse af udenlandske lån.

Bankens virksomhed blev derefter ved lov nr. 112 af 9. marts 1917 ændret således, at banken blev berettiget til også at optage lån i indlandet. I henhold hertil har banken optaget indenlandske lån i 1917: 8,4 mill. kr. (serie IV), i 1922: 20 mill. kr. (serie V), i 1927—31: 20 mill. kr. (serie VII A og B).

I 1927 genoptoges låneoptagelsen i udlandet, og der er herefter optaget: i 1927 5,3 mill. dollars (serie IX), i 1931 30 mill. sv. kr., resp. 1,65 mill. pd. sterling (serie X), i 1936 1,5 mill. pd. sterling (serie XI) og i 1937 11,5 mill. gylden (serie XII).

Yderligere lån er ikke optaget i udlandet.

Efter hypotekbanklovens § 10 skal de af banken optagne lån udelukkende anvendes til erhvervelse af obligationer vedrørende en af bankens 4 afdelinger, hvoraf

1. afdeling omfatter danske kreditforeningsobligationer.
2. — omfatter de af kongeriget Danmarks tiendebank udstedte obligationer,
3. omfatter obligationer, der i og for sig yder betryggende sikkerhed, men for hvilke den danske stat yderligere har påtaget sig fuld garanti,
4. — omfatter obligationer udstedt af danske købstads-, amts- eller landkommuner for lån af hypotekbanken, med solidarisk hæftelse for de låntagende kommuner.

Med hensyn til bankens erhvervelse af aktiver bemærkes, at banken i årene 1906—08 har indkøbt ialt

ca. 111 mill. kr. kreditfor eningsobligationer,

- | | | |
|-----|---|---|
| 1,8 | — | tiendebankobligationer og |
| 71 | — | hypotekbankobligationer, samt overtaget |
| 155 | — | statsgaranterede obligationer, pantebreve m. v. |

Af de statsgaranterede pantebreve er en væsentlig del pantebreve til statskassen med 1. prioritet i statshusmandsbrug, idet hypotekbanken ved skadesløs transport fra statskassen på sådanne pantebreve har overtaget i årene

1906—1932.	72.624.204,00 kr.
1932—1933.	120.533,56 —
1936—1937.	4.440.858,17 —
	77.185.595,73 kr.

Siden 1936—37 har statskassen ikke tiltransporteret hypotekbanken pantebreve i statshusmandsbrug.

De af banken overtagne pantebreve i statshusmandsbrug er overtaget til en efter forhandling mellem banken og finansministeriet fastsat kurs, hvilken kurs blev fastsat under hensyntagen til den effektive rente, banken skulle udrede af de af banken optagne lån. I overtagelseskursen blev der fradraget 0,9 pct. beregnet til dækning af bankens administrationsomkostninger vedrørende de overtagne pantebreve.

Samtidig med statskassens transport til hypotekbanken af disse pantebreve overtog banken oprindelig inkassationen af terminsydelser af pantebrevene, og banken udfærdigede de fornødne terminkvitteringer til debitorerne.

Da landbrugskonjunkturerne i 1931—32 medførte store restancer på ydelser af statslån i husmandsbrug og nødvendiggjorde en udstrakt henstandsgivning, og da finansministeriet som følge af statens garanti for ydelser af de til banken transporterede pantebreve måtte være medbestemmende med hensyn til henstandsgivning, overtog finansministeriet, første gang pr. 11. december termin 1932, inkassationen af ydelser af de til hypotekbanken transporterede pantebreve i statshusmandsbrug. Samtidig overtog finansministeriet inkassationen af restancer fra før 11. december termin 1932.

Finansministeriets overtagelse af inkassationen af terminsydelser fandt sted efter overenskomst med hypotekbanken, og der blev truffet den ordning, at finansministeriet for hver termin indbetaler til hypotekbanken det denne tilkommende beløb i renter og afdrag i henhold til pantebrevene. Indbetalingen sker med Va i terminen, $\frac{1}{3}$ den 15. januar og 15. juli, Ve den 15. februar og 15. august og Ve den 1. marts og 1. september.

Ved den i henhold til lov nr. 91 af 25. marts 1933 om statshusmænds rentebetaling stedfundne omregning af renter af de hypotekbanken tiltransporterede pantebreve bærer statskassen risikoen ved renternes omregning, ligesom statskassen tager risikoen ved den i henhold til lov nr. 75 af 11. marts 1933 om betalingshenstand for landbrugere stedfundne henstandsgivning for ydelser af pantebrevene.

Ved finansministeriets overtagelse af inkassationen af terminsydelserne bærer statskassen omkostningerne ved administrationen, uanset at der ved hypotekbankens køb af pantebrevene blev fradraget 0,9 pct. i overtagelseskursen til dækning af administrationsomkostninger. Statskassen betaler dog Ikke renter af terminsydelserne til hypotekbanken, selvom indbetalingen heraf sker i rater, hvorved statskassen opnår en rentegevinst til delvis dækning af administrationsomkostningerne.

Hypotekbanken har pr. 31. december 1948 en obligationsskyld på ca. 115 mill. kr., og til sikkerhed herfor tjener bankens aktiver i kreditforeningsobligationer, tiendebankobligationer og statsgaranterede pantebreve på ca. 120 mill. kr., foruden bankens reservefond på ca. 14 mill. kr. og statens indskudte grundfond på 30 mill. kr., der er urørt.

Hypotekbanken ledes af en direktion bestående af 3 af kongen beskikkede medlemmer under tilsyn af et råd på indtil 6 medlemmer (for tiden 5), hvoraf 2 (for tiden 1) vælges af finansministeren og 4 vælges af rigsdagen.

Ved lov nr. 158 af 30. marts 1942 er bankens revisionsordning ændret, og et særligt revisionsråd oprettet. Revisionsrådet består af 2 af rigsdagen valgte medlemmer samt af chefen for 1. hovedrevisorat.

Ved bankens oprettelse blev der lagt en del vægt på i nogen grad at gøre banken uafhængig af staten, og det bestemtes., at bankens direktører vel skulle beskikkes af kongen, men ikke som embedsmænd. Dette ændredes i 1924, idet den administrerende direktørs stilling blev optaget på normeringsloven, og ved lov nr. 298 af 6. december 1924 slettedes bestemmelsen om, at udnævnelse som embedsmand ikke kunne ske.

Herefter er den administrerende direktør tjenestemand, medens bankens 2 øvrige direktører er honorarlønnede. Bankens personale betragtes som ansat af banken og ikke af staten, og der er etableret en særlig pensionsordning for personalet.

Foruden varetagelsen af hypotekbankens egne forretninger har banken i henhold til særlige love eller overenskomst med vedkommende ministerium overtaget administrationen af kongeriget Danmarks tiendebank, den i henhold til lov nr. 551 af 23. december 1922, jfr. lov nr. 86 af 31. marts 1926 oprettede statens boligfond, den i henhold til lov nr. 294 af 29. oktober 1937, jfr. lov nr. 284 af 30. maj 1940 oprettede kommunale lånefond, kongeriget Danmarks fiskeribank og forskellige statslån, hvis administration særlig er henlagt til hypotekbanken.

Hypotekbankens samlede administrationsomkostninger fordeles mellem banken og de under dens administration hørende institutioner og administrerede statslån efter principper godkendt af finansministeriet.

Til varetagelse af sine opgaver har banken oprettet 3 sekretariater, bogholderi, kassererkontor og revisionskontor.

De forskellige opgaver er fordelt således:

a) *1. sekretariat:*

alle hypotekbankens almindelige sager,
postfordeling til alle kontorer,
direktionens møder og særlige sager,
optagelse af lån til alle under bankens administration hørende institutioner,
forrentning og afdrag på samtlige optagne lån.
køb og salg af aktiver og valuta,
kongeriget Danmarks tiendebanks forretninger,
den kommunale lånefond,
kuponrevisionen,
udtrækning, statistik m. v.

b) *2. sekretariat:*

tilsynsrådets særlige sager,
personalesager,
indskrivning og notering af obligationer,
pantebreve for statshusmandslån,
pantebreve for lån fra hypotekbanken til kommuner,
lån til sanering af usunde bydele.
kuponboxen,
revision af indløste obligationer,
kongeriet Danmarks fiskeribanks forretninger,
skrivestuen (fælles for samtlige bankens kontorer),
journalen (fælles for samtlige bankens kontorer).

c) *3. sekretariat:*

bankens ejendom og økonomiforvaltning,
 statens boligfond,
 statens byggelån af 1933, tiltransporet banken,
 statens byggelån i henhold til lov nr. 153 af 13. april 1938,
 statens byggelån i henhold til lov nr. 179 af 9. april 1941,
 statens lån til bygningsstandsættelser i henhold til lov nr. 394 af 24. september 1941,
 statslån til byggeri med offentlig støtte i henhold til lov nr. 235 af 30. april 1946.

d) *bogholderiet:*

bogføringen vedrørende og udfærdigelse af regnskaber for hypotekbanken og samtlige under dennes administration hørende institutioner og lån.

e) *revisionskontoret:*

revision af bogføringen og samtlige under hypotekbanken udfærdigede regnskaber.

f) *kassererkontoret:*

samtlige kasseforretninger. Kontoret sorterer direkte under den administrerende direktør.

Hvert af sekretariatene ledes af en kontorchef, ligesom revisionskontoret ledes af en kontorchef. Bogholderiet ledes af en hovedbogholder.

Med hensyn til

III. De hypotekbanken tilknyttede institutioner og statslån, hvis administration er henlagt til hypotekbanken,

bemærkes:

a. Kongeriget Danmarks tiendebank.

Tiendebanken blev oprettet ved § 4 i lov nr. 100 af 15. maj 1903 om afløsning af tienden. Bankens opgave var at fremskaffe og udbetale afløsningssummerne for tiende til tiendejerne. Afløsningssummerne blev udbetalt enten kontant eller i de af tiendebanken udstedte 4 pct. rentebærende obligationer. Til dækning af de kontante udbetalinger afhændede tiendebanken det fornødne beløb i obligationer.

Forrentningen og amortisationen af tiendebankens obligationer sker gennem de halvårslige ydelser på $2\frac{1}{4}$ pct. af den tiendeyderne påhvilende andel af afløsningssummerne, som tiendeyderne indbetaler, samt et tilskud fra statskassen på $2V_4$ pct. halvårlig af statskassens andel i afløsningssummerne.

Det er i loven fastsat, at bankens virksomhed ophører, når de af den udstedte obligationer er fuldstændig indfrieede. Indfrielse af obligationerne sker ved udtrækning.

Tiendebankens obligationsskyld og debitorernes restgæld udgør pr. 31. december 1948 81,7 mill. kr.

Ved hypotekbankloven af 1906 blev det fastsat, at tiendebanken skulle bestyres af hypotekbankens direktion.

Der føres af hypotekbanken særskilt regnskab for tiendebanken, og tiendebanken udreder en forholdsmæssig andel af hypotekbankens årlige administrationsomkostninger.

b. Statens boligfond.

Fonden er oprettet ved lov nr. 551 af 23. december 1922, jfr. lov nr. 86 af 31. marts 1926 med det formål at yde lån til opførelse af boliger. For lånene modtager fonden pantebreve med sekundær prioritet.

Udlånsmidlerne er tilvejebragt ved statsgaranterede kasseobligationer, udstedt gennem hypotekbanken.

Boligfonden bestyres af en bestyrelse på 3 medlemmer.

Fonden administreres af hypotekbanken, og fonden udreder en forholdsmæssig andel af bankens administrationsudgifter.

Af fonden er der ialt bevilget lån til ca. 112 mill. kr. og udstedt obligationer for ca. 114 mill. kr.

Restgælden på de af fonden ydede lån andrager pr. 31. december 1948 ca. 15,28 mill. kr. fordelt på ca. 2480 lån.

c. Den kommunale lånefond.

Ved lov nr. 192 af 20. maj 1933 om udlån til kommuner oprettedes »kommunernes midlertidige lånefond« med det formål at optage lån og at udlåne de fremskaffede midler til kommuner til udførelse af kommunale arbejder og til sådanne af private udførte arbejder, som kommunerne under betryggende sikkerhed ønsker at støtte ved lån.

Ved lov nr. 294 af 29. oktober 1937 genoptog fonden sin virksomhed under navnet »den kommunale lånefond«.

Staten garanterer for de af fonden optagne lån.

Det er i loven fastsat, at fonden administreres og bestyres af hypotekbanken, og fonden udreder en forholdsmæssig andel af bankens administrationsomkostninger.

Fondens lånegæld udgjorde pr. 31. december 1948 38,775 mill. kr.

d. Kongeriget Danmarks fiskeribank.

Banken er oprettet ved lov nr. 78 af 23. marts 1932 med senere ændringer, jfr. lovbe- kendtgørelse nr. 210 af 23. april 1941, med det formål gennem ydelse af lån at støtte dansk fiskeri samt forarbejdning og afsætning af fisk og fiskeprodukter.

Som grundfond for banken benlagde staten til banken de i statslånefonden beroende obligationer, der var udstedt for de af staten ydede fiskerilån. Banken indbetaler til statskassen de på obligationerne indgåede renter, medens afdrag forbliver i grundfonden og forrentes overfor statskassen. Grundfonden udgjorde pr. 31. december 1948 ca. 5,6 mill. kr.

Banken ledes af en bestyrelse på 3 medlemmer, hvoraf 2 medlemmer vælges af landbrugsministeren og 1 medlem af finansministeren.

Banken administreres gennem hypotekbanken efter en mellem fiskeribanken og hypotekbanken afsluttet overenskomst af 1. februar 1933 med senere ændringer. Hypotekbanken varetager fiskeribankens løbende forretninger, herunder bogholderi og kassevæsen, og fiskeribanken udreder en forholdsmæssig del af hypotekbankens administrationsomkostninger.

De af fiskeribanken ydede lån udbetaltes tidligere i form af kasseobligationer udstedt af banken. Udbetaling i kasseobligationer finder ikke mere sted. Udlån sker kun af bankens tilbagevendende midler, og lån udbetales kontant.

Lånenes restgæld udgjorde pr. 31. december 1948 ca. 3,95 mill. kr. fordelt på 364 låntagere.

e. Forskellige statslån, hvis administration er henlagt til hypotekbanken.

1. *Statens byggelån* i henhold til lov nr. 153 af 13. april 1938 om lån til boligbyggeri.

Lånene ydes gennem ministeriet for byggeri og boligvæsen af statskassen, men i henhold til lovens § 20 administreres lånene af hypotekbanken efter regler fastsat i et af finansministeren udfærdiget regulativ af 5. januar 1939 med ændring af 26. november 1946.

Lånenes restgæld udgjorde pr. 31. december 1948 ca. 251,9 mill. kr. fordelt på 4802 låntagere.

2. *Bygningsstandsættelseslån* i henhold til lov nr. 567 af 31. oktober 1940 og lov nr. 394 af 24. september 1941.

Lånene blev ydet gennem indenrigsministeriet af den i lov nr. 559 af 31. oktober 1940 omhandlede beskæftigelsesfonds midler.

Efter lovens § 5 erlægges de årlige ydelser af lånene til hypotekbanken.

Bankens administration sker efter finansministeriets regulativ herom af 2. november 1943 med ændring af 26. november 1946. Lånenes restgæld udgjorde pr. 31. december 1948 ca. 1,68 mill. kr. fordelt på 3008 låntagere.

3. *Statslån til støtte og byggeri* i henhold til kap. I og III i midlertidig lov nr. 179 af 9. april 1941.

Lånene ydes gennem ministeriet for byggeri og boligvæsen af beskæftigelsesfondens midler.

I henhold til lovens § 15 er reglen i lov nr. 153 af 13. april 1938 gældende for disse lån, således at lånene administreres af hypotekbanken.

Administrationen sker efter de i finansministeriets regulativ af 2. november 1943 med ændringer af 26. november 1946 fastsatte regler.

Restgæld pr. 31. december 1948: 45,1 mill. kr., fordelt på 1491 låntagere.

4. *Statslån til kommuner til sanering af usunde bydele* i henhold til lov nr. 212 af 31. maj 1939 kap. VII.

Lånene ydes gennem ministeriet for byggeri og boligvæsen af statskassens midler.

I henhold til lovens § 37 administreres lånene af hypotekbanken efter regler fastsat af finansministeren.

Restgælden udgjorde pr. 31. december 1948 24 mill. kr. hos 1 låntager.

5. *Statslån til byggeri med offentlig støtte* i henhold til lov nr. 235 af 30. april 1946.

Lånene ydes gennem ministeriet for byggeri og boligvæsen af statskassens midler.

Det er i loven fastsat, at lånenes kasse- og regnskabsmæssige forvaltning udføres af hypotekbanken efter regler, der fastsættes af finansministeren efter forhandling med indenrigsministeren, nu ministeren for byggeri og boligvæsen.

Lånenes restgæld udgjorde pr. 31. december 1948 25,5 mill. kr. fordelt på 1357 låntagere.

6. *Statslån til boligbyggeri* med særlig byggemåde i henhold til lov nr. 117 af 15. marts 1947.

Lånene ydes gennem ministeriet for byggeri og boligvæsen af statskassens midler. Lånenes kasse- og regnskabsmæssige forvaltning finder sted efter samme regler som anført foran under 5.

Hypotekbankens administration sker i henhold til regulativ af 6. november 1947.

Lånenes restgæld pr. 31. december 1948 2,7 mill. kr. fordelt på 90 låntagere.

**Personalet i kongeriget Danmarks hypotekbank med tilsluttede institutioners direktion,
bestyrelse m. v. pr. 1. Januar 1948.**

Kongeriget Danmarks hypotekbank:

Direktion: 1 tjenestemand
 2 honorarlønnede
 5 tilsynsrådsmedlemmer
 3 revisionsmedlemmer
 1 sekretær for tilsynsrådet
 1 — — — K. D. H.s direktion } tillige kontorchefer i banken.

Kongeriget Danmarks fiskeribank:

3 bestyrelsesmedlemmer
 1 sekretær (kontorchef i banken).

1. sekretariat:

1 kontorchef
 1 fuldmægtig
 1 overassistent
 1 kontorassistent
 2 kontorister
 6 medhjælpere (honorarlønnede) } pensionsberettiget

2. sekretariat:

1 kontorchef
 2 fuldmægtige
 1 sekretær
 1 overassistent
 3 assistenter
 4 kontorassistenter
 8 kontorister
 1 halvdagssekretær (honorarlønnet) } pensionsberettiget

3. sekretariat:

1 kontorchef
 2 ekspeditionssekretærer
 2 fuldmægtige
 4 sekretærer
 1 assistent
 1 kontorassistent
 3 kontorister
 1 arkitekt
 2 halvdagssekretærer (honorarlønnede) } pensionsberettiget

Kassererkontor:

1 kasserer
 1 assistent
 1 kontorassistent } pensionsberettiget

Bogholderi:

1 hovedbogholder	}	pensionsberettiget
2 bogholdere		
4 assistenter		
4 kontorassistenter		
7 kontorister		
2 underbogholdere		
1 medhjælper (honorarlønnet)		

Revisionskontor:

1 kontorchef	}	pensionsberettiget
1 fuldmægtig		
1 kontorist		
1 revisor		
2 halvdayssekretærer (honorarlønnede)		

IV. De **sønderjydske** udlånsinstitutioner.

Da genforeningen med Sønderjylland i slutningen af året 1919 kunne anses for sikret og nær forestående, begyndte man fra dansk side at arbejde på de opgaver af økonomisk art, der skulle løses i forbindelse med genforeningen. Disse opgaver samlede sig om løsningen af det i anledning af sønderjydernes konvertering af deres markgæld med kronelån optaget i Danmark opståede **kreditspørgsmål** og spørgsmålet om en valutaregulering i anledning af genforeningen.

Kreditspørgsmålet førte til, at der ved lov nr. 296 af 28. juni 1920 blev oprettet en midlertidig lånekasse for Sønderjylland, og valutareguleringen blev løst gennem den ved lov nr. 297 af 28. **juni** 1920 oprettede udligningskasse for Sønderjylland.

Den uro, der væsentlig på grund af kronestigningen opstod om de økonomiske forhold i Sønderjylland i 1924—25, medførte, at lånekassens virksomhed, der var forudsat at være midlertidig, blev fortsat og udvidet, og lånekassens medvirken blev også påkrævet på grund af den økonomiske krise i 1920'erne.

De økonomiske forhold i Sønderjylland, herunder kapitalmanglen og den økonomiske krise, medførte tillige, at der ved lov nr. 33 af 28. februar 1927 blev oprettet en sønderjydsk hypoteklånefond, og at der ved lov nr. 164 af 16. maj 1934 gaves hjemmel til ydelse af forskellige rentetilskud **til sønderjydske landbrugere, håndværkere, handlende og fiskere m. fl.** Ved den sidste lov blev der nedsat et særligt udvalg for renteletelse m. v. i Sønderjylland.

Med hensyn til de enkelte sønderjydske udlånsinstitutioner m. v. bemærkes:

1. *Lånekassen for Sønderjylland.*

I den nævnte lov nr. 296 af 28. juni 1920 blev lånekassens formål angivet at være »at yde driftslån til handlende, næringsdrivende og landbrugere, der som følge af krigen, markens kursfald eller andre i forbindelse med ændringer i statstilhørsforholdet stående omstændigheder ikke råder over eller ad anden vej kan skaffe sig tilstrækkelig driftskapital **til grundlæggelse eller opretholdelse af deres økonomiske virksomhed**«.

Der blev af statskassens midler **stillet 10 mill. kr. til** rådighed for lånekassen.

Da det i loven var forudsat, at de pågældende låntagere ikke på anden måde kunne skaffe sig driftskapital, blev der ikke stillet bestemte krav om sikkerheden for lånekassens lån, der med enkelte undtagelser blev ydet uden sikkerhed.

I § 3 i loven af 28. juni 1920 bestemtes det, at lånekassen forvaltes af en bestyrelse, hvis formand udnævnes af finansministeren, og hvis medlemmer beskikkes af finansministeren efter samråd med rigsdagspartiernes sønderjydske udvalg.

Efter lovens § 6 skulle lånekassens virksomhed ophøre med udgangen af finansåret 1921—22, og udlånet af de til rådighed stillede 10 mill. kr. blev afsluttet i foråret 1922.

Lånekassens virksomhed ophørte ikke i overensstemmelse med bestemmelserne i den oprindelige lov, idet den i 1924—25 væsentlig på grund af kronestigningen opståede uro om de økonomiske forhold i Sønderjylland medførte, at der ved lov nr. 60 af 18. marts 1925 blev givet hjemmel til dels at yde lån i overensstemmelse med lånekassens oprindelige formål, dels lån til invalider, og ved lov nr. 38 af 2. marts 1927 blev lånekassen genoprettet. I denne lov fastsættes det, at lånekassens virksomhed falder i følgende fire afdelinger:

1. a f d e l i n g.

Denne afdeling omfatter lånekassens oprindelige udlån, og afdelingens udlånsvirksomhed er sluttet.

2. a f d e l i n g.

Afdelingen omfatter lån til personer, der oppebærer invalideforsørgelse i henhold til § 6 i lov nr. 100 af 29. marts 1924.

3. a f d e l i n g.

Afdelingen omfatter lån til landmænd i henhold til § 3 i lov nr. 86 af 29. marts 1924 om foranstaltninger til fremme af en hensigtsmæssig jordfordeling mellem landejendomme i Sønderjylland.

4. a f d e l i n g.

Afdelingen omfatter lån til handlende, håndværkere og andre næringsdrivende samt landbrugere og fiskere i Sønderjylland, der ikke råder over eller ad anden vej kan skaffe sig tilstrækkelig driftskapital til grundlæggelse eller opretholdelse af selvstændig økonomisk virksomhed, herunder også erhvervelse af fast ejendom.

Krisen og uroen om de økonomiske forhold i Sønderjylland medførte tillige, at der i 1925 nedsattes den såkaldte realkreditkommission, i henhold til hvis forslag der med statsgaranti blev stillet ca. 9 mill. kr. til rådighed fra forskellige store sparekasser m. v. Disse midler blev gennem lånekassen stillet til disposition for sønderjydske sparekasser, og da en del af disse sparekasser senere måtte likvidere, indtrådte lånekassen som kreditor for de af 5 likviderede sparekasser placerede realkreditlån på ialt ca. 700.000 kr.

Den fortsatte økonomiske krise medførte også medvirken fra lånekassen til gennemførelse af lovgivningen om udlån til ejere af landbrugsejendomme til opnåelse af akkord, idet akkordlån til sønderjydske landbrugere i henhold til § 3 i lov nr. 142 af 28. april 1931 om udlån af erhvervenes lånefond til ejere af landbrugsejendomme til opnåelse af akkord blev bevilget af lånekassens bestyrelse, ligesom lånekassen fik hjemmel til at yde lån til supplerende af akkordlånene. Endvidere gav lov nr. 164 af 16. maj 1934 om rentelettelser m. v. i Sønderjylland hjemmel for lånekassen til at yde rentetilskud til prioritetslån i sønderjydske landbrugsejendomme, ydet af banker og sparekasser m. v. samt af private.

Lånekassens virksomhed er således stadig fortsat, og dens udlånsområder kan nu beskrives således:

a. Lånekassens almindelige afdeling, bestående af:

1. serie: Lån efter lånekassens oprindelige i lov nr. 296 af 28. juni 1920 fastsatte formål.

Lånevirksohmheden er afsluttet med et samlet udlån på ca. **11,4** mill. kr. — Lånenes restgæld udgjorde pr. 31. december 1948 26.960 kr. fordelt på 49 lån.

2. serie: Lån med hjemmel i lov nr. 60 af 18. marts 1925 § 4—5 til i Sønderjylland boende personer, navnlig til erhvervelse af fast ejendom eller til grundlæggelse af selvstændig virksomhed. Til nævnte formål blev der stillet 2 **mill.** kr. af lånekassens midler til rådighed. Beløbet blev omtrent fuldt udnyttet. Der er i almindelighed forlangt sikkerhed for lånene.

Lånevirksohmheden er afsluttet, og lånenes restgæld udgjorde pr. 31. december 1948 12.794 kr. fordelt på 35 lån.

3. serie: Lån til handlende, håndværkere og andre næringsdrivende samt landbrugere og fiskere i Sønderjylland, der ikke råder over eller ad anden vej kan skaffe sig tilstrækkelig driftskapital til grundlæggelse eller opretholdelse af selvstændig virksomhed, herunder erhvervelse af fast ejendom.

Lånene har hjemmel i lov nr. 38 af 29. marts 1927, hvorved der blev stillet 15 mill. kr. af statskassens midler til rådighed for lånekassen til lånekassens tidligere formål, hvortil der var disponeret over ca. 7 mill. kr. og til ovennævnte nye formål.

Der er udlånt 7,8 **mill.** kr. af seriens midler. For lånene blev der forlangt sikkerhed i fast ejendom eller kaution.

Lånenes restgæld udgjorde pr. 31. december 1948 246.222 kr. fordelt på 428 lån.

4. serie: Lån til samme formål som lånekassens oprindelige udlån (1. serie).

Serien blev oprettet i begyndelsen af året 1928 derved, at lånekassen fik bemyndigelse til af sine tilbagevendende midler at anvende et beløb af 300.000 kr. årligt til udlån. Lån kan kun ydes i ekstraordinære tilfælde og navnlig til sådanne ansøgere, der ved hjælp af lånet skønnes at kunne opnå samlet og betryggende ordning af deres økonomiske forhold.

Denne serie er åben for udlån. Lånenes restgæld udgjorde pr. 31. december 1948 2.252.605 kr. fordelt på 2024 lån.

5. serie: Lån til forskellige formål (kriselån, navnlig lån til supplerung af akkordlån, lån til fiskere, til indfrielse af høst pantebreve, lån i anledning af mund- og klovesyge og lån til afværgelse af tvangsauktion.

Lånene ydes af lånekassens tilbagevendende midler på samme måde som lån af 4. serie.

Serien er åben for udlån. Lånenes restgæld udgjorde pr. 31. december 1948 270.419 kr. fordelt på 381 lån.

b. Invalideafdelingen.

Afdelingen blev faktisk oprettet i 1921 og lovfæstet ved lov nr. 60 af 18. marts 1925 § 1—3.

I afdelingen ydes lån til krigsinvalider, der oppebærer understøttelse i henhold til § 6 i lov nr. 100 af 29. marts 1924. Lånene ydes mod sikkerhed i invalideforsørgelsen, hvoraf der hver måned indeholdes et beløb til dækning af ydelser af lånene.

Afdelingens udlån udgjorde pr. 31. december 1948 33.616 kr. fordelt på 48 **lån.**

c. *Jordfordelingsafdelingen.*

Ved lov nr. 86 af 29. marts 1924, nr. 152 af 15. april 1930, nr. 197 af 26. juni 1934, nr. o af 9. januar 1940 og lovebekendtgørelse nr. 327 af 11. juli 1941 blev der dels stillet forskellige beløb af lånekassens midler til rådighed som driftskapital for de nedsatte jordfordelingskommissioner i Sønderjylland. dels i loven af 1924 givet finansministeren bemyndigelse til af lånekassens tilbagevendende midler at udlåne indtil 4 mill. kr. til landmænd, der i anledning af jordfordeling opretter nye brug, udflytter bygninger eller tilbygger. Fra 1940 bortfaldt dog muligheden for at yde lån til oprettelse af nye brug. Ved lovene af 1934 og 1940 blev der stillet yderligere henholdsvis 500.000 kr. og 300.000 kr. til rådighed.

Loven af 1941 fastsætter, at lånene for Sønderjylland bevilges af lånekassens bestyrelse.

Denne afdelings udlån udgjorde pr. 31. december 1948 1.528.844 kr. fordelt på 273 lån.

(/. *Akkordlån.*

De af erhvervenes lanefond efter akkordlovgivningen ydede lån til sønderjydske landbrugere administreres af lånekassen.

Disse akkordlåns restgæld udgjorde pr. 31. december 1948 1.891.117 kr. fordelt på 1161 lan.

e. *Realkreditlånene.*

Som anført foran overtog lånekassen de af 5 likviderede sønderjydske sparekasser placerede realkreditlån på ca. 700.000 kr.

Af disse lån resterer der pr. 31. december 1948 251.968 kr. fordelt på 75 lan.

/. *Lånekassens tilgodehavende i henhold til moratorielovgivningen* (stille prioriteter) udgjorde pr. 31. december 1948 46.934 kr. fordelt på 51 lån.

g'. *Lånekassens tilgodehavender i overtagne og videresolgte ejendomme* udgjorde pr. 31. december 1948 205.750 kr. fordelt på 66 lån.

h. *Som foreløbig uerholdelige* har lånekassen afskrevet forskellige lån uden at meddele debitorerne saldokvittering.

Resttilgodehavenderne for disse lån udgjorde pr. 31. december 1948 for lån af 1.—4. serie, jordfordelingsafdelingen og lån i videresolgte ejendomme 2.079.368 kr. fordelt på 1025 lån og for akkordlån 523.625 kr. fordelt på 179 lån.

i. *Andre opgaver tor lånekassen.*

Udbetaling af rentetilskud i henhold til rentelettelsesloven af 16. maj 1934 med senere tillægslove.

Lånekassen forvaltes som foran anført af en bestyrelse, der udnævnes af finansministeren. Bestyrelsen består af 23 medlemmer.

Administrationen varetages af en direktion på 3 medlemmer, hvoraf 1 administrerende direktør og 2 konsultative direktører. Af de 3 direktørstillinger har dog siden 1. august 1948 kun 2 været besat.

Lånekassen er administrativt delt i 3 afdelinger:

- a) korrespondance- og sekretariatsafdelingen,
- b) inkassoafdelingen og
- c) regnskabs- og bogholderiafdelingen.

For **hver** afdeling er der ansat en leder.

Endvidere er der ansat en statsautoriseret revisor og to daglige revisorer, samt et kontroludvalg på to medlemmer af bestyrelsen.

Siden 1928 har lånekassen som lokal repræsentation haft 5 amtsudvalg bestående af medlemmer af lånekassens bestyrelse.

2. Udligningskassen for Sønderjylland.

Ved lov nr. 297 af 28. juni 1920 om en udligningskasse for de sønderjydske landsdele lovfæstede den ved kgl. anordning af 21. juni 1920 oprettede udligningskasse for Sønderjylland og det ved anordningen nedsatte sønderjydske valutaråd.

I **lovens** § 4 fastsættes det, at kassens formål er at yde erstatning for indtægts- og formuetaf.

Der blev af statskassens midler stillet et beløb på indtil 350 kr. pr. indbygger til rådighed for udligningskassen til erstatninger efter nærmere i loven fastsatte regler, hvorefter der kunne ydes erstatning med nærmere fastsatte beløb til den sønderjydske befolkning for tab, denne havde lidt, dels ved markkursens fald, dels ved andre i nøje forbindelse med krigen stående forhold.

Ved lov nr. 705 af 22. december 1920 blev loven af 28. juni ændret og udvidet særlig vedrørende reglerne for at opnå årlige rente- og indtægtstilskud.

I 1921 vedtoges det uden for lovens område at yde tilskud til milde stiftelser og legater m. v., for så vidt de af sådanne opsparede markkapitaler med indtil 200.000 kr. årligt.

Kassens virksomhed blev i første omgang afsluttet i løbet af ca. 3 år, idet hovedmassen af de erstatninger, der blev ydet som eengangs'erstatninger, ialt ca. 44.7 mill. kr., blev udbetalt inden for dette tidsrum. Herudover skulle der udredes årlige rente- og **indtægtstilskud**, kapitaliseret til ca. 14 mill. kr. samt de senere vedtagne tilskud til milde stiftelser og legater.

Udligningskassen forvaltes efter loven af 28. juni 1920 § 3 af et råd på 15 medlemmer, hvoraf formanden udnævnes af kongen, medens de andre medlemmer beskikkes af finansministeren efter indstilling fra de sønderjydske landsdele.

De 14 medlemmer af valutarådet var allerede valgt i henhold til den internationale kommissions forordning af 14. maj 1920, og disse valg blev efter lovens vedtagelse godkendt samtidig med, at rådets formand blev udnævnt.

Det arbejde, der endnu er at udrette indenfor udligningskassens oprindelige virksomhed, og som i det væsentlige består i udbetaling af hel-, halv- og kvartårlige rente- og indtægtstilskud, varetages nu af et udvalg på 5 medlemmer.

Udvalget har i finansåret 1947—48 udbetalt 203.502 kr. i rente- og indtægtstilskud og 143.218 kr. til milde stiftelser og legater.

3. Sønderjydske hypoteklånefond.

På grund af kapitalmanglen i Sønderjylland blev der ved lov nr. 33 af 28. februar 1927 oprettet en midlertidig sønderjydske hypoteklånefond med det formål at yde lån med sekundær panteret i landejendomme i Sønderjylland. For lånene hæftede låntagerne solidarisk.

Fonden blev organiseret på samme måde som en hypotekforening i det øvrige Danmark, og indenrigsministeriet stadfæstede under 15. marts 1927 fondens statutter, der i det væsentlige svarer til statutterne for en hypotekforening.

Der er dog den forskel mellem hypoteklånefondens og en almindelig hypotekforening, at fondens udlånsmidler ikke er tilvejebragt gennem kasseobligationer udstedt af fonden, men

derved, at fonden med statsgaranti oplog et lån på 20 mill. kr. gennem kongeriget Danmarks hypotekbank hos forskellige livsforsikringselskaber.

Endvidere optog fonden hos hypotekbanken et lån på 2 mill. kr., der blev henlagt i slats- og kreditforeningsobligationer som en særlig risikoudligningsfond.

Fondens udlån blev udbetalt kontant. Låntagerne skulle af lånene foruden renter og afdrag svare bidrag til administrationsudgifter og til en reservefond.

Fonden påbegyndte sin virksomhed den 22. marts 1927 og ophørte med udlån ved udgangen af marts måned 1930 i overensstemmelse med lovens bestemmelse herom.

Ved lov nr. 83 af 31. marts 1931 blev indenrigsministeriet bemyndiget til at tillade genoptagelse af fondens udlånsvirksomhed i tilfælde, hvor ydelse af lån af fonden kunne medvirke til, at der gennem udstykning eller magelæg eller forhandlinger med akkord! udvalgene opnåedes en ordning af de i forbindelse hermed stående prioriteringsforhold. Sådanne lån kunne dog kun ydes, såfremt der var midler hertil af det af fonden oprindelig optagne lån på 20 mill. kr.

Ved samme lov blev der givet hjemmel for at ændre afdragsvilkårene for lanefondens oprindelige lån, og ved statutændring af 18. marts 1932 blev de lån, hvis afdragsvilkår blev ændret, overført til en særlig 2den afdeling af fonden. Disse særlige udlån er ophørt.

Ved lov nr. 312 af 4. december 1931 blev indenrigsministeren bemyndiget til at yde hypoteklånefondens reservefond forstrækning af risikoudligningsfonden. og risikoudligningsfondens renteydelser til kongeriget Danmarks hypotekbank blev indtil videre udlagt af statskassen i det omfang, renteydelserne ikke kunne dækkes af den del af risikoudligningsfonden, der ikke er udlånt til reservefonden.

Ved lov nr. 164 af 16. maj 1934 om lempelser for visse sønderjydske lån § 4 blev hypoteklånefondens reservefond afskrevet som tabt. og låntagernes oprindelige pligt til under visse betingelser at yde overordentlige bid tag til fondens reservefond blev suspenderet, således at den kun kan gøres gældende, når indenrigsministeren anser det for forsvarligt. og da efter nærmere af ministeren fastsatte regler. Låntagernes pligt er hidtil ikke gjort gældende.

Risikoudligningsfondens beholdning af obligationer blev realiseret og provenuet anvendt til betaling af hypoteklånefondens restancer til kongeriget Danmarks hypotekbank. Risikoudligningsfonden blev derefter ophævet.

I henhold til den oprindelige garantiforpligtelse overtog staten fondens restgæld til hypotekbanken med 1.775.000 kr.

Fondens virksomhed består nu alene i afvikling af de allerede ydede lån.

Fondens udlån udgjorde pr. 1. april 1948 11.128.059 kr. 67 øre fordelt på 2313 lån. hvortil kommer henstandsnydelser 138.802 kr.. forstrækningsbeløb 244.792 kr. og reservefondslån 23.432 kr.

Efter den oprindelige lov og statutterne ledes hypoteklånefonden af en bestyrelse på 5 medlemmer, hvoraf formanden er administrerende direktør for fonden. Bestyrelsens medlemmer udnævnes af indenrigsministeren. Organisationen er nu ændret således, at bestyrelsen alene består af 2 medlemmer, hvorhos direktøren ikke længere er formand for bestyrelsen eller medlem af denne.

Bestyrelsen er under tilsyn af en kontrolkomité på 15 medlemmer, hvoraf 5 medlemmer udnævnes af indenrigsministeren og resten vælges af låntagerne.

4. Udvalget for rentelettelse m. v. i Sønderjylland.

På grund af de særlige økonomiske vanskeligheder i Sønderjylland for landbrugere m. v. blev rentelettelsesloven nr. 164 af 16. maj 1934 vedtaget. Efter loven nedsættes der et udvalg på 3 medlemmer, der ikke må have sæde i ledelsen af sønderjydske kreditinstituter, med følgende opgaver:

1. Udvalget træffer bestemmelser om omfanget af de i loven omhandlede rentelepelsers for
 - a) lån af lånekassen for Sønderjylland i henhold til lov nr. 38 af 2. marts 1927 og tidligere love,
 - b) lån af sønderjydsk hypoteklånefond i henhold til lov nr. 33 af 28. februar 1927 og lov nr. 83 af 31. marts 1931,
 - c) akkordlån til ejere af landbrugsejendomme i Sønderjylland,
 - d) lån af lånekassen i henhold til lov nr. 86 af 29. marts 1924 og lov nr. 152 af 15. april 1930,
 - e) lån ydet under medvirken af realkreditkommissionen af 1925 i henhold til tekstanmærkning nr. 17 til tillægsbevillingsloven for finansåret 1926—27 § 26. II. D.
 2. Udvalget afgiver indstilling om rentetilskud af lånekassens midler for prioritetslån i sønderjydske landbrugsejendomme, der er ydet af de under bank- og sparekassetilsynet hørende banker og sparekasser samt andelskasser, eventuelt personligt ydede private lån.
 3. Udvalget er bemyndiget til at indrømme henstand med ydelser af de under 1. nævnte lån hidrørende fra årene 1931, 1932 og 1933, således at betalingen af disse ydelser udskydes kortere eller længere tid. Endvidere er udvalget bemyndiget til at ændre henstand indrømmet efter lov nr. 75 af 11. marts 1933.
 4. Udvalget træffer afgørelse om, hvorvidt indrømmede lempelser eller henstandsordninger kan bevares for en ny ejer af den pantsatte ejendom, herunder eventuelt fastsætter ændrede vilkår for lempelserne.
 5. Udvalget skal efter lovens § 5 tilvejebringe et samarbejde mellem jordfordelingskommissionen, statens jordlovsudvalg og andre institutioner, der i Sønderjylland forvalter statsmidler eller midler, der er tilvejebragt under statens garanti — herunder Sønderjyllands kreditforening.
- Senere fik udvalget yderligere følgende opgaver:
6. Udvalget bevilgede gældssaneringslån i henhold til lov nr. 121 af 9. april 1936 for Sønderjylland.
 7. Udvalget meddelte de i lov nr. 339 af 8. juli 1943 om erhvervelse af fast ejendom omhandlede tilladelser til tinglysning af adkomst på fast ejendom, forsåvidt angår sønderjydske skov- og landbrugsejendomme.
- Den væsentlige del af udvalgets opgaver er bortfaldet, idet opgaverne under 1., 2. og 3. er afsluttet, og opgaverne under 6. og 7. er bortfaldet.
- Udvalgets opgaver er begrænset til
- a. at beregne de halvårslige rentetilskud af lånekassens midler og anmode lånekassen om at udbetale disse beløb,
 - b. træffe afgørelse om eventuelt bortfald af lempelser ved ejerskifte, jfr. 4., og
 - c. at tilvejebringe det under 5. omhandlede samarbejde mellem institutioner, der forvalter statsmidler i Sønderjylland.

Med hensyn til det under udvalget nu henlagte område bemærkes følgende:

I efterfølgende oversigt er meddelt tal for den oprindelige og den nuværende bestand af lån med lempelser i henhold til rentelettelseslovens §§ 1 og 2 samt størrelsen af den konstaterede afgang af lån ved indfrielse eller ved rentelettelsens bortfald som følge af ejerskifte.

	Oprindelig bestand		Nuværende bestand		Afgang	
	antal lån	gældsbeløb 1 000 kr.	antal lån	gældsbeløb 1 000 kr.	antal lån	gældsbeløb 1 000 kr.
Hypoteklånefonden	2.872	17.408	1.833	9.082	989	8.326
Lånekassen for Sdj.	3.104	7.743	1.141	2.903	1.963	4.840
Akkordlån	1.856	5.585	1.031	2.455	825	3.130
Realkreditlån	994	5.126	251	610	743	4.516
Tilsammen	8.826	35.862	4.306	15.050	4.520	20.812

Der er herefter i december termin 1948 ydet rentelettelse efter lovens §§ 1 og 2 til ca. 4300 lån, omfattende et gældsbeløb på 15 mill. kr.

Den nuværende bestand af lån fordeler sig på de i loven omhandlede gældszone (under 85 pct., 85—100 pct. og 100 pct. af ejendommens panteværdi) som følger:

	indtil 85 pct.	Gældens beløb i 1 000 Kr.		ialt
		85— 100 pct.	over 100 pct.	
Hypoteklånefonden	3.015	4.409	1.658	9.082
Lånekassen for Sdj.	739	883	1.281	2.903
Akkordlån	85	710	1.660	2.455
Realkreditlån	324	214	72	610
Tilsammen	4.163	6.216	4.671	15.050

Den af udvalget i henhold til lovens § 5, stk. 4 bevilgede *henstand* med rente- og afdragsrestancer fra årene 1931—33 og den debitorerne for disse henstandsbeløb ydede rentefrihed er bortfaldet med udgangen af 1944, og henstandslånene skal herefter afvikles i løbet af 10 terminer, således at debitorerne afdrager disse lån med $\frac{1}{10}$ i hver termin samt forrenter den til enhver tid tilbageværende restgæld med den for hovedlånet gældende rentefod. Fra juni termin 1946 er renten dog fastsat til 4 pct. p. a. for samtlige henstandslån. De omhandlede henstandsbeløb androg ved udgangen af 1944 ialt ca. 1,1 mill. kr., hvoraf for hypoteklånefondslånene ca. 650.000 kr., for lånekasselånene ca. 370.000 kr., for akkordlånene ca. 50.000 kr. og for realkreditlånene ca. 25.000 kr.

Hvad dernæst angår lempelser i henhold til lovens § 3, meddeles i nedenstående oversigt oplysninger om antallet af lån, hvortil der er bevilget tilskud, samt gældens og tilskudets størrelse, fordelt på de forskellige arter af kreditorer henholdsvis for 1. halvår 1936 og 2. halvår 1948.

	1. halvår 1936			2. halvår 1948		
	antal lån	gæld m. tilskud 1 000 kr.	tilskud kr.	antal lån	gæld m. tilskud 1 000 kr.	tilskud kr.
Hypotekforeninger . . .	57	373	5.595	23	132	1.978
Banker m. v.	226	1.202	18.030	5	51	759
Spare- og andelskasser	281	850	12.750	19	49	734
Private lån	424	1.861	27.915	38	175	2.632
Aftægter	22	130	1.950	6	44	661
Forpagtere	10	138	2.070	0	0	0
Ialt	1.020	4.554	68.310	91	451	6.764

Fra 1. januar 1948 bortfaldt de tidligere gældende bestemmelser angående afdragslempelse for de af love omfattede lån, og der ydes herefter i almindelighed alene rentelempelse for lånene, idet det dog er hjemmel for udvalget til, når ganske særlige omstændigheder taler derfor, efter forslagende også at indrømme nedsættelse af det for lånet gældende kontraktmæssige afdrag. Rentelempelse har ikke været bevilget for terminerne i 1948.

I henhold til lovens § 2 består *rentelempeisen* i en nedsættelse af renten til 3 pct. p. a. for den gæld, der ligger imidlertid for 85 pct. af ejendommens panteværdi — for realkreditlånene dog i ydelse af et rentetilskud på 1 pct. p. a. — medens gælden udover 85 pct. af panteværdien er helt rentefri. — Efter lovens § 3 ydes der til de der omhandlede lån et tilskud på 3 pct. p. a. fra den del af lånene, der har sikkerhed mellem 85 pct. og 110 pct. af panteværdien.

Den til debitorerne ydede rentelempelse kan for finansåret 1948—49 anslås til ca. 527.000 kr., jfr. følgende overslag:

Hypoteklånefonden	ca. 360.000 kr.
Lånecassen for Sønderjylland	60.000 -
Akkordlån	76.000 -
Realkreditlån	17.000 -
Lån med tilskud efter § 3	14.000 -
Tilsammen	ca. 527.000 kr.

De for lånekassens lån ydede lempelser bæres af lånekassen selv, medens udgiften for de øvrige lån udredes af statskassen.

De i henhold til rentelettelsesloven af statskassen afholdte, på statsregnskabet § 26 opførte udgifter andrager

for finansårene 1934/35—1937/38	7.320.981 kr.
— 1938/39—1941/42	3.685.058 -
1942/43 og 1943/44	1.693.706 -
- finansåret 1944/45	663.672 -
— 1945/46	482.322 -
— 1946/47	593.671 -
1947/48	540.736 -

I de tre sidstnævnte beløb er fradraget tilbagebetaling af forstrækninger i anledning af den låntagerne i sønderjydske hypoteklånefond tidligere ydede afdragsnedsættelse med henholdsvis 103.550 kr., 46.875 kr. og 39.282 kr.

Oversigt over de **sønderjydske** låneinstitutioners direktion, bestyrelse m. v. og personale pr. 1. januar 1948.

Lånecassen for Sønderjylland:

- 3 medlemmer af direktionen (heraf 1 pensionsberettiget (tjenestemand i finansministeriet) og 2 honorarlønnede)
- 19 medlemmer af bestyrelsen
- 3 fuldmægtige
- 1 overassistent (berettiget til delvis pension i henhold til særlig aftale med finansministeriet)
- 3 assistenter
- 3 kontorassistenter
- 4 kontorister (heraf 3 pensionsforsikret i statsanstalten for livsforsikring og 1 kontoristaspirant)

- 2 revisorer (tjenestemænd i finansministeriet)
 - 1 statsautoriseret revisor
 - 1 sagkyndig tillidsmand
- (honorarlønnede)

Sønderjydske hypoteklånefond:

- 1 medlem af direktionen (honorarlønnet)
- 2 medlemmer af bestyrelsen
- 15 medlemmer af kontrolkomitéen
- 1 bogholder
- 1 kasserer
- 1 kontorfuldmægtig (honorarlønnede)
- 1 kontorist
- 1 elev

Udligningskassen for Sønderjylland:

- 5 medlemmer af bestyrelsen
- 1 sekretær for bestyrelsen (honorarlønnede)
- 1 medhjælper

Rentelettelsesudvalget for Sønderjylland:

- 4 medlemmer af bestyrelsen (heraf 1 tilforordnet medlem)
- 1 sekretær for udvalget (honorarlønnede)
- 1 halvdagskontorist

D. Ulemper ved den nuværende ordning.

Som det fremgår af foranstående, foregår administrationen af statens udlån gennem en række organer, der er opbygget på forskellig måde. Oprindeligt har dette utvivlsomt haft en naturlig begrundelse, og man må fremdeles være opmærksom på, at udlånenes specielle karakter og formål kan stille forskellige forvaltningsmæssige krav, særlig forsåvidt angår bevillingen af de enkelte udlån, men ved undersøgelsen af dette område har kommissionen dog forefundet en række betydningsfulde ulemper, som ville kunne fjernes eller formindskes ved at foretage en sammenfatning af selve udlånenes administration under et fælles udlånsdirektorat. Blandt de ulemper, der følger af den nuværende ordning, skal særlig fremhæves følgende:

Administrationskontorernes beliggenhed er stærkt spredt. Finansministeriets statsaktivafdeling har 1., 2., 3. og 4. statsaktivkontor samt størstedelen af statsaktivbogholderiet beliggende i ministerialbygningerne, men selv indenfor dette område er kontorerne u hensigtsmæssigt beliggende, således at en rationel kontororganisation vanskeligt kan opbygges. En anden del af statsaktivkontorerne, nemlig 5. og 6. statsaktivkontor samt de dertil svarende dele af statsaktivbogholderiet er etableret i lejede lokaler i Ny Vestergade 17 og 13. Hypotekbanken med tilsluttede institutioner har lokaler i bankens ejendom Niels Juelsgade 5—7. Lånekassen for Sønderjylland har kontorer i Niels Juelsgade 11. Udligningskassen administreres fra tolddepartementet, Slotsholmsgade 2, og sønderjydske hypoteklånefond har sine kontorer i Tønder. Denne spredte beliggenhed er til betydelig ulempe for publikum og giver samtidig anledning til besvær for administrationen. De forskellige kontorer og institutioner har talrige indbyrdes mellemværender, og den spredte beliggenhed stiller sig i vejen for et rationelt samarbejde i

flere henseender, hvor det ellers ville være naturligt. En samling af disse kontorer i fælles samlede lokaler, f. eks. i samme bygning, ville i sig selv være en betydelig praktisk fordel.

Fordelingen af administrationen mellem en række uafhængige organer med hver sin arbejdsorganisation for ekspedition, journalføring, arkivering, maskinskrivning, bogføring, opkrævning af ydelser etc. medfører et betydeligt arbejds spil i sammenligning med en ordning, hvor det administrative arbejde indpasses i fælles rammer under en rationel arbejdsdeling. Der foregår ligeledes et arbejds spil derved, at spørgsmål, der er ens eller stærkt beslægtede, nu må undersøges og forberedes flere steder uafhængigt.

Tilstedeværelsen af flere organer med hver sin personalestab, med forskellige aflønnings-, ansættelses- og avancementsvilkår er uøkonomisk i sammenligning med en ordning, der på et bredere fælles grundlag frembyder bedre muligheder for at fordele arbejdet i overensstemmelse med erfaring og kvalifikationer. Der er særlig grund til at fremhæve, at den nuværende mangel på bevægelighed mellem de forskellige personaleområder nødvendigvis må medføre en mindre effektiv udnyttelse af den samlede arbejdsstyrke. Endelig må nævnes, at der under en fælles administration bedre kan drages omsorg for en tilfredsstillende uddannelse og skoling af personalet, og at man lettere kan tiltrække den egnede arbejdskraft, når ansøgerne med større sikkerhed kan overse de vilkår, de går ind **til**.

Vedrørende forholdet til publikum og offentligheden viser erfaringerne, at det ofte volder besvær og usikkerhed udefra at forstå, hvorfor sager af samme beskaffenhed administreres forskellige steder og ofte behandles forskelligt. Selv om dette i det givne tilfælde kan være naturligt begrundet, kan man dog ikke se bort fra, at den nuværende ordning i mange tilfælde kan føre til forskellig behandling af sager, der burde behandles ens.

Den alvorligste ulempe ved den nuværende ordning forekommer dog kommissionen at være den, at det er overordentlig besværligt at skaffe sig overblik over statens udlånsvirksomhed. For de udlånsinstitutioners vedkommende, hvis budgetter er optaget i finansloven, findes de optaget forskellige steder på uensartet grundlag, og for nogle af udlånsinstitutionernes vedkommende findes der ikke budget i finansloven. Det ville være en betydelig fordel både for finansmyndighederne, for rigsdagen og for offentligheden, om der på et fælles grundlag blev udarbejdet et samlet budget og en samlet regnskabsaflæggelse for statens udlånsvirksomhed, men dette vanskeliggøres ved tilstedeværelsen af en række spredte udlånsinstitutioner. Det må særlig understreges, at det under de nuværende forhold er overordentlig vanskeligt til enhver tid at holde finansministeren, regeringen og de øvrige centrale myndigheder, der er ansvarlige for statshusholdningens økonomi, underrettet på tilfredsstillende måde om udviklingen og tilstanden indenfor hvert af de mange udlånsområder, og man har derfor ikke den ønskelige sikkerhed for, at påkrævede ændringer sker i rette tid og på rette måde. Dette ville have særlig betydning, såfremt statens udlånsvirksomhed som hidtil i stigende omfang indgår i statens økonomiske politik.

Under hensyn til de anførte betragtninger har kommissionen som anført i det følgende undersøgt og overvejet spørgsmålet om, hvorledes der bedst vil kunne tilvejebringes en samlet ordning af statens udlånsvesen under en fælles administration.

£. Kreditinstitut eller udlånsdirektorat.

På et af de betydelige områder, som måtte gå ind under det påtænkte udlansorgan, nemlig for jordfondens vedkommende, finder bevillingen af de enkelte udlån sted gennem statens jordlovsudvalg, hvor rigsdagen er repræsenteret ved 10 medlemmer. Det kan endvidere nævnes, at der består særlige bestyrelser for fiskeribanken, lånekassen for Sønderjylland, for

sønderjydske hypoteklånepand, for renteletelsen i Sønderjylland og for udligningskassen, samt at der ved hypotekbanken findes et særligt tilsynsråd. Ved overvejelserne om samling af statens udlånsvirksomhed må der tages stilling til, om disse særlige organer skal forblive bestående helt eller delvis, eller om man eventuelt skulle foreslå etableret en fælles ordning for hele området. Dette fører igen til spørgsmålet om, hvorvidt man burde gå et skridt videre og søge oprettet et organ, som ikke alene varetager selve administrationen af udlånene, men også tager stilling til, hvilke bevillinger der skal ydes i henhold til de gældende bestemmelser i love, bekendtgørelser etc. Der ville på denne måde fremkomme et kreditinstitut af mere selvstændig karakter med en tilsluttet bestyrelse (råd eller nævn), hvor de organer, som man mener bør have indflydelse på bevillingerne, måtte være passende repræsenteret. Endvidere måtte selve institutets administrative ledelse udbygges med den opgave for øje at tage stilling også til de bevillingsmæssige problemer.

Ved udformningen af et sådant kreditinstitut, der naturligt måtte henlægges under finansministeriet, må man imidlertid gøre sig klart, at spørgsmålene om, hvilke lån der skal ydes, hidtil har været betragtet som hørende under de forskellige fagministerier, og at en ændring af dette princip ikke bør ske, medmindre man efter nærmere overvejelse kommer til det resultat, at der derved opnås en saglig bedre løsning af de administrative spørgsmål.

Herom må først bemærkes, at for så vidt angår alle sådanne udlån, der ydes som led i den almindelige løbende statshusholdning med hjemmel i finanslovbevilling, såsom f. eks. lån til almenyttige institutioner (sociale institutioner, skoler etc.), vil der næppe vindes nogen administrativ fordel ved et kreditinstitut som nævnt, da det pågældende fagministerium såvel som finansministeriet og i reglen tillige finansudvalget under alle omstændigheder må tage stilling til bevillingsspørgsmålene i disse tilfælde. Der ville tværtimod her være fare for et unyttigt omsvøb.

Tilbage bliver da de områder, hvor udlån sker i henhold til almindelige regler, fastsat ved lov eller på anden måde, uden at udlånene indgår som led i den almindelige statshusholdning. Som eksempler herpå kan særlig nævnes lovgivningen om lån til oprettelse af mindre landbrug og lån til boligbyggeri. Måske kunne der yderligere på visse områder, som nu ikke er underkastet almindelige bevillingsregler, udarbejdes sådanne til almindelig instruktion for kreditinstituttet, enten i form af lov eller ved regler, fastsat af vedkommende fagministerium.

Selv på de områder, der måtte findes egnede for udlån efter sådanne almindelige regler, må man imidlertid være opmærksom på spørgsmålet om, hvorvidt det kan anses for stemmende med de almindeligt anerkendte retningslinier for dansk statsforvaltning at udskille bevillingen af udlån fra fagministerierne og henlægge afgørelsen af disse spørgsmål til et særligt kreditinstitut, der står udenfor de pågældende fagministres umiddelbare indflydelse og ansvar. Selv om mange udlån af praktiske grunde faktisk må bevilges ud fra almindelige direktiver, hvis efterlevelse fagministeren i reglen er ude af stand til at følge i enkeltheder, må det dog ikke overses, at fagministeren efter almindelig dansk statspraksis kan drages til ansvar for rigsdagen og dens organer, specielt finansudvalget, og at der derfor må være lejlighed til at gribe ind, når det findes påkrævet. Under disse omstændigheder kan et særligt kreditinstitut medføre en uheldig uklarhed. Det må endvidere bemærkes, at spørgsmålet om, hvorvidt de finansielle rammer for udlån fra staten under hensyn til konjunkturer og andre forhold bør udvides eller indskrænkes, eller om der bør indføres nye udlån, er udprægede regeringsanliggender, som ikke uden brud på de almindelige principper for statsforvaltningen kan henlægges til organer udenfor regeringens direkte kontrol.

Der er særlig grund til at henlede opmærksomheden på, at under den økonomiske og finansielle udvikling, som er sket i de senere år og må påregnes i fremtiden, vil spørgsmålet om skiftende ekspansion og kontraktion i statshusholdningen have en stigende betydning og netop for en stor del finde udtryk gennem statens udlån. Det vil her dreje sig om en vigtig bestanddel af regeringens økonomiske politik, som det vil være unaturligt at fjerne længere fra regeringens indflydelse og ansvar end nødvendigt.

Under hensyn til disse synspunkter kan det ikke anbefales at oprette et kreditinstitut som foran nævnt.

Målet må herefter være oprettelse af et rent administrativt udlånsorgan (udlånsdirektorat) i eller under finansministeriet, og med opgaver, som i princippet først begynder, når udlånene er bevilget. Til oprettelsen af et sådant organ knytter der sig en række organisatoriske spørgsmål — dets stilling i forhold til finansministeriet og fagministerierne, den indre personalemæssige og kontormæssige organisation, revisions- og kontrolordningen etc. Derom skal der redegøres i de følgende afsnit.

F. Udlånsdirektoratets sagområde.

Af betegnelsen »udlånsdirektorat« kunne udledes, at det omhandlede nye organs sagområde skal bestå i administration af statens udlån og kun dette. Denne begrænsning er dog efter kommissionens opfattelse for snæver. Udlånene er vel langt det vigtigste område, men det vil, såvel af hensyn til den historiske udvikling som til de praktiske forhold, være hensigtsmæssigt og forsåvidt også nødvendigt at henlægge også andre områder under det nye organ.

En antydning heraf har man i den nu anvendte benævnelse »finansministereiets statsaktivforvaltning«. Der ligger heri, at administrationen principielt omfatter mere end udlån, nemlig også andre aktiver end de ved udlån opståede fordringer. Af den givne fortegnelse over 1. statsaktivkontors sagområde fremgår da også, at kontoret udover den egentlige låneadministration beskæftiger sig med anden aktivforvaltning, f. eks. administration af amts-

En antydning heraf har man i den nu anvendte benævnelse »finansministeriets statsforvalterboliger og andre faste ejendomme, arealer, der tilhører staten, men som ikke er anvendt til formål under et andet fagministeriums område f. eks. nedlagte befæstningsanlæg, om hvis endelige anvendelse der ikke er truffet afgørelse, fiskestader i Øresund, forkøbsret til forskellige ejendomme m. m. Endvidere er aktiver i form af aktier i forskellige virksomheder henlagt til administration i kontoret.

Når et udlån er bevilget fra statens side, består den administrative opgave som hovedregel i, at statens finansielle interesser skal varetages i overensstemmelse med de ved udlånet fastsatte betingelser, altså således at skyldige renter og afdrag betales og andre rettigheder fyldestgøres, og at der skaffes bedst mulig sikkerhed, hvortil kommer ændringer i pantsætningen ved frasalg eller tilkøb af jord, omprioritering af fast ejendom, ombytning af løsepart m. v. Statens udlån bærer dog i reglen præg af, at udlånene ikke sker på almindelig forretningsmæssig basis, men er begrundet i offentlige interesser, idet staten netop påtager sig sine udlån på de felter, hvor den private kapital ikke får tilstrækkeligt udbytte eller sikkerhed, men hvor lån dog findes begrundet i samfundsmæssige hensyn. Der må derfor ved administrationen af statens udlån tages fornødent hensyn til disse særlige forhold, hvilket også begrundes, at retningslinierne for denne administration til enhver tid må være underkastet regeringens afgørelse.

Det vil være mest rationelt, at alle udlån af denne art administreres af et fælles forvaltningsorgan, hvor erfaringerne for de forskellige udlånsområder kan komme til fælles ud-

nyttelse. Dertil kommer yderligere den praktiske fordel, at man ved en sammenfatning af de spredte administrationsområder bliver i stand til at indrette sig på en besparende måde under udnyttelse af de rationelle metoder, som bedst kan komme til anvendelse indenfor et større forvaltningsområde, og mange misforståelser og omsvøb vil kunne spares for borgerne, når de får eet forvaltningsorgan at holde sig til.

At et udlån administreres af staten, vil dog ikke altid være afgørende for, om det pågældende område bør henføres under denne fælles administration. Både af principielle og praktiske grunde ville det f. eks. være urigtigt herunder at inddrage den udlånsadministration, som udføres af overformynderiet, og som ikke finder sted ud fra statens egne interesser, men til interessenternes fordel. Endvidere findes der områder, hvor det nok drejer sig om udlån fra statens side, men hvor udlånsvirksomheden og dens administration dog står i så nøje forbindelse med andre administrative opgaver, at man ikke kan udskille dem derfra. Dette gælder f. eks. apotekerfonden, hvor udlånene hænger nøje sammen med administrationen af apotekervæsenet.

Ud fra disse synspunkter må der tages stilling til, om følgende udlånsområder kan inddrages under et udlånsdirektorat:

- 1) Finansministeriets statsaktivafdeling.
- 2) Den kommunale lånefond (hidtil under hypotekbanken).
- 3) Fiskeribanken (hidtil under hypotekbanken).
- 4) Statsboligfonden (hidtil under hypotekbanken).
- 5) Forskellige statsudlån, der nu administreres af hypotekbanken, nemlig statens bygge-lån, reparationslån, lån til kommuner til sanering af usunde bydele m. fl.
- 6) Lånekassen for Sønderjylland.
- 7) Sønderjydske hypoteklånefond.
- 8) Udligningskassen for de sønderjydske landsdele.
- 9) Rentelettelsesudvalget for Sønderjylland.

Til disse udlånsområder kan knyttes følgende bemærkninger:

1. Finansministeriets statsaktivafdeling.

De nu bestående 6 statsaktivkontorer samt statsaktivbogholderiet omfatter, bortset fra nogle enkelte mindre sagsområder, udelukkende udlån af den her omhandlede karakter. Som undtagelse herfra kan særlig nævnes visse sagsområder, som nu hører under 1. statsaktivkontor, herunder bl. a. forvaltningen af visse fra ældre tid hidrørende domæneindtægter, forvaltningen af en del staten tilhørende grundarealer (bl. a. vedrørende den nu nedlagte landbefæstning af København) samt visse ubestemte statsindtægter, der indgår under finanslovkonto § 7. Selv om disse områder ikke kan henføres under betegnelsen *udlån*, er de dog beslægtede dermed og vil naturligere kunne varetages af udlånsdirektoratet end af finansdepartementet.

2. Den kommunale lånefond.

I princippet optræder fonden som mellemed mellem kommunerne og lånemarkedet. Det vil kunne diskuteres, om et sådant mellemed er nødvendigt, eller om man kunne spare det ved at udlåne direkte af statens midler, hvorved man bl. a. kunne opnå den fordel, at man ikke behøvede at optage specielle lån til dette øjemed, men kunne lade finansieringen ske gennem de almindelige statslån, som bedre kan tilrettelægges med låneoptagelse på de tider, der skønnes mest gunstige. Ved fondens oprettelse blev hovedvægten i så henseende lagt på de grunde,

der talte for at holde udlån til kommuner til de i loven omtalte kommunale opgaver udenfor direkte statsudlån.

I denne forbindelse må man også være opmærksom på, at fonden har et dollarlån løbende (fra 1937), for hvis vedkommende der ligesom for andre offentlige dollarlån ikke har kunnet betales afdrag i de senere år. Det må påregnes, at de amerikanske kreditorer vil gøre indsigelse, såfremt man ophæver fonden og dermed fjerner den sikring, der er givet i fondens aktiver. Allerede af den grund kan det ikke for tiden anbefales at ophæve fonden. Det må derfor anses for naturligt, at lånefonden indtil videre opretholdes som selvstændig institution. Det er forøvrigt overfor kommissionen oplyst, at der i den senere tid er kommet henvendelser til fonden om adgang til optagelse af lån, og at der er grund til at vente, at de senere års stilstand i udlånene vil ændres i den kommende tid.

Der ville intet være til hinder for, at fonden overgik til administration under udlånsdirektoratet, selv om den fortsat opretholdes som selvstændig institution. Ved en sådan ordning ville der muligvis kunne opnås visse driftsmæssige besparelser, bl. a. som følge af en større udnyttelse af direktoratets faste organer, men nogen særlig betydningsfuld rolle vil dette forhold næppe spille. På den anden side ligger arten af disse udlån noget udenfor direktoratets almindelige sagområde.

Da fonden ifølge lovbestemmelse er henlagt til kongeriget Danmarks hypotekbank, hvis ledelse udgør fondens bestyrelse, og da der næppe opnås nogen væsentlig fordel ved en administrativ henlæggelse af fonden til udlånsdirektoratet, må kommissionen være af den anskuelse, at fonden fortsat bør administreres under hypotekbanken, forsåvidt denne bibeholder sin hidtidige administrative status. Man har herved tillige lagt vægt på de fornævnte synspunkter vedrørende adskillelsen mellem kommunernes og statens økonomi.

3. *Fiskeribanken.*

Det vil kunne diskuteres, om der er tilstrækkelig grund til at opretholde en speciel stats-lånebank for fiskerierhvervet, idet det med rette kan anføres, at der i princippet ligeså vel kunne motiveres et selvstændigt stats-låneinstitut for ethvert af de andre større erhverv. En inddragning af fiskeribanken, således at staten overtager aktiver og passiver og påtager sig den fremtidige udlånsvirksomhed, vil da også kunne gennemføres uden større tekniske vanskeligheder. Imidlertid har banken kun bestået en ret kort årrække (siden 1932), hvoraf en betydelig del er forløbet under krigen og den efterfølgende pengeregighed, og det vil formentlig under hensyn dertil blive fundet rimeligt at afvente udviklingen i de nærmeste år for at vinde nærmere erfaring om bankens betydning. Selv om banken opretholdes, må det imidlertid findes naturligt at henføre bankens administration til udlånsdirektoratet, bl. a. under hensyn til, at dér under statsaktivkontorerne administreres udlån af nær beslægtet karakter. Under denne forudsætning vil det være naturligt at bibeholde bankens særlige bestyrelse, der består af 3 medlemmer.

4. *Statsboligfonden.*

Der finder ikke nye udlån sted fra fonden, der således er under afvikling, forsåvidt som både aktiver som passiver likvideres, efterhånden som amortisationen finder sted. Denne proces er allerede så langt fremskredet, at fondens aktiver i form af pantebreve kun udgør 21,8 mill. kr. af en samlet balance på 76 mill. kr., hvoraf 45,7 mill. kr. er anbragt i almindelige kasseobligationer m. v., deraf en stor del i kortfristede statsforskrivninger.

Fonden er finansieret ved lån, optaget dels her i landet, dels i Holland. De indenlandske lån kan ikke opsiges, men er underkastet en fast amortisation. De hollandske lån kan

opsiges til indfrielse hvert 10. år, og fra Holland modtager fonden stadig anmodninger om tilsendelse af drifts- og statusoversigter samt regnskaber; fra hollandsk side synes man at forudsætte, at der hvert år skal aflægges et særligt regnskab for fonden.

Fonden vil uden tekniske vanskeligheder kunne ophæves, således at dens aktiver og passiver overtages af statskassen. Herved undgår man ulejligheden med at anbringe fondens likvide midler og med at overføre dens driftsresultat til ministeriet for byggeri og boligvæsens budget og regnskab. Fondens bestyrelse på 3 medlemmer kunne i så fald ophæves, idet udlånsaktiverne overførtes til administrationen under udlånsdirektoratet og de løbende offentlige lån henlagdes under statsgældsforvaltningen.

Af hensyn til det ovenfor nævnte forhold vedrørende de udenlandske (hollandske) kreditorer vil det dog næppe være tilrådeligt at ophæve fonden, medmindre man samtidig opsiges de pågældende lån til indfrielse, jfr. herved bemærkningerne foran vedrørende det tilsvarende forhold for den kommunale lånefonds vedkommende. Da Danmarks valutastilling ikke for tiden tillader dette, forekommer denne udvej ikke ønskelig; efter kommissionens mening vil det være naturligt at lade fonden overgå til administration som nævnt under udlånsdirektoratet og statsgældsforvaltningen, men fonden bør opretholdes som juridisk person med et selvstændigt regnskab, der er adskilt fra statsregnskabet iøvrigt.

5. *Forskellige statsudlån, der nu administreres af hypotekbanken.*

a) *Statens byggelån* (lov nr. 153 af 13. april 1938). Midlerne til disse udlån tilvejebringes udelukkende af statskassen. Disse udlån er således med hensyn til fremskaffelse af udlånsmidlerne forskellige fra de foran under 2., 3. og 4. omhandlede udlån, men på linie med de under statsaktivforvaltningen administrerede udlån.

Statens byggelån hører naturligt sammen med de øvrige udlån, hvis midler tilvejebringes direkte af statskassen, og det vil derfor være naturligt, at administrationen af disse udlån indgår under udlånsdirektoratet.

b) *Statslån til støtte af byggeri* (lov nr. 179 af 9. april 1941). Midlerne til disse udlån tilvejebringes af beskæftigelsesfondens midler (lov nr. 559 af 31. oktober 1940). Med hensyn til administrationen af udlånene gælder de for statens byggelån fastsatte bestemmelser.

Da beskæftigelsesfondens midler udelukkende er tilvejebragt af statskassen, er der ingen væsensforskel mellem disse midler og midlerne til statens byggelån, og da de fastsatte regler for administrationen er de samme, bør disse udlåns administration principielt indgå under udlånsdirektoratet.

c) *Statslån til kommuner til sanering af usunde bydele* (lov nr. 212 af 31. maj 1939). Midlerne til disse udlån tilvejebringes udelukkende af statskassen. Med hensyn til administrationen af udlånene gælder samme regler som for statens byggelån, idet bestemmelsen i lov nr. 153 af 13. april 1938 om hypotekbankens administration af udlånene også er gældende for disse udlån.

Disse udlån bør principielt indgå under udlånsdirektoratets administration.

d) *Reparationslåne* henhold til lov nr. 567 af 31. oktober 1940 og lov nr. 394 af 24. september 1941. Midlerne til disse udlån tilvejebringes af beskæftigelsesfondens midler. Med hensyn til administrationen er det fastsat i lovene, at ydelser af lånene indbetales til hypotekbanken.

Det er således i loven fastsat, at disse udlån skal administreres af hypotekbanken, medens de efter den samtidige lov nr. 563 af 31. oktober 1940 ydede lån til reparationer af bygninger på landet, hvilke midler også tilvejebringes af beskæftigelsesfonden, administreres af statsaktivforvaltningen.

Grunden til, at reparationslån til byejendomme administreres af hypotekbanken, må formentlig søges i, at det kunne forventes, at der blev ydet reparationslån til ejendomme, hvori der i forvejen indestod byggelån, der blev administreret af hypotekbanken, i hvilke tilfælde det ville være naturligt, at alle lån i samme ejendom blev administreret af hypotekbanken.

Der er for disse udlån ingen hensyn, der taler imod at henlægge administrationen til et udlånsdirektorat, og det vil være naturligt, at administrationen af disse udlån følger administrationen af andre udlån af statskassens midler, og derfor henlægges under udlånsdirektoratet.

e) *Statens byggelån* i henhold til lov nr. 235 af 30. april 1946. Midlerne tilvejebringes af statskassen. Det er i loven fastsat, at lånenes kasse- og regnskabsmæssige forvaltning udføres af hypotekbanken efter regler, der fastsættes af finansministeren efter indstilling fra tilsynsrådet og efter forhandling med indenrigsministeren, nu ministeren for byggeri og boligvæsen.

Disse udlåns administration bør principielt indgå under udlånsdirektoratet.

f) *De hypotekbanken tiltransporterede 1. prioritets pantebreve i statshushandsbrug*. Som anført foran side 13—14 er den nuværende ordning vedrørende disse pantebreve således, at de i det væsentlige administreres af finansministeriets statsaktivafdeling, idet dog selve pantebrevene befinder sig i hypotekbankens varetægt.

Kommissionen går ud fra, at den allerede etablerede administrationsform kan overføres fra statsaktivafdelingen til udlånsdirektoratet, men finder anledning til at fremhæve det hensigtsmæssige i en yderligere udbygning af den eksisterende ordning derved, at også selve pantebrevene overlades til direktoratet til administration på bankens vegne. Det forudsættes herved, at der af finansministeriet afgives fornøden garanti overfor hypotekbanken. Gennemføres en sådan ordning, vil der kunne spares adskilligt i henseende til skriveri, frem- og tilbagesendelse af pantebreve mellem banken og finansministeriet o. s. v.

6. *Lånekassen for Sønderjylland.*

Lånekassen, der er oprettet ved lov nr. 296 af 28. juni 1920 og genoprettet ved lov nr. 38 af 2. marts 1927, har udelukkende modtaget sine udlånsmidler af statskassen. Det særlige ved lånekassens udlånsvirksomhed er, at udlånenes art og vilkår er meget forskellige, og at der for flere udlån ikke er fastsat bestemte former for udlån, hvilket skyldes lånekassens særlige formål.

Under overvejelsen af spørgsmålet om nedlæggelse af lånekassen er der navnlig to forhold, som kommissionen har haft opmærksomheden henvendt på, nemlig dels lånekassens bemyndigelse til at bevilge lån, dels dens administration af disse. Lånekassens virksomhed har gennem årene været præget af de særlige nationale og økonomiske forhold, der har gjort sig gældende i Sønderjylland, og dette har medført, at karakteren af statskassens udlån gennem lånekassen har afvejet væsentligt fra statskassens tilsvarende udlån i det øvrige land.

Det vil kunne hævdes, at der endnu består særlige forhold for Sønderjyllands vedkommende, og at lånekassens noget særprægede udlånsvirksomhed derfor stadig er påkrævet.

Hertil skal bemærkes, at sammensmeltningen mellem Sønderjylland og det øvrige land formentlig nu er så vidt fremskredet, at en forskelsbehandling med hensyn til administrationen af statens udlån ikke kan være påkrævet i særlig grad. Der kan iøvrigt henvises til, at adskillige udlån i Sønderjylland af statskassens midler, f. eks. lån til husmandsbrug, saneringslån, byggelån og reparationslån administreres sammen med de tilsvarende lån i det øvrige land. Der kan formentlig derfor ikke rejses nogen indvending imod, at selve administrationen af de ydede lån henlægges under udlånsdirektoratet, hvilken ordning ud fra kravet om den mest økonomiske og hensigtsmæssige administrationsform synes at være den eneste rigtige. Selv om der under administrationen skulle blive tale om at vise særlige hensyn til sønderjydske låntagere, viser erfaringerne fra administrationen af de fornævnte øvrige lånekategorier, at dette hensyn meget vel lader sig forene med den ønskede forvaltningsform.

Imidlertid er den omstændighed, at selve administrationen af de ydede lån overgår til udlånsdirektoratet, ikke med nødvendighed ensbetydende med, at lånekassen nedlægges som selvstændigt organ, idet der formentlig — i lighed med, hvad der antagelig vil blive tilfældet med f. eks. fiskeribanken og den kommunale lånefond — ikke vil være noget til hinder for, at lånekassen opretholdes som institution, selv om administrationen varetages af udlånsdirektoratet. Lånekassens ledende organer kunne i så fald — med de eventuelle ændringer, som fremkaldes af den ændrede administrationsform — opretholdes i den skikkelse, de har i øjeblikket. Et noget lignende forhold gør sig forøvrigt gældende med hensyn til de funktioner, som i henhold til rentelettellesloven nu udføres af de såkaldte rentelettellesudvalg.

Afgørende for valget mellem den ene eller den anden løsning må formentlig den stilling være, som man vil tage til det foran berørte spørgsmål om nødvendigheden af lånekassens fortsatte funktion. Der kunne dog måske også rejses tvivl om det principielt rigtige i at lade et administrerede organ bevilge lånene, forsåvidt som dette organ selv skulle forvalte disse.

Såfremt man imidlertid måtte komme til det resultat, at en opretholdelse af lånekassen under den ene eller den anden form er nødvendig, idet man dels ikke mener at kunne afskære mulighederne for fortsat udlån af lånekassens »egne« midler, dels ikke ønsker denne bevilgende funktion udført af et rent administrativt organ, må man formentlig på den anden side indrømme, at der er tale om en tilstand, der ikke har og ikke må få permanent karakter. Man må med andre ord i nogen grad indstille sig på en afvikling, som vel skal foretages lempeligt, men alligevel ikke må miste sin karakter. Da lignende betragtninger kan anlægges forsåvidt angår den særlige rentelettelse, bør man så vidt muligt søge opnået en fælles ordning for disse særlige sønderjydske forhold, således at der kan foretages en koordinering af bestræbelserne for at udligne og udjævne de økonomiske forskelligheder og gennemføres en fælles retningslinie for alle de herhenhørende spørgsmål.

En tilfredsstillende ordning af disse forskellige forhold kan efter kommissionens opfattelse opnås derved, at man henlægger administrationen af de forskellige anliggender til udlånsdirektoratet og afvikler lånekassens bestyrelse og rentelettellesudvalget. Den lokale sønderjydske deltagelse i arbejdet med bevilling af lån m. v. samt i lånenes administration bør opretholdes uændret gennem amtsudvalgene. Til varetagelse af de funktioner, der hidtil er udført af de forskellige bestyrelser m. v., navnlig lånebevillingerne, synes det hensigtsmæssigt at nedsætte et særligt bevillingsudvalg under finansministeriet. Et sådant udvalg må ikke være for stort, da det skal kunne sammentræde med kort varsel, og et medlemstal på 3 er formentlig passende. Det vil være naturligt og hensigtsmæssigt, at der mindst een gang om året afholdes et fællesmøde — en art generalforsamling — mellem de lokale repræsentanter, bevillingsudvalget og administrationens ledelse til drøftelse af alle spørgsmål, der har betydning

for dette særlige område. Sådant møde bør også kunne indkaldes, når omstændighederne løvrigt måtte tale herfor, ligesom de lokale repræsentanter til enhver tid må have adgang til overfor bevillingsudvalg og administration at rejse spørgsmål, der anses for særlig betydningsfulde.

7. Sønderjydske hypoteklånepond.

Lånefonden oprettedes ved lov nr. 33 af 28. februar 1927, jfr. tillægslove af 31. marts 1931 og 4. december 1931. Dens udlånsvirksomhed skulle være af midlertidig karakter, og varigheden var fastsat til 3 år. Udlånsvirksomheden er forlængst afsluttet.

Ved lov nr. 164 af 16. maj 1934 ophævedes låntagernes solidariske ansvar, og pligten til at yde ekstraordinære reservefondsindskud suspenderedes. Staten bærer risikoen for fondens drift, ligesom fondens midler er tilvejebragt med statsgaranti.

Der kan næppe rejses nogen betænkelighed ved, at denne institution, der i realiteten ejes og drives af staten, og som gennem en årrække har været under afvikling, indlægges under et kommende udlånsdirektorat, idet det herved forudsættes, at der kan tilvejebringes fornøden lokal medvirken ved besigtigelse af pantsatte ejendomme o. lign. — Det bemærkes i denne forbindelse, at der i hovedparten af de for fondens lån pantsatte ejendomme tillige indestår lån af lånekassen for Sønderjylland.

8. Udligningskassen for Sønderjylland.

Udligningskassen blev oprettet ved lov nr. 297 af 28. juni 1920 med det formål at anvende et beløb af indtil 350 kr. pr. indbygger i Sønderjylland som erstatning til den sønderjydske befolkning for tab, lidt ved markkursens fald og andre i forbindelse med verdenskrigen stående forhold.

Midlerne blev stillet til rådighed af statskassen og forvaltet af det sønderjydske valutaråd.

Der blev disponeret over 58,66 mill. kr., heraf

- 1) til eengangserstatninger 44,7 mill. kr. og
- 2) til indtægts- og rentetilskud årlige beløb, der kapitaliseret i 1921 udgjorde ca. 14 mill. kr.

Endvidere blev det i 1921 vedtaget uden for loven

- 3) at yde årlige tilskud til milde stiftelser og legater for så vidt angår de af sådanne opsparede markkapitaler med indtil 200.000 kr. årligt.

Udligningskassen, der nu ledes af et udvalg på 5 medlemmer har 1947—48 udbetalt

ad 2). 203.502 kr.

ad 3). 143.218 kr.

Valutarådets opgave — at fastsætte eengangserstatningerne og rente- og indtægtstilskudene — er opfyldt, idet udbetalingerne af de årlige rente- og indtægtstilskud ikke kan anses for en del af rådets opgave.

Disse udbetalinger kan clog ikke anses for en naturlig opgave for udlånsdirektoratet, men nærmere en opgave for f. eks. finansministeriets anvisningskontor.

Der synes ikke at være tilstrækkeligt grundlag for at opretholde en særlig administration alene for disse udbetalinger.

9. Udvalget for rentelettelse m. v. i Sønderjylland.

Udvalget varetager forskellige funktioner i henhold til lov nr. 164 af 16. maj 1934 med senere tillægslove.

Der henvises til bemærkningerne foran vedrørende lånekassen for Sønderjylland. De administrative funktioner bør formentlig under alle omstændigheder overtages af udlånsdirektoratet, og gennemføres en ordning som den foran foreslåede, kan der næppe rejses nogen berettiget indvending mod rentelettellesudvalgets nedlæggelse.

G. Bemærkninger vedrørende kongeriget Danmarks hypotekbank.

Som omtalt foran under afsnit II var hypotekbankens formål optagelse af lån i udlandet for derved at skaffe det danske pengemarked udenlandsk kapital på mere fordelagtige vilkår. De herved fremskaffede midler skulle anvendes til opkøb af indenlandske forskrivninger, i første række kreditforeningsobligationer, dernæst tiendebankobligationer og endelig obligationer, der var garanteret af den danske stat, navnlig forskrivninger for statshusmandslån. Hertil kom senere opkøb af obligationer, der er udstedt af kommuner.

Efter de forhandlinger, der fandt sted på rigsdagen under behandling af det lovforslag, der førte til hypotekbankloven, synes der at være regnet med en årlig anbringelse af midler til beløb af 20—30 mill. kr., således at der efter datidens forhold var planlagt et pengeinstitut af ganske betydeligt omfang. Det er derfor rimeligt på grundlag af bankens regnskab og virksomhed at undersøge, om udviklingen har svaret til formål og forventninger.

Bankens driftsregnskab for tiden 1. april 1947 — 31. marts 1948 udviser en balance på ca. 8,2 mill. kr. og slutter med et overskud på ca. 400.000 kr. Dette regnskab omfatter alene den egentlige bankvirksomhed, således at den virksomhed, banken udfører for tiendebanken, fiskeribanken, de forskellige fonde og statskassen, i så henseende ikke har nogen betydning.

Renteindtægterne har udgjort ca. 5,7 mill. kr. og udgifterne ca. 5 mill. kr., således at der er en netto-renteindtægt på ca. 700.000 kr. Kursfortjeneste på obligationer og pantebreve har udgjort ca. 1,1 mill. kr.; kurstab på udenlandsk valuta har udgjort ca. 900.000 kr. for renternes vedkommende og ca. 1,4 mill. kr. for amortisationens vedkommende; det er vanskeligt at udtale noget om, hvorledes dette forhold vil udvikle sig i fremtiden, men det sikreste vil være at regne med nogenlunde uændrede forhold indtil videre. Endelig er der afskrivninger til beløb ca. 300.000 kr. og administrationsudgifter på ca. 200.000 kr.

Kurstabet på køb af valuta til amortisation af bankens udenlandske lån, som nævnt ca. 1,4 mill. kr., er som i tidligere år dækket ved overførsel af et tilsvarende beløb fra reservefonden (kursreguleringsfonden), idet banken i sin tid ved lånenes optagelse lod disse bogføre til den gamle guldparikurs og henlagde den derved opståede bogholderimæssige difference til reservefonden (kursreguleringsfond). Såfremt valutakurserne ved optagelsen svarer til kurserne ved indfrielsen (amortisationen), vil ordningen hvile i sig selv; i modsat fald opstår der gevinst eller tab for banken. For tiden er valutakurserne for så vidt angår de amerikanske, hollandske og engelske lån gunstige for banken, medens kursudviklingen for det svenske lån har bragt tab.

Kursfortjenesten på obligationer og pantebreve hidrører for en væsentlig dels vedkommende fra indfrielse af statsgaranterede forskrivninger. Da de ekstraordinære indfrielse må antages at have kulmineret, bør der sandsynligvis i fremtiden regnes med nogen nedgang på denne konto, der for det foregående regnskabsår udgjorde ca. 1,5 mill. kr.

Bankens statusregnskab pr. 31. marts 1948 viser en obligationsgæld på ca. 118 mill. kr. (heraf andrager den udenlandske gæld ca. 95 mill. kr. bogført til pari kurs). Af kreditforeningsobligationer har man en beholdning på ca. 48 mill. kr., af tiendebankobligationer

ca. 1 mill. kr., af statsgaranterede forskrivninger ca. 68,5 mill. kr. og af egne obligationer ca. 5,7 mill. kr. Den samlede balance andrager ca. 167 mill. kr.

Betragter man dernæst virksomheden for hele perioden 1904—47, viser det sig, at der — bortset fra nogle konverteringer — er optaget ialt 7 udenlandske lån, nemlig i 1906, 1908, 1912, 1927 (1925), 193L, 1936 og 1937 (1927). Disse låns samlede nominelle beløb andrager ca. 144 mill. kr. Endvidere er der ligeledes med nogle konverteringer optaget 4 indenlandske lån, sidste gang i 1927, til pålydende ialt ca. 47 mill. kr. I indenlandske forskrivninger har der været en samlet omsætning på ca. 338,7 mill. kr. — heraf ca. 71,6 mill. kr. i egne obligationer — idet der er opkøbt (og delvis solgt) nom. ca. 110,5 mill. kr. kreditforeningsobligationer, ca. 1,8 mill. kr. tiendebankobligationer, ca. 154,8 mill. kr. statsgaranterede obligationer og ca. 71,6 mill. kr. egne obligationer. Banken har således senest optaget indenlandsk lån i 1927 og udenlandsk lån i 1936 (lånet i 1937 var et konverteringslån).

På grundlag af disse oplysninger må det skønnes, at udviklingen siden bankens oprettelse ikke har gjort det muligt for den at opfylde de forventninger, man stillede ved dens oprettelse. Der fandtes dengang et internationalt kapitalmarked i den forstand, at der uden indgriben fra statsmagternes side foregik frie kapitaloverførsler mellem landene, og bankens virksomhed er bygget på denne forudsætning, som i en lang årrække ikke har været til stede.

Genskabelsen af et frit internationalt kapitalmarked måtte i første række forudsætte, at den nuværende politiske og økonomiske uro og usikkerhed mellem landene blev bragt til ophør, og at penge- og valutaforholdene i de forskellige lande, hvor krigens finansielle eftervirkninger fremdeles gør sig gældende, blev bragt ind i et stabilt leje. Dette mål, som er genstand for forhåbninger og bestræbelser fra mange sider, kan ikke påregnes at blive nået før i løbet af en vis årrække. Men selv om man finder, at hypotekbankens fortsatte opretholdelse vil kunne bygges på håbet om genskabelsen af et internationalt kapitalmarked, er det særdeles tvivlsomt, om dette under nutidens forudsætninger vil få en sådan karakter, at der bliver grundlag for opretholdelsen af en særlig institution af hypotekbankens type. De foreliggende erfaringer tyder på, at de internationale kapitalbevægelser i fremtiden vil komme til at foregå ad mere faste og overskuelige baner under medvirken af de forskellige landes centralbanker og internationale finansinstitutter. Den virksomhed, der udfoldes af den internationale bank og den internationale valutafond, må ses som tegn herpå.

Hypotekbanken har imidlertid som tidligere nævnt ikke blot varetaget sine egne forretninger, men tillige påtaget sig administrationen af en række udlånsopgaver for staten og forskellige fonde m. m. Det drejer sig om midler til et samlet beløb af ca. 486 mill. kr., og denne administration for fremmed regning udgør i arbejds- og personalemæssig henseende den væsentligste del af bankens virksomhed. Når denne del af bankens arbejde inddrages under udlånsdirektoratet, opstår samtidig spørgsmålet om, hvorvidt banken bør opretholdes som selvstændig institution og i bekræftende fald i hvilken form.

En egentlig ophævelse af banken, således at dens aktiver og passiver overtages af staten, vil ikke kunne anbefales for tiden, fordi kreditorerne for bankens udenlandske lån næppe uden videre vil indgå på, at staten indtræder som debitor i bankens sted. Dette har særlig betydning for de amerikanske lån, for hvis vedkommende Danmark i forvejen er i en vanskelig stilling, fordi man siden krigens udbrud ikke har kunnet præstere skyldige indfri- elser og afdrag, men kun har betalt renter.

Hypotekbanken må herefter under alle omstændigheder foreløbig bevares som en selvstændig juridisk person med egne aktiver og passiver, således at spørgsmålet alene bliver, om den skal forblive bestående som selvstændigt administrerende institution, eller om den kan henlægges til administration andetsteds, f. eks. udlånsdirektoratet. I sidste fald vil det være

naturligt, at administrationen af bankens lån sker med bistand af finansministeriets statsgældsforvaltning.

I betragtning af, at hypotekbanken, når dens virksomhed indskrænkes til dens egne forretninger, vil få et ret ringe omfang og sandsynligvis vil få afviklingens præg, vil det ud fra et forenklingssynspunkt være mest nærliggende at ophæve banken som selvstændigt administrerende institution og derved vinde de praktiske og økonomiske fordele, der vil være forbundet med inddragningen under et administrationsområde, der i forvejen har stærkt beslægtede forretninger. Der ville heller ikke være noget foregrebet ved en sådan ordning, for så vidt det senere mod forventning skulle vise sig ønskeligt eller hensigtsmæssigt at lade banken træde i funktion som et i juridisk henseende selvstændigt organ, idet banken fortsat består og vil kunne optage lån og anbringe kapitaler indenfor sine statutmæssige rammer. Da man imidlertid på grund af lokaleforholdene vil være afskåret fra at indvinde de væsentligste af de med en fælles drift forbundne fordele i en del år, og da det må erkendes, at man kun med usikkerhed kan bedømme omfanget af bankens fremtidige virksomhed, må kommissionen dog være af den anskuelse, at det ikke for tiden kan anses for anbefalelsesværdigt at inddrage bankens administration under udlånsdirektoratet (og statsgældsforvaltningen). Kommissionen forudsætter derfor, at hypotekbanken fortsat opretholdes som selvstændigt administrerende organ.

Hvis man går ud fra, at de vederlag, banken modtager for administrationen af de udlånsforretninger, den varetager, netop svarer til dens udgifter dertil, og hvis man forudsætter, at disse udgifter vil kunne bespares i samme omfang, som udlånsforretningerne afgives, skulle bankens driftsresultat ikke påvirkes af, at den ved direktoratets oprettelse må afgive forvaltningen af en række udlånsområder til direktoratet. Medens der næppe er grund til at antage, at de nævnte vederlag er for store, må man regne med, at bankens virksomhed ikke kan reduceres til alene at angå dens egne forretninger, uden at dette vil påvirke dens driftsresultat i ugunstig retning, fordi dens generalomkostninger bliver forholdsvis større. På den anden side må det dog skønnes, at der allerede nu er forskellige besparelsesmuligheder, der kan udnyttes. Således må revisionen og tilsynet med banken kunne udføres væsentlig billigere, og besparelser må kunne indvindes ved at administrere bankens gæld i snævrere samarbejde med finansministeriets statsgældsforvaltning. Kommissionen finder derfor anledning til at stille visse forslag til nedbringelse af bankens administrationsomkostninger, men må iøvrigt anbefale, at der snarest muligt gennem forvaltningsnævnets sekretariat foretages en undersøgelse af organisation og arbejdsmetoder med det formål at tilpasse disse efter de ændrede forhold og den skete udvikling.

Når det forudsættes, at hypotekbanken fortsat vil bestå som selvstændigt administrationsorgan, opstår imidlertid dermed spørgsmålet om, hvorvidt det vil være hensigtsmæssigt allerede nu at overføre de forannævnte af banken administrerede udlånsområder til udlånsdirektoratet, eller om man bør foretrække som midlertidig ordning at lade banken varetage disse administrationsopgaver, indtil udlånsdirektoratet kan etableres under nye og tilfredsstillende lokaleforhold.

Til fordel for en sådan midlertidig ordning kan anføres, at banken har indrettet et til de foreliggende opgaver afpasset administrationsapparat, og at der ikke vil vindes nogen økonomisk fordel ved at splitte dette, når man ikke samtidig kan henføre den pågældende udlånsadministration til andre lokaler i umiddelbar tilslutning til udlånsdirektoratet. Endvidere vil en midlertidig ordning som nævnt give fornøden tid til at lette overgangen til den endelige ordning.

Forudsætningen for en sådan midlertidig ordning må imidlertid være, at det straks ved udlånsdirektoratets oprettelse slås fast, hvilke af de omhandlede udlånsområder der principielt henhører under direktoratet, og der må da for disse områders vedkommende oprettes en overenskomst mellem direktoratet og hypotekbanken, baseret på den forudsætning, at banken administrerer disse udlån på udlånsdirektoratets vegne og under ansvar overfor dette.

I det følgende er det forudsat, at der gennemføres en midlertidig ordning som anført, men at de pågældende udlånsområder som endelig ordning overføres til direkte administration af udlånsdirektoratet, når dette til sin tid etableres i samlede lokaler.

Det vil i et senere afsnit blive foreslået, at revisionen indenfor direktoratets område skal foretages af 1. hovedrevisorat, dog således at der etableres daglig lokal revision såvel indenfor den nuværende statsaktivafdeling som indenfor den afdeling, der bogholderi- og kassemæssigt dækkes af bankens personale. Det er herved forudsat, at bankens nuværende revisionspersonale i fornødent omfang vil kunne anvendes ved udførelsen af dette arbejde.

På grund af den intime forbindelse, der såvel i bogholderimæssig som kassemæssig henseende vil blive etableret mellem banken og direktoratet, må det forekomme nødvendigt, at revision af bankens forretninger foretages af det samme organ, som varetager revisionen indenfor direktoratet. Hertil kommer yderligere, at bankens særlige revisionsapparat — revisionsråd med sekretær og et særligt kontor — efter udskillelse af det område, der overgår til direktoratet, må forekomme alt for stort og omstændeligt til de herefter foreliggende arbejdsopgaver, og at der, som foran nævnt, er anledning til at søge bankens administrationsomkostninger nedbragt mest muligt. Kommissionen foreslår derfor, at revisionen af bankens egne forretninger ligeledes overgår til 1. hovedrevisorat, således at det særlige revisionsråd ophæves.

Endelig finder kommissionen anledning til at gøre nogle bemærkninger om kongeriget Danmarks tiendebank. Som anført i beskrivelsen foran er der tillagt denne bank særlige opgaver, og den har siden oprettelsen været bestyret af hypotekbankens direktion og administreret under banken. Da tiendebankens arbejdsopgaver afviger en del fra de anliggender, der tænkes forvaltet under udlånsdirektoratet, og ligger mere på linie med hypotekbankens egentlige forretningsområde, er der i kommissionen enighed om, at tiendebankens stilling forbliver som hidtil.

H. Udlånsdirektoratets placering i forhold til finansministeriet og fagministerierne.

Det må under alle omstændigheder være en forudsætning for direktoratets oprettelse, når det etableres i sin endelige skikkelse, at det får samlede lokaler andetsteds end i ministerialbygningerne. De nuværende lokaleforhold er i høj grad utilfredsstillende, og de nødvendige ydre betingelser for at opnå en stor del af fordelene ved en sammenfatning af statens udlånsvirksomhed kan ikke opnås, uden at man disponerer over sammenhængende lokaler i et betydeligt omfang, som ikke kan tilvejebringes indenfor ministerialbygningerne.

Placering indenfor eller i umiddelbar nærhed af ministerialbygningerne er da heller ikke nødvendig. Ministerialbygningerne bør af praktiske grunde fortrinsvis være forbeholdt de ministerielle kontorer, der som overvejende eller fremherskende regel virker til støtte for og betjening af ministrene i lovgivningsarbejdet, ved udfærdigelse af kgl. anordninger, regulativer, bekendtgørelser og lign. og ved forberedelsen og ekspeditionen af de afgørelser, der skal træffes af ministrene, enten fordi dette er foreskrevet i lovgivningen eller gældende praksis eller fordi afgørelserne er af en sådan betydning, at de kan pådrage ministeren personligt ansvar overfor regeringen, rigsdagen og offentligheden. Sager af denne karakter forekom-

mer i en vis udstrækning vedrørende udlånsvirksomheden, men allerede de nuværende statsaktiv kontorer er vokset således i omfang i de sidste årtier, at de sager, som derfra skal forelægges departementschefen og ministeren, er blevet ret fåtallige i forhold til kontorenes administrative arbejde, der hovedsageligt er al juridisk og teknisk karakter. Dette forhold bliver endnu mere udpræget, når udlånsvirksomheden yderligere udvides med en række områder, der hidtil har ligget udenfor den ministerielle administration. Under disse omstændigheder vil det være forsvarligt at henlægge udlånsdirektoratet til lokaler udenfor ministerialbygningerne, hvilket tillige vil være den eneste praktiske mulighed for at tilvejebringe samlede lokaler for direktoratet.

I anset at dette næppe foreløbig kan realiseres på grund af vanskelighederne for tiden ved at fremskaffe så stor samlet lokaleplads, må man dog ved overvejelserne om direktoratets oprettelse tage stilling til spørgsmålet om direktoratets rette kompetencemæssige placering i forhold til finansministeriet og fagministerierne, og det vil være rettest, at man i så henseende bygger på forudsætningen om placering i lokaler udenfor ministerialbygningerne.

Med hensyn til udlånsdirektoratets stilling i forhold til finansdepartementet kan man gå een af to veje:

Man kan organisere direktoratet som en institution, der sorterer under departementet på lignende måde, som sygekassedirektoratet, direktoratet for ulykkesforsikring og de øvrige sociale institutioner sorterer under socialministeriet, eller man kan placere udlånsdirektoratet som en i forhold til departementet uafhængig del af finansministeriet, således at direktoratets chef har direkte referat til finansministeren på lignende måde som cheferne for fængselsdirektoratet, bygningsdirektoratet etc. har direkte referat til de pågældende ministre.

Med hensyn til de almindelige synspunkter, som forvaltningskommissionen i tilsvarende spørgsmål har gjort gældende, skal man navnlig henvise til de udtalelser, der er fremsat i 3. betænkning, side 23—25 angående det foreslåede hospitalsdirektorats stilling, i 4. betænkning, side 14 angående placeringen af vejdirektoratet og i 4. betænkning, side 147 f. f. vedrørende oprettelsen af et direktorat (generaldirektorat) for politiet.

Efter kommissionens opfattelse kan der anføres adskillige argumenter, der taler for at henlægge udlånsdirektoratet under finansdepartementet. Det kan navnlig fremhæves, at det er af stor vigtighed, at en udlånsvirksomhed, som den der skal administreres af dette direktorat, følger retningslinierne i den finans- og budgetpolitik, som det fortrinsvis påhviler finansdepartementet at varetage. Dette gælder i høj grad spørgsmålene om nye udlån og nye regler for disse, derunder om lånenes forrentning. Udlån fra staten indtager en stigende betydning blandt de finanspolitiske virkemidler, hvorigennem man under skiftende regeringer varetager de samfundsmæssige hensyn, og dette vil i ikke mindre grad blive tilfældet, såfremt den nu fremherskende anskuelse om skiftende ekspansion og kontraktion i statshusholdningen til modvirkning af konjunktursvingninger kommer til at præge fremtiden. Det er under disse omstændigheder betydningsfuldt, at udlånsdirektoratets virksomhed får en så nøje tilknytning som muligt til finansdepartementet; man vil da bedst muligt kunne samstemme udlånsadministrationen med de til enhver tid gældende retningslinier i finans- og budgetpolitikken. Imidlertid vil man ved på dette som på andre områder at tilvejebringe et nøje samarbejde mellem ledelsen af departementet og direktoratet utvivlsomt kunne skabe tilfredsstillende betingelser for en koordinering af arbejdet indenfor de to administrative organers ledelse med hensyn til de generelle finanspolitiske opgavers løsning, og det her omtalte hensyn kan derfor ikke være afgørende for direktoratets placering i ministeriet.

Et andet forhold, som har relation til spørgsmålet om direktoratets stilling i forhold til departementet, er personaleordningen. Indenfor kommissionen er det i alt overvejende

grad opfattelsen. at der bør være personalefællesskab mellem finansdepartementet og direktoratet, således at en tjenestemand uden ny udnævnelse kan overflyttes fra det ene område til det andet, og at hans anciennitet under ellers lige forhold gælder ens begge steder i tilfælde af forfremmelse til højere stilling. Som almindelig regel må det stærkt frarådes at skabe flere af hinanden uafhængige personale- og advancementsområder end strengt nødvendigt. Indbyrdes uafhængige områder af denne art vil altid være udsat for en forskellig udvikling som følge af ydre forhold, således at personalets chancer for forfremmelse bliver forskellige, uden at dette er begrundet i kvalifikationerne. Og set fra administrationens synspunkt må der lægges stor vægt på, at man til enhver tid har så fri adgang som muligt til at placere personalet på den måde, der fra helhedens synspunkt stemmer bedst med tjenestens tarv og de pågældendes anlæg og kvalifikationer. Ud fra disse hensyn må kommissionen være stærkt interesseret i. at der ikke skabes nye afdelinger under sådanne former, at man vanskeliggør en rationel ordning af personaleadministrationen. Imidlertid vil det efter kommissionens opfattelse ønskelige personalefællesskab mellem departementet og direktoratet også kunne tilvejebringes, selv om udlånsdirektoratets chef får direkte referat til ministeren, idet man overdrager departementets chef at fungere som personalechef for begge de nævnte administrative områder. Dette svarer til den ordning, som var gældende i finansernes centralstyrelse før nedlæggelsen af 3. departement (i 1928) og 2. departement (i 1942), idet chefen for 1. departement var personalechef for alle tre departementer, hvoraf 3. departement havde fællesskab i henseende til ansættelse og advancement for personalet med 1. departement.

De hensyn, der taler for, at udlånsdirektoratet placeres som en institution under finansdepartementet, kan altså også varetages under en anden ordning, og de argumenter, der kan fremføres for at tillægge direktoratet den selvstændighed, som særlig finder sit udtryk i, at direktoratets chef får direkte referat til ministeren, må elter kommissionens opfattelse tillægges en afgørende vægt.

Det skal her først nævnes, at statens udlån ikke finder sted ud fra rent forretningsmæssige hensyn. De sker hovedsageligt på områder, hvor udlån findes begrundet i samfundsmæssige hensyn, men hvor den private kapital holder sig tilbage, fordi den ikke ville få tilstrækkeligt udbytte eller sikkerhed. De samfundsmæssige hensyn bliver så vidt muligt varetaget allerede gennem de vilkår for udlånene, som fastsættes i henhold til lov eller på anden måde, og er for så vidt fastlagt, allerede forinden udlånene overdrages udlånsdirektoratet til administration, men det er dog uundgåeligt, at der i mange forhold senere under udlånenes forvaltning må udøves et skøn, som ligger ud over, hvad rent forretningsmæssige hensyn kræver. Dette gælder navnlig, når der indtræder forhold, som ikke kunne forudses ved fastsættelsen af lånevilkårene. Som et praktisk eksempel herpå kan nævnes, at talrige debitorer under den udprægede pengeregighedsperiode i slutningen af besættelsestiden og den nærmest følgende tid ønskede at indbetale ekstraordinære afdrag og straks opnå den deraf følgende rentebesparelse. Man var ikke juridisk forpligtet til at modtage sådanne afdrag og samtidig give afkald på rente af de pågældende beløb, og noget sådant ville heller ikke være motiveret af forretningsmæssige hensyn, men man bestemte sig til at modtage afdragene med deraf følgende rentenedsættelse under hensyn til den offentlige interesse i at inddrage ledige kapitalmidler. Også i mere individuelle sager vil der ofte indtræde forhold, hvor de samfundsmæssige hensyn, der har været afgørende for udlånene, må skønnes at veje tungere end de rent forretningsmæssige. I sådanne spørgsmål bør der være kontakt mellem finansministeren og direktoratets chef.

Endvidere skal man pege på, at udlånsdirektoratet i alle tilfælde må stå i nært regelmæssigt samarbejde med de fagministerier, der er bestemmende for lovgivningen om udlå-

liene, og som i reglen træffer bestemmelse om de enkelte bevilling af udlån. Der ville derfor i stort omfang forekomme dobbeltarbejde, såfremt udlånsdirektoratet blev oprettet som en institution under ministeriet ud fra den forudsætning, at alle mellemværender med fagministerierne skulle ordnes gennem finansministeriet.

Kommissionen må i det hele være af den opfattelse, at der ved gennemførelsen af forslaget om et udlånsdirektorat af det i nærværende betænkning omhandlede omfang og karakter etableres et administrativt organ, overfor hvilket del er naturligt at gøre de samme betragtninger gældende, som er fremført ved omtalen af hospitals-, vej- og politidirektoratet, hvor kommissionen har anbefalet, at pågældende direktorats chef blev bemyndiget til selv at forelægge ministeren de spørgsmål, hvori der udkræves ministerafgørelse. Man skal i denne forbindelse også pege på, at selv om aktiv- og udlånsadministrationen udlægges fra departementet, bliver dettes ressortområde alligevel meget omfattende og betydningsfuldt. At ordningen nødvendiggør et nært samarbejde mellem departementets og direktoratets chefer, er givet, men i så henseende afviger forholdet her ikke fra forholdene på andre administrationsområder, hvor det tilsvarende problem har været fremme til overvejelse.

kommissionen må herefter henstille, at der tillægges udlånsdirektøren direkte ministerreferat.

I. Udlånsdirektoratets indre organisation.

En af de iøjnefaldende fordele, der vil opnås ved at samle statens udlånsvesen i et udlånsdirektorat, vil være den, at publikum får eet statsorgan at holde sig til, og at man undgår de misforståelser og den usikkerhed, der nu ofte fremkommer ved, at administrationen af statens udlån er fordelt mellem finansministeriet, hypotekbanken, lånekassen for Sønderjylland samt de forskellige andre fonde og institutioner, som er nævnt foran. Foruden således at spare publikum for ulejlighed og usikkerhed vil man tillige opnå, at enhver skriftlig henvendelse udefra direkte vil kunne henføres til det kontor, som har med sagen at gøre.

Direktoratets sagområde vil efter det foran side 33—41 anførte komme til at omfatte finansministeriets statsaktivafdeling, forskellige statsudlån, der nu administreres under kongeriget Danmarks hypotekbank, fiskeribanken, statsboligfonden, lånekassen for Sønderjylland, sønderjydsk hypoteklånefond og rentelettelsesudvalget for Sønderjylland. Administrationen må i det væsentlige foregå fra de hidtidige lokaler, idet dog samtlige sønderjydske anliggender formentlig kan samles eet sted. Der vil herefter under direktoratet henhøre et område, der under de nuværende forhold svarer til 6 ekspeditionskontorer fra statsaktivafdelingen samt et sagområde, der i det væsentlige svarer til 2 kontorer fra hypotekbankens område. Hertil kommer et kontor for de sønderjydske sager, der ganske vist hidtil har været behandlet i flere kontorer, men mest naturligt synes at burde samles i eet kontor. Endelig er der kontorerne for bogholderi og kasse.

Det må forudsættes, at fordelingen af posten henlægges til et bestemt kontor i direktoratet. Til støtte herfor vil det være hensigtsmæssigt at have et til enhver tid ajourført debitor-kartotek. Et sådant er etableret for statsaktivkontorenes vedkommende, ordnet dels efter matrikelnumre, dels efter navne, og det vil være en betydelig praktisk fordel at få gennemført en sådan fælles ordning for det samlede udlånsområde.

Hvad angår den endelige fordeling af arbejdet mellem kontorerne bemærkes, at der vil være mulighed for i højere grad end hidtil at samle fællesopgaver til central behandling.

Under fællesopgaverne falder først og fremmest spørgsmål vedrørende direktoratets organisation og personel, arbejdsopgaver og arbejdsmetoder. Endvidere budget og regnskab

for direktoratets drift, rekvisition, indkøb og administration af kontormaskiner, materiel og inventar samt de forskellige opgaver vedrørende lokaleforhold m. v.

I forbindelse hermed vil det utvivlsomt være hensigtsmæssigt, at man i stedet for nu at have særlig journalføring i hvert enkelt kontor og hver institution indretter et for hele direktoratet fælles journalkontor og arkiv. De nuværende arkivforhold specielt i statsaktivkontorerne er på grund af disses spredte beliggenhed i uegnede lokaler i høj grad utilfredsstillende. Dette vil dog af praktiske grunde ikke kunne realiseres, forinden direktoratet kan få samlede lokaler til disposition.

Tilsvarende gælder udførelsen af maskinskrivningsarbejde, der under forudsætning af samlede lokaler med fordel vil kunne centraliseres. Såvel i denne henseende som med hensyn til journaliserings- og arkiveringsarbejde vil der efter almindelige erfaringer kunne vindes ikke ubetydelige arbejdsbesparelser ved en hensigtsmæssig tilrettelæggelse af arbejdet med passende arbejdsdeling. På disse områder vil det være hensigtsmæssigt til sin tid at tilrettelægge den arbejdsmæssige organisation under medvirkning af forvaltningsnævnet.

Regnskabsføringen er for statsaktivkontorerne vedkommende samlet i eet kontor, statsaktivbogholderiet, men dertil kommer, at der finder særskilt regnskabsføring sted for hver af de udlånsområder, der iøvrigt foreslås henlagt til udlånsdirektoratet. Det må findes hensigtsmæssigt, at regnskabsføringen på samtlige disse områder henlægges til eet kontor, således at det nuværende statsaktivbogholderi må udvides og udbygges en del. Det kan dog påregnes, at man ved en samlet organisation af regnskabsvæsenet på dette område vil kunne spare en del tid og arbejde, navnlig når der opnås samlede lokaler for direktoratet. I statsaktivbogholderiet er der allerede gennemført moderniseret mekanisk bogføring, som dog ikke kan komme til fuld rationel udnyttelse under de nuværende lokaleforhold. Arbejdsbesparelse vil navnlig kunne indvindes vedrørende den mindre kvalificerede arbejdskraft, hvorimod der muligvis efter udvidelsen vil kræves nogen udbygning af de ledende funktioner i det nuværende statsaktivbogholderi.

Kommissionen har undersøgt den nugældende ordning for den regnskabs- og kasse-mæssige afregning i forhold til debitorerne og finder anledning til derom at bemærke følgende:

Oprævningen af terminsydelser — afdrag og renter m.v. — af de under statsaktivafdelingen administrerede statslån er tilrettelagt således, at der for hver termin al statsaktivbogholderiets adressographafdeling udfærdiges postgiro-indbetalingskort på ydelserne fra de enkelte debitorer. Kortene tilsendes debitorerne i god tid inden terminen, og indbetalingerne godskrives de respektive amtstuer, hvis postkonto-nr. er anført på kortene, og som fra bogholderiet får tilsendt lister over de for hver termin forfaldne ydelser. Betaling kan også ske direkte på amtstuerne. Debitorerne har i almindelighed adgang til at betale de for henholdsvis juni og december termin forfaldne ydelser indtil henholdsvis 1. september og 1. marts uden at risikere retslig forfølgning, dog at der ved betaling efter henholdsvis 11. juli og 11. januar yderligere må erlægges morarenter. I perioderne indtil 1. september og 1. marts indsender amtstuerne ikke specifikation over de stedfundne betalinger, men alene summariske opgørelser over de indgåede beløb. Er betaling ikke sket inden de sidstnævnte tidspunkter, overgår ydelserne til inkasso, idet amtstuerne dog sædvanlig har adgang til at bevilge de enkelte debitorer henstand med betalingen indtil henholdsvis 15. oktober og 15. april; yderligere henstand kan alene gives af statsaktivforvaltningen (finansministeriet). Den retslige inkassation foregår gennem de af statskassen hertil antagne sagførere, der afregner med amtstuerne; disse indsender for hver måned efter 1. september og 1. marts specifikationer over resterende

beløb. Den retslige inkasso foregår iøvrigt efter almindelige og specielle direktiver fra statsaktivafdelingen til inkassatorerne, navnlig om tvangsrealisation og ejendomsøvertagelse.

Regnskabsaflæggelsen fra amtstuen foregår iøvrigt gennem finanshovedbogholderiet, i forhold til hvilket amtstuerne generelt (også med hensyn til skatteindbetalinger og andre oppebørslers for staten) virker som en slags filialer. Regnskabsføringen bliver således ret kompliceret, idet statsaktivbogholderiet ikke alene skal føre regnskab over de enkelte debitorer, men også skal holde rede på afregningerne såvel i forhold til finanshovedbogholderiet som i forhold til amtstuerne.

I statsaktivforvaltningen har der hidtil ikke været noget kassererkontor, idet alle kasseforretninger — bortset fra småudgifter til kontorhold har været henvist til finanshovedkassen. ligesom alle postgirobetalinger er sket til finanshovedbogholderiets postgirokonto. Forsåvidt der sker postforsendelse af pengebeløb til finansministeriet i form af checks eller lignende, bliver disse frasorteret ved poståbningen i finansministeriets sekretariat og leveret direkte til finanshovedkassen med samtidig meddelelse til det pågældende statsaktivkontor.

Optrævningen af termínydelser af de statslån, der er henlagt til administrationen udenfor statsaktivafdelingen, foregår uden amtstuernes mellemkomst. Indbetalingerne kan foretages pr. post eller direkte på vedkommende institutions kasse; den retslige inkassation foregår i det væsentlige som ovenfor nævnt. Ordningen svarer ret nøje til den af kredit- og hypotekfor- eningerne anvendte.

Den således foreliggende regnskabs- og kasseordning for statsaktivforvaltningen giver efter kommissionens opfattelse anledning til større besvær og usikkerhed end nødvendigt, både for administratonen og for publikum. Med hensyn til regnskabsføring og afregning af vdelserne på lånene er amtstuerne i tidens løb blevet et mellemlid, der som hovedregel kan undværes og giver anledning til et overflødig mellemregnskab. Dertil kommer, at den periode på 3—4 måneder efter hver termin, hvor statsaktivkontorerne som foran nævnt er uden kendskab til den enkelte debtors afregning, giver anledning til en del usikkerhed, forsinkelse og korrespondance; ved henvendelse til statsaktivafdelingen om ændringer i panteforholdet (relaksation, moderation, ejerskifte etc.) er det af betydning, om forfaldne ydelser er betalt, hvilket ikke i nævnte periode kan konstateres uden gennem direkte henvendelse til vedkommende amtstue eller anmodning til debitor om indsendelse af kvittering. En del af ydelserne indbetales vel direkte på amtstuen (en af de større amtstuer angiver antallet til 12 pct.), men i det langt overvejende antal tilfælde indsendes beløbene pr. post, enten over postgiro eller på anden måde. Amtstuerne fungerer i overvejende grad mekanisk som indbetalings- og afregningskontorer, idet der i tilfælde af betalingsvanskeligheder o. lign. i reglen finder indskriden sted direkte fra det pågældende statsaktivkontor eller fra den sagfører, der på finansministeriets vegne virker som inkassator.

Under henvisning til de nævnte ulemper ved den nuværende ordning på dette område indenfor statsaktivafdelingen har man i kommissionen drøftet muligheden af for hele direktoratets område at gå over til en ordning, der med hensyn til indbetaling af ydelser m. v. svarer til den udenfor statsaktivafdelingen benyttede. Det er i denne forbindelse fremhævet, at sidstnævnte ordning er praktiseret gennem en årrække og efter det oplyste ikke har givet anledning til vanskeligheder, samt papeget, at det er nødvendigt at have et ensartet system indenfor hele direktoratets område, således at man, hvis statsaktivafdelingens nuværende ordning skulle bibeholdes, måtte omlægge ordningen for de øvrige låneområder i overensstemmelse hermed.

Under kommissionens overvejelser har man været opmærksom på, at afskaffelsen af amtstuerne som mellemlid ved de her omhandlede indbetalinger kan synes at være i strid

med **forvaltningskommissionens** bestræbelser for på forskellige områder at decentralisere administrationen. Der er herunder peget på, at amtsforvalterne under den nuværende ordning har mulighed for gennem personlige forhandlinger med debitorerne direkte at varetage statskassens interesser, og at debitorerne har en forholdsvis let adgang **til** i forbindelse med indbetaling til en lokal kasse at komme i personlig forbindelse med en repræsentant for statskassen. Der har også været anført den betragtning, at den arbejdsbesparelse, der vindes på amtstuerne ved en nyordning, dog måske ikke altid vil være stor nok til, at der på den enkelte amtstue kan ske en formindskelse af personalet.

Kommissionen har dog ikke kunnet tillægge disse hensyn en sådan vægt, at man **af** den grund kan anbefale opretholdelse af den nuværende ordning med indbetaling gennem amtstuerne. Kommissionen må finde, at værdien ved opretholdelse af amtstuerne som mellemled ved indbetalingerne efter de foreliggende erfaringer ikke kan opveje fordelene ved den direkte afregning af indgåede ydelser og den derigennem skabte mulighed for straks at kunne notere indbetalingerne i **reskontri** og at kunne fremme behandlingen af sager, som er afhængige af kendskab til betalingsforholdet. Bl. a. af denne grund må fordelene ved den direkte afregning anses for overvejende. Derfor taler også den omstændighed, at hypotekbanken i en lang årrække har benyttet denne fremgangsmåde, uden at det har givet anledning til klage. Om denne ændring i afregningsordningen i sig selv vil danne tilstrækkeligt grundlag for en øjeblikkelig formindskelse af den enkelte amtstues personale kan ikke siges med sikkerhed, men er heller ikke afgørende, da arbejdets omfang på amtstuerne af andre grunde er varierende, således at personalets størrelse før eller senere må blive påvirket af den her omhandlede reform.

Kommissionen må derfor finde, at den forenkling og den fremskyndelse og sikkerhed i ekspeditionen, som vil opnås ved direkte opkrævning uden amtstuerne som mellemled af overvejende betydning overfor et decentraliseringshensyn, som under nutidens forhold har haft en aftagende betydning på dette område.

Ud fra disse synspunkter finder kommissionen det mest hensigtsmæssigt, at udlånsdirektoratet etableres som en selvstændig regnkabsførende institution (kontohaver i finanshovedbogholderiet), og at den nuværende afregning gennem amtstuerne afløses af direkte afregning med debitorerne gennem postgiro, samt at der i direktoratet oprettes et kassererkontor. Der vil herigennem opnås en klarere og sikrere forretningsgang og spares et betydeligt arbejde, navnlig for amtstuerne, men også i direktoratet.

I den overgangstid, der vil hengå, inden direktoratet vil få samlede lokaler, finder man det dog hensigtsmæssigt indtil videre at benytte sig af de forhåndenværende kassererkontorer, nemlig finanshovedkassen og kassererkontoret i kongeriget Danmarks hypotekbank.

Med hensyn til direktoratets inddeling i kontorer må det findes mest hensigtsmæssigt, at sagområdernes fordeling mellem disse finder sted efter lignende retningslinier som mellem de nuværende statsaktivkontorer, altså således at hvert kontor for sit vedkommende administrerer så vidt muligt ensartede eller beslægtede udlån. Der bør endvidere tages hensyn til, at sådanne forskelligartede udlån, som hyppigt har fælles debitorer, så vidt muligt henføres **til** samme kontor.

Kommissionen har overvejet, om det ville være formålstjenligt i større udstrækning at inddele kontorerne efter *arbejdets beskaffenhed*. Dette er allerede for statsaktivkontorerens vedkommende tilfældet for så vidt angår regnskabsvæsenet, der er udskilt til varetagelse i et særligt kontor for alle udlån, og tilsvarende gælder som foran nævnt for kasseforretningerne, der foreslås varetaget i et særligt kassererkontor. Ud fra samme synspunkt kunne de rent juridiske spørgsmål tænkes udskilt til et særligt kontor, således at den almindelige daglige

administration af udlånene hovedsageligt blev varetaget af et personale af tilsvarende uddannelse og type som i banker, sparekasser, kreditforeninger o. lign. En så vidtgående specialisering kan dog ikke anbefales, da slatens udlån som tidligere fremhævet ikke er af samme enkle forretningsmæssige karakter, men stiller særlige fordringer til embedsmæssig erfaring. Derimod finder kommissionen anledning til at fremhæve, at der som hovedregel kun bør beskæftiges personale med juridisk eller statsvidenskabelig embedseksamen i det omfang, hvori de pågældende normalt vil være fuldt beskæftiget med opgaver af den art, som må forudsætte en sådan uddannelse. En betydelig del af det administrative arbejde er af en sådan rutinemæssig eller stærkt specialiseret beskaffenhed, at det vil kunne udføres på forsvarelig måde af personale med almindelige gode skolekundskaber og praktisk uddannelse og indøvning, selv om denne rækker noget ind på et specielt juridisk-teknisk felt. Ud fra disse synspunkter må det skønnes, at der i en ikke ringe udstrækning vil være anvendelse for en personalegruppe af samme art som etaternes assistent- og overassistentklasser, således at det juridisk eller statsvidenskabeligt uddannede personale i udlånsdirektoratets kontorer forholdsmæssigt bør være væsentligt mindre end i de almindelige ministerielle kontorer.

Det har været under overvejelse i kommissionen at udarbejde et nærmere detaljeret forslag til kontorinddeling og personalenormering for udlånsdirektoratet, men kommissionen har ikke under de foreliggende forudsætninger fundet tiden inde dertil. Det vil ikke kunne påregnes, at der nu eller i den nærmeste fremtid kan tilvejebringes samlede lokaler for direktoratet, hvilket i sig selv gør det vanskeligt for tiden at udnytte de muligheder for en rationel opbygning, som direktoratets oprettelse vil indebære. Dertil kommer, at det personale, som hidtil har været beskæftiget i hypotekbanken, lånekassen for Sønderjylland og sønderjydske hypoteklånepand med de udlån, som overgår til direktoratet, er ansat og uddannet på en væsentlig anden måde end personalet i statsaktivkontorerne og derfor ikke uden videre vil kunne indpasses i de samme lønningsmæssige rammer.

Kommissionen finder derfor, at man i hovedsagen bør bygge på den nuværende kontorinddeling, svarende til de nuværende lokaleforhold, men dog tilpasse denne så vidt muligt således, at direktoratet kan virke som en enhed og opnå de deraf følgende fordele,

I så henseende vil det være hensigtsmæssigt, som allerede tidligere nævnt, at etablere eet fælles bogholderi, som omfatter dels det nuværende statsaktivbogholderi dels bogholderiforretningerne vedrørende de udlånsområder, der overtages fra de to sønderjydske låneinstitutioner, hvortil kommer de udlånsområder, der til sin tid overtages fra hypotekbanken. Som følge af de nuværende lokaleforhold vil det sandsynligvis være nødvendigt foreløbigt at indrette filialafdelinger, men dette må dog foretrækkes frem for at opretholde en deling i flere sideordnede kontorer. For kasseforretningernes vedkommende skulle ordningen, jfr. foran, gå ud på, at man foreløbig henlægger arbejdet for hele direktoratets vedkommende til to kasser finanshovedkassen og hypotekbankens kasse -- og nedlægger de øvrige kassererkontorer. Når direktoratet opnår samlede lokaler, vil det dog være både nødvendigt og hensigtsmæssigt at forlade denne overgangsordning og oprette et selvstændigt kassererkontor i direktoratet.

Kommissionen har endvidere overvejet spørgsmålet om den mest hensigtsmæssige revisionsordning, idet revisionen hidtil har været delt således, at statsaktivforvaltningen er indordnet under den sædvanlige revision af hovedrevisoraterne, dog således at en væsentlig del af revisionsarbejdet udføres på stedet i statsaktivafdelingens lokaler, medens den under hypotekbanken henlagte udlånsforvaltning revideres af bankens revisionskontor og revisionsråd, og lånekassen for Sønderjylland og sønderjydske hypoteklånepand af særligt engagerede revisorer. Kommissionen må finde det mest naturligt, at der etableres en fælles revisionsordning for hele området, og at revisionen foretages af hovedrevisoraterne i lighed med ordningen

indenfor den øvrige del af statstjenesten. Dette skulle også gælde under en overgangsperiode, men det forudsættes herved, at der, således som det hidtil i det væsentlige har været tilfældet i statsaktivafdelingen, til varetagelse af den daglige revision kan etableres lokale afdelinger fra hovedrevisoratet, herunder at man til udførelse af revisionsarbejdet i fornødent omfang benytter arbejdskraft fra hypotekbankens nuværende revisionskontor. Når direktoratet til sin tid er endeligt organiseret og samlet, vil det være hensigtsmæssigt, at der optages en forhandling med hovedrevisoratet om den form og det omfang, hvori det stedlige revisions- og kontrolmæssige arbejde vil kunne organiseres, således at ordningen virker tilfredsstillende såvel for hovedrevisoratet som for udlånsdirektoratet.

Angående den personaleordning, der bør etableres ved overgangen til nyordningen henvises til et senere afsnit.

K. Samlet budget for statens udlånsvirksomhed.

Som foran omtalt er det en betydelig ulempe under den nuværende ordning, at der ikke uden et omfattende arbejde kan tilvejebringes en samlet oversigt over statens udlånsvirksomhed. Tilvejebringelsen af et samlet budget herover i finansloven og statsregnskabet vil ikke blot i sig selv være en stor praktisk fordel for regeringen, administrationen, rigsdagen og offentligheden, men vil samtidig betyde, at vigtige spørgsmål, som ellers unddrager sig opmærksomheden vil komme frem af sig selv i klar belysning. Kommissionen har derfor overvejet, hvilke retningslinier der bør lægges til grund for et sådant budget og skal herom bemærke følgende.

Ved budgetreformen i 1925—26 blev der indført almindelig forrentningsposterings vedrørende statens kapitaler, således at de forskellige driftsbudgetter blev belastet med rente af de kapitaler, der forvaltedes under de pågældende budgetformål, idet rentebeløbet samtidig blve ført til indtægt på rentekontoen (§ 3). Formålet hermed var at vise et sandere billede af de udgifter, der faktisk medgår til de formål, der kræver kapitalanvendelse. Man undgik derved den vilkårlighed, som tidligere lå i, at styrelser, der selv ejede bygninger eller andre kapitalmidler, eller som havde sådanne overladt til brug fra andre statsstyrelser, tilsyneladende kostede mindre end styrelser, som disponerede over bygninger eller andre kapitalmidler på grundlag af leje forhold eller lignende. Man opnåede endvidere, at rentekontoen kunne vise et klarere og mere fuldstændigt billede af statens rentebyrde og dens fordeling.

På dette område har statens udlånsvirksomhed hidtil indtaget en undtagelsesstilling, fordi der ikke findes noget samlet udlånsbudget. Udlånsrenterne indgår direkte som indtægt på rentekontoen, og der fremkommer herved den fejl, at udlånsvirksomheden fremtræder som en indtægtskilde, medens det modsatte er tilfældet. Som tidligere fremhævet er størstedelen af statens udlån baseret på, at staten i visse tilfælde af samfundsmæssige grunde træder til på områder, hvor der ikke kan påregnes privat forretningsmæssig långivning, fordi den giver for ringe renteudbytte eller findes for risikabel, og nettoresultatet er derfor, at staten får en ringere renteindtægt end den renteomkostning, der medgår ved fremskaffelsen af midlerne gennem statslån. Det må anses for meget betydningsfuldt, både principielt og af praktiske hensyn, at dette forhold træder klart frem gennem finansloven og statsregnskabet, og at man derigennem til enhver tid kan aflæse, hvilken omkostning staten har på sin udlånsvirksomhed indenfor de forskellige felter.

Den største interesse knytter sig til udlånsvirksomhedens driftsbudget, som kommissionen foreslår optaget som en selvstændig finanslovparagraf. Det er kommissionen bekendt, at man ved tidligere lejlighed i finansministeriet har overvejet at ophæve den nuværende

finanslovkonto § 4. »overskuddet al universitetets og statens højere almenskolers fond saml bispetienderne« og overføre de herunder opførte budgetposter til andre afsnit af finansloven. Forsåvidt denne ændring genenmføres, vil det ialde særdeles naturligt i stedet at opføre budgettet for statens udlånsvirksomhed under denne finanslovparagraf, der følger lige efter renteparagraffen.

Ved opstillingen af et sådant driftsbudget vil det være naturligt, at renteindtægterne ved de forskellige udlån opføres på indtægtssiden, fordelt efter de ministerier, hvorunder udlånene henhører efter deres formål og oprindelse, og herunder atter, om fornødent, fordelt efter de fonde, hvoraf lånene er ydet. På udgiftssiden må på tilsvarende måde opføres de forrentningsbeløb, som efter den gældende rentesats skal svares til rentekontoen (§ 3).

På udgiftssiden må endvidere opføres udlånsdirektoratets egne administrationsudgifter og øvrige omkostninger ved udlånsforvaltningen. Tilsvarende gælder administrationsudgifter m. v. vedrørende de særlige fonde, der opretholdes til udlånsformål. Det skal dog bemærkes, at disse fondes driftsbudgetter må opføres særskilt under paragraffen, og at deres driftsresultater ikke overføres til statskassen, men henføres til forøgelse eller formindskelse af fondens formue, jfr. herom nedenfor.

En del kunne tale for, at man overførte underskudene fra hver af lånegrupperne til afholdelse på de respektive ministerier» driftsafsnit i finansloven, således at udlånsbudgettet i princippet kom til at balancere, men dels ville det medføre en stadig tilbagevendende ulighed med at udparcellere administrationsudgifter m. m. på de forskellige lånegrupper, og navnlig er det kommissionens skøn, at det vil være mest tjenligt for formålet at opføre udlånsvirksomhedens samlede underskud på eet sted.

I forbindelse hermed bemærkes, at driftsresultatet for de udlånsfonde, som indgår på budgettet, nemlig jordfonden, fiskeribanken, lånekassen for Sønderjylland og sønderjyds hypoteklånepfond, bør indgå i det samlede billede. driftsbudgettet viser af statens udlånsvirksomhed, eftersom de nævnte fonde ejes af staten og indgår som led i statens virksomhed på dette område. Det ville forsåvidt være det mest konsekvente at ophæve disse fonde som sådanne, og da kommissionen ikke ser, at dette ville medføre nogen væsentlig realitetsændring i forholdene, når man iøvrigt opretholdt de organer og særlige foranstaltninger, fondens specielle virksomhed kræver, kan man i og for sig anbefale fondens ophævelse, men da der formentlig hermed vil være forbundet forskellige politiske overvejelser, som ligger udenfor kommissionens opgave, skal man indskrænke sig til at foreslå, at disse fondes budgetter indarbejdes i det samlede udlånsbudget som særlige afsnit, hvis driftssaldi indgår i budgettet, men bagefter som samlede fradragsposter overføres til fondens formuer.

Der henvises iøvrigt til det følgende udkast til opstilling af et samlet driftsbudget for udlånsvirksomheden.

Man har under udarbejdelsen af denne opstilling haft for øje, at der muligvis ved specifikationen af renteindtægt og af forrentningen af den udlånte kapital burde foretrækkes en opstilling af lån i hovedgrupper efter udlånenes art fremfor efter fagministerier. Herved ville man få bedre oversigt over, hvad de forskellige arter af lån koster staten, og endvidere er det undertiden noget tilfældigt, gennem hvilket fagministerium lånehjemmelen udvirkes. Når man har foretrukket en anden opstillingsform, skyldes det praktiske hensyn, idet man af opstillingen bør kunne se, hvilke fagministerier lånene hidrører fra. De fornødne mere detaljerede oplysninger vil iøvrigt kunne gives i specifikationer til budget og regnskab.

Forsåvidt angår udlånsvirksomhedens anlægsbudget ville det være ønskeligt at opføre dette samlet på eet sted under finanslovkonto § 26. Dette er imidlertid ikke umiddelbart gennemførligt, fordi de forskellige bestanddele som følge af den systematik, der gælder for

denne **finanslovsparagraf**, vil optræde adskilt forskellige steder. Det **ville** af andre **grunde være** ønskeligt at ændre systematikken under § 26 således, **at udlånsvirksomheden** blev placeret samlet, men dette vil være et noget vidererækkende spørgsmål, som kommissionen ikke finder tilstrækkelig grund til at komme ind på i denne forbindelse. Der henvises iøvrigt til det følgende udkast til opstilling af posterne i udlånsvirksomhedens anlægsbudget under de nuværende **forudsætninger**.

§ 4. Statens udlån.

I. Indtægt.

A. Renter.

1. Lån vedrørende statsministeriet00	
2. Lån vedrørende udenrigsministeriet00	
3. Lån vedrørende landbrugsministeriet:		
a. Lån i henhold til lov af 9. april 193600	
b. Øvrige lån00	00
4. Lån vedrørende indenrigsministeriet:		
a. Den kommunale lånefond00	
b. Sønderjydske hypoteklånefond00	00
5. Lån vedrørende ministeriet for byggeri og boligvæsen:		
a. Statsboligfonden00	
b. Øvrige lån00	00
6. Lån vedrørende arbejdsministeriet00	
7. Lån vedrørende socialministeriet00	
8. Lån vedrørende ministeriet for offentlige arbejder:		
a. Kommuner til vejarbejde00	
b. Andre lån00	00
9. Lån vedrørende handelsministeriet00	
10. Lån vedrørende justitsministeriet00	
11. Lån vedrørende undervisningsministeriet00	
12. Lån vedrørende finansministeriet:		
a. Lånekassen for Sønderjylland00	
b. Andre lån00	00
13. Lån vedrørende fiskeriministeriet:		
a. Fiskeribanken00	
b. Andre lån00	00
14. Renter m. v. vedrørende jordfonden00	
15. Lån af beskæftigelsesfonden00	00
	Ialt	00

// Udgift.

A. Forrentning af udlånte kapitaler.

1. Udlån af statskassen:

a. Vedrørende statsministeriet00
b. Vedrørende udenrigsministeriet00

	Overført	00	
c.	Vedrørende landbrugsministeriet:		
1.	Lån i henhold til lov af 9. april 1936	00	
2.	Andre lån	00	00
d.	Vedrørende indenrigsministeriet o. s. v.		00
	Ialt		00
2.	Udlån af forskellige fonde m. v.:		
a.	Fiskeribanken	00	
b.	Statsboligfonden	00	
c.	Sønderjydske hypoteklånefond	00	
d.	Lånekassen for Sønderjylland	00	
e.	Jordfonden	00	
f.	Beskæftigelsesfonden	00	00
B.	Tilskud m. v.:		
1.	Udligningskassen for de sønderjydske landsdele	00	
2.	Rentelettelsesudvalget	00	00
C.	Tab og afskrivninger:		
1.	Udlån af statskassen:		
	som II. A. 1 og 2		00
D.	Administrationsudgifter:		
1.	Lønninger, honorarer m. v.:		
a.	1. Lønninger til tjenestemænd	00	
	2. Pensionsbidrag	00	00
b.	1. Årlige honorarer	00	
	2. Funktions-honorarer	00	00
c.	Vederlag een gang for alle	00	
d.	Medhjælpssum	00	
e.	Særlige ydelser	00	
f.	Særlige tillæg	00	00
2.	Andre udgifter:		
a.	Almindelige udgifter	00	
b.	Kontorholdsudgifter	00	00
3.	Understøttelser:		
a.	Det faste beløb	00	
b.	Det midlertidige beløb	00	00
	Ialt	00	00
	Brutto-underskud		00
Heri fragar:			
	Refusion fra landbrugsministeriet for behandling af gælds-		
	saneringssager	00	
	Refusion fra fiskeribanken	00	
	Refusion (som II. A. 2. b—f)	00	00
	Netto-underskud		00

§ 26. *Bevægelserne på statens statuskonti.*

I. C. 10. Jordfonden.

A. Indtægt:

.....	
II. Afgang i den udlånte formue:	
1. Afdrag og indfrielse	00
.....	

B. Udgift:

.....		
II. Tilgang i den udlånte formue:		
1. Indestående ved salg af ejendomme	00	
2. Grundforbedringslån	00	
3. Byggelån og etableringslån	00	
4. Udlån til opførelse af arbejderboliger	00	00
.....		

I. E. 3. Udlån i henhold til lov af 9. april 1936 m. v.:
(som nuværende opstilling)I. E. 6. Beskæftigelsesfonden:
(som nuværende opstilling)

I. G. Tilgodehavender og udlån:

1. Under bestyrelse af udlånsdirektoratet:

A. Indtægt:

1. og 2. som nuværende opstilling.	
3. Afdrag vedrørende fiskeribanken	00
4. Afdrag vedrørende statsboligfonden	00
5. Afdrag vedrørende sønderjydske hypoteklånepond	00
6. Afdrag vedrørende lånekassen for Sønderjylland	00
7. Afskrivning vedrørende (3—6)	00
(derefter som nu)	

B. Udgift:

.....	
Nyt nr. lån af (3—6)	00

L. Personaleforhold i udlånsdirektoratet.

Når de forskellige udlånsinstitutioners områder inddrages under finansministeriet og samles i et fælles udlånsdirektorat, må der tages stilling til, under hvilke vilkår det nødvendige personale bør ansættes, herunder i hvilket omfang, der bør normeres tjenestemandsstillinger i direktoratet.

Kommissionen må anse det for en nødvendig forudsætning for en tilfredsstillende gennemførelse af en samling af de forskellige udlånsinstitutioners områder, at institutionernes nuværende personale i det nødvendige omfang bevares for udlånsdirektoratet, således at udlånsdirektoratet straks råder over et personale med indgående kendskab til retningslinierne for og det praktiske arbejde ved administrationen af de enkelte udlån eller grupper af udlån,

idet man kun derved kan bevare den kontinuitet i administrationen af udlånene, som er nødvendig af hensyn til statskassens og de enkelte debitors interesser.

Antallet af nødvendige tjenestemandstillinger i udlånsdirektoratet og fordelingen af dette antal mellem stillinger, hvortil der efter tjenstemandsloven kræves afgangseksamen fra universitetet eller anden højere læreanstalt, og stillinger, hvortil der kræves kontoruddannelse, vil — foruden af den fremtidige udvikling indenfor direktoratets arbejdsområde — tillige være afhængig af den lokalemæssige og kontortekniske organisation af direktoratet, idet en rationel lokalemæssig og kontorteknisk organisation af udlånsdirektoratet med deraf følgende hensigtsmæssig arbejdsfordeling efter kommissionens mening vil medføre, at man i højere grad end under de nuværende forhold vil kunne gøre brug af kontoruddannet personale til udførelse af manuelt arbejde og arbejde af mere rutinemæssig karakter, hvortil der ikke kræves særlig juridisk eller økonomisk indsigt.

Hertil kommer, at en hensigtsmæssig arbejdsfordeling under en rationel lokalemæssig og kontor teknisk organisation må forventes at kunne medføre en væsentlig arbejdsmæssig besparelse, særlig på de områder (journalisering og maskinskrivning), hvor de nuværende forhold med spredt beliggende og uhensigtsmæssigt indrettede lokaler nødvendigvis må medføre en uhensigtsmæssig arbejdsfordeling med deraf følgende forøget arbejde.

De nuværende forhold vil være til hinder for, at der for tiden kan fremskaffes tilstrækkelige hensigtsmæssige lokaler for direktoratet, og det må derfor forventes, at udlånsdirektoratets forskellige kontorer for en væsentlig del må være henvist til at benytte de af nuværende udlånsinstitutioner benyttede lokaler.

Man har beset en del af disse lokaler og må erkende, at disse lokalers spredte beliggenhed og for en stor del uhensigtsmæssige indretning vil være en afgørende hindring for, at udlånsdirektoratet kan få en rationel og tilfredsstillende lokalemæssig og kontorteknisk organisation. Denne kan først opnås på det tidspunkt, hvor direktoratet kan etableres i en selvstændig bygning eller i samlede lokaler, hvis indretning og beliggenhed muliggør en hensigtsmæssig lokalefordeling og rationel arbejdsplan med størst mulig udnyttelse af tekniske hjælpemidler.

Kommissionen må derfor mene, at det vil være nødvendigt at etablere en foreløbig ordning med hensyn til personaleforholdene, hvorunder direktoratet overtager det til sin administration nødvendige personale fra de tidligere institutioner og ansætter personalet i direktoratet på samme lønnings- og ansættelsesvilkår, som personalet hidtil er undergivet i de enkelte institutioner, således at man efterhånden på grundlag af erfaringerne under direktoratets virksomhed tager stilling til spørgsmålet om normering af tjenstemandsstillinger i direktoratet.

Disse synspunkter må medføre, at statsaktivafdelingens fastansatte personale, der er ansat som tjenstemænd i departementet for finansvæsenet i henhold til tjenstemandslovens regler for aflønning og pension og på denne lovs øvrige vilkår, bevarer deres ansættelse og udnævnelse som tjenstemænd i finansdepartementet.

Kongeriget Danmarks hypotekbanks fastansatte personales lønnings- og ansættelsesvilkår er fastsat i det af finansministeriet godkendte lønningsreglement af 18. december 1946, hvorefter lønnings- og pensionsvilkår er de samme som fastsat i tjenstemandsloven, ligesom de i tjenstemandslovens 1ste del fastsatte bestemmelser finder anvendelse, dog at der foruden de i tjenstemandslovens § 6, stk. 3. nævnte personer i sekretærstillinger kan ansættes personer med særlig revisions-, bogholderi- eller bankmæssig uddannelse. Lønnings- og pensionsvilkårene er således de samme som for statstjenestemænd, hvorfor kommissionen vil anse

det for naturligt, at den del af bankens fast ansatte personale, der overtages af direktoratet, samtidig ansættes som statstjenestemænd i det omfang, dette må anses for påkrævet.

Lånekassen for Sønderjyllands fast ansatte personale aflønnes med samme lønninger som statstjenestemænd i tilsvarende stillinger, men pensionsforholdene er ikke de samme, **idet** der **for** lånekassens personale, der hidtil var uden pensionsret, ved finansministeriets skrivelse af 8. februar 1943 blev givet de i lånekassen ansatte funktionærer, der den 1. januar 1943 var 38 år eller derover, tilsagn om ved afskedigelse på grund af alder, svagelighed eller **anden** utilregnelig årsag at få tilstået en årlig understøttelse af statskassen omtrent svarende til $\frac{2}{3}$ af den pension, der ville have tilkommet dem efter tjenestemandslovens regler, medens det for fastansatte funktionærer, der var 32 år eller derunder og for fremtidigt fast ansatte blev fastsat, at der kunne tegnes pensionsforsikringer i statsanstalten for livsforsikring, således at lånekassen afholder halvdelen af præmien.

For sønderjydsk hypoteklånefonds personale, der med undtagelse af direktøren og bogholderen aflønnes i henhold til finansministeriets regulativ af 12. juli 1946 o. s., er der ligeledes tegnet pensionsforsikring i statsanstalten.

Personalet i udligningskassen for **Sønderjylland** og rentelettelsesudvalget er honorarlønnet.

For det personale, som direktoratet overtager fra lånekassen, sønderjydsk hypoteklånefond, udligningskassen og rentelettelsesudvalget, vil kommissionen under **hensyn** til forskellen mellem dette personales nuværende ansættelsesvilkår og ansættelsesvilkårene for statstjenestemænd anse det for naturligt, at ansættelsen i direktoratet **indtil** videre sker på dette personales nuværende ansættelsesvilkår, der eventuelt senere vil kunne ændres, efterhånden som de indvundne erfaringer taler derfor.

M. Kommissionens forslag.

I nder henvisning til foranstående foreslår kommissionen, at statens udlånsvirksomhed samles i et direktorat for statens udlån i departementet for finansvæsenet. Til direktoratets forvaltning overdrages de hidtil under finansministeriets statsaktivafdeling henhørende forretninger, de hidtil under hypotekbanken administrerede statsudlån (statens byggelån, **reparationslån**, lån **til** kommuner **til** sanering af usunde **bydele** m. fl. I, den hidtil under hypotekbanken administrerede statsboligfond, fiskeribanken, lånekassen for Sønderjylland, sønderjydsk hypoteklånefond samt de hidtil af rentelettelsesudvalget for **Sønderjylland** udførte forretninger.

Som en midlertidig ordning, der gælder, indtil udlånsdirektoratet kan få samlede lokaler, foreslår kommissionen dog, at den del af de foran nævnte forretningsområder, der hidtil har været varetaget af hypotekbanken, forbliver under bankens administration på grundlag af en overenskomst mellem direktoratet og hypotekbanken, således at banken, indtil overenskomsten til sin tid bringes til ophør, administrerer disse udlån på udlånsdirektoratets vegne og under ansvar overfor dette. Der henvises herom til det som bilag optagne udkast til en sådan overenskomst.

Medens fiskeribanken og statsboliglonden forbliver bestående som selvstændige juridiske personer med egne aktiver og passiver, foreslår kommissionen, at lånekassen for Sønderjylland, sønderjydsk hypoteklånefond og udligningskassen for de sønderjydske landsdele ophæves, idet udbetalingerne vedrørende sidstnævnte kasse af rente- og indtægtsstilskud overdrages finansministeriets kontor for anvisning og bogholderi af pensioner m. v. De særlige bestyrelser for lånekassen for Sønderjylland og sønderjydsk hypoteklånefond samt det sær-

lige rentelettelsesudvalg for Sønderjylland og det sønderjydske valutaråd foreslås ophævet, idet der samtidig til støtte for udlånsdirektoratets forvaltning af sønderjydske udlån m. v. foreslås oprettet et særligt bevillingsudvalg. Endvidere foreslås lånekassens hidtidige lokale repræsentationer bevaret.

Forvaltningen af statsboligfondens og fiskeribankens obligationsgæld vil til sin tid efter disse institutioners endelige overgang til udlånsdirektoratet kunne varetages af finansministeriets statsgældsforvaltning efter nærmere aftale.

Som grundlag for udlånsdirektoratets virksomhed foreslås optaget et samlet budget på finansloven for statens udlån, således at udlånsvirksomhedens driftsbudget belastes med forrentningsudgift til indtægt for finanslovens rentekonto på samme måde, som det iøvrigt er tilfældet for statens driftsbudget. Der henvises herom til den foran anførte opstilling.

En stor del af de fordele, der vil kunne nås ved den foreslåede sammenfatning af statens udlånsvæsen, vil ikke kunne virkeliggøres, før der kan tilvejebringes samlede lokaler for udlånsdirektoratet. Indtil da må direktoratet benytte de forhåndenværende lokaler, som er meget spredt beliggende og uhensigtsmæssige. Dels under hensyn dertil, dels fordi der ved nogle af de nu bestående udlånsinstitutioner er ansat personale med kvalifikationer og ansættelsesvilkår, der afviger fra de for statsaktivforvaltningen gældende, således at endelig personalenormering bør afvente indvinding af erfaring efter direktoratets oprettelse, har kommissionen ikke fundet det muligt på nærværende tidspunkt at opstille forslag til de endelige rammer for udlånsdirektoratets organisation og personalenormering. Man indskrænker sig derfor til at opstille visse retningslinier for den organisation, der bør tilstræbes for udlånsdirektoratet, idet man forudsætter, at direktoratet overgangsmæssigt må indlede sin virksomhed på grundlag af de nu forhåndenværende lokaler og de hidtil ved udlånsinstitutionerne beskæftigede personale. Skønt kommissionen føler sig overbevist om, at reformen, når den til sin tid kan gennemføres fuldtud, vil medføre betydelige besparelser, og at der allerede under de nuværende forhold vil kunne opnås besparelser i et begrænset omfang, finder kommissionen ikke, at der under de foreliggende omstændigheder kan foretages beregninger herover, forinden der efter direktoratets oprettelse er indvundet nærmere erfaringer. Kommissionen anser det endvidere for formålstjenligt, at direktoratet oprettes snarest, selv om de endelige rammer for organisationen ikke kan gives, idet en stor del af det organisatoriske arbejde, der som følge af nyordningen under alle omstændigheder skal foretages, f. eks. koordinering af blanketter, ekspeditionspraksis, bogføringspraksis, journalisering og oprettelse af fælles debitor-kartotek, kan foretages, forinden samlede lokaler kan opnås, hvorved de grundlæggende linier for direktoratets fremtidige arbejde kan fastsættes.

Med hensyn til retningslinierne ior direktoratets organisation bemærkes følgende:

Af de grunde, som tidligere er anført, foreslår udvalget, at direktoratet oprettes som en del af finansministeriet, således at direktoratet til sin tid får samlede lokaler udenfor ministerialbygningerne, men får personalefællesskab med finansdepartementet med departementschefen som fælles personalechef. Direktoratets chef står umiddelbart under finansministeren.

Vedrørende bevilling af udlån forudsættes afgørelserne som hidtil truffet gennem vedkommende fagministerium eller efter nærmere aftale med dette.

Den normale afregning af afdrag og renter fra debitorerne, som for statsaktivafdelingens vedkommende hidtil er sket gennem amtstuerne, foreslås fremtidig foretaget direkte gennem postgiro. Udlånsdirektoratet foreslås etableret direkte som kontohaver i finanshovedboghoderiet. Direktoratets bogholderiforretninger foreslås henlagt til eet fælles bogholderi-

kontor, som foruden det nuværende statsaktivbogholderi overtager bagføringen af de hidtil udenfor dette bestående område, hvilket under de nuværende forhold formentlig i en overgangstid vil nødvendiggøre opbeholdelsen af filialbogholderiet.

Til varetagelse af direktoratets kasseforretninger foreslås til sin tid, d. v. s. når direktoratet opnår samlede lokaler, oprettet et kassererkontor, som overtager de hidtil gennem finanshovedkassen og de forskellige udlånsinstitutioners kassererkontorer udførte kasseforretninger. I overgangstiden udføres disse forretninger af finanshovedkassen og hypotekbankens kassererkontor.

Den revisionsmæssige kontrol med direktoratets regnskabsområde foreslås overdraget til hovedrevisorat, der tillige overtager revisionen indenfor hypotekbankens forretningsområde. Det særlige revisionsråd foreslås ophævet.

Til støtte for det påkrævede samarbejde mellem direktoratets kontorer foreslås oprettet et fælles debitorarkotek for hele direktoratets område.

Så snart forholdene tillader det, bør der indrettes en for hele direktoratet fælles journalføring, fælles arkiv og fælles maskinskrivningsafdeling.

Vedrørende direktoratets kontorinddeling foreslås det iøvrigt at videreføre det hidtil i statsaktivafdelingen fulgte princip, således at hvert kontor administrerer så vidt muligt ensartede eller beslægtede udlån med hensyntagen til, at udlån, der hyppigt har fælles debitorer, så vidt muligt henføres til samme kontor. Iøvrigt foreslås det i det væsentlige at opretholde den nuværende kontorinddeling, indtil det bliver muligt at skaffe direktoratet samlede lokaler, jfr. dog bemærkningerne herom i det foregående.

Vedrørende udlånsdirektoratets personalemæssige forhold foreslås det som almindelig retningslinie, at der ikke i direktoratets kontorer beskæftiges personale med juridisk eller statsvidenskabelig uddannelse i større omfang end svarende til det absolut nødvendige, idet der iøvrigt bør anvendes personale med praktisk rutinemæssig uddannelse på lignende måde som de store etaters assistentklasser.

Iøvrigt foreslås det, at direktoratet ved dets oprettelse overgangsmæssigt i fornødent omfang overtager det ved udlånsinstitutionerne udenfor finansministeriet beskæftigede personale på de hidtil gældende vilkår, således at man senere på grundlag af erfaringen kan tage stilling til, i hvilket omfang og på hvilke vilkår dette personale fortsat kan beskæftiges i direktoratet. Dog finder kommissionen, at hypotekbankens tjenestemænd, hvis ansættelsesvilkår svarer nøje til statstjenestemændenes, bør kunne overgå direkte til stillinger som statstjenestemænd.

Ved den her foreslåede ordning vil der efter kommissionens skøn opnås følgende fordele:

Statens udlånsvæsen samles i administrativ henseende under en fælles ledelse, der efterhånden som lokalemæssige og andre ydre vilkår frembyder mulighed derfor, kan bringe de forskellige led i denne virksomhed ind under nøje samvirken. Overflødig arbejde og unødigt uklarhed vil derfor kunne undgås. Erfaringer fra det enkelte udlånsområde vil straks kunne komme til nytte på andre områder, og spørgsmål, der efter deres beskaffenhed i forhold til borgerne bør behandles ens, vil kunne sikres en ligelig behandling. I stedet for en række spredte og på forskellig måde virkende udlånsinstitutioner får borgerne et samlet udlånsorgan at henholde sig til vedrørende udlån af statskassen.

Der skabes grundlag for at indordne hele statens udlånsvirksomhed i et samlet budget i finansloven og statsregnskabet, og i modsætning til de nuværende forhold vil der til enhver tid uden specielle undersøgelser kunne gives finansministeren, regeringen og rigsdagen en samlet oversigt over statens udlånsforhold.

Vedrørende udlånsdirektoratets indre organisation vil det opnås, at man uden at være hæmmet af kunstige administrative afgrænsninger til enhver tid kan organisere arbejdet efter den mest hensigtsmæssige arbejdsdeling, som de ydre vilkår tillader. Dermed vil der være skabt grundlag for en mere rationel personaleordning, større bevægelighed i forhold til arbejdets krav og kvalitet, og større sikkerhed mod arbejdsspild. Efterhånden som de praktiske muligheder frembyder sig derfor, og navnlig når der til sin tid skaffes samlede lokaler, vil der kunne gennemføres en dyberegående kontor- og arbejdsmæssig rationalisering og derved opnås dels en hurtigere og mere effektiv administration, dels en væsentlig udgiftsmæssig besparelse.

En stor del af besparelserne vil først kunne gennemføres, efterhånden som der kan skaffes direktoratet mere hensigtsmæssige samlede lokaler, og kommissionen finder ikke, at der med udbytte kan opstilles talmæssige beregninger herover, men skal indskrænke sig til at bemærke følgende vedrørende den foreslåede overgangsordning.

I forhold til den nuværende tilstand er der ikke foreslået væsentlige indskrænkninger i direktoratets ydre kontormæssige rammer ved dets oprettelse. Som foreløbig ordning er foreslået bevaret de nuværende administrationskontorer i statsaktivafdelingen, hvorimod administrationsforretningerne vedrørende lånekassen for Sønderjylland og sønderjydske hypoteklånepåtegning foreslås samlet i eet kontor. Forsåvidt: angår bogholderiforretningerne kan disse udføres af det nuværende statsaktivbogholderi med filialbogholderier, der dannes af bogholderipersonalet i lånekassen for Sønderjylland.

På enkelte felter vil der muligvis kræves et noget forøget personale, men som helhed må der påregnes en personalebesparelse som følge af den opnåede bevægelighed mellem de nu administrativt adskilte udlånsområder, således at personale, der ikke er fuldt beskæftiget, kan overføres til andre arbejdsområder. Endvidere vil der opnås en ikke ringe arbejdsbesparelse for amtstuerne ved overgangen til postgiroafregning. Endelig vil der opnås en forøget besparelse ved ophævelsen af de særlige bestyrelser m. v., der er knyttet til de udlånsorganer, der foreslås overført til udlånsdirektoratets direkte forvaltning. Det må således påregnes, at der allerede ved direktoratets oprettelse vil opnås en besparelse, som senere vil forøges, efterhånden som direktoratets endelige organisation kan gennemføres.

Som de øjeblikkelige besparelser, forslaget vil medføre, kan nævnes:

Kongeriget Danmarks hypotekbank:

Revisionsrådet og den hertil knyttede sekretærstilling nedlægges.

Lånekassen for Sønderjylland:

En stilling som administrerende direktør samt 2 andre direktørstillinger nedlægges. Bestyrelsen bortfalder.

Sønderjydske hypoteklånepåtegning:

1 direktørstilling nedlægges. Bestyrelsen bortfalder, hvilket ligeledes gælder kontrolkomiteen.

Udligningskassen for de sønderjydske landsdele:

Bestyrelsen bortfalder; en sekretærstilling nedlægges.

Rentelettelsesudvalget for Sønderjylland:

Udvalget bortfalder og stillingen som sekretær nedlægges.

Man har foretaget følgende opgørelse over disse mere øjeblikkelige besparelser:

Kongeriget Danmarks hypotekbank:

3 medlemmer af revisionsrådet	10.800 kr.	
1 sekretær for revisionsrådet	1.200 -	
		<hr/>
	12.000 kr.	+ 50 pct. = 18.000 kr.

Lånekassen for Sønderjylland:

1 administrerende direktør	10.500 kr.	
1 direktør	3.000 -	
14 bestyrelsesmedlemmer à 600 kr.	8.400 -	
5 bestyrelsesmedlemmer à 900 kr.	4.500 -	
1 statsautoriseret revisor	2.100 -	
2 medhjælpere ved revisionen	3.840 -	
		<hr/>
	32.340 kr.	+ 50 pct. = 48.510 kr.

Sønderjydske hypoteklånefond:

1 direktør	9.000 kr.	
2 bestyrelsesmedlemmer	5.600 -	
1 revisor	1.000 -	
		<hr/>
	15.600 kr.	+ 50 pct.
		af 9.000 kr. = 20.100 kr.

Udligningskassen for de sønderjydske landsdele:

5 bestyrelsesmedlemmer	3.000 kr.	
1 sekretær	600 -	
		<hr/>
	3.600 kr.	+ 50 pct. = 5.400 kr.

Rentelettelsesudvalget for Sønderjylland:

3 medlemmer	9.000 kr.	
1 tilforordnet	2.400 -	
1 sekretær	2.400 -	
		<hr/>
	13.800 kr.	+ 50 pct. = 20.700 kr.
		<hr/>
		lalt årligt: 112.710 kr.

Gennemførelsen af kommissionens forslag vil på en række punkter kræve lovhjemmel, hvorfor man har udarbejdet vedlagte udkast til lovforslag. Dette forudsætter, at der samtidig gennemføres en særlig lov om ændringer i tjenestemandsløven, men kommissionen har ikke fundet anledning til at udarbejde udkast dertil, forinden der er tilvejebragt nærmere afklaring af de herhenhørende forhold.

Kommissionen har forhandlet med ministeriet for byggeri og boligvæsen og med landbrugsministeriet angående de spørgsmål, der vedrører disse ministerier, og det foreliggende forslag har ikke givet anledning til indvendinger fra de nævnte ministeriers side.

Kommissionen har endvidere under sit arbejde forhandlet med direktionen og tilsynsrådet for kongeriget Danmarks hypotekbank og i anledning af disse forhandlinger på visse punkter ændret sine oprindelige forslag i overensstemmelse med de betragtninger, man fra hypotekbankens direktion og tilsynsråd har fremsat. — Pra hypotekbankens side har man ikke ment at kunne udtale sig om forslagens hovedprincip — samlingen af statens udlånsvirksomhed under et direktorat, men hypotekbanken har under forudsætning af, at udlånsdirektoratet oprettes, intet haft at indvende mod forslaget i den nu foreliggende skikkelse. Det

skal dog bemærkes, at hypotekbanken stærkt har fremhævet ønskeligheden i, at den foran omtalte revisionsordning, hvorefter revisionen udføres af hovedrevisoratet, tilrettelægges således, at revisionen i et lignende omfang som hidtil udføres på stedet, og at denne ordning aftales nærmere mellem hovedrevisoratet og banken.

På tilsvarende måde har kommissionen forhandlet med repræsentanter for lånekassen for Sønderjylland og sønderjydske hypoteklånefond. Disse har understreget ønskeligheden af, at den lokale repræsentation i Sønderjylland bevares i så stor udstrækning som muligt, men har under forudsætning af, at administrationen af de sønderjydske udlån skal samles i et kontor i det foreslåede udlånsdirektorat, ikke haft indvendinger mod forslaget i den foreslåede skikkelse.

Forslag til lov om statens udlån.

§ 1.

De ved udlån af statskassen eller af statsfonde tilvejebragte aktiver administreres af **finansministeriet**, medmindre der for specielle områder træffes afvigende aftale mellem finansministeren og vedkommende fagminister.

Forretningerne vedrørende de af finansministeriet administrerede udlån henlægges til et i finansministeriet oprettet direktorat for statens udlån. Direktøren står umiddelbart under finansministeriet.

Indtægter og udgifter vedrørende den i § 1 omhandlede udlånsvirksomhed, herunder forrentning af den deri bundne kapital, opføres som et samlet budget på finansloven, og regnskab aflægges i overensstemmelse hermed.

Regnskabet revideres af hovedrevisoraterne, jfr. lovbekendtgørelse nr. 178 af 21. maj 1937 om statens regnskabsvæsen og revision.

Det i henhold til lov nr. 158 af 30. marts 1942 om revisionsordning ved kongeriget Danmarks hypotekbank m. v. nedsatte revisionsråd ophæves.

§ 3.

Udarbejdelsen af forslag til love eller lovbestemmelser, hvorved der stilles midler til rådighed til udlån, finder sted efter forhandling mellem vedkommende fagministerium og finansministeriet.

Forsåvidt der ikke ved lov er truffet bestemmelse om, hvilken myndighed der bevilger det enkelte lån, træffes bestemmelsen herom af vedkommende fagminister efter forhandling med finansministeren.

Udbetaling af lån og udfærdigelse af lånedokumenter finder sted efter aftale mellem finansministeren og vedkommende fagminister.

§ 4.

Den ved lov nr. 296 af 28. juni 1920, jfr. lov nr. 38 af 2. marts 1927 oprettede lånekasse for Sønderjylland ophæves. Statskassen overtager de lånekassen tilhørende aktiver og påtager sig de lånekassen påhvilende forpligtelser. Bestyrelsen for lånekassen ophæves.

Finansministeren bemyndiges **til** af de overtagne aktiver indenfor de i det årlige budget hertil optagne beløb at foretage udlån efter de hidtil for udlån af lånekassens midler gældende regler.

Til bistand ved bevilling af lån i overensstemmelse med foranstående kan finansministeren nedsætte et udvalg på 3 medlemmer. Nærmere regler for udvalgets virksomhed fastsættes af finansministeren.

§ 5.

Den ved lov nr. 33 af 28. februar 1927, jfr. lov nr. 83 af 31. marts 1931 oprettede sønderjydske hypoteklånepfond ophæves, idet statskassen overtager de fonden tilhørende aktiver og påtager sig de fonden påhvilende forpligtelser. Den for fonden nedsatte bestyrelse og kontrolkomité ophæves.

§ 6.

Det ved § 5 i lov nr. 164 af 16. maj 1934 om lempelser for visse lån **til** sønderjydske landbrugere, håndværkere og fiskere m. fl. nedsatte udvalg ophæves. De udvalg i nævnte lov nr. 164 af 16. maj 1934, således som denne lov er ændret senest ved lov nr. 530 af 22. december 1947, tillagte beføjelser overtages af finansministeren.

§ 7.

Den ved lov nr. 297 af 28. juni 1920 oprettede udligningskasse for de sønder jyske landsdele og det ved samme lov nedsatte sønderjydske valutaråd ophæves. Udligningskassens forpligtelser overtages af statskassen.

Denne lov træder i kraft den

Ved lovens ikrafttræden ophæves eller ændres følgende lovebestemmelser:

lov nr. 551 af 23. december 1922 om lån til boligforanstaltninger:

§ 1, stk. 2: Efter ordet »kan« indføres »ministeren for byggeri og boligvæsen efter forhandling med finansministeren opsig«. — Ordet »opsiges« udgår.

§ 3, stk. 1: Ordet »indenrigsministeriet« ændres til »finansministeriet«.

§ 8, 1. pkt.: Ordet »indenrigsministeriet« ændres til »finansministeriet«.

lov nr. 86 af 31. marts 1926 om støtte til boligbyggeri:

§ 1, sidste stk.: Efter ordet »kan« indføres »ministeren for byggeri og boligvæsen efter forhandling med finansministeren opsig«. Ordet »opsiges« udgår.

§ 9, stk. 3: Ordet »indenrigsministeriet« ændres til »finansministeriet«.

lov nr. 153 af 13. april 1938:

§ 10, stk. 1, 2. pkt.: efter ordet »der« indføres »efter forhandling med finansministeren«.

§ 16, stk. 1: efter ordet »tilbagebetaling« sættes komma og indføres »medmindre ministeren for byggeri og boligvæsen efter forhandling med finansministeren giver«. — Ordene »Såfremt . . . han« udgår.

§ 16, stk. 2: Efter ordet »kan« indføres »ministeren for byggeri og boligvæsen efter forhandling med finansministeren opsig«. — Ordet »opsiges« udgår.

§ 20 udgår.

§ 28, stk. 6: Efter ordene »meddelelse **til**« indføres »finansministeriet«. -- Ordene »Kongeriget Danmarks Hypotekbank« udgår.

§ 34: I sidste punktum udgår ordet »der« og ordene »erlægges til Kongeriget Danmarks Hypotekbank«.

§ 35: Efter ordet »der« indføres »efter forhandling med finansministeren«.

§ 37 udgår.

§ 39 ændres **til**: »De nærmere regler vedrørende lovens gennemførelse fastsættes af ministeren for byggeri og boligvæsen«.

lov nr. 567 af 31. oktober 1940:

I § 5, stk. 3 udgår ordet »der« og ordene »erlægges til Kongeriget Danmarks Hypotekbank«.

lov nr. 394 af 24. september 1941:

I § 7, stk. 4 udgår ordet »der« og ordene »erlægges til Kongeriget Danmarks Hypotekbank«.

lov nr. 179 af 9. april 1941:

I § 5, sidste punktum, og

§ 12, sidste punktum udgår ordet »der« og ordene »erlægges til Kongeriget Danmarks Hypotekbank«.

I § 15 udgår »og §§ 20 og 39«.

lov nr. 212 af 31. maj 1939:

I § 37 udgår stk. 2.

§ 1, stk. 3, udgår.

§ 7, stk. 1: Efter ordet »ejendommen« sættes komma og tilføjes »medmindre ministeren for byggeri og boligvæsen efter forhandling med finansministeren giver«. Ordene »indenrigsministeren . . . give« udgår.

stk. 2: Efter ordet »kan« indføres »ministeren for byggeri og boligvæsen efter forhandling med finansministeren opsiges«. — Ordet »opsiges« udgår.

§ 40, stk. 5: Ordet »indenrigsministeriet« ændres til »finansministeriet«.

§ 66 udgår.

lov nr. 117 af 15. marts 1947:

I § 8, stk. 1 ændres »§§ 65 og 66« til »og § 65«.

§ 9 ændres til: »De nærmere regler vedrørende lovens gennemførelse fastsættes af ministeren for byggeri og boligvæsen«.

lov nr. 158 af 30. marts 1942 om revisionsordning ved Kongeriget Danmarks Hypotekbank m. v. ophæves.

lov nr. 112 af 9. marts 1917 om Kongeriget Danmarks Hypotekbank, således som denne er ændret ved lov nr. 239 af 6. maj 1921 og lov nr. 298 af 6. december 1924:

§ 13 affattes således: »Regnskabet revideres af hovedrevisoraterne mod et vederlag, der fastsættes af finansministeren efter forhandling med hypotekbanken. Beretning om revisionen afgives til statsrevisorerne og finansministeren. Beslutning om regnskabet træffes af rigsdagen efter indstilling af statsrevisorerne.«

lov nr. 78 af 23. marts 1932 om Kreditinstitut for Fiskerierhvervet, således som denne er ændret ved lov nr. 162 af 31. marts 1941:

§ 7, stk. 1: Ordene »en af bestyrelsen . . . pengeinstitut« udgår, og i stedet indføres direktoratet for statens udlån efter regler, der fastsættes af finansministeren efter samråd med fiskeriministeren.«

stk. 3: udgår.

stk. 4: Ordene »forretningsføreren og« udgår.

stk. 5: udgår.

§ 9, stk. 1: udgår.

stk. 2: Ordet »Aarsregnskabet« udgår og i stedet indføjes »regnskabet«. Efter ordet »statsrevisorerne« tilføjes »og finansministeren«.

Bemærkninger til lovforslaget.

Forvaltningskommissionen har foretaget en undersøgelse af den administrative organisation af statens udlånsvirksomhed, herunder også kongeriget Danmarks hypotekbank med tilknyttede institutioner, lånekassen for Sønderjylland og sønderjydske hypoteklånepand m. v. med henblik på en forenkling af administrationen af statens udlånsvirksomhed, og kommissionen har endvidere under sin undersøgelse taget hensyn til, at statens udlån har fået og må påregnes fremdeles at ville få stor betydning for statens finanspolitik, hvorfor en samlet oversigt over statens udlånsvirksomhed, derved at statens udlån finder sted på grundlag af et samlet budget, og at der aflægges samlet regnskab over udlån, efter kommissionens opfattelse må anses for ønskelig.

På grundlag af undersøgelseerne foreslår kommissionen, at den administrative organisation af statens udlånsvirksomhed tilrettelægges efter følgende hovedretningslinier:

1. Statens udlån bør administreres af finansministeriet for derved at opnå en forenklet og ensartet administration.
2. Statens udlån bør finde sted på grundlag af et samlet budget, og der bør finde samlet regnskabsaflæggelse sted.
3. Særlige institutioner, der er oprettet med det formål at administrere forskellige særlige udlån af statskassen, bør ophæves og administrationen henlægges under finansministeriet, idet kommissionen dog mener, at kongeriget Danmarks hypotekbank, tiendebanken og den kommunale lånefond bør opretholdes med den nuværende fra centraladministrationen adskilte administration, hvorved kommissionen har taget hensyn til de for disse institutioners formål og organisation foreliggende særlige forhold.
4. Forsåvidt angår de udlånsområder, som for tiden administreres af kongeriget Danmarks hypotekbank, men som efter de foran nævnte retningslinier inddrages under den samlede administration, foreslår kommissionen derhos, at der, indtil tilfredsstillende lokaleforhold kan tilvejebringes for den samlede administration, etableres en overgangsordning, hvorefter hypotekbanken fortsat varetager forvaltningen af disse anliggender efter overenskomst med finansministeriet og under ansvar overfor dette.

Til lovforslagets enkelte bestemmelser bemærkes følgende:

Til § 1.

For at sikre, at statens udlån administreres på ensartet og ligelig måde, foreslås det fastsat som det almindelige princip, at alle sådanne udlån administreres af finansministeriet. På visse områder kan det dog forekomme, at der ydes udlån af statsfonde til så specielle formål og indenfor så begrænsede rammer, at opgaven ikke har væsentlig betydning for statens almindelige udlånsvirksomhed og bedst kan løses i snæver forbindelse med andre opgaver under vedkommende fagministerium. Som eksempel herpå kan nævnes apotekerfondens udlån, der indgår som led i administrationen af apotekerlovgivningen. I andre tilfælde kan der tænkes at forekomme enkeltstående udlån, der står i så nøje forbindelse med anden virksomhed under et fagministerium, at det ville virke upraktisk at overdrage administrationen til finansministeriet. Der er derfor ved affattelsen af § 1 åbnet adgang til at træffe afvigende aftale

mellem finansministeren og vedkommende fagminister. Det bemærkes, at det ved sådanne aftaler bør være forbeholdt finansministeriet at tage stilling til sådanne ved administrationen af de pågældende udlån opstående spørgsmål, som har betydning for statens almindelige udlånspolitik.

Da statens udlån har fået og må påregnes fremdeles at ville få stor betydning som led i statens finanspolitik, og da administrationen af statens udlån hidtil er foregået gennem statsaktivafdelingen i departementet for finansvæsenet, må det findes hensigtsmæssigt, at de herhen hørende forretninger henlægges til et særligt direktorat. Dettets forretninger vil omfatte de hidtil under statsaktivafdelingen administrerede udlån, en række statsudlån, som hidtil har været administreret af kongeriget Danmarks hypotekbank, herunder særlig lån i henhold til boligstøttelovgivningen. Det forudsættes, at direktoratets forretninger tillige vil omfatte administration af de kongeriget Danmarks hypotekbank tiltransporterede pantebreve i statshusmandsbrug. Direktoratets forretninger vil endvidere omfatte administrationen af de hidtil under kongeriget Danmarks hypotekbank henlagte udlån af kongeriget Danmarks fiskeribank og statsboligfonden, der opretholdes som selvstændige institutioner, og hvis gældsforpligtelser til sin tid forudsættes henlagt under statsgældsforvaltningen.

Endelig vil direktoratets forretninger omfatte udlånene gennem lånekassen for Sønderjylland og sønderjydske hypoteklånefond, jfr. §§ 4 og 5.

Til § 2.

Det må anses for særdeles ønskeligt, at statens udlånsvirksomhed finder sted på grundlag af et samlet budget og en samlet regnskabsaflæggelse, hvorigennem finansministeren, regeringen, rigsdagen og offentligheden til enhver tid vil få et overblik over dette betydningsfulde område og regelmæssigt få lejlighed til at tage stilling til de herhen hørende finansielle spørgsmål. I konsekvens af den allerede gældende forretningsordning, som gælder for opstillingen af finansloven, bør samme princip indføres for statens udlånsvirksomhed, hvorved der vil fremkomme en klarere fremstilling af udlånenes finansielle konsekvenser for statskassen.

De af kongeriget Danmarks hypotekbank administrerede udlån samt udlånene gennem lånekassen og hypoteklånefonden har hidtil været underkastet den for disse institutioner oprettede særlige revision, men det må anses for naturligt, at revision af samtlige udlån henlægges til statens hovedrevisorat.

Under hensyn til, at en væsentlig del af de administrative opgaver, der hidtil har været henlagt under hypotekbanken, nu henlægges under udlånsdirektoratet, hvor revisionen varetages af statens hovedrevisorat, må det anses for naturligt, at den for hypotekbanken etablerede særlige revision og det for banken oprettede revisionsråd ophæves, samt at revisionen af bankens regnskab også henlægges under statens hovedrevision.

Til § 3.

Indholdet af de foreslåede bestemmelser svarer i hovedsagen til den praksis, der allerede er gældende på de vigtigste udlånsområder, og tilsigter at sikre en klar praktisk arbejds måde i så henseende.

Til § 4.

De til lånekassen for Sønderjylland henlagte opgaver med hensyn til gennem lånekassen foretagne udlån må anses for opfyldt i en sådan grad, at opretholdelsen af en særlig låneinstitution med dette formål ikke kan anses for påkrævet, hvorfor lånekassen foreslås

ophævet og dens virksomhed henlagt under udlånsdirektoratet. Det vil dog være nødvendigt for en rolig afvikling af lånekassens virksomhed, at der under afviklingen kan ydes lån m. v. indenfor de for lånekassens virksomhed hidtil gældende regler, hvorfor det forudsættes, at der indtil videre føres selvstændigt regnskab for de fra lånekassen overtagne aktiver og passiver, og at finansministeren bemyndiges til af de således overtagne aktiver at foretage udlån m.v. efter de hidtil for lånekassens virksomhed gældende regler; ligesom det foreslås, at finansministeriet kan nedsætte et udvalg til bistand ved denne virksomhed. Det er herved forudsat, at amtsudvalgene forbliver bestående som hidtil.

Til § 5.

Da hypoteklånepondens udlånsvirksomhed er ophørt, foreslås fonden ophævet og afviklingen af fonden henlagt under udlånsdirektoratet.

Til § 6.

Da de rentelettelsesudvalget i lov nr. 164 af 16. maj 1934 om lempelser for sønderjydske landbrugere m. fl. tillagte beføjelser, der ved lov nr. 530 af 22. december 1947 er forlænget til udgangen af året 1949, vil kunne varetages af udlånsdirektoratet, indtil lempelserne bortfalder, foreslås udvalget ophævet og udvalgets beføjelser henlagt under finansministeriet.

Til § 7.

Da udligningskassens virksomhed alene består i udbetaling af årlige understøttelser, foreslås udligningskassen og det sønderjydske valutaråd ophævet og de pågældende udbetalinger henlagt under finansministeriet.

Til § 8.

De foreslåede lovændringer vedrørende boligstøtte Lovgivningen er en følge af, at administrationen af de gennem ministeriet for byggeri og boligvæsen bevilgede lån overgår til finansministeriet. Det forudsættes, at der ved den foreslåede forhandling mellem ministrene fastsættes generelle retningslinier for lånenes administration, således at dobbeltbehandling af enkeltsager såvidt muligt undgås.

De foreslåede lovændringer medfører endvidere, at den særlige revisionsordning for kongeriget Danmarks hypotekbank og fiskeribanken ophæves, og at revisionen henlægges under hovedrevisoraterne.

Forsåvidt angår hypotekbankens eget regnskab opretholdes den nuværende bestemmelse om, at beslutning om regnskabet træffes af rigsdagen.

Overenskomst mellem finansministeriet og kongeriget Danmarks hypotekbank angående administration af statslån.

Finansministeriet bemyndiger kongeriget Danmarks hypotekbank til på sine vegne og i overensstemmelse med de nedenfor anførte bestemmelser at administrere følgende statslån:

- a) lån af den i henhold til lov nr. 551 af 23. december 1922, jfr. lov nr. 86 af 31. marts 1926 oprettede statens boligfond:
- b) —————153 — 13. — 1938,
- c) - ————— — 212 — 31. maj 1939, kap. VII,
- d) - ————— - 567 — 31. oktober 1940 og
- 394 — 24. september 1941,
- e) - ————— - 179 — 9. april 1941, kap. I og III,
- f) ————— 235 — 30. april 1946,
- g) - ————— 117 — 15. marts 1947.
- h) — ydet af kongeriget Danmarks fiskeribank.

Tilsvarende bemyndiger hypotekbanken finansministeriet til at administrere de banken tiltransporterede pantebreve i statshusmandsbrug.

Bestemmelserne i nærværende overenskomst medfører ingen ændring i statskassens forpligtelser overfor banken i henhold til statskassens transporter til banken af pantebreve for byggelån og pantebreve for lån i statshusmandsbrug.

For hypotekbankens administration fastsættes følgende:

A. Lån ydet af kongeriget Danmarks fiskeribank:

Disse lån administreres efter hidtil gældende regler.

13. Andre lån.

I. Udfærdigelse af pantebreve for lån og udbetaling heraf.

1.

Banken modtager fra ministeriet for byggeri og boligvæsen i hvert enkelt tilfælde meddelelse om, at et bevilget lån vil kunne berigtiges og om vilkårene herfor. Banken udfærdiger derefter i overensstemmelse med den herfor godkendte formular udkast til pantebrev for det pågældende lån og foranlediger pantebrevet behørigt underskrevet af låntageren og tinglyst, samt — i tilfælde af, at der for lånet ydes delvis kommunegaranti — underskrevet af vedkommende kommunalbestyrelse.

2.

Banken udbetaler på samme måde som hidtil de bevilgede lån, når de herfor fastsatte betingelser er opfyldt.

Ved udbetalingen fradrages den i pantebrevet fastsatte rente af lånet fra udbetalingsdagen til det førstkommende begyndelsestidspunkt for en rentetermin ifølge pantebrevet, samt det af ministeriet for byggeri og boligvæsen fastsatte beløb til delvis dækning af statens udgifter til den for ministeriet fornødne tekniske bistand.

Når udbetaling har fundet sted, giver banken meddelelse herom til ministeriet for byggeri og boligvæsen og finansministeriet.

II. Opkrævning og inkassation af **terminsydelser**.

3.

Hypotekbanken indkræver de i pantebrevene for statslånene fastsatte halvårslige ydelser. Opkrævningen sker ved udsendelse af indbetalingskort til debitorerne, hvorefter ydelserne indbetales gennem bankens postkonto.

Banken kan meddele fornøden henstand med forfaldne halvårssydelser, dog således at henstand udover den følgende termin kun kan meddeles efter nærmere aftale med finansministeriet.

4.

Overtagelse som ufyldstgjort panthaver af ejendomme, der er pantsat for de her omhandlede statslån, finder sted efter nærmere aftale med finansministeriet.

III. Ejerskifte.

5.

Banken er bemyndiget til at træffe afgørelse om, hvorvidt og i bekræftende fald på hvilke vilkår en ny ejer af en ejendom, hvori indestår et af hypotekbanken administreret lån, kan få tilladelse til helt eller delvist at overtage lånet, dog at sådan tilladelse kun kan meddeles efter nærmere aftale med finansministeriet i tilfælde af, at der i den pågældende ejendom indestår andre statslån.

Såfremt debitor for lånet er en kommune, en boligorganisation, hvis vedtægter er godkendt af ministeriet for byggeri og boligvæsen, eller en stiftelse, kan samtykke til en købers overtagelse af gælden kun meddeles efter nærmere aftale med finansministeriet.

IV. Relaksationer og andre ændringer i pantsikkerheden.

6.

Banken er bemyndiget til at fastsætte vilkårene for relaksationer af pantsætningen for et af banken administreret lån, samt vilkårene for andre ændringer i lånets pantsikkerhed, dog at vilkårene kun kan fastsættes efter nærmere aftale med finansministeriet i tilfælde af, at der i den pantsatte ejendom indestår andre statslån.

V. Ændringer i forudsætningerne for statslånets ydelse.

7.

Meddelelser om ændringer i forudsætningerne eller betingelserne for statslånenes ydelse vil af banken efter nærmere aftale være at indberette til finansministeriet, der træffer afgørelse om virkningen heraf.

VI. Tilsyn.

8.

Efter nærmere aftale med finansministeriet drager banken omsorg for, at der føres et effektivt tilsyn med de for statslånene pantsatte ejendommers vedligeholdelsestilstand, og kan hertil antage bygningskyndig bistand.

C. Regnskab og revision.

9.

Banken fører efter regler, der fastsættes af finansministeriet, regnskab over administrationen af de enkelte statslån. Regnskab aflægges månedlig efter nærmere aftale med udlånsdirektoratets bogholderi.

10.

Regnskabet revideres af statens hovedrevisorat.

D. Almindelige bestemmelser.

11.

Spørgsmål, hvis afgørelse skaber præcedens for fremtidige afgørelser, eller er af slørre betydning, vil uanset det foran anførte være at forelægge finansministeriet til afgørelse. De af banken truffne afgørelser kan indankes for finansministeriet, der derefter træffer afgørelse.

Efter modtagen meddelelse om finansministeriets afgørelser påhviler det banken at udfærdige de fornødne ekspeditioner samt drage omsorg for, at der straks tilgår rette vedkommende underretning om afgørelsen.

12.

Hypotekbanken afholder alle løbende administrationsudgifter, der refunderes banken ved hvert regnskabsårs udløb efter nærmere aftale med finansministeriet.

13.

Nærværende overenskomst kan af finansministeriet eller banken opsiges med 6 måneders varsel til ophør ved et regnskabsårs udløb.

14.

Nærværende overenskomst træder i kraft den . Samtidig ophæves de nugældende af finansministeriet godkendte regulativer for bankens administration af de i denne overenskomst omhandlede statslån.

V. Kommissionens udtalelser vedrørende de i nærværende betænkning
vedføjede indstillinger m. v.

1. Ad indstilling nr. 2 fra det under 14. april 1947 nedsatte udvalg vedrørende fængselsvæsenets forhold (jfr. bilag 7) :
Kommissionen kan tiltræde udvalgets indstilling.
2. Ad indstilling nr. 3 fra samme udvalg (jfr. bilag 8) :
Kommissionen kan tiltræde udvalgets indstilling.
3. Ad indstilling fra forvaltningsnævnet vedrørende pensionskassen for børnesagens arbejdere (jfr. bilag 9) :
Kommissionen kan tiltræde forvaltningsnævnets indstilling".
4. Ad indstilling fra forvaltningsnævnet vedrørende udvalget for indkvarteringserstatning (jfr. bilag 10) :
Kommissionen kan tiltræde forvaltningsnævnets indstilling.
5. Ad indstilling af 7. april 1949 fra forvaltningsnævnet vedrørende luftfartsvæsenets forhold (jfr. bilag 11) :
Kommissionen kan tiltræde forvaltningsnævnets indstilling.
6. Ad indstilling fra forvaltningsnævnet vedrørende ministeriet for byggeri og boligvæsen, bygningdirektoratets 2. kontor (jfr. bilag 12) :
Under behandlingen af denne sag har man indenfor kommissionen drøftet betydningen af, at alle byggesager, navnlig sager vedrørende nybygninger, i alle forhold, der vedrører det offentlige blev gjort til genstand for en så enkel og hurtig behandling som overhovedet mulig. Man vedtog at tage alle herhenhørende spørgsmål op til en samlet undersøgelse indenfor kommissionen.
7. Ad meddelelse fra forvaltningsnævnet vedrørende bemyndigelse fra statsministeriet til skibsregistreringskontorerne til at meddele tilladelse til at føre »yachtflag«.
Kommissionen tager denne meddelelse til efterretning.

København, den 17. maj 1949.

M. J. Clausen.

Jens Jensen.

Niels Johnsen.

Holger Koed.

K. H. Kofoed,

J. Løn.

Andr. Møller.

Hans Nielsen.

J. Pinholt.

Formand.

Aage Seidenfaden.

P. Chr. v. Stemann.

P. Villadsen.

Viggo Villadsen,

Næstformand.

Wedell-Wedellsborg.

Thorsen.

Betænkning nr. 2 fra det under 14. april 1947 nedsatte udvalg vedrørende fængselsvæsenets forhold.

Efter henstilling fra udvalget har forvaltningsnævnets sekretariat foretaget en undersøgelse af fængselsvæsenets forvaltning, bogholderi og kontrol såvel i centralstyrelsen som ved de enkelte fængsler. Samtidig har civilingeniør, konsul Bagge efter udvalgets anmodning foretaget en undersøgelse af værkstødsdriften indenfor fængselsvæsenets arbejdsdrift. hvormed henvises til vedlagte underbilag 1. Undersøgelsen er foregået i samarbejde med de pågældende tjenestemænd indenfor styrelsen. I en del udførlige rapporter har sekretariatet forelagt forvaltningsnævnet resultatet af sine undersøgelser. De forslag, der berører revisions- og bogholderimæssige spørgsmål, har været sendt til udtalelse i hovedrevisionen og finanshovedbogholderiet. Rapporterne har endvidere været drøftede med fængselsdirektøren, der også som medlem af fængselsudvalget har haft lejlighed til under dettes behandling af det foreliggende materiale at gøre sine synspunkter gældende.

Udvalget skal herefter fremsætte følgende udtalelse:

I. Anstaltens økonomi og regnskabsvæsen.

De vigtigste af de forslag, der er stillet af forvaltningsnævnets sekretariat, går ud på følgende:

i. Omlægning af bogholderiet til gennem skri j t.

Sekretariatet har ved sine undersøgelser tilstræbt at opnå en forenkling og deraf følgende arbejdsbesparelse, der på den ene side tager hensyn til den stedfundne udvikling i retning af mange og til dels mindre fængsler, på den anden side gør det muligt at bevare **anstaltsbogholderiernes** selvstændighed. Under denne forudsætning har man anset det for det vigtigste formål med forenklingen at søge det posterings- og afstemningsmæssige arbejde, der for en stor del skyldes, at de samme bilag bogføres både i journalen og analysebog, begrænset gennem anvendelse af de til mindre bogholderier tilpassede mekaniserede bogføringsmetoder. Som det til anstaltsbogholderierne bedst egnede system foreslås overgang til bogføring på skrivemaskine med gennemskrift, således at der samtidig kan foretages postering på analysekonto, hovedbogs- eller samlekonto og journal. Af hensyn til revisionen har man anset det for praktisk, at hovedkontoblade føres med kopi, således at revisionen kan foretages til kontoblade i stedet for som nu til journalerne.

Direktoratet, der tidligere har været inde på tanker i tilsvarende retning, har kunnet tiltræde dette forslag. Det samme gælder udvalget.

2. Yderligere kontospecificering af økonomi-konti.

Det har været en væsentlig ulempe ved den hidtidige regnskabsform, at regnskaberne ikke uden et ret omfattende beregnings- og analysearbejde har kunnet benyttes til en kontrol med anstaltens drift. De opgørelser, som i øjeblikket foretages af kostudgift pr. dag og **årsudgift** pr. fange indenfor de forskellige konti, viser meget betydelige udsving fra anstalt til anstalt.

Oplysningerne giver imidlertid ikke mulighed for at bedømme årsagen til forskellen og derigennem at påvise eventuelle fejl ved administrationen, og en mere indgående analysing af tallene har da efter det oplyste heller ikke hidtil fundet sted i centralstyrelsen.

For at skabe bedre grundlag for kontrollen foreslås det, at der opstilles en fælles kontoplan for alle fængsler med en så dybtgående specificering af underkontiene, at det er muligt gennem disse at analysere alle væsentlige udsving i driften. For bevillingskontienes vedkommende brfr således konto for fangernes forplejning føres med underkonti for alle vigtigere varearter og kvaliteter og med angivelse i særlig kolonne af kvantum og eventuel pris. På tilsvarende måde specificeres andre økonomikonti, f. eks. brændsel, rengøring etc. På grundlag af kontiene bør udarbejdes periodiske, formentlig kvartalsvise indberetninger til direktoratet om forbruget på de vigtigste underkonti sammenholdt med fangetal m. v. Oversigterne bør bearbejdes straks efter modtagelsen og danne grundlag for meddelelser til anstalterne om gennemsnitsforbrug og -priser til vejledning for administrationen.

Også dette forslag har såvel direktoratet som fængselsudvalget kunnet tiltræde. Direktoratet har dog ment at burde pege på, at de foreslåede indberetningers værdi kan være afhængig af, hvorvidt der er sket væsentligere forskydninger i beholdningerne indenfor den pågældende periode.

3. Omlægning af arbejdsdriftens regnskab fra ordregnskab til af delin gsi egn skab med kvartalsvis resultatopgørelse.

Den ved en række anstalter anvendte regnskabsform, hvorefter fabrikationsbladene for den enkelte ordre danner grundlag for konteringen i fabrikationsregnskabet, foreslår sekretariatet opgivet, da det arbejde, der er forbundet med bogføring af fabrikationsbladenes enkelte poster, må anses for uforholdsmæssig stort i forhold til nytten af den ved denne fremgangsmåde opnåede regnskabsmæssige kontrol med den enkelte ordre. Regnskabet for arbejdsdriften foreslås fremtidig på alle anstalter ført som et samlet fabrikationsregnskab for hvert fag, således at arbejdsdriftens udgifter og indtægter straks henføres til det fag, de vedrører, og efterfølgende analysering undgås. Resultatet af arbejdsdriften ved den enkelte anstalt fremkommer herefter ved årsafslutningen i princippet som summen af de enkelte fags årsresultater, dog under hensyntagen til de fællesomkostninger, som ikke kan fordeles på fagene, samt eventuelle lagerforskydninger. Centralstyrelsens udgifter vedrørende arbejdsdriften, der hidtil er blevet fordelt på anstalterne ved advisering, foreslås først medtaget — som fradrag — ved opgørelsen af det samlede resultat af anstaltens arbejdsdrift i centralstyrelsens bøger. I overensstemmelse med en af sekretariatet udarbejdet kontoplan oprettes for hvert fag konti for råstofforbrug, fangernes arbejdspenge, andre direkte udgifter, generalomkostninger og salgssum for færdigproducerede varer. Ved gennemskrift foretages samtidig postering på tilsvarende *hovedkonti*, omfattende den samlede arbejdsdrift. Lagerregnskabet føres over lagerkonto for råstoffer, eventuelt med underkonti for fagene, hvis disse har håndlagre, samt lagerkonto for salgsvare. Der oprettes en særlig konto for fællesomkostninger vedrørende arbejdsdriften og til brug for årsafslutningen konto for løbende fabrikationer (summen af de på uafsluttede ordrer løbende direkte omkostninger) samt konto for resultat af arbejdsdriften, hvortil saldo af alle driftskonti samt beholdningsforskydninger overføres, og som derefter udviser overskuddet ved anstaltens arbejdsdrift.

Foruden den indskrænkning i antallet af posteringer, som opnås ved anvendelse af gennemskrivning og opgivelse af ordrene som grundlag for posteringen, giver det foreslåede kontosystem for arbejdsdriften mulighed for en effektiv løbende kontrol med rentabiliteten

af de enkelte fag. Denne kontrol er navnlig af betydning for kontoret for arbejdsdrift, og det foreslås derfor, at der af anstalterne kvartalsvis udarbejdes en indberetning, hvorigennem kontoret for arbejdsdrift vil kunne sammenligne og kontrollere den regnskabsmæssige udvikling indenfor arbejdsdriftens forskellige fag og mellem anstalterne indbyrdes og navnlig kunne kontrollere bruttoavanceprocenten for de forskellige fag.

Direktoratet har ikke haft noget at indvende mod dette forslag; tilsvarende gælder for udvalgets vedkommende.

4. Ophævelse af bogholderiets lagerkartotek.

Vedrørende arbejdsdriftens regnskab foreslår sekretariatet endvidere, at den nuværende dobbelte kartoteksføring over lager af råstoffer og færdigvarer (i lagerbogholderi og hos lagerforvalter) ophæves, således at der fremtidig ikke føres lagerkartotek i bogholderiet, men derimod et kartotek hos lagerforvalter eller eventuelt på økonomikontoret, der foruden oplysninger om kvantum tillige føres med de for prisberegningen for råvarer og salgsvarer nødvendige oplysninger om indkøbspris, salgspris, gennemsnitspris m. v. Kontrollen med lageret udøves herefter af økonomikontoret ved stikprøver.

Direktoratet kan tiltræde, at lagerkartoteket principielt føres på økonomikontoret. Derimod mener man, at det vil være nødvendigt, at der ved siden heraf af lagerforvalteren føres et simpelt styktalskartotek, dog uden angivelse af priser.

Udvalget må mene, at et egentligt lagerkartotek kun bør føres eet sted, og at den for lagerforvalteren nødvendige oversigt over beholdningerne må kunne opnås uden oprettelsen af et særligt kartotek hos lagerforvalteren. Udvalget mener dog, at spørgsmålet vil være bedst egnet til afgørelse i forbindelse med den praktiske gennemførelse af sekretariatets forslag.

5. Oprettelse af postkonto ved de enkelte fængsler til brug ved afregning med leverandører.

For kreditorregnskabets vedkommende har sekretariatet anset en forenkling for ønskelig, bl. a. fordi afregningen, der medfører posteringer både i anstaltens, centralbogholderiets og finanshovedbogholderiets bøger, virker unødigt tung. Under hensyn hertil foreslås afregningen med leverandørerne bortset fra leverandører, der udtrykkelig fremsætter ønske om afregning fra centralstyrelsen, henlagt til anstalterne, idet der til brug herfor oprettes postkonto på de enkelte anstalter. Sekretariatet foreslår samtidig, at den på anstalterne førte kreditorreskonto bortfalder.

Direktoratet har henvist til, at den nu benyttede afregningsordning i sin tid indførtes for at indskrænke anstaltens kasseforretninger og det dermed forbundne kasseansvar mest muligt. Direktoratet kan dog tiltræde forslaget om oprettelse af postkonto ved de enkelte anstalter. Direktoratet kan endvidere tiltræde, at man forsøgsvis ophører med at føre en kreditorreskonto.

Udvalget kan for sit vedkommende tiltræde sekretariatets forslag.

6. Samling af debitorregnskabet under centralbogholderiet og overgang til perodesvis regningsudsending til statsinstitutioner.

Sekretariatet foreslår, at afregningen med aftagerne henlægges til centralbogholderiet. Der er særlig henvist til, at aftagerne i det væsentlige (for ca. 90 pct. af omsætningen) er statsinstitutioner, af hvilke de fleste er kunder hos flere anstalter. Ved at afregne gennem

centralbogholderiet opnås det, at fakturaerne for samtlige fængsler, 12—15.000 årlig, i vidt omfang kan afregnes ved periodevis udsendelse af samlede regninger for alle leverancer fra fængslerne til pågældende institution, hvorved det posteringsmæssige arbejde begrænses betydeligt. Sekretariatet foreslår derfor, at afregning for fængslernes vedkommende sker ved indsendelse til centralbogholderiet af fakturakopier med samtidig debitering af løbende regning, og at centralbogholderiet på grundlag heraf udsender periodiske regninger og inkasserer betalingen. Sekretariatet har samtidig peget på muligheden af at undgå særskilt reskonto for debitorerne.

Direktoratet har givet udtryk for betænkeligheder ved dette forslag, hvorved der pålægges centralbogholderiet et særligt arbejde, og som vil kunne svække de lokale myndigheds interesse for de økonomiske resultater af den stedlige virksomhed.

Udvalget med undtagelse af fængselsvæsenets repræsentanter kan ikke tillægge de af direktoratet fremførte indvendinger afgørende betydning og kan ud fra den af sekretariatet fremførte motivering anbefale den foreslåede centralisering.

7. Centralisering af lønberegning og udskrivning af lønningslister for månedlønnede i direktoratet.

I forbindelse med en mekanisering af lønberegningsarbejdet er der af sekretariatet stillet forslag om en centralisering af dette arbejde, idet ingen af anstalterne er store nok til selv at udnytte et mere mekaniseret anlæg (adresseplader m.v.).

En centralisering vil for det månedslønnede personale kunne gennemføres uden nævneværdige vanskeligheder, for så vidt angår alle fastere lønningsdele og -fradrag. For det daglønnede personale vil en centralisering næppe være praktisk gennemførlig, sålænge der skal foretages ugentlig afregning af den faktisk indtjente løn, idet der vil medgå for lang tid efter lønningsugens afslutning, før de færdige lønningslister kan være anstalten i hænde.

I betragtning af, at anstalterne beskæftiger et samlet tjenstemandspersonale på ca. 1200, hvis aflønning er bygget op på samme måde, påregnes der opnået en ikke uvæsentlig arbejdsmæssig fordel ved at centralisere beregningen af lønningerne i direktoratet. Udfærdigelse af lønningslister vil for et personale af nævnte størrelse med fordel kunne anlægges efter et adressepladesystem, der ligeledes vil kunne benyttes til udarbejdelse af personalelister m. v. til brug i administrationen. Mod en sådan centralisering taler navnlig den omstændighed, at anstalterne i forvejen disponerer over kvalificeret personale til udførelse af lønberegningsarbejdet, samt at det allerede ved indførelse af gennemskrivning er muligt at reducere det manuelle arbejde noget. Sekretariatet har imidlertid ment, at den arbejdsmæssige fordel, som det navnlig for de mindre anstalter vil betyde at være fritaget for ajour-føring af lønberegninger og udskrivning af lønningslister m. v., er så væsentlig, at en centralisering bør gennemføres. Det bemærkes herved, at de væsentligste til lønberegningen nødvendige oplysninger i forvejen findes i direktoratets centrale personalekartotek, men at direktoratet efter den nugældende ordning ikke har mulighed for at påse, at lønbestemmelserne fortolkes og benyttes på ensartet måde på anstalterne.

Centraliseringen foreslås i hovedtræk gennemført således:

Der oprettes i direktoratet adresseplader for alle tjenstemænd og andet månedslønnet personale. Ved hjælp af adressepladerne udfærdiges de månedlige lønningslister, der i god tid forinden udbetalingen tilstilles anstalterne.

Uøndbetaling og bogføring af lønningsbilagene foreslås bibeholdt ved anstalterne, da der næppe vil opnås nogen større fordel ved at centralisere disse funktioner. Hvor lønud-

betaling sker gennem bank. vil det formentlig være mest praktisk, at der samtidig med lønningslisten udfærdiges en særlig bankliste uden specifikationer. Kontonummer medtages i så fald blandt oplysningerne på pladen. Vederlag udover lønnen samt fradrag for kontingent, låneforening etc. medtages på pladen i alle tilfælde, hvor beløbene ikke svinger fra måned til måned. Fradrag af sidstnævnte karakter (belysning, gas, skat) foretages af anstalten ifølge særligt indeholdelsesbilag, evt. notat på lønningslisten. Løse vederlag udbetales på anstalten ifølge særligt bilag.

Lønopgørelser til brug for skattevæsenet føres på anstalterne, men udformes — som det f. eks. er tilfældet indenfor rigspolitiet — således, at blanketten med de månedlige beløb kan afgives til skattevæsenet, uden at omskrivning er nødvendig. Meddelelse til lønmodtagerne om de opgivne beløb opføres på samme blanket, idet blanketten indrettes med en afrivelig kupon forneden. Blanketterne udsendes af direktoratet ved årets begyndelse, påtrykt navn på blankettens hoved og kupon, således at kun beløbene skal føres på anstalten. For at anstalten selv til enhver tid kan finde frem til oplysning om de udbetalte lønbeløb, vil det formentlig være praktisk, at der medsendes kopi af lønningslisten til opbevaring på anstalten.

Specifikation af den faste løn i grundløn, alderstillæg o. s. v. på lønningslisten og ved bogføringen opgives. Den benyttes ikke indenfor andre statsinstitutioner.

Fra direktoratets side anser man det for tvivlsomt, om forslaget vil medføre nogen rationalisering, idet det vil medføre en del merarbejde for direktoratet, medens det næppe bevirker nogen væsentlig lettelse for anstalterne, hvis bogholderi alligevel må opretholdes.

Udvalget må anse det for ønskeligt, om man fra direktoratets side iværksætter forsøg i overensstemmelse med sekretariatets forslag, som i hvert fald for de mindre anstalter må antages at være praktisk og arbejdsbesparende.

Fængselsdirektøren har erklæret sig indforstået hermed.

8. Ændring af lønningssystemet for reservebetjente til månedsløn.

Sekretariatet har peget på, at den nuværende aflønning af reservebetjente med ugeløn medfører et meget betydeligt arbejde for anstalterne. Da reservebetjentenes lønninger i princippet er opbygget som tjeneslemandslønningerne for fængselsbetjente, og tillægene i det væsentlige er de samme som for tjenestemænd, har sekretariatet foreslået, at udbetalingen ændres til månedsløn, hvorved man vil opnå, at lønberegning og udskrivning af lønningslister kan ske i direktoratet efter samme system som foreslået for det månedslønnede personale.

Direktoratet har kunnet tiltræde dette forslag, idet man anser det for betydningsfuldt, at reservebetjentene får en fastere tilknytning til fængselsvæsenet. Man har dog gjort opmærksom på, at det fortsat vil være nødvendigt at aflønne den del af reservepersonalet, hvis tjeneste er af ganske midlertidig karakter, med dagløn.

Udvalget kan for sit vedkommende tiltræde, at det reservebetjentpersonale, der har en fastere tilknytning til fængselsvæsenet, fremtidig aflønnes med månedsløn, hvorved bemærkes, at denne personalegruppe kan påregnes at blive væsentlig reduceret, men til gengæld at få mere stabile arbejdsforhold, efterhånden som de ekstraordinære fængselsafdelinger afvikles.

9. Ændring af de nuværende regler for førelse af inventarregnskab, samtidig med at der indføres portkontrol.

Ifølge regnskabsinstruksens § 19 skal anstalterne føre et maskin- og inventarregnskab, omfattende såvel arbejdsdriftens maskiner som det almindelige kontor- og fængselsinventar.

I cirkulære af 27. marts 1944 har direktoratet på hovedrevisoratets foranledning bestemt, at der fra 1. april 1944 ved samtlige statsfængsler, særanstalter og lejre fremtidig vil være at føre et særligt inventarregnskab over beklædningsgenstande og kontor- og fængselsinventar. Regnskabet skal føres i en beholdningsbog, en tilgangsbog og en kassationsprotokol, og kassationerne skal hvert kvartal indberettes til direktoratet og hovedrevisoratet.

Da der fra anstaltternes side gør sig et almindeligt ønske gældende om, at inventarregnskabet forenkles, og da man også fra sekretariatets side finder, at den nuværende ordning både er uklar og medfører et unødigt stort arbejde for bogholderierne, hvortil regnskabet normalt er henlagt, er der stillet forslag om en nyordning, således at regnskabet i det væsentlige indskrænkes til depot- og kassationsregnskab samtidig med, at der indføres portkontrol.

Direktoratet erkender, at den nuværende form for førelse af inventarregnskabet lider af forskellige mangler og er meget arbejdskrævende, inden man er dog af hensyn til den præventive virkning betænkelig ved helt at opgive denne ordning. Fra direktoratets side er man af principielle grunde modstander af indførelse af portkontrol, hvilken ordning iøvrigt rent praktisk er uigennemførlig ved en række anstalter.

Udvalget vil ikke afvise direktoratets synspunkter og skal derfor indskrænke sig til at henstille, at direktoratet efter nærmere forhandling med sekretariatet søger at finde frem til en mere praktisk og arbejdsbesparende ordning på dette område.

10. Simplificering af kalkulationen i arbejdsdriften ved erstatning af konstantberegningen med en bruttoavanceberegning.

Sekretariatet har i sin rapport givet udtryk for, at princippet ved fastsættelsen af priser for arbejdsdriftens produkter bør være, at priserne dels er lønnende, dels mindst lige så høje som priserne i det frie erhverv for tilsvarende produkter. At priserne svarer til priserne indenfor det frie erhverv, bør i højere grad end hidtil søges kontrolleret ved samarbejde med brancheforeninger, prisdirektoratet, ved kontrolindkøb etc. Ved afgivelse af tilbud eller anden fastsættelse af priser, hvor denne fremgangsmåde ikke kan anvendes, vil den bedste tilnærmelse til det frie markeds priser kunne tilvejebringes ved, at økonomikontoret i samarbejde med værkmesteren udarbejder en kalkulation over de direkte omkostninger, hvorefter salgsprisen beregnes ved tillæg af en bruttoavance, svarende til den, som faget normalt opnår ved salg af lignende produkter.

At fabrikationen er lønnende., d. v. s. at den foruden at dække de direkte omkostninger giver dækning for samtlige generalomkostninger samt et vist overskud, er hidtil søgt sikret ved indregning i kalkulationen af den såkaldte konstant. Konstanten beregnes een gang om året ved at dividere de samlede generalomkostninger indenfor hvert fag ifølge sidste års regnskab med antallet af fangearbejdsdage indenfor faget i det pågældende år. Konstanten er altså udtryk for, hvor store generalomkostningerne pr. fangearbejdsdag har været i det sidste regnskabsår, og det beløb, der skal pålignes den enkelte ordre til dækning af generalomkostninger, beregnes herefter ved at multiplicere antallet af fangearbejdsdage, som er medgået til ordren, med fagets konstant. Da konstantberegningen i alle tilfælde kun giver et meget groft udtryk for generalomkostningernes størrelse (ofte vil disse omkostninger slet ikke være proportionale med fangearbejdsdagene), og da arbejdsdriftens priser som ovenfor nævnt normalt bør fastsættes efter de udefra konstaterede priser og ikke på basis af en kalkulation over arbejdsdriftens egne omkostninger, der som følge af de særlige forhold indenfor fængselsvæsenets arbejdsdrift meget ofte vil afvige væsentligt fra markedsprisen, er der af sekretariatet stillet forslag om opgivelse af konstantberegningen. Sekretariatet erkender imid-

lertid betydningen af, at den enkelte ordres rentabilitet kan kontrolleres i forhold til den oprindelige forkalkulation og til den indtjening, som opnås indenfor faget som helhed, samt at fagets rentabilitet kan kontrolleres ved sammenligning med indtjeningen i andre fag og ved andre anstalter. Til dette formål må det dog efter sekretariatets opfattelse være fuldt tilstrækkeligt at benytte bruttoavancen (forskellen mellem salgspris og direkte omkostninger) som udtryk for fortjenesten. Det foreslås derfor, at kalkulationskontrollen fremtidig udøves dels ved efterkalkulation af bruttoavancen på den enkelte ordre, dels ved gennemgang og sammenholdelse, af de indenfor de enkelte fag opnåede bruttoavancer på grundlag af kvartalsindberetningerne, hvilken fremgangsmåde i forhold til konstantberegningen er både enklere og smidigere.

Endvidere foreslås ydelse af rabat afskaffet. For at fremme salget af arbejdsdriftens varer til statens institutioner, bør det dog overvejes at etablere en ordning, hvorefter en del af overskuddet fordeles som årlig bonus i forhold til institutionernes køb, hvilken ordning må anses for rimeligere og enklere end den hidtidige rabatordning. Ved gennemførelsen af dette forslag vil det ikke ubetydelige arbejde med beregning, bogføring og fakturering af rabat kunne bortfalde.

[tilslutning til ovennævnte forslag har sekretariatet stillet forslag om en række ændringer i den nuværende forretningsgang ved behandlingen af arbejdsdriftens ordrer, hvorved der bl. a. opnås en af arbejdsmæssige grunde ønskelig forenkling og standardisering af de benyttede blanketsystemer.

Direktoratet har ytret betænkelighed ved forslaget om, at man helt opgiver den nuværende konstantberegning. Det anføres, at arbejdsdriften selvfølgelig altid har bestræbt sig på i videst muligt omfang at indhente oplysninger om priser på de tilsvarende produkter fra det frie erhverv, men det kan i mange tilfælde volde vanskeligheder at fremskaffe sammenligninger fra det frie erhverv om priser på produkter derfra, bl. a. fordi arbejdsdriften fremstiller en række varer, der ikke er genstand for produktion indenfor det frie erhverv, og det fremhæves, at der er et ikke ringe usikkerhedsmoment i at konstatere en bruttoavance på grundlag af det frie erhvervs priser. Det kan derfor være hensigtsmæssigt at opretholde en enhed, på grundlag af hvilken de pågældende generalomkostninger kan beregnes, hvilket også er den almindelige fremgangsmåde indenfor det privat erhverv.

Direktoratet er endvidere betænkelig ved forslaget om afskaffelse af rabat i konkurrencen for at opnå de købende institutioners interesse, og man mener ikke, at ydelsen af en rabat kan erstattes med en bonusberegning, som man ikke tillægger den samme konkurrencemæssige slagkraft overfor de købende institutioner som en rabatordning.

Udvalget er klar over, at sekretariatets forslag betyder en principiel ændring af den ordning, der — ligesom tilfældet er indenfor det private erhverv — gælder for arbejdsdriftens kalkulationer. Da man imidlertid er af den opfattelse, at den nuværende konstantberegning vel har bogholderimæssig interesse, men ingen reel værdi, og da denne ordning er meget arbejdskrævende, kan udvalget anbefale, at sekretariatets forslag gennemføres. Under hensyn til at langt den største del af arbejdsdriftens kunder er statsinstitutioner, må udvalget endvidere finde det praktisk, at det hidtidige rabatsystem, der er meget tidskrævende, erstattes med en bonusordning som af sekretariatet foreslået.

Med hensyn til spørgsmålet om at erstatte det nuværende rabatsystem med en bonusordning, skal udvalget udtale, at sekretariatets forslag synes at byde så væsentlige fordele, at man må henstille, at spørgsmålet om en ændring som af sekretariatet foreslået gøres til genstand for forhandling med repræsentanter for de statsinstitutioner, som i særlig grad er aftagere af arbejdsdriftens produkter.

ii. *Indførelse af anstaltspenge til brug ved fangernes frie køb.*

Under fangernes ophold i statsfængsel inddeles de i tre stadier:

- a) modtagelsesstadiet (højst 2 måneder),
- b) det almindelige stadium (afhængig af straffetidens længde),
- c) slutningsstadiet (2, 3 eller 6 måneder før prøveløsladelse).

Arbejdsducørerne er i de tre stadier for tiden henholdsvis 30, 60 og 75 øre daglig. I 2. og 3. stadium kan ducøren afhængig af fangens flid stige til det dobbelte, men på disse stadier ydes kun arbejdsducører, hvor akkordvederlag ikke kan gives. Akkorderne fastsættes efter fængselsforvalterens indstilling af kontoret for arbejdsdrift. Akkordvederlaget ligger gennemsnitlig fra 1,50 kr. til 2,00 kr. pr. dag. Kan en fange på grund af sin helbredstilstand ikke arbejde, kan et beløb af 25 øre pr. dag, under særlige omstændigheder hans sædvanlige arbejdsducør, godskrives ham som dagpenge.

Halvdelen af arbejdspengene skal opspares til løsladelsen, men kan hæves efter tilsladelse fra inspektøren til særlige formål. Den anden halvdel kan anvendes til indkøb under opholdet. Ifølge reglementet gælder forskellige bestemmelser for, hvad der må indkøbes på de tre stadier: modtagelses-, mellem- og slutstadiet. Medbragte eller tilsendte penge kan kun undtagelsesvis anvendes til anskaffelser i fængslet.

Det fremgår af sekretariatets rapport, at forretningsgangen ved beregning og bogføring af fangernes arbejdspenge varierer betydeligt fra anstalt til anstalt. I hovedtræk kan fremgangsmåden dog beskrives således:

- a) arbejdsdriftsfanger arbejder i fælles værksteder eller i celler, og deres præstationer kontrolleres og måles af det pågældende fags værkfører. Værkføreren fører som regel ugentlige arbejdseddler for hver fange. I de tilfælde, hvor der ydes akkordbetaling, er denne som regel proportional med arbejdspræstationen. Når arbejdsugen er sluttet, opfører værkførerne ved nogle anstalter arbejdseddernes samlede beløb på en ugeliste over de under faget arbejdende fanger og de af disse indtjente beløb. På andre anstalter udskrives ugelisten på bogholderikontoret.
- b) Økonomifanger m. fl., som arbejder med rengøring, transport, reparationer o. l. opgaver udenfor arbejdsdriften, ledes af en opsynsbetjent eller værkfører, der kontrollerer deres præstationer og gør anmærkninger om den enkeltes forhold ved arbejdet. Der udskrives for disse fanger ugentlige rapporter, der enten kun indeholder oplysninger om fangenumre og dageantal samt evt. anmærkninger eller tillige oplysninger om indtjente ducører.
- c) Fanger uden for arbejde registreres på en rapport fra lederen af den afdeling, sygehus o. l., hvor de i ugens løb befinder sig.

På bogholderikontoret modtages ugentlig ovennævnte arbejdseddler, rapporter og eventuelle ugelister. På grundlag heraf udarbejdes en samlet ugeliste eller fangeopgørelse for hele anstalten, der bruges til føring af fangereskontoen (nogle steder tillige til oplysning for fangerne). Samtidig med bogføringen i reskontoen foretages rekapitulation efter fag, som indføres i statistikbogen, der månedlig sammentælles og rekapituleres og benyttes til udarbejdelsen af det månedlige bilag, som anvendes ved bogføringen i det egentlige bogholderi. På anstalter, som fører fabrikationsblade, anvendes værkførernes ugesedler tillige til påligning af arbejdsdage og arbejdspenge på den enkelte ordre.

Fremgangsmåden ved ordningen af fangernes køb er i det store og hele den samme på alle anstalter.

Alle fangekøb sker efter skriftlig rekvisition een gang ugentlig til forvalterkontoret. Rekvisitionerne afleveres til bogholderiet, der i fangereskontoen undersøger købeevnen og godkender eller afslår ønskerne i overensstemmelse med den ugentlige beregning af fangernes tilgodehavender. Når godkendelse af købet er sket i bogholderiet, udfærdiger økonomikontoret på basis af rekvisitionerne lister for hver fængselsfløj over de enkelte fangers køb dels fra depot (tobaksvarer, piber), dels fra eget gartneri, køkken eller havebrug, og dels fra fremmede leverandører. Samtidig udfærdiges lister til disse leverandører over ugens køb. Priserne påføres, og alle rekvisitioner afleveres til bogholderiet, der noterer på hver enkelt fanges reskonto med specifikation efter indkøbenes art. Inden udlevering af varerne forsynes de med fangens nummer og anbringes i kasser opdelt efter fløjene. Foruden de ovenomtalte køb udskriver fangerne rekvisitioner til f. eks. reparation af ure, briller, skotøj m. v., der iøvrigt behandles på nogenlunde samme måde som almindelige køb, dog at listerne erstattes med specielle bøger til indførelse.

For at fangerne kan holde sig å jour med bevægelserne på deres konto, udarbejdes ved en del af anstalterne et månedligt uddrag af reskontoen, der udleveres fangerne til indklæbning i en regnskabsbog.

Sekretariatet har ved gennemgang af de heromhandlede arbejdsområder først og fremmest hæftet sig ved det meget store arbejde, som er forbundet med administration og regnskabsføring vedrørende de småbeløb, som fangerne efter reglementet kan disponere frit over. Endvidere har man fundet den hidtil fulgte forretningsgang, hvorved oplysningerne om ducørregnskabet samles til brug for bogføring og statistik, ret tungt virkende, navnlig som følge af uhensigtsmæssig indretning af blanketterne; ligeså har man fundet det urimeligt, at disse blanketter, af hvilke der i øjeblikket findes over 100 forskellige, ikke i nogen grad er standardiseret til brug for alle anstalter.

For fangekøbets vedkommende finder sekretariatet, at den påkrævede forenkling bedst vil kunne opnås ved indførelse af anstaltspenge i forbindelse med et system, hvorefter fangerne selv køber, betaler og afhenter deres varer fra et i fængslet beliggende depot eller udleveringssted, en ordning der efter det oplyste gennem mange år har virket tilfredsstillende i engelske fængsler.

Aflønningssystemet tænkes tilrettelagt således, at den del af lønnen, som fangerne har ret til at købe for, udbetales kontant enten hos værkmesteren eller af en betjent ved arbejdsugens slutning. Til brug herfor fremstilles et antal mønter eller sedler evt. på fængselsvæsenets egne maskiner, idet det næppe vil være vanskeligt at iværksætte den fornødne kontrol med prægningen respektive trykningen, ligesom det forudsættes, at eventuel fornøden dispensation til fremstillingen kan opnås. Anstaltspengene fremstilles i værdier på 1, 5, 10 og 25 øre samt 1 krone. Den del af lønnen, som ikke må anvendes til køb af småfornødheder etc., samt medbragte og tilsendte penge må indsættes på fangernes konto i bogholderiet.

Selve købet kan foregå i fangernes fritid fra et depot eller en butik, som bør være forsynet i størst muligt omfang med den slags varer, som fangerne må købe ifølge reglement og i den udstrækning, som de efterspørges.

For en del varers vedkommende må der dog ske forudbestilling, f. eks. af aviser og tidsskrifter, reparationer og specielle varer af anden art.

Det foreslåede system vil betyde, at økonomikontoret spares for det omstændelige arbejde med sortering, nummerering og notering på liste og bogholderiet for den specificerede bogføring på hver enkelt fanges konto. Desuden bortfalder en væsentlig del af fremstillingerne for fængselsbogholderen.

Indvendinger om, at et regulært møntsystem vil friste fanger til indbyrdes handel, bestikkelse, tyveri etc., kan efter sekretariatets opfattelse ikke være afgørende, da der selv uden mønter sker tilsvarende transaktioner med selve varen, ligesom købeevnen kan udnyttes på denne måde. Derimod peger man på den opdragelsesmæssige virkning af, at fangerne i højere grad selv får lov til at disponere i stedet for som nu at have følelsen af at være sat under administration.

I forbindelse med forslaget om indførelse af anstaltspenge har sekretariatet stillet forslag om en række ændringer i forretningsgangen ved udskrivning af arbejdssedler, ugelister m. v., hvorved det med udskrivningen forbundne arbejde kan reduceres.

Fra direktoratets side har man erklæret sig villig til at gøre et forsøg med indførelse af anstaltspenge og den dermed forbundne forenkling af fangeducørregnskab og fangereskonto, foreløbig på to anstalter.

Udvalget kan for sit vedkommende tiltræde sekretariatets forslag, idet man intet finder at indvende imod, at der sker en forsøgsvis gennemførelse af den af sekretariatet foreslåede ordning, foreløbig ved to anstalter.

12. Forenkling af den interne transport.

I forbindelse med undersøgelsen af bogholderi- og økonomikontorernes virksomhed er sekretariatet blevet opmærksom på en række interne transportproblemer, som af tidsbesparende grunde bør løses på en anden måde, end det nu er tilfældet.

I tilknytning til de nævnte kontorer arbejder en række kontorfanger, som på flere anstalter er beskæftiget i celler, der er beliggende ret langt fra det kontor, de arbejder under. På Vridsløse er således en kontormedhjælper på bogholderikontoret i det væsentlige beskæftiget med at tilse kontorfangernes arbejde og transportere regnskabsmateriale frem og tilbage. Sekretariatet peger på, at det ved hjælp af mindre ombygninger må være muligt at anbringe kontorfanger i umiddelbar nærhed af det kontor, de arbejder for. Ved evt. anbringelse af en luge mellem fangernes rum og kontoret vil tilsyns-, afhentnings- og afleveringsarbejdet kunne indskrænkes betydeligt. Endvidere vil en udvidelse af lokaltelefonnettet efter sekretariatets opfattelse være tidsbesparende, bl. a. for værkemestrene, der i øjeblikket har vanskeligt ved at opnå telefonisk forbindelse med leverandører o. lign. Endelig henstilles det, at der tilstræbes den mest hensigtsmæssige beliggenhed af værksteder og råstoflagre i forhold til hinanden.

Direktoratet har for sit vedkommende kunnet tiltræde forslaget — det samme gælder udvalget.

13. Indskrænkning af antal produktioner indenfor arbejdsdriften samt udvidelse af fremstillingen af standardiserede produkter til staten.

For fængselsvæsenets arbejdsdrift er forholdet det, at der produceres et stort antal forskellige varer på de forskellige værksteder. Sekretariatet har i sin rapport givet udtryk for, at man finder, at det har haft sin berettigelse, at det såvidt muligt er forsøgt at skaffe hver fange arbejde indenfor det fag, som han kendte, og endvidere at man for at finde noget at bestille i arbejdsfattige tider har været nødt til at udvide antallet af arbejdsgræne og produkter. Sekretariatet peger imidlertid på, at denne spredning over dels en mængde fag, og dels indenfor hvert fag over et meget stort antal arter af arbejde, i høj grad er medvirkende til uøkonomisk virksomhed, dels på grund af omstillingen fra eet arbejde til et andet

i samme værksted, dels på grund af større materialeforbrug og forøget kontorarbejde, indtil en ny vareart er færdigprøvet til fremstilling. Det foreslås derfor, at man i videst muligt omfang sørger for at få så store ordrer som muligt, og at man på forhånd udelukker en række varearter af produktionen, i alt fald så længe der ikke er tale om arbejdsmangel indenfor de enkelte værksteder.

På en række anstalter og lejre, herunder Vestre Fængsel, Vridsløselille, Herstedvester, Nyborg, Søbysøgaard og Faarhus, findes udmærkede snedkier med dygtige værk mestre som ledere. Der fremstilles i øjeblikket en hel del møbler af forskellig art, dels til fængselsvæsenet selv, dels til politi- og dommerkontorer. Desuden fremstilles en del mindre brugsvare som kosteskafter, trappestiger, sømkasser og lignende (for en stor del til private aftagere) samt en del forskelligartet legetøj. Endvidere foretages en del reparationer af inventar og møbler, hovedsagelig til eget brug.

Af hensyn til de specielle forhold, hvorunder en del af fangerne skal afsone deres straf, må der selvsagt være et vist spillerum for produkter af lettere karakter. På den anden side vil en omlægning af produktionen i forbindelse med en del mindre lokaleændringer og muligvis udvidelser samt fornyelse af maskiner gøre det muligt for de fleste anstalter at fremstille udmærkede kontormøbler og desuden foretage reparationer og ombygninger af gamle møbler. Det henstilles derfor, at der snarest muligt på bred basis optages forhandlinger med slotsforvaltningen og eventuelle andre aftagere indenfor staten med henblik på såvel serie- som enkeltfabrikation af standardiserede og individuelle møbler til statens eget brug. Der henstilles udarbejde en serie standardmøbler efter den svenske stats forbillede, som vil betyde en væsentlig besparelse ved fremstillingen. Med den standard, som de hidtil fremstillede møbler har dokumenteret, og en passende fornyelse af maskinparken i forbindelse med visse omlægninger i materialeforbruget (bedre lagring af træet m. v.) vil fængselsvæsenets arbejdsdrift sandsynligvis være i stand til at dække hovedparten af statens forbrug til en billigere pris end den hidtil betalte.

At fangerne ikke i tilstrækkelig grad er uddannet som snedkere, er efter sekretariatets opfattelse mindre afgørende, da forarbejdning af standardmøbler for en stor del kræver mindre sagkundskab af den enkelte arbejder, hvis tidssvarende maskiner anvendes. For fangerne selv vil en overgang til moderne maskiner kun være et gode, når de engang forlader fængslet og skal søge arbejde i det frie erhverv. Spørgsmålet om, hvorvidt der bør kræves en ændring af anordningen af 7. marts 1913 vedrørende fængselsvæsenets arbejdsdrift, hvori det henstilles til statsinstitutionerne at afgive ordrer til fængselsvæsenet, bør formentlig undersøges nærmere med det formål eventuelt at ændre henstillingen til et påbud om for visse kontormøblers vedkommende at lade fængselsvæsenet udføre arbejdet.

Der leveres af anstaltens skræderier en del uniforms jakker og især benklæder til statsbanerne og postvæsenet. Der er til tider knaphed på arbejde til alle fangerne, og sekretariatet finder det derfor rimeligt at undersøge muligheden for uniformslevering fra fængslerne til andre forvaltningsgrene, først og fremmest militæret. Forhandlinger, der har været ført fornylig, har dog vist, at fængselsvæsenets priser ligger en del over de priser, som militæret har opnået ved aftale med private konfektionsfabriker, men det bør efter sekretariatets opfattelse undersøges nærmere, hvorpå dette beror, idet der af fremstillingsmæssige grunde intet er til hinder for, at fængselsvæsenet kan levere en række af de beklædningsstykker, som militæret anvender.

Fra direktoratets side har man oplyst, at der til stadighed har været ført forhandlinger med såvel slotsforvaltningen som militæret ang. mulighederne for udvidelser af fængselsvæsenets leverancer, samt at der allerede gennem længere tid har været udfoldet bestræbelser

for at nå frem til en standardisering af møbetyper o. 1. Direktoratet er principielt enig i, at denne linie fortsættes og yderligere udbygges. Man har dog betonet, at der må tages et væsentligt hensyn til fangebehandlingen, at dette hensyn vil kunne føre til opretholdelse i begrænset omfang af visse produktionsgrene. som det ud fra et strengt økonomisk synspunkt ville være rimeligt at forlade, og at det ud fra samme hensyn er af betydning, at arbejdet indenfor det enkelte værksted er differentieret.

Udvalget er principielt enig i de af sekretariatet anførte betragtninger og kan tiltræde det fremsatte forslag, idet man herved forudsætter, at der tages de fornødne fangebehandlingsmæssige hensyn.

14. Benyttelse af fanger i større udstrækning til økonomiarbejde.

Det fremgår af sekretariatets rapport, at der ved visse fængselsafdelinger — særlig Københavns fængsler, statsfængslet i Vrtdsløselille og psykopatanstalterne i Herstedvester — anvendes et betydeligt antal arbejdsmænd og rengøringskoner, hvis aflønning medfører relativt store udgifter. Sekretariatet har henstillet, at man i videst muligt omfang søger denne lønnede arbejdskraft erstattet med fangearbejdskraft.

De samlede tal for arbejdsmænd, rengørings- og vaskeripersonale m. m. andrager for Københavns fængsler ca. 75 personer, som får udbetalt en ugeløn på tilsammen ca. 8400 kr., hvortil kommer 8 arbejdsmænd, der er tjenestemænd, som i sin tid er overtaget fra kommunen. I Vrtdsløse og Herstedvester er beskæftiget ialt 31 personer af nævnte kategori, der får udbetalt en ugeløn på ialt ca. 3400 kr. For de øvrige anstalter er tallene ret små og kan næppe give anledning til større besparelser.

Direktoratet har erklæret sig villig til — i den. udstrækning det er praktisk gennemførligt — at erstatte den nuværende lønnede arbejdskraft med fangearbejdskraft. Man har dog gjort opmærksom på, at belæget i Københavns fængsler for en væsentlig del består af vare-tægtsfanger, som ikke har arbejdspligt.

Udvalget kan ligeledes for sit vedkommende tiltræde sekretariatets forslag.

15. Henlæggelse af biblioteksarbejde til fangernes fritid.

Der findes ret store biblioteker på de fleste anstalter, og princippet for bogudlånet er, at der udleveres et katalog til hver enkelt fange, hvorefter der udfyldes nogle ønskekort, som afleveres til biblioteket, der finder passende bøger frem og sender dem rundt i fængslet til hver enkelt fange. Ved dette arbejde beskæftiges foruden 1 overbetjent eller lignende et antal fanger, og det er sekretariatets indtryk, at antallet af beskæftigede er meget stort i forhold til omfanget af arbejdet. Det foreslås, at udlånsbiblioteket i noget højere grad baseres på arbejde i fritiden, således at fangerne selv henter bøgerne og derved får lejlighed til at se de enkelte bøger, altså almindeligt kommunalt bibliotekssystem, og at antallet af fanger, der medvirker ved selve udleveringen og pasningen af biblioteket — i hvert fald ved visse anstalter — søges begrænset noget, hvorved et antal fanger kan frigøres til andet arbejde.

Direktoratet har hævdet, at biblioteksarbejdet er af et sådant omfang, at dette arbejde ikke kan udføres af fangerne i deres fritid. Man har endvidere henvist til, at dette arbejde er særlig velegnet til beskæftigelse af visse f angekategorier. Derimod har direktoratet intet at indvende imod, at der — hvor de praktiske forhold tillader det — gennemføres en ordning, hvorefter fangerne selv bytter deres bøger i fritiden.

Udvalget kan anbefale, at bogbytningen i størst muligt omfang henlægges til fangernes fritid som af sekretariatet forslået, idet bemærkes, at der i forbindelse med en sådan nyordning formentlig vil ske en reduktion af arbejdet for det på biblioteket beskæftigede personale (betjente eller fanger), hvorved der skulle være mulighed for frigørelse af arbejdskraft til anden anvendelse.

II. Inspektions kontorerne på anstalterne.

Sekretariatet har undersøgt disse kontorers organisation og arbejde. Man har gennemgået de anvendte systemer og metoder og stillet en række forslag til forenkling og effektivisering af arbejdet. De af sekretariatet stillede forslag går i sine hovedtræk ud på følgende:

- 1) Samling af 4 forskellige anmeldelsesblanketter til et formularsæt til udfyldelse ved gennemskrivning.
- 2) Indførelse af nyt nummeringssystem for fangens akter, således at nummeret udledes af fangens fødselsdato i stedet for af en kronologisk ført aktjournal.
- 3) Afskaffelse af aktjournal.
- 4) Afskaffelse af indsættelsesbog og centralisering af fangestatistikarbejdet.
- 5) Erstatning af nuværende stamrulle med føring af fangecharteques eller viscardkartotek.
- 6) Duplikering af diverse indsættelsespapirer og kartotek kort i stedet for enkeltvis udfyldelse.
- 7) Erstatning af oprykningsprotokol og fremtidskalender med markering på kartotek kort.
- 8) Afskaffelse af f angefotografering på anstalterne i det omfang fotografi kan skaffes fra politiet.
- 9) Ophør med afskrivning af dåbs- og straffeattester.
- 10) Fremskaffelse af mentalklæringer i kopi, så afskrivningsarbejde på fængslerne undgås.
- 11) Omlægning af fangebelægningsstatistik til peg-board.
- 12) Føring af forhørsprotokol med kopier til fangens charteque og udarbejdelse af disciplinærstatistik.
- 13) Indførelse af standpunkt karakterer til lettelse af fangebedømmelsen.
- 14) Udfyldelse af prøveløsladelseskemaets faste oplysninger ved duplikering.
- 15) Afskaffelse af kvartalsindberetninger vedr. løsladte fangers overarbejdspenge.
- 16) Indskrænkning af journaliseringsarbejdet og indførelse af det i 3. rapport omtalte journalsystem efter decimalklasseprincippet.
- 17) Indførelse af portostemplede konvolutter.
- 18) Samling af 6 forskellige løsladelsesblanketter i et formularsæt til udskrivning ved gennemskrivning.

Udvalget finder ikke anledning til at komme nærmere ind på de enkelte forslag, der, som det vil ses, i det væsentlige vedrører omlægning af registreringssystemer m. v., ændring af metoder og anvendelse af mere moderne hjælpemidler, og altså i overvejende grad er udpræget arbejdsteknisk betonedede.

Direktoratet har taget visse forbehold vedrørende de stillede forslag, idet man navnlig har lagt vægt på dels at få foretaget en nærmere drøftelse af disse gennem et kommende internt udvalg indenfor fængselsvæsenet med bistand fra sekretariatet, dels at få lejlighed til at gennemprøve visse forslag, forinden de gennemføres generelt. Et enkelt af forslagene — nemlig indførelse af standpunkt karakterer til lettelse af fangebedømmelsen — har direktoratet ikke kunnet tiltræde.

Med hensyn til det sidstnævnte forslag kan udvalget slutte sig til direktoratets standpunkt, løvrigt har udvalget kunnet tiltræde de af sekretariatet stillede forslag og anbefale dem

til gennemførelse. Man er indforstået med, at de praktiske detaljer i de stillede forslag gøres til genstand for en nærmere drøftelse, og at man i visse tilfælde etablerer en midlertidig prøveordning, forinden man tager endelig stilling til forslagernes gennemførelse, samt at eventuel afprøvning af disse i visse tilfælde kan være ønskelig.

III. Fængselsvæsenets centralstyrelse.

I henhold til lov af 18. april 1910 er overbestyrelsen af fængselsvæsenet henlagt under en af kongen udnævnt direktør, der i sit embede står umiddelbart under justitsministeren. Ifølge den for direktøren udfærdigede instruks af 29. september 1910 forestår han under ansvar overfor justitsministeren ledelsen af og tilsynet med landets fængselsvæsen og udfører departementschefsforetningerne med hensyn til sager vedrørende fængselsvæsenet samt andre sager, der i henhold til kgl. resolution henlægges til ham fra justitsministeriet. Ved en senere kgl. resolution er således til direktøren henlagt sager vedrørende eftergivelse og formildelse af straf, for så vidt det drejer sig om løsladelse af fanger hensiddende i statsfængsler og særanstalter.

Direktøren varetager sine beføjelser gennem fængselsdirektoratet, der er en afdeling af justitsministeriet. Indtil 1938 bestod direktoratet af 2 kontorer, ekspeditionskontoret, der varetog alle sager vedrørende fængslernes almindelige administration, fangernes behandling, prøveløsladelse og benådning m. v., samt kontoret for fængselsvæsenets arbejdsdrift, der behandlede alle sager vedrørende arbejdsdriften ved fængslerne. Det sidstnævnte kontor oprettedes i 1914, da der som led i en almindelig reformering af principperne for fangernes beskæftigelse og afhændelse af de fremstillede produkter ansattes en honorarlønnet kommitteret for fængselsvæsenets arbejdsdrift. Stillingen som kommitteret nedlagdes igen i 1926. Ledelsen af arbejdsdriften overgik herefter til kontorchefen for arbejdsdriftskontoret. Hvis stilling i 1946 omdannedes til en stilling som chef for fængselsvæsenets arbejdsdrift.

Efter at arrestvæsenets administration ved loven af 1937 var overgået fra kommunerne til staten, og overtilsynet med arresthusene i samme omfang som for fængslernes vedkommende var henlagt til fængselsdirektoratet, oprettedes i direktoratet fra 1. april 1938 en særlig afdeling for arrestvæsenet oprindeligt under ledelse af en vicefængselsinspektør, senere en fængselsinspektør.

Til løsning af de særlige problemer, der opstod i forbindelse med straf af soningen for landssvigere, og af hensyn til den arbejdsforøgelse i direktoratet, som var indtrådt på grund af stigning i den almindelige kriminalitet under og efter krigen, gennemførtes i 1945 og 1946 en række ændringer i direktoratets organisation. Til allastning af direktøren og med særlig henblik på de ekstraordinære opgaver i forbindelse med ordningen af strafsoningen for landssvigere oprettedes fra 1. oktober 1945 med hjemmel på finansloven en stilling som vicedirektør. Under henvisning til den udvidelse af direktoratets virksomhed, som overgangen til mere moderne principper for fangebehandlingen, herunder oprettelsen af mindre anstalter, havde medført, gennemførtes ved tjenestemandsløven af 1946 en deling af ekspeditionskontoret i 2 kontorer, således at der til det nye 2. kontor overførtes alle sager vedrørende fangebehandling, prøveløsladelse, benådning m. v. Til varetagelse af tilsynsarbejdet i forbindelse med løsladte landssvigerfanger oprettedes fra 1. juli 1946 med hjemmel på finansloven et særligt kontor, fængselsvæsenets forsorgskontor, under ledelse af en afdelingsinspektør.

Fængselsvæsenets centralbogholderi blev i 1933 henlagt under kontoret for arbejdsdriften og havde dengang fælles lokaler med dette kontor. Efter at bogholderiet imidlertid i januar 1947 flyttedes til andre lokaler, ophørte forbindelsen med arbejdsdriften, og central-

bogholderiet indtager nu i det væsentlige en ligeså selvstændig stilling som direktoratets øvrige kontorer.

Som det fremgår af foranstående, er fængselsdirektoratet for tiden organiseret i 5 selvstændige kontorer. 1. ekspeditionskontor, 2. ekspeditionskontor, afdelingen for arrestvæsenet, kontoret for arbejdsdriften og centralbogholderiet. I nær tilknytning til centralstyrelsen og under direktørens direkte overtilsyn arbejder forsorgskontoret og betjentskolen. Ved administrationen af direktoratets forretninger medvirker endvidere en række honorarlønnede konsulenter og forskellige stående udvalg og nævn.

Det samlede personale i centralstyrelsen og de nævnte institutioner udgjorde pr. 1. april 1948 98, men er pr. 1. februar 1949 nedbragt til 82, heraf 31 tjenestemænd. Pr. 1. april 1939 androg det samlede personaletal 23, heraf 9 tjenestemænd. Den i de mellemliggende år stedfundne udvikling er belyst i nedenstående tabel:

	Personalet pr. 1. april				
	1939	1944	1946	1948	Pr. 1. februar 1949
Fælles for direktoratet (direktør, vicedirektør, kontorbud)	2	2	3	3	3
1. kontor	10	19	20	14	11
2. kontor	—	—	27	30	30
Afdelingen for arrestvæsenet	1	2	5	5	5
Kontoret for arbejdsdrift	4	5	6	10	8
Centralbogholderiet	6	7	10	12	11
Indrulleringskontoret	—	—	—	11	1
Forsorgskontoret	—	—	—	11	11
Betjentskolen	—	—	—	2	2
Ialt	23	35	71	98	82

A. Direktoratets almindelige organisation.

7. Direktoratets sagområde.

Efter de i 1910 og 1937 gennemførte ændringer i fængselsvæsenets organisation omfatter direktoratets sagområde dels de departementale forretninger vedrørende fængselsvæsenet, dels de mere direktoratsprægede opgaver vedrørende ledelsen af og tilsynet med fængslernes, særanstaltnernes og arresthusenes drift. Under departementale forretninger, der ekspederes af direktoratet som en afdeling af justitsministeriet, henhører følgende vigtigere saggrupper:

- a) Budget- og normeringssager.
- b) Ansættelse, afskedigelse, forfremmelse m. v. af tjenestemænd, der udnævnes af kongen eller justitsministeren.
- c) Fastsættelse af generelle bestemmelser vedrørende fængselsforhold m. v.
- d) Fastsættelse af generelle regler for fangers fordeling mellem anstalterne.
- e) Sådanne sager vedrørende f angebehandlingen og måden, hvorpå frihedsstraf, arbejds- hus og sikkerhedsforvaring udstås, med hensyn til hvilke afgørelsen ifølge de for de pågældende f angekategorier gældende kongelige anordninger er henlagt til justitsministeriet eller justitsministeren (f. eks. reglen om ducørers størrelse, fangers adgang til brevveksling og besøg, fangers behandling på de 3 behandlingsstadier, anvendelsen af straf- og sikringscelle udover en vis tid).
- f) Sådanne sager vedrørende afsoningstidens beregning, tilladelse til afbrydelse af afsoningen m. v., med hensyn til hvilke afgørelsen er henlagt til justitsministeriet.

- g) Prøveløsladelse af fanger i statsfængsel, ungdomsfængsel og psykopatfængsel samt af landssvigerfanger.
- h) Benådning af fanger i statsfængsel og særanstalter.
- i) Fastsættelse af generelle bestemmelser vedrørende tilsyn med løsladte fanger og kontrol med private tilsyns- og forsorgsinstitutioner.

Under de direktoratsprægede opgaver, hvor direktøren for fængselsvæsenet i sin egen- skab af chef for direktoratet er bemyndiget til at træffe den endelige afgørelse, henhører:

- a) Sager vedrørende anstaltens økonomivæsen, arbejdsdrift, personaleforhold, regnskab m. v. bortset fra de ovenfor under a) — c) nævnte sager.
- b) En række sager vedrørende fangebehandlingen m. v. med hensyn til hvilke det i de på- gældende anordninger og reglementer er bestemt, at afgørelse træffes af direktøren for fængselsvæsenet (f. eks. reglen om klipning og barbering, fangeundervisningens om- fang, bogudlån, fangers orlov og besøg ved dødslejer og begravelser).
- c) Sager vedrørende tilsyn med løsladte landssvigerfanger.

Ligesom der i fængselsanordningen skelnes mellem spørgsmål, der afgøres af justits- ministeriet, og spørgsmål, der afgøres af direktøren for fængselsvæsenet, skelnes der ved direk- toratets daglige ekspedition mellem departementale og direktoratsmæssige sager. Skrivelser fra direktoratet udgår således dels som skrivelser fra justitsministeriet, direktøren for fængsels- væsenet, dels som skrivelser fra direktoratet for fængselsvæsenet, ligesom der følges forskellige underskriftsregler med hensyn til skrivelser indenfor hver af de to grupper. Sekretariatet har overvejet spørgsmålet om nødvendigheden af at opretholde denne sondring, men har efter forhandling med direktoratet ikke ment at burde stille forslag om en ændring af den nu- værende ordning.

Udvalget er af den opfattelse, at man bør bevare den hidtidige sondring mellem de- partementale og direktoratsmæssige sager.

Udenfor direktoratets sagområde falder sager angående behandling, løsladelse m. v. af personer, der er underkastet psykopatforvaring. Disse sager behandles af justitsministeriets 3. kontor i lighed med, hvad der gælder sager vedrørende forvaring af farlige sindssyge og åndssvage. I den for forvaringsanstalten gældende anordning er sagfordelingen afgrænset på den måde, at behandlingen af de forvarede påhviler overlægen, der indenfor sit administra- tionsområde henhører direkte under justitsministeriet, medens den økonomiske og administra- tive forvaltning, herunder arbejdsvirksomhedens praktiske gennemførelse, ledes af inspektør- en for statsfængslet i Vridsløselille. Denne afgiver for sit områdes vedkommende indstillinger til direktøren for fængselsvæsenet, herunder også med hensyn til ansættelse af personale. Det for forvaringsanstalten gældende reglement er i henhold hertil udstedt gennem justitsministe- riets departement, medens en række sager vedrørende anstaltens daglige drift afgøres af direktoratet.

Sekretariatet har givet udtryk for, at direktoratet under den gældende ordning næppe er i stand til i den ønskelige udstrækning at følge og kontrollere anstaltens drift. Under hen- syn til det bestående driftsfællesskab mellem forvaringsanstalten og det under fængselsdirek- toratet hørende psykopatfængsel taler både økonomiske og administrative grunde for, at een myndighed har det fulde ansvar for driften af begge afdelinger. Det foreslås derfor overvejet at overføre de sager af mere generel karakter vedrørende behandlingen af de forvarede, der hidtil er ekspederet gennem justitsministeriets 3. kontor, til direktoratet. Der vil ved en sådan ændring opnås mulighed for i højere grad at koordinere driften af anstalten med driften af

psykopatfængslet og statsfængslet i Vriddsløselille, ligesom de ved behandlingen af de forvarede indhøstede erfaringer bedre **vil** kunne komme til nytte indenfor andre områder af fængselsvæsenet.

Direktoratet har for sit vedkommende kunnet tiltræde dette forslag, men har peget på, at en gennemførelse af dette **vil** være afhængigt af, at også justitsministeriets departement tiltræder forslaget.

Udvalget kan anbefale, at der ved forhandling mellem nævnte departement og fængselsdirektoratet søges gennemført en overførsel af de omhandlede sager til direktoratet.

2. Sagfordelingen mellem kontorerne.

Til 1. kontor er i det væsentlige henlagt sager af almindelig administrativ og sekretariatsmæssig karakter, til 2. kontor sager om fangebehandling, prøveløsladelse og benådning, til arbejdsdriftskontoret opgaverne i forbindelse med fangernes beskæftigelse og afsætningen af arbejdsdriftens produkter, til centralbogholderiet de bogholderimæssige opgaver, der i almindelighed varetages af statens kontohaverbogholderier, samt desuden en række opgaver i forbindelse med anstaltene og arresthusenes økonomiske administration og til arrestafdelingen sager vedrørende arresthusenes administration og arresthusfangernes behandling.

Den nuværende sagfordeling bygger ikke på nogen klar funktionel opdeling af direktoratets sagområde. Dette gælder navnlig de økonomiske sager og personalesagerne. Behandling af økonomiske sager finder således sted både i 1. kontor, arbejdsdriftskontoret, centralbogholderiet og arrestafdelingen. Almindelige instrukser om anstaltene økonomivæsen udfærdiges af 1. kontor, der ligeledes træffer afgørelse i konkrete sager om godkendelse af licitationstilbud for forplejningsvarer (efter udtalelse fra centralbogholderiet), køb og salg af fast ejendom, nybyggeri og bygningsvedligeholdelse (for værkstedernes vedkommende under medvirken af arbejdsdriftskontoret), køb og salg m.v. af biler (sagerne forberedes i arbejdsdriftskontoret), større inventaranskaffelser eller -fordelinger (eventuelt under medvirken af hovedbogholderen eller for maskinernes vedkommende arbejdsdriftskontoret). Arrestafdelingen varetager de tilsvarende opgaver for arresthusenes vedkommende. Arbejdsdriftskontoret foretager indkøb af større råvarepartier til arbejdsdriften, tilrettelægger fremstillingen af beklædning til fanger og uniformer til personale, indkøber skrivemaskiner og toiletpapir til anstalterne og deltager i tilsynet med anstaltene vognpark. Centralbogholderiet udfærdiger de specificerede byggeregnskaber og foretager afstemning med arkitekt. Hovedbogholderen indkøber tæpper, sokker m. v. til anstalterne, inventar og beklædning til arresthusene og fungerer som medlem mellem anstalter og direktoratet for vareforsyning ved fordeling af rationeringsmærker og køb af forbrugsvarer, hvortil indkøbstilladelse er nødvendig. Endelig fører centralbogholderiet kontrol med anstaltene og arresthusenes inventarbeholdninger.

Også for personalesagerne vedkommende er funktionerne opdelt på flere kontorer. Principielle regler udfærdiges gennem 1. kontor. Konkrete sager om ansættelse, afsked m. v. behandles af 1. kontor, dog for værkpersonalet og kontorpersonelet efter udtalelse fra arbejdsdriftskontoret. Sager om arresthusenes personale afgøres af arrestafdelingen. Alle 3 kontorer fører omfattende personalekartoteker, der tildels dækker hinanden. Lønberedning for arresthuspersonalet og for medhjælpslønnet personale i direktoratet foretages af centralbogholderiet, der tillige afgiver udtalelse til 1. kontor i visse sager om fortolkning af lønningsregler, uniformsregler m. v. samt for arresthuspersonalets vedkommende fører regnskab over terminer for udlevering af uniformsgenstande.

At flere kontorer således medvirker ved behandlingen af sager indenfor samme funktionsområde, skyldes dels den historiske udvikling, dels de hensyn af personalemæssig art, som

har gjort sig gældende ved placeringen af nye sagområder m. v. Sekretariatet har imidlertid i sin rapport peget på, at manglen på en klar funktionsdeling mellem kontorerne har medført en række ulemper ved det praktiske arbejde i direktoratet, hvoraf navnlig er fremhævet:

- a) Ulemper i forbindelse med selve sagbehandlingen, herunder forsinkelse af ekspeditionen, fordi flere kontorer deltager, kompetencevanskeligheder, i visse tilfælde dobbeltbehandling.
- b) En uhensigtsmæssig arbejdsfordeling mellem personalet, idet forskellige personer beskæftiger sig med samme funktion, hvorved de enkeltes sagkundskab ikke udnyttes fuldt ud.
- c) Ulemper for anstaltens administration ved, at opgaver, der på anstalterne sorteres under samme kontor (f. eks. indkøb til økonomi og arbejdsdrift), i direktoratet underkastes behandling af forskellige kontorer, ofte ud fra forskellige synspunkter og med forskellig ekspeditionsform og -hurtighed. Herved svækkes anstaltens interesse i at opretholde kontakt med centralstyrelsen, og der vil fra anstaltens side være en tendens til selv at træffe afgørelse i sager, hvor forelæggelse for direktoratet ikke er påbudt, uanset at økonomiske eller andre fordele kunne være opnået ved en sådan forelæggelse.
- d) Manglende koordination af arbejdet i direktoratet, således f. eks. for arbejdsdriftens vedkommende med hensyn til fangernes fordeling mellem værksteds- og økonomi- og landbrugsarbejde, idet arbejdsdriftskontoret efter den nuværende ordning kun i begrænset omfang varetager spørgsmål om den ret omfattende fangebeskæftigelse ved interne økonomiarbejder samt ved landbrugs-, tørve- og opdyrkningsarbejde.

Disse ulemper har efter sekretariatets opfattelse en sådan betydning, at en ændring af sagfordelingen bør søges gennemført. Sekretariatets forslag går ud på, at der under det nuværende arbejdsdriftskontor samles alle spørgsmål vedrørende anstaltens og arresthusenes økonomivæsen. Der vil herved opnås mulighed for opbygning af en rationel indkøbsforvaltning, omfattende såvel råvarer til arbejdsdriften som inventar, beklædningsgenstande, forplejningsvarer m. v. til anstalterne og arresthusene. Fangebeskæftigelsen vil kunne tilrettelægges under hensyn til en samlet afvejelse af fangernes fordeling mellem værksteds- og økonomiarbejde og produktionens fordeling mellem egentlige salgsvare og varer til brug indenfor anstaltens og arresthusenes økonomivæsen.

Der vil opnås snævrere kontakt med anstaltens økonomikontorer for så vidt angår alle disse opgaver, og endelig vil al korrespondance og forhandlinger med direktoratet for vareforsyning, fængselsvæsenets leverandører, anstaltens økonomiske forvaltning m. m. blive samlet under eet kontor.

Omlægningen vil forudsætte, at de opgaver af ikke-bogholderimæssig karakter, der hidtil har sorteret under centralbogholderiet og hovedbogholderen i dennes egenskab af økonomiinspektør for arrestvæsenet, overflyttes til arbejdsdriftskontoret, samt at sager vedrørende anstaltens og arresthusenes økonomiske drift, der hidtil har været behandlet af 1. kontor og arrestafdelingen, og hvis afgørelse ikke i det væsentlige beror på bevillingsmæssige synspunkter, ligeledes afgives til arbejdsdriftskontoret. Derimod tilsigter forslaget ikke nogen yderligere centralisering af de økonomiske dispositioner ved henlæggelse af indkøb m. v. fra anstalter til centralstyrelsen. Tværtimod er der i afsnittene om de enkelte kontorer stillet forskellige forslag, der går i modsat retning.

Omlægningen vil medføre, at 1. kontors opgaver i højere grad end hidtil indskrænkes til rene sekretariatsopgaver. I forbindelse hermed foreslås det egentlige bogholderi knyttet

nærmere til 1. kontor, der i forvejen varetager kasse- og anvisningsforrefningerne for direktoratet og har det endelige ansvar for udarbejdelsen af budgetforslag og aflæggelsen af det samlede regnskab. Der henvises herved også til det i det foregående stillede forslag om en henlæggelse under direktoratet af lønningsberegningen for tjenestemænd og månedslønnede ved anstalterne. Det vil være rimeligt, at dette arbejde henlægges under 1. kontor sammen med de øvrige opgaver vedrørende personalet, der varetages af dette kontor, men det vil samtidig være af betydning, at lønningsarbejdet kan ske i nært samarbejde med bogholderiet, der bl. a. varetager anvisningen af lønninger til arresthusenes personale.

I forbindelse med henlæggelsen af lønningsberegningen til 1. kontor foreslås de opgaver vedrørende antagelse af kontorpersonalet ved anstalterne, som hidtil har været varetaget af arbejdsdriftskontoret, overført til 1. kontor, således at arbejdsdriftskontoret alene afgiver udtalelse vedrørende forhold i forbindelse med det egentlige værkpersonale. Endvidere foreslås beregningen og anvisningen af lønninger til direktoratets tjenestemænd overført fra finansministeriets anvisningskontor til 1. kontor, således at 1. kontor fremtidig varetager alle funktioner i forbindelse med anstaltens og direktoratets personale.

Direktoratet mener ikke, at der findes de af sekretariatet angivne ulemper ved den nuværende ordning, og man kan ikke tiltræde forslaget om at henlægge alle spørgsmål vedrørende anstaltens og arresthusenes økonomivæsen til et udvidet kontor for fængelsvæsenets arbejdsdrift. Efter direktoratets opfattelse hører spørgsmålet om udøvelse af kontrol med anstaltens udgifter under økonomien naturligst hjemme i direktoratets 1. ekspeditionskontor, der gennem arbejdet med forberedelse af forslag til finanslov og tillægsbevillingslov samt iøvrigt ved ekspeditioner af almindelige bevillingsager har anledning til jævnligt at beskæftige sig med spørgsmålet og undersøge, om der er påfaldende afvigelser mellem de enkelte anstalter. Direktoratet mener heller ikke, at der opnås noget ved at henlægge sager angående godkendelse af licitationstilbud for forplejningsvarer under det udvidede kontor for arbejdsdriften. 1. ekspeditionskontor behandler nemlig i forvejen sager angående udfærdigelse af kostreglementer og sager angående fangers klager over kosten, ligesom sager, der rejses på grundlag af den iværksatte undersøgelse af anstaltens kostforplejning gennem samarbejde med statens praktisk-sundhedsmæssige undersøgelser, henhører under 1. kontor. Den fornødne varekundskab vil altid være forhånden hos hovedbogholderen eller en tjenestemand i kontoret for arbejdsdriften.

Direktoratet anser det endvidere for det mest hensigtsmæssige, at sager angående køb og salg af fast ejendom, sager angående nybyggeri og bygningsvedligeholdelse samt sager angående større inventaranskaffelser vedvarende behandles gennem 1. ekspeditionskontor, idet disse sagers ekspedition normalt forudsætter, at der skal tages stilling til spørgsmålet om opnåelse af særlige bevillinger. Det forekommer derfor direktoratet, at sådanne sagers henlæggelse til arbejdsdriftskontoret snarere ville give anledning til dobbeltbehandling. I så fald skulle sådanne sager forberedes og tilrettelægges i kontoret for arbejdsdriften, men alligevel overgå til 1. ekspeditionskontor fra det tidspunkt, da henvendelse til bevillingsmyndighederne skulle foretages.

Det må derimod erkendes, at en del af de opgaver af ikke-bogholderimæssig karakter, der hidtil har sorteret under hovedbogholderen, sagligt nærmere hører hjemme under kontoret for arbejdsdriften. Dette gælder således fællesindkøb af beklædningsgenstande og senge-rekvisitter til anstalterne og virksomheden som mellemlid mellem anstalterne og direktoratet for vareforsyning ved fordeling af rationeringsmærker. Når arbejdet er henlagt til hovedbogholderen skyldes det kun, at denne netop på det indkøbsmæssige område var i besiddelse af megen dygtighed, som det da var naturligt at udnytte.

Når normale forsyningsforhold indtræder, vil den centrale økonomivirksomhed atter blive indskrænket til et minimum, idet det synes rigtigst, at den lokale anstaltsledelse er ansvarlig for de almindelige økonomiindkøb.

Virksomheden som økonomiinspektør ved arrestvæsenet forudsætter et meget nært samarbejde i det daglige med fængselsinspektøren ved arrestvæsenet, som overfor direktøren er den ansvarlige, også med hensyn til arresthusenes økonomivirksomhed, en ordning, som direktoratet anser det for ønskeligt at opretholde. Principielt kunne den sagkyndige bistand for fængselsinspektøren på dette område dog lige så vel udføres af en tjenestemand i kontoret for arbejdsdriften, men hovedbogholderens virksomhed ved økonomivæsenet er ligesom hans virksomhed ved fællesindkøb til statsfængslerne begrundet i, at den nuværende indehaver af stillingen gennem sin tidligere virksomhed ved praktisk tjeneste på anstalterne havde særlige forudsætninger for at løse disse opgaver på en god og økonomisk måde. Ved nybesættelse af stillingen er det imidlertid muligt, at det ikke vil være praktisk at pålægge den kommende hovedbogholder denne virksomhed, der da naturligst må henlægges til en tjenestemand under kontoret for arbejdsdriften.

Direktoratet kan tiltræde forslaget om, at centralbogholderiet knyttes nærmere til 1. ekspeditionskontor, idet en sådan nærmere sammenknytning må anses for naturlig under hensyn til, at 1. ekspeditionskontor, som fremhævet i rapporten, ekspederer kasse- og anvisningsforretninger og har det endelige ansvar for udarbejdelsen af budgettet og aflæggelse af det samlede regnskab, ligesom udfærdigelsen af de principielle bestemmelser for bogholderiet sker gennem 1. kontor. En sådan nærmere tilknytning vil også blive nødvendig, såfremt forslaget om henlæggelse under direktoratet af lønningsberegning for tjenestemænd og månedslønnede ved anstalterne gennemføres.

Direktoratet kan endvidere tiltræde forslaget om, at arbejdsdriftskontorets medvirken ved antagelse af kontorpersonale til anstalterne ophører, således at disse sager fremtidig udelukkende ekspederes gennem 1. ekspeditionskontor. Den nuværende ordning har været begrundet i, at kontoret for arbejdsdriften har haft interesse i, at der sikredes tilgang af personale med tilstrækkelige kvalifikationer til senere advancement til de overordnede stillinger indenfor fængslernes arbejdsdriftskontorer.

Udvalget kan principielt slutte sig til sekretariatets forslag til ændret sagfordeling indenfor direktoratet. De af sekretariatet påpegede ulemper ved den nuværende administrative ordning vil efter udvalgets opfattelse i væsentlig grad kunne bringes til ophør ved at samle de økonomiske spørgsmål i et økonomikontor, til hvilket der også efter udvalgets opfattelse bør henlægges administrationen af fængselsvæsenets arbejdsdrift, hvis opgaver ifølge sagens natur i hvert fald på væsentlige områder må være af tilsvarende karakter som dem, administrationen af fængselsvæsenets økonomi i det hele frembyder.

De af direktoratet fremsatte indvendinger imod at samle økonomiske anliggender i et særligt kontor kan udvalget ikke tillægge afgørende vægt. Den omstændighed, at bevillingsspørgsmål, som også efter udvalgets opfattelse bør undergives en afsluttende behandling i sekretariatskontoret, for en væsentlig dels vedkommende i forvejen har været genstand for beregninger og overvejelser i økonomikontoret, kan efter udvalgets formening ikke anføres som et vægtigt argument imod den foreslåede sagfordeling. På tilsvarende måde er forholdene ordnet i en række, navnlig større styrelser, hvor alle bevillingsspørgsmål behandles i et særskilt kontor på grundlag af indstillinger fra ledere indenfor pågældende styrelses økonomiske forvaltning. Man opnår derved at drage nytte såvel af den tekniske sagkundskab som af den indsigt og adgang til sammenligninger, som rummes indenfor et sekretariats- og budgetkontor.

Men hensyn til hovedbogholderens stilling og ledelsen af arbejdsdriften samt de hermed forbundne spørgsmål henvises til udvalgets bemærkninger nedenfor.

Medens der for fængslernes vedkommende er gennemført en deling af de administrative opgaver mellem 1. kontor, 2. kontor og kontoret for arbejdsdriften, behandles de tilsvarende opgaver for arresthusenes vedkommende alle af arrestafdelingen. Ved den ovenfor foreslåede omlægning overføres opgaver vedrørende indkøb m. v. til arresthusene til kontoret for arbejdsdriften. Vedrørende de øvrige opgaver, herunder med hensyn til arresthusenes personale, fængernes behandling m. v., hviler administrationen på bestemmelser og regler af ganske tilsvarende art — i mange tilfælde de samme — som dem, der er gældende for fængslerne. Der er efter sekretariatets opfattelse ikke nogen afgørende organisationsmæssige grunde til, at sager vedrørende arresthusene behandles af en særlig afdeling. Det foreslås derfor overvejet, om arrestafdelingen ikke kan nedlægges som selvstændig afdeling, og sager vedrørende arresthusene fordeles mellem 1. og 2. kontor i overensstemmelse med den almindelige sagfordeling. Det er herved forudsat, at tilsynet med arresthusenes drift som hidtil i væsentlig grad baseres på inspektioner på stedet, således at disse tilsyn henlægges til en særlig embedsmand i direktoratet, der formentlig bør sortere direkte under direktøren. Den tilsynsførende bør normalt kun medvirke ved den almindelige sagsbehandling i det omfang, hvor kendskab til forholdene på stedet er af betydning for sagens afgørelse, men bør selvsagt derudover stå til rådighed for kontorerne som sagkyndig med hensyn til arresthusenes forhold, ligesom han bør underrettes om de af direktoratet trufne afgørelser vedrørende arresthusene og omvendt selv må underrette kontorerne om de afgørelser m. v., som er truffet ved besøg på stedet. Området for den tilsynsførendes kompetence i sidstnævnte henseende må fastlægges nærmere.

Overfor de her fremførte betragtninger har direktoratet ønsket at udtale følgende:

Efter statens overtagelse af det kommunale arrestvæsen i medfør af loven af 18. maj 1937 om politiets og arrestvæsenets ordning, hvorefter overbestyrelsen af samtlige landets arresthuse såvel med hensyn til varetagelse af det fængselsmæssige tilsyn som med hensyn til de praktiske administrative anliggender overgik til direktoratet, viste det sig efter de i de første år gjorde erfaringer nødvendigt, at der søgtes gennemført inspektioner ved arresthusene i betydeligt større omfang, end det med det forhåndenværende personale havde været muligt i årene umiddelbart efter overtagelsen.

Dette gav anledning til, at der med hjemmel på normeringsloven for finansåret 1943/44 oprettedes en stilling som fængselsinspektør til varetagelse af dette administrationsområde, jfr. herom finansministeriets skrivelse af 8. marts 1943 til folketingets lønningsudvalg, trykt som bilag 13 i den af folketingets lønningsudvalg den 9. marts 1943 afgivne betænkning. Samtidig bibeholdtes den stilling som vicefængselsinspektør i direktoratet for fængselsvæsenet, der var blevet normeret i 1938 ved arrestvæsenets overgang til staten. Da der således var tilvejebragt mulighed for, at man i centralstyrelsen kunne råde over et personale, der ikke alene havde et indgående kendskab til de lokale forhold og til personalet ved arresthusene, men som også var fortrolig med praktisk fængselstjeneste iøvrigt, herunder sikkerhedsforhold, og da den embedsmand, der udnævntes til inspektørstillingen, foruden uddannelse i praktisk fængselstjeneste tillige havde uddannelse indenfor centraladministrationen, fandt man, at det ville være den mest enkle og praktiske måde med hensyn til administrationen af arrestvæsenet at pålægge ham ansvaret for ekspeditionen af alle sådanne sager vedrørende arresthusenes drift, som forudsatte kendskab til de særlige forhold, der gør sig gældende indenfor arrestvæsenets organisation. De hidtil gjorde erfaringer taler derfor til gunst for bevarelsen af en selvstændig arrestafdeling både med hensyn til opnåelsen af den hurtigste og enkleste ekspedition af de

konkrete sager, der rejses, og med hensyn til fortsættelsen af de reformbestræbelser, som statens overtagelse af arrestvæsenet i 1938 har været efterfulgt af; det må imidlertid erkendes, at det ved nybesættelse af stillingen muligvis vil være forbundet med vanskeligheder at få denne besat med en embedsmand med ganske den tilsvarende uddannelse, og man erkender ligeledes, at opretholdelsen af en kontororganisation som den nuværende under arrestafdelingen i hvert fald periodevis kan være forbundet med en vis »tomgang«, således at en sammenlægning med et af de øvrige kontorer kan frembyde mulighed for personalebesparelse. Direktoratet mener derfor at kunne tiltræde, at der ikke opretholdes en særskilt kontororganisation til ekspedition af sager vedrørende arresthusene, men så længe den nuværende indehaver af stillingen varetager denne, må man finde det mest enkelt og praktisk, at han vedblivende har ansvaret for ekspeditionen af sagerne.

Der har som ovenfor anført siden 1943 været normeret en fast stilling som vicefængselsinspektør i arrestafdelingen som nærmeste medarbejder og stedfortræder for fængselsinspektøren, der leder arrestafdelingen. Vicefængselsinspektøren deltager ligeledes i inspektioner af arresthusene. Direktoratet er enig i, at denne stilling ved nedlæggelsen af arrestafdelingen som en selvstændig kontorafdeling formentlig vil kunne nedlægges. Der er endvidere til arrestafdelingen normeret en stilling som kontorfuldmægtig i lønningsklassen 3420—4680 kr. Den pågældende, der gennem sin uddannelse er nøje inde i de særlige forhold ved arresthusene, anvendes til særligt arbejde i forbindelse med kontrollen med, at pladserne i arresthusene udnyttes jævnt, og at der ikke i arresthusene anvendes løst antagne medhjælpere i større omfang end begrundet. Desuden anvendes han ved forskellige beregningsarbejder vedrørende arresthusene, herunder de særlige vederlag, som arrestforvarerne oppebærer for kvindelig medhjælp, og til udførelse af sekretærarbejde i en række sager, hvorigennem hans kendskab til personaleforhold og bygningsforhold ved arresthusene naturligt udnyttes, samt til førelse af forskellige særlige kartoteker, nødvendiggjort af den direkte administration af arrestvæsenet. Direktoratet vil anse det for nødvendigt, at stillingen opretholdes også efter en sammenlægning af arrestafdelingen med 1. ekspeditionskontor. Det vil ikke være hensigtsmæssigt at henlægge den virksomhed, som kontorfuldmægtigen udfører, til en sekretær, og det vil være af afgørende betydning for den virksomhed, som den tilsynsførende ved arrestvæsenet skal udføre, at han til sin støtte har en kontorfuldmægtig, til hvem ekspeditionen af en række konkrete sager kan overlades. Det bemærkes herved, at mange af de spørgsmål, som henhører under arrestvæsenet, er lidet egnede til at gøres til genstand for sagsbehandling i sædvanlige ministerielle former. Ved sammenlægningen vil der derimod formentlig kunne spares en stilling som kontorist og den nuværende stilling som halvdayssekretær. Den med sammenlægningen forbundne besparelse vil herefter omfatte 3 personer.

Udvalget kan tiltræde sekretariatets forslag, hvorefter arrestafdelingen nedlægges som selvstændig afdeling, men således at den fængselsinspektør, der hidtil har ledet denne afdeling, fortsat varetager tilsynet med arresthusene direkte sorterende under direktøren, ligesom udvalget kan tiltræde de af sekretariatet foreslåede ændringer i personaleforholdene, hvilke forslag direktoratet også i det væsentlige har accepteret.

Med hensyn til den i 1946 foretagne udskillelse af sagerne vedrørende fangebehandling m. v. til et særligt kontor har sekretariatet bemærket, at opdelingen af direktoratets sager mellem på den ene side sager af sekretariatsmæssig og personalemæssig art og på den anden side sager vedrørende fangebehandlingen i almindelighed og de enkelte fangers forhold under afsoningen og ved prøveløsladelse og benådning forekommer at være en klar funktionel afgrænsning af de to hovedområder indenfor centralforvaltningen af fængslerne og utvivlsomt har været af væsentlig betydning for tilrettelæggelsen og afviklingen af direktoratets stærkt

forøgede arbejde i årene efter krigen. Så længe fangetallet og dermed også antallet af funktionærer på anstalterne ligger væsentligt over antallet før krigen, anser man det for rimeligt, at de to sagområder administreres af hvert sit kontor. Hvorvidt et særligt kontor for fangebehandlingssagerne også bør opretholdes, hvis fangetallet går ned til samme niveau som før krigen, må efter sekretariatets opfattelse bl. a. afhænge af den udvikling i retning af forbedelse og overgang til mere moderne former for fangebehandling, som kan forventes at ville finde sted i de kommende år, og som formentlig vil medføre nye opgaver for centralstyrelsen. Sekretariatet har ikke ment at burde afgive nogen indstilling med hensyn til spørgsmålet om de 2 kontors opretholdelse på længere sigt, men har indskrænket sig til at påpege, at der på grund af forskellen i kontorernes opgaver næppe ved en sammenlægning af kontorerne vil opnås fordele i organisationsmæssig henseende, og at man i tilfælde af en sammenlægning i eet kontor må anse det for mest hensigtsmæssigt at bevare den nuværende opdeling af sagerne, således at kontoret opdeles i 2 afdelinger med hver sit sagområde.

Med hensyn til muligheden for efter en yderligere nedgang i fangetallet at sammenlægge direktoratets 1. og 2. ekspeditionskontor mener direktoratet ud fra de hidtil indvundne erfaringer at burde udtale sig afgjort imod et sådant forslag, der — som påvist af sekretariatet — næppe vil være forbundet med fordele i organisationsmæssig henseende.

Udvalget er af den opfattelse, at der i hvert fald ikke for tiden er grundlag for en sammenlægning af de 2 kontorer. Dersom der sker en væsentlig reduktion af direktoratets administrative arbejde, bør dette spørgsmål dog optages til fornyet overvejelse.

3. Opbygningen af direktoratets ledelse m. v.

Efter at en af direktoratets kontorchefer i 1945 var blevet konstitueret som vicedirektør, har forretningerne vedrørende direktoratets ledelse været delt mellem direktøren og vicedirektøren. I overensstemmelse med forudsætningerne ved stillingens oprettelse har vicedirektøren fungeret som stedfortræder ved direktørens rejser, ligesom han til aflastning af direktøren selv har foretaget rejser til anstalterne, bl. a. til afholdelse af fremstillinger af de fanger, der i henhold til anordningsbestemmelserne har begæret sig fremstillet for direktøren. Iøvrigt har vicedirektøren navnlig varetaget behandlingen af sager vedrørende budgettet, spørgsmål i forbindelse med oprettelse og nedlæggelse af lejre, fængselsafdelinger m. v., spørgsmål vedrørende fangers fordeling, klagesager vedrørende fangebehandlingen, uniformsspørgsmål og spørgsmål vedrørende fængselsvæsenets transportmateriel. Nogen klar opdeling af de sager, hvori henholdsvis direktøren og vicedirektøren træffer afgørelse, synes dog ikke at foreligge, og det synes at være ret almindeligt, at sager, der har været behandlet af vicedirektøren, forelægges direktøren til endelig resolution. Det er sekretariatets indtryk, at de forhold, der har begrundet stillingens oprettelse, i den senere tid, hvor fangetallet har været stærkt nedadgående, hvor etablering af nye lejre ikke længere finder sted, og hvor en række påtrængende arbejder i forbindelse med revision af den almindelige fængselsanordning m. v. er afsluttet, ikke længere fuldt ud er til stede, og man finder ikke, at organisatoriske grunde taler afgørende for, at der under mere stabile forhold for driften af fængselsvæsenet etableres et mellemled mellem direktøren og lederne af direktoratets enkelte afdelinger, af hvilke både arbejdsdriftens kontor og centralbogholderiet varetager arbejdsområder, der kun i begrænset omfang kræver administrativ medvirken fra ledelsens side.

Direktoratet er enig i, at der ikke under mere normale forhold er grundlag for at opretholde en stilling som vicefængselsdirektør ved siden af 2 ekspeditionskontorer. Man mener dog, at afviklingen af forskellige af de midlertidige straffelejre og fængselsafdelinger og til-

stedeværelsen af det endnu i forhold til normale forhold meget store fangeantal kan begrunde, at stillingen opretholdes under den nuværende form indtil den 1. april 1950.

Udvalget kan tiltræde foranstående betragtninger og vil derfor mene, at den særlige stilling som vicedirektør kan nedlægges ved ledighed, dog senest pr. 1. april 1950.

Spørgsmålet om en ændring af arbejdsdriftens ledelse har uafhængigt af sekretariatets undersøgelser været optaget til overvejelse af direktoratet i anledning af den forestående ledighed i embedet som chef for fængselsvæsenets arbejdsdrift. I en til udvalget angående fængselsvæsenets forhold afgiven indstilling har direktoratet redegjort nærmere for udviklingen af arbejdsdriftens ledelse siden oprettelsen af det særlige arbejdsdriftskontor i 1914. Indstillingen konkluderer i et forslag om, at stillingen som chef for arbejdsdriften nedlægges og erstattes med en honorarlønnet stilling som kommitteret for fængselsvæsenets arbejdsdrift, ved hvis besættelse der først og fremmest lægges vægt på, at den pågældende har uddannelse og erfaring indenfor forretningsmæssig eller industriel virksomhed. Foruden stillingen som kommitteret foreslås den indtil 1946 bestående stilling som kontorchef ved kontoret for arbejdsdriften genoprettet, idet den nuværende stilling som ekspeditionssekretær omdannes til en stilling som fuldmægtig.

Til forslaget om at stille arbejdsdriften under ledelse af en honorarlønnet kommitteret med en overvejende forretningsmæssig eller industriel uddannelse har sekretariatet bemærket følgende:

Under hensyn til kontorets opgaver kan der være tale om at lægge hovedvægten enten på en teknisk, en forretningsmæssig eller en administrativ-fængselsmæssig uddannelse.

Krav om en overvejende teknisk uddannelse kan begrundes med henvisning til den efterhånden ret omfattende produktion af mere industriel karakter indenfor smederi, blikkenslageri, trykkeri, væveri og snedkeri. Den omstændighed, at værkstedsproduktionen er spredt over en lang række forskellige fag og udøves under vidt forskellige tekniske betingelser taler dog snarere for, at der til kontoret knyttes en mere differentieret teknisk sagkundskab gennem anvendelse af tekniske konsulenter indenfor de forskellige fagområder. Under en sådan ordning bliver kravet om teknisk sagkundskab hos lederen af mere underordnet betydning.

Uddannelse og erfaring indenfor forretningsmæssig virksomhed vil være af betydning ved varetagelsen af kontorets salgsmæssige opgaver, ved fastlæggelsen af priserne for arbejdsdriftens produkter og ved afslutningen af aftaler om indkøb af råvarer m. v. Det må dog ved vurderingen af disse opgaver tages i betragtning, at arbejdsdriftens produktion for hovedpartens vedkommende er baseret på afsætning til andre statsinstitutioner, hvor der kun i mindre grad bliver tale om et salgsmæssigt arbejde, samt at arbejdsdriftens priser som hovedprincip fastsættes på basis af det frie markeds priser, således at der kun i begrænset omfang bliver tale om udøvelsen af et friere forretningsmæssigt skøn ved prisfastsættelsen. Det synes i det hele ikke at være opgaven at søge arbejdsdriften ledet over i et væsentlig mere merkantilt plan, men snarere at søge tilvejebragt et fastere og mere intimt samarbejde med de store statsinstitutioner, der aftager produkterne. For fængselsvæsenet vil et sådant samarbejde, der eventuelt bør baseres på pligt for de pågældende institutioner til at aftage visse varer fra arbejdsdriften, betyde større mulighed for standardisering af produktionen, en jævnere og en mere effektiv udnyttelse af værkstedernes kapacitet og i det hele en formindskelse af arbejdet i det centrale arbejdsdriftskontor som følge af muligheden for en forhåndsplanlæggelse af de enkelte værksteders produktion og bortfaldet af en række småordrer. De aftagende institutioner vil indenfor rammerne af et sådant fastere samarbejde kunne give impulser til iværksættelse af nye produktioner, oprettelse af nye værksteder eller udvidelse af bestående. Ved en ordning af denne karakter, hvor samarbejdet f. eks. gennemføres med repræsentanter for hovedafta-

gerne indenfor staten, eventuelt i et udvalg, vil den forretningsmæssige sagkundskab hos disse komme arbejdsdriften til gode og til en vis grad kunne træde i stedet for tilsvarende sagkundskab hos kontorets leder.

Betydningen af en administrativ-fængselsmæssig uddannelse vil efter de foran fremsatte bemærkninger fremtræde med en væsentlig vægt. Både for de tekniske og forretningsmæssige funktioners vedkommende vil det i første række blive lederens opgave at koordinere den sagkundskab, kontoret råder over, og med dennes medvirken at gennemføre den fornødne kontrol med, at værkstederne drives på rationel og økonomisk måde. Varetagelsen af denne opgave vil forudsætte, at lederen har et klart blik for de betydelige økonomiske interesser, der knytter sig til driften, herunder betydningen af udfra økonomiske synspunkter at afveje de forskellige produktionsgrene imod hinanden, at søge gennemført besparelser indenfor driften af de enkelte værksteder, at opnå de billigst mulige priser ved indkøb af råstoffer m. v. Men den omstændighed, at kontorets virksomhed i høj grad vil blive af koordinerende art, vil stille krav om, at lederen også har betydelige administrative evner. Nøje kendskab til fængselsmæssige forhold er nødvendig for varetagelsen af de fangepædagogiske hensyn, som er stærkt fremhævet i direktoratets indstilling. Endelig taler også det af sekretariatet stillede forslag om sammenlægning under arbejdsdriftskontoret af den væsentligste del af centralstyrelsens økonomiske forvaltning for, at lederen bør være fuldt fortrolig med de forhold, hvorunder den praktiske administration på fængslerne finder sted.

Ud fra disse synspunkter med hensyn til kontorets opgaver og lederens kvalifikationer er sekretariatet for sit vedkommende tilbøjeligt til at mene, at stillingen som kontorets leder bør være en tjenestemandsstilling og ikke en honorarlønnet stilling som kommitteret. Kontorets opgaver indgår som et så vigtigt led i den daglige administration af fængselsvæsenet, at det synes principielt uheldigt, at lederen ikke som tjenestemand knyttes fast til etaten. Da der ved stillingens besættelse vel må lægges vægt på evner til varetagelse af forretningsmæssige og økonomiske synspunkter, men samtidig tillige på et administrativ-fængselsmæssigt indseende, vil også uddannelsesmæssige hensyn tale for, at stillingen oprettes som en tjenestemandsstilling, der normalt kan påregnes besat med personer, der har modtaget deres uddannelse indenfor etaten. Kun såfremt der ikke skønnes at være mulighed for besættelse af stillingen med en fængselsuddannet person — og da kun som en overgangsmæssig ordning — synes det rigtigt at søge stillingen besat udefra, eventuelt på honorarmæssig basis.

Om kontorets normering iøvrigt har sekretariatet bemærket, at en organisation efter almindeligt ministerielt mønster med souschef, fuldmægtig o. s. v. synes mindre hensigtsmæssig, da kontorets opgaver ikke i nævneværdig grad omfatter sagsbehandling, men først og fremmest dispositioner af rent praktisk karakter samt udøvelsen af tilsyn og kontrol.

Der må imidlertid tages hensyn til, at der for tiden er normeret en ekspeditionssekretær ved arbejdsdriftskontoret og en hovedbogholder, til hvilken sidste stilling er henlagt hvervet som økonomiinspektør for arrestvæsenet.

Uden at tage stilling til spørgsmålet om en eventuel opnormering af ekspeditionssekretæren til kontorchef foreslår sekretariatet, at der til denne som hidtil henlægges de mere principielle og generelle spørgsmål vedrørende arbejdsdriften samt endvidere tillige forretningerne vedrørende en nærmere afgrænset gruppe af værkstederne. .

De forretninger, der hidtil har været varetaget af hovedbogholderen, vil efter forslaget om sammenlægning af hele den økonomiske administration under arbejdsdriftskontoret for den væsentligste del overgå til dette kontor. Stillingen som hovedbogholder og økonomiinspektør for arrestvæsenet er derfor af sekretariatet foreslået omdannet til en stilling som økonomiinspektør under arbejdsdriftskontoret, der i hvert fald for den nuværende indehaver forudsæt-

tes normeret som hidtil i lønningsklassen 5400 kr.—7200 kr., svarende til stillingerne som fængselsforvalter ved anstalterne. Til stillingen tænkes henført — som hidtil — en række indkøb til arresthusene, visse samlede indkøb til fængslerne af forplejningsvarer og beklædning samt andre fællesanliggender vedrørende anstaltens forplejningsudgifter. Endvidere foreslås indkøb af råvarer til arbejdsdriften henført til økonomiinspektøren efter nærmere fastlagte retningslinier. Endelig foreslås til økonomiinspektøren henlagt den almindelige kontrol med anstaltens forplejningsudgifter. Det er af sekretariatet forudsat, at økonomiinspektøren sorterer direkte under kontorets leder.

På finansloven for 1946—47 tilvejebragtes hjemmel for oprettelse af en stilling som konstitueret fuldmægtig under arbejdsdriftskontoret. Den pågældende, der er uddannet indenfor jernbranchen, varetager navnlig sager vedrørende smederi, blikkenslageri, snedkeri, maskinanskaffelser, gennemgang af kalkulationer samt tilsynet med fængselsvæsenets vognpark. Det er sekretariatets indtryk, at det til stillingen henlagte arbejdsområde også varigt berettiger til opretholdelse af stillingen.

Som følge af hovedbogholderstillingens nedlæggelse og i forbindelse med forslaget om at knytte bogholderiet til 1. kontor foreslås den nuværende stilling som konstitueret bogholder omdannet til en fast stilling som bogholder i fængselsdirektoratet i lønningsklasse 5040 kr.—5760 kr. svarende til stillingerne som fængselsbogholder.

Forslaget om nedlæggelse af arrestafdelingen medfører, at stillingen som leder af arrestafdelingen omdannes til en stilling som tilsynsførende for arrestvæsenet. Stillingens normering foreslås opretholdt som en fængselsinspektørstilling i lønningsklasse 8700 kr.—9300 kr.

Grundlaget for den nuværende stilling som vicefængselsinspektør under arrestafdelingen vil efter sekretariatets opfattelse i det væsentlige bortfalde, når arrestafdelingens sager henlægges til de øvrige kontorer, og det foreslås derfor, at stillingen nedlægges.

Direktoratet bemærker, at dets forslag om, at stillingen som chef for arbejdsdriften nedlægges og erstattes med en honorarlønnet stilling som kommitteret for fængselsvæsenets arbejdsdrift, ved hvis besættelse man søger at sikre sig bistand af en mand med videregående forretningsmæssig og eventuelt industriel uddannelse og erfaring, er begrundet i ønsket om, at der søges gennemført en modernisering indenfor arbejdsdriften, dels med henblik på at opnå bedre økonomiske resultater, dels med henblik på ud fra fangebehandlingsmæssige synspunkter at tilvejebringe større muligheder for gennem det arbejde, der tilbydes fangerne, at bidrage til disses resocialisering. Man har ment, at der var større sandsynlighed for, at en ude fra kommende mand med de tilstrækkelige kvalifikationer var i stand til at fremkomme med nye synspunkter og nyt initiativ på dette for fængselsvæsenet som helhed såre betydningsfulde område. Direktoratet har endvidere ment, at en vis vekselvirkning på denne post, der fra 1913—1925 var besat med en kommitteret med forretningsmæssig uddannelse og position, og som nu igennem en årrække har været besat med en embedsmand, ville være gavnlige. Direktoratet skal imidlertid ikke principielt tage afstand fra tanken om, at stillingen som arbejdsdriftens leder bør være en tjenestemandstilling. Da spørgsmålet om en nybesættelse af den pågældende stilling normalt kun bliver aktuelt med en årrækkes mellemrum, mener man imidlertid, at personsørgsmålet snarere end mere generelle synspunkter må blive bestemmende ved hver enkelt nybesættelse.

Direktoratet mener imidlertid ikke at kunne tiltræde forslaget om, at stillingen som hovedbogholder nedlægges, og at der samtidig oprettes en stilling som økonomiinspektør under arbejdsdriften, beregnet for den nuværende hovedbogholder.

Til begrundelse for dette standpunkt skal direktoratet anføre følgende:

Sekretariatets forslag forudsætter, at den nuværende stilling som leder af centralbogholderiet nednormeres fra en stilling som hovedbogholder (5400 kr.—7200 kr.) til en stilling som fængselsbogholder (5040 kr.—5760 kr.).

Direktoratet må imidlertid anse det for at være af megen betydning, at lederen af centralbogholderiet vedvarende er normeret som hovedbogholder. Indehaveren af den pågældende stilling skal være direktoratets ekspert i alle spørgsmål vedrørende tilrettelæggelse af anstaltens bogholderier. Han skal kunne give de øvrige fængselsbogholdere vejledning og anvisninger, og han skal være i stand til at gennemføre ensartethed ved tilrettelæggelsen af arbejdet indenfor de forskellige anstalters bogholderier. Han skal ved tilsynsrejser til anstalterne udøve kontrol med bogholderierne, og hvervet som kasseinspektør vil normalt indgå som et led i hans virksomhed. I tilfælde af uregelmæssighed eller uorden i regnskabsførelsen på en anstalt vil det i almindelighed være ham, der får pålagt opgaven at gennemgå forholdene på stedet og foretage en nøje undersøgelse. Hvis man nednormerer stillingen til en stilling som fængselsbogholder, må det befrygtes, at han ikke kommer til at stå med den fornødne autoritet overfor de enkelte fængselsbogholdere, og ved ledighed i stillingen vil det være forbundet med vanskelighed at få de dygtigste blandt fængselsbogholderne til at søge stillingen, da disse vil foretrække enten at forblive i deres stilling som fængselsbogholder, en stilling, der normalt er forbundet med tjenestebolig, hvad stillingen i centralbogholderiet ikke er, eller søge advancement til de bedrelønnede stillinger som fængselsforvaltere. Dette må direktoratet anse for at være en uheldig ordning, idet stillingen som bogholder i direktoratet bør placeres således, at den normalt er slutstilling for dens indehaver.

Selv om imidlertid en stilling som hovedbogholder kunne bevares til ledelsen af centralbogholderiet, må det efter direktoratets formening være tvivlsomt, om der i det lange løb vil være tilstrækkeligt grundlag for opretholdelse af en stilling som økonomiinspektør under arbejdsdriften. Som tidligere nævnt ønsker man principielt at lægge ansvaret for den økonomiske forvaltning på de enkelte anstaltsledere. Kun på det forholdsvis snævre område, hvor fællesindkøb f. eks. af visse forplejningsvarer har vist sig at være forbundet med økonomisk fordel, vil man opretholde en centralisation af indkøb. Det hermed forbundne arbejde er imidlertid ikke af noget større omfang. Fællesindkøbene af inventargenstande og sengerekvitter til de større anstalter under fængselsvæsenet er væsentlig et konjunkturpræget fænomen, der står i forbindelse med den udprægede varemangel, der har kendetegnet krigsårene og efterkrigstiden, og hvis omfang for en væsentlig del skyldes etableringen af en række mere eller mindre midlertidige lejre og fængselsafdelinger. Under normale forhold med tilstedeværelse af rigelige varemængder vil der næppe være anledning til at opretholde sådanne fællesindkøb i større omfang. Det er endelig et spørgsmål, om det vil være forbundet med nogen større fordel at samle størstedelen af indkøbene til arbejdsdriften under en økonomiinspektør. Som også påpeget af sekretariatet vil det i hvert fald for en række råvarers vedkommende antagelig være det mest hensigtsmæssige, at de indkøbsmæssige spørgsmål behandles af den, der iøvrigt varetager forretningerne vedrørende det pågældende produktionsområde.

Hvad endelig angår virksomheden som økonomiinspektør ved arresthusene henvises til de tidligere derom fremsatte bemærkninger.

Hvad angår normeringen i kontoret for arbejdsdriften, når der tages hensyn til de bestående personaleforhold, må direktoratet fastholde sit forslag om, at der oprettes en stilling som souschef. Man skal herved henviser til det herom tidligere stillede forslag, til de af sekretariatet fremhævede hensyn og til den omstændighed, at direktoratets forslag ikke medfører forøgelse af antallet af højere lønnede stillinger i arbejdsdriften, hvorfor ansvaret i højere grad koncentrerer hos souschefen. Direktoratet har derimod intet at erindre imod, at der træffes bestemmelse om, at stillingen som kontorchef ikke kan nvsættes ved ledighed.

Direktoratet er enig i forslaget om, at den stilling som konstitueret fuldmægtig under arbejdsdriften, der oprettedes med hjemmel på finansloven for finansåret 1946—47, normeres som en fast stilling som fuldmægtig.

Såfremt direktoratets forslag om at bibeholde stillingen som hovedbogholder følges, bortfalder spørgsmålet om at normere den nuværende stilling som kst. bogholder i centralbogholderiet som en fast stilling som fængselsbogholder. Når den af sekretariatet foreslåede forenkling af fængselsvæsenets bogholderier er gennemført, mener direktoratet endvidere, at stillingen som kst. bogholder kan nedlægges.

Udvalget ønsker at fremsætte følgende udtalelse:

Udvalget har tidligere udtalt, at man kan give sin tilslutning **til**, at behandlingen af de økonomiske anliggender samles i et økonomikontor, hvis leder også er chef for fængselsvæsenets arbejdsdrift. Det har indenfor udvalget været drøftet, hvilke kvalifikationer indehaveren af denne stilling skal være i besiddelse af, og der er enighed om, at man først og fremmest må kræve, at han skal besidde administrativ og økonomisk indsigt. For så vidt der til denne stærkt krævende stilling findes et egnet emne blandt fængselsvæsenets tjenestemænd, vil det være naturligt at vælge ham blandt disse. Man vil derved bl. a. opnå, at arbejdsdriftens leder har et nøje kendskab til de penitentiære synspunkter, som er bestemmende for fængselsvæsenets specielle arbejde, hvilket må anses for at være af afgørende betydning for hele arbejdsdriftens virksomhed, hvor man vel må søge opnået gunstige økonomiske resultater, men hvor hovedvægten dog må lægges på, at arbejdet i værkstederne tilrettelægges i overensstemmelse med de for fangernes oplæring og behandling af fængselsvæsenets ledelse fastlagte retningslinier. Udvalget skal i denne forbindelse henvise til den som underbilag 2 optrykte henvendelse fra foreningen af fængselsinspektører i Danmark, hvori der fremsættes synspunkter, der principielt svarer til dem, der foran er gjort gældende af udvalget. Udvalget anser det ikke for ubetinget nødvendigt, at arbejdsdriftens leder har en særlig teknisk viden eller speciel indsigt i salgsvirksomhed og dermed samhørende spørgsmål, idet man går ud fra, at der til hans rådighed stilles medarbejdere med den på de nævnte områder nødvendige sagkundskab. I nogen grad vil man formentlig indenfor en så stor etat som fængselsvæsenet kunne finde tjenestemænd, der på specielle områder har de nødvendige forudsætninger for at kunne yde den nødvendige vejledning. I den udstrækning, dette ikke er tilfældet, må der være en passende adgang til at søge bistand hos specielt sagkyndige udenfor fængselsvæsenet. Der har indenfor udvalget været rejst spørgsmål om at engagere som faste medarbejdere dels en driftstekniker, der foruden at føre overtilsyn med værkstedernes maskinelle anlæg etc. skulle repræsentere den for arbejdsdriften nødvendige sagkundskab ved forhandlinger med leverandører samt koordinere de tekniske konsulents virksomhed, dels en leder af arbejdsdriftens salgsvirksomhed. Det er i denne forbindelse bl. a. fremhævet, at selv om arbejdsdriftens kunder i det væsentlige er statsinstitutioner, vil det dog være af betydning, at der etableres en nærmere kontakt mellem arbejdsdriften og aftagerne af dens produkter, og at dette bedst kan gøres ved, at denne opgave overdrages en enkelt, dertil særlig egnet mand. Udvalget stiller dog ikke noget direkte forslag om en sådan ordning. Dels anses det ikke for usandsynligt, at den nødvendige kontakt mellem arbejdsdriften og dens kunder kan tilvejebringes gennem direkte forhandling mellem repræsentanter for de to parter, eventuelt ved nedsættelsen af et særligt udvalg eller nævn som foreslået af sekretariatet foran, dels anser man det for tvivlsomt, om arbejdet med løsningen af den nævnte opgave er tilstrækkeligt til at optage en medarbejders fulde tid. Og med hensyn til den tekniske vejledning vil nødvendigheden af at søge bistand udenfor kredsen af fængselsvæsenets tjenestemænd være afhængig af, i hvilken udstræk-

ning eksperter herfra kan stilles til rådighed. Endelig vil også lederens egen uddannelse og specialviden være afgørende for karakteren og omfanget af den bistand, som er påkrævet

Udvalget må for sit vedkommende anse det for rigtigt, at der under økonomikontorets (arbejdsdriftens) leder placeres en souschef (kontorchef eller ekspeditionssekretær) der kan remplacere chefen og iøvrigt aflaste ham i hans daglige arbejde. — Hvorvidt der også bør knyttes en økonomiinspektør til omhandlede kontor, skal udvalget ikke tage bestemt stilling til. Det må i nogen grad afhænge af personvalget ved besættelsen af de to ledende stillinger. Udvalget må dog anse det for tvivlsomt, om der i hvert fald på længere sigt er arbejdsmæssig begrundelse for placering af en sådan stilling. I denne forbindelse skal man henvise til fængselsdirektoratets udtalelse om, at man agter at overføre til de enkelte anstalters ledelse forvaltningen af så mange økonomiske opgaver som muligt, et synspunkt som udvalget helt kan give sin tilslutning.

Med hensyn til den lønningsmæssige placering af stillingen som leder af det centrale bogholderi, må man principielt slutte sig til sekretariatets indstilling om, at stillingen ligesom de øvrige fængselsbogholdere placeres i lønningsklassen 5040—5760 kr.

Da det imidlertid vil være naturligt til stillingen som leder af centralbogholderiet at vælge en fængselsbogholder, og da man næppe kan påregne, at tjenestemænd med samme aflønning og med de til indehavelse af tjenestebolig knyttede fordele vil søge ind som bogholder i direktoratet, kan udvalget anbefale, at der til den nævnte stilling knyttes et passende bestillingstillæg, så meget mere som det må være magtpåliggende, at man til ledelsen af centralbogholderiet kan overflytte en særlig vel kvalificeret fængselsbogholder.

B. 1. ekspeditionskontor.

Kontorets sagområde omfatter som tidligere nævnt sager vedrørende fængselsvæsenets personale, anstaltens bygningsvæsen, sager af sekretariatsmæssig karakter samt forskellige sager vedrørende anstaltens økonomivæsen. Gennem kontoret er i 1947 ekspederet ca. 12.000 indgåede og ca. 30.000 udgåede skrivelser, fordelt på ca. 3000 sager, hvoraf hovedparten har været personalesager.

Personalet i 1. kontor bestod pr. 1. april 1948 af 1 kontorchef, 1 ekspeditionssekretær, 1 fuldmægtig, 1 heldagssekretær, 2 halvdagssekretærer, 2 kontorfuldmægtige, hvoraf 1 er fastansat, 1 kontorassistent og 5 kontorister, hvoraf 1 er fastansat, 3 regulativlønnede og 1 time-lønnet, ialt 14 personer. Pr. 1. februar 1949 er personalet nedbragt til 11 personer.

Den foretagne undersøgelse af kontorets arbejde har dels omfattet de kontormæssige funktioner, dels de almindelige principper for sagbehandlingen, dels endelig en række spørgsmål i forbindelse med de enkelte sagområder.

1. De kontormæssige funktioner.

Journaliseringen i såvel 1. som 2. ekspeditionskontor finder sted efter det i ministerierne almindelig anvendte system med indførelse i faste brevjournals, i tilslutning til hvilke der føres et journalregister.

Efter forhandling med direktoratet har sekretariatet stillet forslag om indførelse af et registreringssystem efter decimalklasseprincippet, opbygget således, at det kan anvendes af samtlige direktoratets kontorer og af anstalterne. Der vil herved kunne ske en væsentlig begrænsning af såvel direktoratets som anstaltens journaliseringsarbejde.

Forslaget går ud på følgende omlægning af systemet indenfor 1. kontor:

- a) Der overgås til registrering efter decimalklassesystemet for alle sager med undtagelse af personalesager vedrørende enkelte funktionærer. For de emnegrupper, hvor hovedparten af sagerne vedrører anstaltens forhold (bygninger, inventar, biler, regnskab, budget m. v.) foretages underinddeling i sager for hver anstalt, for andre emnegrupper med et større antal sager en kronologisk underinddeling. Post vedrørende nye eller tidligere startede sager indenfor andre emnegrupper indføres i en løsbladsjournal på kortet for vedkommende sagsgruppe.

Sager vedrørende de enkelte funktionærer registreres under en samlet sag for hver funktionær. Der tildeles de enkelte funktionærer et personalenummer, der benyttes ved registreringen. Journalisering af korrespondancen i disse sager foreslås undladt.

- b) Til kontrol med sagernes ekspedition oprettes for samtlige decimalgrupper kontrolkort. Ved postens fordeling fremtages kontrolkortet, påføres skrivelsens dato samt den sekretær, den er fordelt til, og flyttes over i en kasse for sager under ekspedition. Når sagen vender tilbage efter endt ekspedition, slettes skrivelsen og kortet flyttes tilbage på plads. Tilsvarende kontrolkort oprettes for de enkelte personsager efterhånden som disse fremkommer til ekspedition. Lister over uekspederede sager i sekretærorden udarbejdes med mellemrum, idet markeringen på kortets overkant benyttes.
- c) Den udgående post stemples som hidtil med fortløbende numre og forsynes med sagens gruppe- og eventuelle undernummer. For de sagsgrupper, der omfattes af journaliseringen, indføres dato og brevnummer på journalkortet, medens den øvrige del af posten ikke journaliseres. Af hensyn til en del af korrespondancens mere principielle karakter opretholdes brevkopibogen, idet det dog bør overvejes at erstatte indbindingen af kopibøgerne med mikrofotografering.
- d) Sagerne opbevares i gruppenummerorden. Hvor gruppenummerne er opdelt efter anstalter, opbevares hver anstalts sager for sig i gruppenummerorden, idet der oprettes faste charteques for hvert gruppenummer og anstaltsgruppenummer.
- e) Der oprettes et visdomskartotek på løsblade, ordnet i gruppenummerorden efter decimalklasseinddelingen, og på hvert blad anføres de afgørelser, der skønnes af principiel betydning, med angivelse af sagens eventuelle undernummer og til nærmere karakteristik af afgørelsen, dato og brevnummer eller lignende samt eventuel kort ekstrakt af afgørelsens indhold.
- f) Cirkulærer, skrivelser m. v. af almindelig karakter foreslås fremtidig opbevaret i særlige cirkulæringbind, ordnet efter decimalklassesystemet. Ringbindsystemet gennemføres for alle direktoratets afdelinger og anstaltens kontorer eventuelt tillige arresthusene, således at materiale, der skønnes at burde optages i ringbindet, af direktoratet udsendes i så mange eksemplarer, som der forefindes ringbind, med samtidig angivelse af, hvilke tidligere bestemmelser der ved den nye bestemmelse må betragtes som ophævet. Tilstedeværelsen af en altid å jourført bestemmelsessamling indenfor samtlige fængselsvæsenets afdelinger overflødiggjør det årlige optryk af hele dette materiale og skaber samtidig et betydeligt bedre overblik over de til enhver tid gældende bestemmelser end de trykte hæfter.

Direktoratet kan tiltræde, at journalsystemet efter nærmere forhandling med sekretariatet angående den praktiske gennemførelse omlægges efter decimalklassesystemet.

Udvalget kan for sit vedkommende anbefale, at den af sekretariatet foreslåede omlægning af journalsystemet gennemføres.

2. De almindelige principper for sagsbehandlingen.

Sagerne fordeles i øjeblikket mellem sekretærerne efter ret tilfældige principper, dog således at visse sagsgrupper (byggesager, mere rutineprægede personalesager m. v.) behandles af bestemte referenter. Rutinesager, der kan ekspederes efter standardkoncept, lægges i en del tilfælde til skrivning af vedkommende referent, i andre tilfælde passerer de dog overreferenten. I andre sager udfærdiges normalt referat og først efter dettes godkendelse af overreferenten skrives koncept, der ligeledes passerer overreferenten. Fuldmægtig og ekspeditionssekretær fungerer som overreferent for hver sin gruppe af anstalter samtidig med, at de selv ekspederer visse principielle sager. I de større sager træffes resolution på grundlag af referatet af kontorchef, vicedirektør eller direktør, idet sagerne dog som oftest kun refereres mundtligt for direktøren.

Trods de mange instanser, som sagerne i visse tilfælde passerer, foregår ekspeditionen i de fleste tilfælde uden nogen betydeligere forsinkelse. Sekretariatet har dog i sin rapport peget på, at en fremskyndelse af sagsbehandlingen vil kunne gennemføres ved overholdelse i højere grad af følgende principper for behandlingen:

- a) Der gennemføres større adgang for referenterne til at lægge rutinesager direkte til skrivning.
- b) Diktat anvendes i større omfang som grundlag for renskrift. Kun hvor det drejer sig om længere skrivelser, bør diktatet skrives som koncept, og diktering i disse tilfælde bør vel i det hele begrænses, da der tidsmæssigt ikke spares væsentligt, når det dikterede skal skrives 2 gange.
- c) I større sager, hvor afgørelsen ikke synes at frembyde væsentlig tvivl, forelægges sagen af referenten i koncept, eventuelt med et kortere referat til begrundelse af konceptet.
- d) Sagsfordelingen tilrettelægges efter det hovedprincip, at en sag inden renskrift normalt kun bør passere een eller to instanser, det vil sige, at de sager, der fordeles til sekretærerne, normalt bør kunne afgøres af disses overreferent, medens overreferenterne selv realitetsbehandler de sager, der forinden renskrift skal forelægges kontorchef eller vicedirektør.
- e) Det vil formentlig være hensigtsmæssigt at overgå til en fastere sagsfordeling mellem sekretærerne, for eks. således at disse behandler hver sine anstalter.

Direktoratet har ingen væsentlige bemærkninger at gøre til de af sekretariatet anførte almindelige principper for sagsbehandlingen, som falder ganske i tråd med direktoratets bestræbelser. Udvalget er ligeledes enig i de af sekretariatet fremsatte synspunkter på dette område.

3. Bemærkninger vedrørende de enkelte sagsgrupper.

Ekspeditionen af anstaltens faste pengerekvisitioner omfatter i øjeblikket journalisering og konceptudskrivning i 1. kontor, checkudskrivning og bogføring i centralboghoderiet, checkunderskrift og renskrift af følgeskrivelse i 1. kontor samt tilbagesendelse af kvittering fra anstalterne til centralboghoderiet. Under hensyn til rekvisitionerens automatiske karakter foreslår sekretariatet en forenkling derved, at anstalterne rekvirerer på faste blanketter, der indsendes i kvitteret stand til centralboghoderiet, hvor check og følgeskrivelse (trykt formular) udfyldes, medens underskrift og afsendelse foretages af 1. kontor uden registrering.

Direktoratet og udvalget kan tiltræde dette forslag.

En stor del af de personalesager, der behandles i direktoratet (i 1947 ca. 200 sager) angår spørgsmål om afkortning i løn under sygdom. Disse sager forelægges direktoratet både for så vidt angår tjenestemænd og løst antaget personale. Inspektørerne giver indstilling på

andragendet, der vedlægges pågældendes sygekort, eventuelt i afskrift, samt lægeerklæring. For daglønnet personale, herunder reservebetjente, kan inspektørerne dog selv udbetale løn i indtil 14 dage, når vedkommende har været antaget i mere end 1 år eller har haft over 240 tjenestedage. Da sagerne i næsten alle tilfælde i direktoratet ekspederes efter standardkoncept, har sekretariatet foreslået, at afgørelsen som hovedregel lægges ud til anstalterne, således at inspektørerne bemyndiges til at fritage for afkortning i løn i alle de tilfælde, hvor der på forhånd kan angives klarere retningslinier for afgørelsen, medens tvivlsomme sager samt sådanne sager, hvor afkortning normalt bør finde sted, som hidtil forelægges direktoratet.

Direktoratet kan ikke tiltræde, at sager angående tjenstemands afkortning i løn under sygdom lægges ud til anstalterne til afgørelse. Man henviser herved til det af finansministeriet udstedte reglement af 30. juni 1947 om sygemeldte tjenstemænds forhold. Spørgsmålet om eftergivelse af sygedage bør afgøres af vedkommende centralstyrelse.

Derimod kan direktoratet tiltræde, at sager angående udbetaling af løn under sygdom til løst antaget personale i noget større omfang end hidtil lægges ud til afgørelse hos inspektørerne.

Udvalget må for sit vedkommende nære betænkelighed ved sekretariatets forslag om at lægge afgørelserne vedrørende lønafkortning for tjenstemænd ud til anstalterne og må anbefale, at man opretholder den hidtidige ordning, hvorefter direktoratet træffer afgørelsen i disse sager. Udvalget har derimod intet at bemærke til forslaget for så vidt angår det løst ansatte personale.

Fængselsvæsenets tilsynsførende arkitekt har til opgave dels at varetage tilsynet med samtlige under anstalterne og arrestvæsenet hørende bygninger med henblik på iværksættelse af vedligeholdelsesarbejder og mindre bygningsændringer, dels at fungere som fængselsvæsenets konsulent ved iværksættelse af nybyggeri og større bygningsforandringer. Arkitekten, der tillige er justitsministeriets tilsynsførende med hensyn til bygninger under dommer- og politimesterembederne, oppebærer et fast honorar, der for tiden andrager 12.000 kr. + procenttillæg. Af honoraret bæres halvdelen af fængselsvæsenet og halvdelen af justitsministeriets departement. Honoraret dækker kun de egentlige tilsyns- og konsulentopgaver, medens arkitekten for medvirken ved planlægning af ny- og ombygningsarbejder er berettiget til honorar efter arkitektforeningens almindelige honorarregler. Sekretariatet har peget på, at spørgsmålet, om ordningen bør opretholdes i den nugældende form, må afhænge af de stedfindende overvejelser vedrørende etablering af en amsarkitektordning.

Den tilsynsførende ingeniør, der tillige er justitsministeriets tilsynsførende for så vidt angår bygninger under dommer- og politimesterembederne, varetager tilsynet med de tekniske anlæg ved anstalter og arresthuse (kedelanlæg, vandværk, nødelekticitetsanlæg, kloak- og rensningsanlæg, elektriske installationer m. v.) og er tillige fængselsvæsenets konsulent ved iværksættelse af ingeniørarbejder, indkøb af maskiner til de tekniske anlæg o. s. v. Han oppebærer herfor et honorar på 9000 kr. + procenttillæg, hvoraf halvdelen belastes fængselsvæsenet og halvdelen justitsministeriets departement. Ingeniøren deltager normalt ikke i de årlige bygningssyn, men inspicerer de tekniske anlæg ved særlige besøg.

Sekretariatet har henvist til, at man indenfor andre grene af statsadministrationen, for eks. samtlige institutioner under undervisningsministeriet, ikke har anset det for nødvendigt at etablere et særligt teknisk tilsyn med bygninger og anlæg, men har overladt dette til bygningsinspektøren, dog således at der for kedelanlæggenes vedkommende er gennemført en særlig kontrol gennem abonnement hos dansk brændselskontrollforening. Endvidere har man peget på, at det nuværende tekniske tilsyn ikke omfatter arbejdsdriftens maskinanlæg, hvor et sagkyndigt tilsyn formentlig i højere grad er påkrævet. Sekretariatet har derfor henstillet

til overvejelse at henlægge spørgsmål om tilsynet med anstaltens tekniske anlæg til arbejdsdriftskontoret, således at dette træffer bestemmelse om, i hvilket omfang og på hvilken måde sagkyndig assistance bør medvirke ved tilsynet og kontrollen med de tekniske anlæg ved anstalterne.

Direktoratet kan ikke tiltræde tanken om at lade det særlige tekniske tilsyn med bygningerne og anlæg overgå til vedkommende bygningsinspektør, således at den virksomhed, der har været udøvet af justitsministeriets tilsynsførende ingeniør, bortfalder. Man anser den nuværende ordning, hvor den tilsynsførende ingeniør har et indgående kendskab til anstaltens kedel- og varmeanlæg, elektriske og gasinstallationer, vand- og spildevandsanlæg, vaskerier, køkkener samt vejanlæg m. m. for særdeles hensigtsmæssigt og mener, at ordningen har medført store besparelser i årenes løb. Direktoratet kan heller ikke tiltræde, at det vil være forbundet med nogen fordel at henlægge de sager, der opstår i anledning af fornyelse eller udvidelse af de tekniske anlæg til kontoret for fængselsvæsenets arbejdsdrift. De pågældende sager giver i reglen altid anledning til spørgsmål om fremskaffelse af særskilte bevillinger, og sagerne ekspederes derfor efter direktoratets opfattelse naturligst gennem 1. kontor.

Efter de af direktoratet fremførte betragtninger mener udvalget ikke at burde fremkomme med forslag om en ændring af den hidtidige ordning af det tekniske tilsyn.

Det fremgår af sekretariatets rapport, at fængselsvæsenets årsberetninger hidtil har været meget omfattende og uoverskuelige med hensyn til stoffets ordning. Sekretariatet har stillet forslag om, at beretningen omlægges til en mere statistisk betonet redegørelse, hvor hovedvægten lægges på en belysning af fangernes forhold, der kan danne et egnet grundlag for kriminologisk og fængselsmæssig forskning. Det foreslås i denne forbindelse at lade den statistiske behandling af alle oplysninger vedrørende indsatte og løsladte fangers forhold foregå centralt på grundlag af indberetninger fra anstalterne om hver enkelt indsat og løsladt fange, der afgives samtidig med indsættelsen og løsladelsen. Oplysningerne tænkes overført til hulkort i statistisk departement og bearbejdet efter forud aftalte retningslinier een gang om året. De herved fremkomne tabeller med ledsagende kommentarer foreslås optaget som beretningens hovedafsnit og suppleret med indledende bemærkninger om fængselsvæsenets almindelige forhold samt eventuelt et afsnit til belysning af de økonomiske forhold.

Direktoratet kan tiltræde forslaget om at indskrænke og eventuelt ændre fængselsvæsenets årsberetninger, og man kan endvidere tiltræde, at spørgsmålet om at lade den statistiske behandling af oplysninger angående fanger foretage direkte af statistisk departement på grundlag af indberetninger fra anstalterne for hver enkelt fange optages til nærmere undersøgelse og forhandling med departementet.

Udvalget kan ligeledes tiltræde sekretariatets forslag.

4. Bemærkninger om de personalemæssige forhold.

Sekretariatet har gjort opmærksom på, at de foran stillede forslag kun i begrænset omfang vil berøre det personalemæssige behov indenfor 1. kontor. Overflytningen af visse sagsområder til arbejdsdriftskontoret vil medføre en mindre nedgang i antallet af sager, dog formentlig højst svarende til arbejdsmængden for en halvdagssekretær. Nedgangen vil formentlig nogenlunde opvejes af det merarbejde, der følger med henlæggelsen af en del af arrestafdelingens sager til 1. kontor. Henlæggelsen af lønberegningen for anstaltens personale til 1. kontor vil antagelig betyde, at en kontormedhjælper beslægtes til udførelse af det mere elementære beregningsarbejde, udfærdigelse af lønningslister m. v., medens det mere kvalificerede arbejde i forbindelse med lønningssagerne forudsættes at kunne varetages af den kontorfuldmægtig, der i øjeblikket fører personalekartoteket, samt af det embedsuddan-

nede personale. Omlægningen af journalsystemet vil betyde, at journalføreren i større udstrækning end hidtil vil kunne deltage i behandlingen af rutinemæssige sager, og at mindre tid vil gå til spilde for referenterne med tilaktering, eftersøgning af visdom m. v.

En fortsat nedgang i anstaltens funktionærltal og genoprettelsen af mere stabile personaleforhold ved anstalterne vil medføre en nedgang i personalesagerens antal, der formentlig navnlig vil være mærkbar for skrivearbejdets vedkommende, mindre for referentarbejdet, da flertallet af sagerne ekspederes efter standardkoncept. Det må derfor antages, at der på lidt længere sigt kan gennemføres en reduktion af det i skrivestuen beskæftigede personale med i hvert fald 1 dame.

C. 2. ekspeditionskontor.

Kontorets sagområde omfatter sager angående fangernes behandling og måden, på hvilken frihedsstraf, arbejds- og sikkerhedsforvaring udstås, sager angående løsladelse på prøve af fanger i statsfængsel og psykopatfængsel, benådningssager med hensyn til de i statsfængsel, psykopatfængsel, ungdomsfængsel, arbejds- og sikkerhedsforvaring hensiddende fanger, sager angående fangernes fordeling mellem anstalterne, om beregning af afsoningstid og ekspeditioner af henvendelser fra fanger m. m.

Der er i 1947 gennem kontoret ekspederet ca. 25.000 indgåede skrivelser og ca. 50.000 udgående skrivelser, fordelt på ca. 12.000 sager, heraf ca. 5000 sager om prøveløsladelse og ca. 4000 sager om benådning.

Personalet består af 1 kontorchef, 1 ekspeditionssekretær, 1 fuldmægtig, 2 heldagssekretærer, 12 formiddagssekretærer, 2 kontorassistenter og 11 kontormedhjælpere, ialt 30 personer.

Den foretagne undersøgelse af kontorets arbejde har dels omfattet de kontormæssige funktioner, hvorunder der stilles forslag om forenklet journalsystem og indførelse af enklere notisblanketter, dels forskellige spørgsmål i forbindelse med sagområdet, herunder navnlig muligheden for at lægge visse sager ud til afgørelse på anstalterne.

1. De kontormæssige funktioner.

Journaliseringssystemet i 2. kontor er i det væsentlige det samme som i 1. kontor. Desuden føres på 2. kontor et fangekartotek på grundlag af anstaltens indberetninger om indsatte fanger. Kartoteket er indrettet alfabetisk og tjener i sin nuværende form nærmest som et hjælperegister til journalsystemet.

Hovedparten af 2. kontors sager vedrører de enkelte fanger og falder indenfor ca. 30 faste hovednumre, der underinddeles efter løbenumre og årstal. Sagregistreringen på 2. kontor kompliceres en del ved, at man ved nummereringen af sagerne skelner mellem politiske og kriminelle fanger, hvilket bevirker, at samme fange kan optræde i 2 sager under samme hovednummer og være indført på 2 forskellige kort i kartoteket. Dette i forbindelse med det forholdsvis store antal sager og føringen af fangekartoteket bevirker, at journaliseringsarbejdet i 2. kontor kræver 4 gange så megen arbejdskraft som 1. kontors journalisering.

Det foreslås af sekretariatet at indrette journalsystemet efter de samme principper som omtalt under 1. kontor, således at der overgås til registrering efter decimalclassesystemet for sådanne sager, som ikke vedrører de enkelte fanger. Det store antal sager, som vedrører enkelte fanger, foreslås registreret under en samlet sag for hver fange, hvorved et stort antal tilaktringer undgås. Journaliseringen bør foregå på fangekartotek kortene, som foreslås ført med ensartet farve i alfabetisk orden og med kun 1 kort for hver fange. For selve sagbehand-

lingen må det være ligegyldigt, om man ved registreringen skelner mellem politiske og kriminelle fanger. Af fangens kort bør det fremgå, hvilke sager (sagsnumre) der foreligger, hvornår og af hvem de er startet. Journalisering herudover foreslås undladt. Det foreslås at nummerere og opbevare disse sager efter det nummer, der fremkommer ved en sammenstilling af fangernes fødselsår, fødselsmåned og fødselsdag. En fange, der er født den 3. juli 1918, får således journaliseringsnummeret 180703, altså altid et 6 cifret tal. Hvor flere fanger har samme fødselsdato, ordnes sager indenfor disse numre alfabetisk efter fangernes navne. Fødselsnumret vil i direktoratet kunne afløse den fortløbende nummerering af fangesager og på anstalterne det såkaldte domsnummer, hvorved opnås den fordel, at fangens sag automatisk får et for hele fængselsvæsenets gældende fælles identificeringsnummer.

Regeistreringssystemet i 2. kontor vil efter forslaget komme til at bestå af

- a) alfabetisk f angekartotek til sager vedrørende enkelte fanger,
- b) journalkort i viscardbind efter decimalclassesystemet for øvrige sager,
- c) kontrolkort i kartotek til afløsning af kontrolliste,
- d) visdomskort i viscardbind efter DK-inddeling til afløsning af hovedsager;

vedrørende indretning af de under b—d nævnte kort henvises til forslagene under 1. kontor.

Direktoratet kan tiltræde, at man ligesom i 1. kontor forsøger indført en registrering efter decimalclassesystemet for sådanne sager, der ikke vedrører de enkelte fanger.

For så vidt sekretariatet dernæst har foreslået, at det store antal sager, som vedrører enkelte fanger, fremtidig registreres under een samlet sag for hver fange, mener direktoratet, at der ved den praktiske gennemførelse af forslaget vil vise sig store vanskeligheder, men man er villig til nærmere at undersøge spørgsmålet i forbindelse med sekretariatet. Man ønsker i denne forbindelse at fremhæve, at det nuværende system i praksis virker fuldt ud tilfredsstillende, således at det er let at finde sager, der er under ekspedition, og sager, der ønskes tilakteret. Det må endvidere befrygtes, at den lettelse, der eventuelt kan opnås for kontorpersonalet ved de påtænkte ændringer af journalsystemet, vil besværliggøre arbejdet for det juridiske personale. Endelig menes nyordningen at medføre arkivmæssige vanskeligheder, idet man ikke som nu vil kunne udskille sager efter årgange, men nødsages til at opbevare sagerne for et væsentlig længere tidsrum.

Udvalget kan for sit vedkommende anbefale, at direktoratet i samarbejde med sekretariatet søger gennemført den foreslåede omlægning af journalsystemet i 2. kontor.

Resolutionerne om prøveløsladelse og benådning udfærdiges i øjeblikket ved gennemskrift på et formularsæt i 7—8 eksemplarer til underretning af de forskellige myndigheder, der skal have kendskab til resolutionerne (inspektør på afsoningsanstalten, statsadvokat, rigsregistratur, politimester, forsorgsinstitution, tilsynsfører m. fl.). Hovedparten af blanketternes tekst er trykt. Den trykte tekst angiver dels vilkårene for løsladelsen, dels pålæg til de forskellige myndigheder om at indberette til direktoratet, hvis fangen overtræder vilkårene. I de ikke helt få tilfælde, hvor vilkårene afviger fra de sædvanlige, eller der gives særlige pålæg, kan de trykte blanketter ikke anvendes, og hele resolutionens tekst må maskinskrives. Ved blanketternes udformning har man lagt vægt på, at det i udfyldt stand skal fremtræde som et maskinskrevet brev. Dette har medført, at der på de enkelte blanketter bliver op til 12 tabulatorindstillinger ved udskrivningen på maskine.

I stedet for at aftrykke de faste løsladelsesvilkår m. v. på de enkelte blanketter har sekretariatet henstillet til overvejelse, om man ikke i cirkulærereform kunne underrette de pågældende myndigheder om, hvilke betingelser der normalt kan blive tale om at knytte til prøveløsladelser og benådnings. I selve blanketten kunne man da nøjes med at henvise til

de bestemmelser i cirkulæret, som kommer til anvendelse i det pågældende tilfælde. Der ville efter sekretariatets opfattelse herved opnås en betydelig papirbesparelse og mulighed for en enklere opstilling af blanketternes øvrige tekst. For de pågældende myndigheder, der modtager et stort antal af disse blanketter, var det næppe af betydning om den enkelte blanket indeholder de specificerede vilkår eller blot en henvisning til cirkulærestemmelse herom.

I overensstemmelse hermed har sekretariatet udarbejdet udkast til nye blanketter til prøveløsladelser og benådninger.

Det har hidtil i de anvendte blanketter været pålagt såvel politiet som de tilsynsførende, myndigheder at indberette til direktoratets 2. kontor, hvis en betinget løsladt gør sig skyldig i et strafbart forhold i tilsynsperioden. Da det betyder et stort merarbejde for tilsynsmyndighederne daglig at kontrollere meddelelserne i »Danske Politi efterretninger« om anholdte personer, har sekretariatet foreslået, at man fremtidig nøjes med politiets indberetning. ligesom det er foreslået at lade den hidtil afgivne notits til statistisk departement om benådning m. v. bortfalde, da departementet efter det oplyste ikke anvender disse notitser.

- a) De tre forskellige prøveløsladelsesblanketter og benådninger, der anvendes for almindelige kriminelle fanger, landssvigere i arrest og landssvigere i straffelejre, foreslås erstattet med een blanket, hvorpå kan henvises til de forskellige punkter i det foreslåede cirkulære.
- b) Benådningsblanketter foreslås udformet efter samme princip.
- c) Afslag på prøveløsladelse er hidtil givet på 2 forskellige blanketter, alt efter om fangen har ønsket prøveløsladelse eller ikke. Det foreslås her at anvende een blanket med alternativ tekst.
- d) Genindsættelsesresolutioner har ikke hidtil været udskrevet på blanketter, men da teksten også her er af fast karakter, foreslås anvendt en blanket udformet efter samme princip som skildret ovenfor.

Direktoratet må modsætte sig forslaget om, at man i skrivelse om løsladelse på prøve undlader at medtage de normale vilkår, der fastsættes for den pågældendes prøveløsladelse, og i stedet henviser til et cirkulære til de pågældende myndigheder om, hvilke betingelser der normalt er knyttet til prøveløsladelser. Et sådant forslag vil medføre en besværliggørelse af arbejdet for alle de myndigheder, der modtager skrivelser om prøveløsladelse, og for politiet og domstolene i de sager, hvor der bliver tale om genindsættelse. Forslaget strider også imod forsøgene på i stedse større udstrækning at individualisere vilkårene for hver enkelt prøveløsladelse. Man skal endelig i denne forbindelse henlede opmærksomheden på, at forslaget kun vil medføre en ringe papirbesparelse, ikke en arbejdsbesparelse for ekspeditionskontoret, idet de sædvanlige vilkår er trykt i de blanketter, der benyttes.

De trykte blokke, som direktoratet anvender i prøveløsladelsessager og benådningssager, er indført i 1946 og har vist sig at medføre store arbejdsbesparelser både for skrivestuen og for de embedsmænd, der underskriver de pågældende skrivelser. De er indrettet således, at de blanketter, der skal bruges til hver enkelt sag, er anbragt i blokken i rækkefølge og udtages af denne sammenhæftet foroven, hvilket medfører lettelse ved anbringelse af karbonpapir. Den trykte tekst udfyldes på maskine med tilføjelser af navn, journal nr. o. s. v., således at der normalt i hver skrivelse med tilhørende kopier indføjles 12 tilføjelser på maskine. En ændret opstilling af blanketterne kan muligvis medføre en mindre indskrænkning i antallet af indstillinger på maskinen, men ikke i selve udfyldningen af teksten. Direktoratet vil ikke afvise, at der herigennem kan indvindes en mindre arbejdsbesparelse, og man vil ved ny optrykning af blokkene forsøge at praktisere det af sekretariatet frem-

satte forslag. Det tilføjes, at man har bestræbt sig på at opstille de nu anvendte prøveløsladelsesblanketter i almindelig skrivesform, bl. a. under hensyn til at disse skrivelser underskrives af justitsministeren, der efter straffeloven skal træffe bestemmelse i spørgsmål om løsladelse på prøve. Med hensyn til spørgsmålet om at anvende blanketter ved ekspedition af sager om genindsættelse bemærkes, at arbejdet herpå var i gang, da sekretariatet foretog sin undersøgelse, og at man nu er gået over til anvendelse af sådanne blanketter i sager om genindsættelse på grund af ny dom.

Indberetninger om overtrædelse af vilkårene på grund af nye strafbare handlinger afgives af anklagemyndigheden, medens indberetning om overtrædelse af andre vilkår afgives af den tilsynsførende institution. Da direktoratet har erfaring for, at indberetninger om nye domme ikke altid fremkommer fra anklagemyndigheden, har man ment at burde bibeholde den ordning, at centralkontoret for dansk værne- og tilsynsselskab, der gennemgår »Danske Politiefterretninger«, giver meddelelse til direktoratet om nye domme. Herudover kræves der ikke nu meddelelse fra centralkontoret vedrørende overtrædelser, som det påhviler anklagemyndigheden at indberette. Notitsen til statistisk departement er fra 1. januar 1949 efter brevveksling med departementet bortfaldet.

Udvalget er enig i de af direktoratet anførte synspunkter, for så vidt angår spørgsmålet om at erstatte angivelse af de faste løsladelsesvilkår m. v. på de enkelte blanketter med henvisning til et cirkulære og skal ikke stille forslag om ændringer på dette område. Derimod kan man tiltræde sekretariatets forslag om anvendelse af ændret opstilling af blanketternes tekst med henblik på arbejdsbesparelse ved blanketternes udfyldelse.

2. De enkelte sagområder.

I henhold til bestemmelserne i straffelovens § 38 afgør justitsministeriet, når to trediedele af straffetiden, dog mindst 9 måneder, er forløbet efter indstilling fra anstaltens styrelse, om en i statsfængsel eller psykopatfængsel hensiddende fange skal løslades på prøve. Forsåvidt angår fanger, der er idømt fængselsstraf i henhold til straffelovstillæget, forelægges spørgsmålet om løsladelse på prøve dog først for justitsministeriet, når to trediedele af straffetiden, mindst 1 år, er forløbet.

Den indstilling om prøveløsladelse, som det i henhold hertil påhviler inspektøren for vedkommende statsfængsel at fremkomme med, afgives nu på dertil indrettede standardiserede skemaer, hvor de for sagens afgørelse vigtigste spørgsmål er opstillet. Foruden besvarelsen af disse indeholder indstillingen en udtalelse af funktionærmødet ved anstalten og endelig en indstilling af inspektøren personlig.

På grundlag af skemaet undergives sagen referatbehandling i direktoratet.

Det har ved sekretariatets undersøgelse vist sig, at anstaltens indstillinger vedr. prøveløsladelse som hovedregel følges af 2. kontor. Af 1 års indstillinger fra et af de store statsfængsler har direktoratet således kun truffet afvigende afgørelser i 10 af 410 tilfælde, og det må efter det oplyste antages, at forholdet er det samme for indstillinger fra de øvrige anstalter.

Under hensyn hertil har sekretariatet rejst spørgsmålet om at lægge afgørelserne i prøveløsladessager ud til anstalterne. Herfor taler, at man på anstalterne har det individuelle kendskab til fangernes forhold og muligheder efter prøveløsladelsen og desuden råder over den fornødne juridiske sagkundskab. Imod et forslag om at lægge disse afgørelser ud kan navnlig anføres faren for uensartede afgørelser. Af hensyn hertil må visse prøveløsladessager i alle tilfælde afgøres ministerielt af direktoratet, således for eks. alle sager, hvor anstalterne går imod en prøveløsladelse, samt sager, hvor anstalterne er i tvivl, even-

tuelt på grund af uenighed på funktionærmødet, og muligvis andre sager, hvor særlige forhold gør sig gældende. Det store flertal af sager vil imidlertid efter sekretariatets opfattelse kunne afgøres og ekspederes på anstalten efter generelle retningslinier, fastsat af direktoratet. Der vil herved opnås en betydelig arbejdsbesparelse i 2. kontor. På anstalterne vil fremkomme et merarbejde, som imidlertid kun vil omfatte udskrivning af de nødvendige blanketskrivelser. Til gengæld vil anstalterne kunne spare udfyldelsen af det nu anvendte indstillingsskema til direktoratet og udskrive meddelelserne, herunder til direktoratet om prøveløsladelsen, efter stamrullebladets oplysninger samt efter referatet i funktionærmødets forhandlingsprotokol.

Som en yderligere fordel ved en decentralisering nævner sekretariatet, at man opnår større sikkerhed for, at prøveløsladelsessager er færdigbehandlede til løsladelsesdagen og undgår den forcering af arbejdet, som under den nuværende ordning ofte er nødvendig i direktoratet for at få sagerne afgivet inden prøveløsladelsesdatoen indtræder.

Udlægningen af prøveløsladelsessager til afgørelse på anstalterne vil formentlig forudsætte ændring af de ovennævnte bestemmelser i straffeloven og straffelovstillæget, hvorefter afgørelsen er henlagt til justitsministeriet. I betragtning af, at det nuværende prøveløsladelsesinstitut fastsætter bestemte terminer for prøveløsladelsen, samt at skønnet over om en fange bør prøveløslades ved disse terminers indtræden nu kan støttes til erfaringerne fra en længere årrækkes praksis og derfor kun i et fåtal af tilfælde giver anledning til afgørelser, der divergerer fra anstaltens indstilling, finder sekretariatet, at spørgsmålet om en lovændring i den heromhandlede retning bør tages op med henblik på en væsentlig enklere sagbehandling og dermed en betydelig personalebesparelse.

Til de anførte oplysninger om, i hvilket omfang anstaltens indstillinger ændres i direktoratet, skal bemærkes, at de af sekretariatet meddelte oplysninger hidrører fra en enkelt anstalt. Man har derfor i direktoratet foretaget en undersøgelse af de første 300 af de i 1938 forekomne 463 prøveløsladelsessager og de første 900 af de i 1948 forekomne 1652 prøveløsladelsessager vedrørende almindelige kriminelle fanger. Denne undersøgelse har vist, at indstillingerne i 1938 er fulgt uden yderligere oplysninger i 74 pct. af tilfældene mod 90 pct. af tilfældene i 1948. Indstillingerne er fulgt efter indhentede yderligere oplysninger i 15 pct. af tilfældene i 1938 og 4 pct. af tilfældene i 1948. Indstillingerne er fulgt med ændringer af vilkårene i 4 pct. af tilfældene i 1938 og 3 pct. af tilfældene i 1948. Indstillingerne er ikke fulgt i 7 pct. af tilfældene i 1938 og 3 pct. af tilfældene i 1948. Det bemærkes herved, at prøveløsladelsesinstituttet blev indført ved straffeloven af 1930, der trådte i kraft den 1. januar 1933, således at der i 1938 alene forelå 5 års erfaringer, medens der i 1948 forelå 15 års erfaringer såvel som grundlag for anstaltens indstillinger som for afgørelserne i direktoratet.

Direktoratet mener ikke, at den nuværende ordning giver anledning til en særlig forcering af arbejdet med hensyn til at få sagerne afgivet fra direktoratet inden prøveløsladelsesdatoen, da sagerne fra anstalterne indsendes senest 6 uger før prøveløsladelsesdatoen, og der er således god tid til sagernes ekspedition. Høring af andre myndigheder anvendes kun i de tilfælde, hvor sagen frembyder ganske særlig tvivl, for eks. i sædelighedssager eller i sager angående særlig farlige forbrydere. Direktoratet skal dog ikke afvise tanken om, at spørgsmålet om at udlægge en del af sagerne angående prøveløsladelse til afgørelse hos inspektørerne tages op til overvejelse ved en kommende ændring i straffeloven. En sådan nyordning måtte dog forudsætte, at sager, der faldt ud til ikke-løsladelse, eller som vedrørte visse recidivister, skulle forelægges justitsministeriet, der ligeledes måtte forbeholde sig at træffe afgørelse i visse sager af særlig karakter. Udvalget må for sit vedkommende nære

nogen betænkelighed ved i det af sekretariatet foreslåede omfang at henlægge afgørelserne om prøveløsladelse til anstaltens inspektører, men kan anbefale, at der søges gennemført en ordning, hvorefter der åbnes adgang for direktoratet til i visse tilfælde — formentlig særlig 1. gang straffede med mindre straffe — at lægge afgørelsen om prøveløsladelse ud til inspektørerne.

Sekretariatet har iøvrigt henstillet, at direktoratet har opmærksomheden henvendt på muligheden for, at visse af de til 2. kontor henførte sager kan lægges ud til afgørelse på anstalterne. 2. kontor behandler således spørgsmål om fangers indlæggelse på sindssyge-hospital, om hospitalsindlæggelse af fanger, der er idømt langvarig straf, eller som det af sikkerhedsmæssige grunde er betænkeligt at indlægge på almindeligt hospital, om overflyt-telse af fanger til tuberkulosehospital og til psykiatrisk observation på afdelingen i Hersted-vester, visse tilfælde vedrørende tandbehandling af fanger, indrømmelse af orlov for fanger i ungdomsfængsel og arbejds- og ledesagelse af fanger til pårørendes sygeleje eller begravelse. Indenfor de nævnte områder må der efter sekretariatets opfattelse være mulighed for i større udstrækning at overlade afgørelsen til anstaltens ledelse, for de nævnte spørgs-mål om hospitalsindlæggelse og overflyttelse til observation i forbindelse med anstaltens le-dende læge.

Direktoratet udtaler, at man til stadighed har været opmærksom på i så vid ud-strækning som muligt at udlægge ekspeditionen af sådanne sager til anstalterne, hvor cen-tralstyrelsens medvirken ikke findes absolut påkrævet. Netop indenfor de sagsområder, der er omtalt i sekretariatets rapport (indlæggelse af fanger på hospital, tandbehandling, orlov o. s. v.) har direktoratet indenfor de sidste år udlagt afgørelsen i langt det overvejende antal tilfælde til inspektørerne. I de talmæssigt få tilfælde, der er tilbage, og hvor direktoratet har udbedt sig sagen forelagt, gør der sig indenfor hvert enkelt område særlige forhold gæl-dende, og man mener ikke, at man for tiden i større omfang kan udlægge flere sagsområder til anstalterne.

Udvalget har intet at bemærke hertil.

3. *Personalebehov.*

Personalebehovet indenfor 2. kontor vil på længere sigt være afhængig af, i hvilket omfang der vedblivende kan påregnes nedgang i antallet af fanger. Man har hidtil fra kon-torets side bestræbt sig for at tilpasse personalets størrelse efter den allerede stedfundne betydelige reduktion af fangetallet. Medens kontoret pr. 1. april 1947 beskæftigede 50 per-soner, er personalet pr. 1. februar 1949 nedbragt til 30 personer.

Under forudsætning af at de foran stillede forslag gennemføres, skulle der være mu-lighed for en yderligere ikke uvæsentlig reduktion af personalet i 2. kontor.

D. Kontoret for fængselsvæsenets **arbejdsdrift.**

Kontoret bestod pr. 1. april 1948 af følgende personale: 1 driftschef, 1 ekspeditions-sekretær, 1 konstitueret fuldmægtig, 1 kontorfuldmægtig, 2 kontorassistenter, hvoraf 1 regulativlønnet, samt 4 kontorister, alle regulativlønnede, ialt 10 personer. Pr. 1. februar 1949 er personalet reduceret til ialt 8 personer.

Den af sekretariatet foretagne undersøgelse har dels omfattet det daglige ekspeditions-arbejde, herunder journalisering, ordregistrering, ordrenes fordeling, indkøb af råvarer m. v., dels de mere principielle spørgsmål om kontorets virksomhed som prisfastsættende og kontrollerende instans i forholdet til de producerende værksteder og kontorets virksomhed

som formidler af varernes afsætning, d. v. s. forholdet til aftagerne. Under hensyn til de foran stillede forslag om en omlægning af kontorets sagområde og de ændringer i kontorets ledelse, som kan forventes gennemført i nær fremtid, har sekretariatet iøvrigt ikke anset det for rimeligt at fremsætte mere detaljerede forslag om arbejdets tilrettelæggelse, men har ment, at spørgsmålet om planlægningen af kontorets arbejde må tages op til fornyet overvejelse, når sagområdet er endelig fastlagt, og kontorets nye ledelse er udpeget.

1. Det daglige ekspeditionsarbejde.

Ligesom for 1. og 2. kontor har sekretariatet stillet forslag om en omlægning af journalarbejdet i arbejdsdriftskontoret på grundlag af et decimalclassesystem, hvilket forslag er tiltrådt af direktoratet.

Sekretariatet har endvidere foreslået en forenkling af fremgangsmåden ved ekspedition af tryksagsordrer. Med henblik på en gennemførelse heraf er direktoratet trådt i forbindelse med finansministeriets kommitterede for papir og tryksager.

2. Prisfastsættelsen og kontrollen med værkstedsdriften.

Foruden det mere ekspeditiortsmæssige arbejde påhviler det kontoret gennem medvirken ved prisfastsættelserne for nye produkter og bearbejdelse af værkstedernes regnskabsmæssige resultater at søge sikret, at værkstedsdriften gennemføres på økonomisk måde, således at der gennem fangernes arbejde opnås et passende tilskud til dækning af de almindelige udgifter ved fængslernes drift. De principielle spørgsmål, der knytter sig til denne vigtige funktion, er i hovedsagen behandlet foran under I. 10., hvor det blandt andet er foreslået, at den hidtidige konstantberegning opgives og erstattes af et almindeligt brutto-avancetillæg, at kontrollen med værkstedernes drift gennemføres på grundlag af kvartalsvise indberetninger fra anstalterne, samt at den hidtidige rabatberegning opgives, og at der eventuelt i stedet indføres en bonusordning, hvorved en del af overskudet fordeles blandt de aftagende statsinstitutioner.

Til sikring af en økonomisk drift af værkstederne, herunder med hensyn til råstofindkøb, arbejdets tilrettelæggelse, maskinparkens sammensætning m. v. er det af betydning, at der til kontoret er knyttet sagkundskab på specielle tekniske eller forretningsmæssige områder. Det er sekretariatets indtryk, at der næppe hidtil er lagt tilstrækkelig vægt herpå. Af sagkyndigt personale med fastere tilknytning til kontoret findes for tiden en landbrugskyndig konsulent, en gartnerikyndig konsulent og en motorsagkyndig konsulent. Vedrørende spørgsmål om maskinparken, navnlig ved smedriet i Vridsløselille, indhenter kontoret mere lejlighedsvis bistand fra en ingeniør ved statsbanernes centralværksted. På den anden side varetages relativt vigtige funktioner i forbindelse med kontorets kontrol af arbejdet indenfor blandt andet skræderi og trykkerier af kontorpersonale uden speciel uddannelse på disse områder. En udbygning af konsulentvirksomheden henstilles derfor overvejet. For trykkeriernes vedkommende er et samarbejde nu indledt med finansministeriets kommitterede for papir og tryksager, og andre områder, først og fremmest skræderier og snedkerier, foreslås af sekretariatet ligeledes inddraget under et konsulentmæssigt tilsyn. Det vil efter sekretariatets opfattelse være af betydning, at der — også for så vidt angår de nu benyttede konsulenter — lægges fastere retningslinier for konsulenternes virksomhed, der afgrænser det arbejde, de skal udføre, deres pligt til at foretage besøg på anstalterne og til at afgive indberetning herom m. m., eventuelt således at retningslinierne herfor ligefrem fastslås i en skriftlig aftale med hver konsulent. At konsulenterne aflægger regelmæssige besøg på anstal-

terne og afgiver skriftlig indberetning herom, er efter sekretariatets opfattelse en nødvendig forudsætning for, at deres virksomhed skal få nogen betydning.

Såvel direktoratet som udvalget kan tiltræde forslaget om en udbygning af konsulentvirksomheden.

3. *Afsætningen af arbejdsdriftens produkter.*

Arbejdsdriftens produktion er for den overvejende dels vedkommende baseret på salg til statsinstitutioner. Af salgsværdien for de i 1946—47 fremstillede varer udgjorde salget til private således kun ca. 6 pct., salget til statsinstitutioner 94 pct. Nogen væsentligere forskydning i dette forhold kan ikke forventes fremover. For at undgå at konkurrere med det private erhverv må arbejdsdriften i det væsentlige søge sit marked indenfor statens eget forbrug. Navnlig af hensyn til beskæftigelsen af de korttidsstraffede fanger er det dog nødvendigt at basere en mindre del af produktionen på salg til private aftagere. Et almindeligt tilsyn med, at arbejdsdriften i sin virksomhed ikke påfører det private erhverv unødigt konkurrence, udøves af det i 1932 nedsatte tilsynsråd vedrørende fængselsvæsenets arbejdsdrift. Rådet, der foruden af fængselsdirektøren og arbejdsdriftschefen består af 2 repræsentanter for rigsdagen, 2 repræsentanter for arbejdsgiverne og 2 repræsentanter for arbejderne, afholder møde 1 gang om året til behandling af eventuelle klager over arbejdsdriften fra det private erhverv og til godkendelse af eventuelle nye produktioner, større omlægning af værkstedernes tekniske indretning m. v.

De retningslinier, som for tiden er gældende for statsinstitutioners køb hos arbejdsdriften, indeholdes i kgl. anordning af 7. marts 1913 vedrørende fængselsvæsenets arbejdsdrift, hvori det henstilles, at statsinstitutionerne for sådanne varer, der kan leveres gennem fængselsvæsenet, afgiver deres ordrer hertil. På grundlag af denne almindelige bestemmelse har forholdet udviklet sig således, at arbejdsdriften dels har en ret snæver kreds af storaftagere (statsbanerne, postvæsenet, sindssygehospitalerne m. fl.), dels en — i forhold til det samlede antal statsinstitutioner — også ret snæver kreds af småaftagere (politimestre, dommere, en del, men langt fra alle ministerielle kontorer). Foruden denne fastere kreds af aftagere er der en del statsinstitutioner, som gennem fængselsvæsenet køber nogle enkelte specialvarer, således kan blandt andet nævnes hærens indkøb af uniformsknapper. I modsætning til de ovennævnte storaftageres køb er der i disse tilfælde ikke tale om nogen planmæssig udnyttelse af muligheden for at få en række varer leveret gennem fængselsvæsenet.

Forskellige forhold har formentlig været medvirkende til, at området for arbejdsdriftens salg således i praksis er blevet ret snævert afstukket. Der kan for det første peges på, at anordningen kun indeholder en henstilling til statsinstitutionerne om at købe hos arbejdsdriften, men derimod ikke bestemte forskrifter, f. eks. om, at der for visse varer altid bør indhentes tilbud fra fængselsvæsenet, forinden indkøb finder sted. Dernæst har det formentlig spillet en rolle, at man fra institutionernes side på grund af manglende information fra fængselsvæsenet har haft vanskeligt ved at blive klar over, hvilke forskellige varer, fængselsvæsenet var i stand til at levere, disses kvalitet, de til enhver tid gældende leveringsfrister m. v.; uheldige erfaringer med hensyn til varernes kvalitet, overholdelsen af lovede leveringsterminer, prisernes størrelse i forhold til det frie marked m. v. er formentlig i visse tilfælde forklaringen på, at institutioner har været tilbageholdende med afgivelse af ordrer til fængselsvæsenet, i hvilken forbindelse der også kan peges på de ulemper, som for de aftagende institutioner er forbundet med, at korrespondance om tilbud og ordrer normalt finder sted gennem arbejdsdriftskontoret og ikke direkte med den anstalt, hvortil tilbud og ordrer er videresendt. Endelig kan naturligvis peges på, at arbejdsdriftens kapacitet før

krigen kun var af ret begrænset størrelse indenfor de enkelte fag, hvilket i sig selv måtte tale for en begrænsning af kredsen af aftagende institutioner. Dette forhold er imidlertid nu ændret som følge af det store antal fanger.

Den nuværende sammensætning af arbejdsdriftens aftagerkreds og den praksis, der er blevet fulgt ved tilrettelæggelsen af salget, medfører adskillige ulemper for virksomheden i arbejdsdriftskontoret og ude på anstalterne. Ekspeditionen af de mange småordrer medfører uforholdsmæssigt stort kontorarbejde. Manglen på fastere regler om hvilke varer, der fortrinsvis bør aftages fra fængselsvæsenet, vanskeliggør en forhåndsplanlægning af produktionen på værkstederne. Der kan derfor ofte indtræde perioder, hvor det er vanskeligt at opnå tilstrækkeligt lønnende arbejde til fuld beskæftigelse af fangerne, i hvilke tilfælde arbejdsdriftskontoret må udføre et ofte tidkrævende arbejde for ved henvendelser til forskellige statsinstitutioner at fremskaffe ordrer til det pågældende fag. Endelig bevirker manglen på fast kontakt mellem kontoret og de større indkøbende institutioner, at det bliver vanskeligt til stadighed at have overblik over de for arbejdsdriften bedst egnede produktionsemner og behovet for optagelse af nye fag eller udvidelse af bestående værksteder.

For at afhjælpe disse ulemper og opnå de bedst mulige betingelser for en rationel planlægning af arbejdsdriftens produktion og salg har sekretariatet foreslået, at det overvejes at gennemføre en ændring af den nugældende ordning på følgende punkter:

- a) Bestemmelserne i anordningen af 1913 optages til revision med henblik på fastsættelse af nye regler for samvirket mellem arbejdsdriften og statsinstitutionerne. Aftagerkredsen søges herved begrænset til at omfatte en række af de største indkøbsforvaltninger, herunder told- og trafiketaterne, forsvaret, rigspolitiet og Københavns politi samt hospitalsvæsenet, og der søges fastlagt bestemte regler for, hvilken forretningsgang der fra disse forvaltningers side bør iagttages med hensyn til indhentelse af tilbud og afgivelse af ordrer til fængselsvæsenet.
- b) I stedet for den nu udsendte trykte produktionsstatistik, der ikke synes at have større værdi, udsendes af arbejdsdriftskontoret f. eks. een gang årlig en redegørelse til de nævnte forvaltninger vedrørende værkstedernes sandsynlige kapacitet i det kommende år, de standardvarer, som værkstederne i særlig grad er indstillet på at producere, priserne for disse varer, de sandsynlige leveringsfrister m. v. På grundlag heraf afgiver institutionerne et foreløbigt skøn over, hvilke varer der kan blive tale om at aftage fra fængselsvæsenet med angivelse af de sandsynlige kvantiteter, nødvendige betingelser med hensyn til leveringstid etc. Herudfra opstilles af arbejdsdriftskontoret efter forhandling med anstalterne en foreløbig produktionsplan for de enkelte værksteder, baseret på de bedst egnede vareemner og under hensyn til ønskeligheden af at samle produktionen på forholdsvis få og såvidt muligt standardiserede varer. Institutionerne underrettes i overensstemmelse hermed, eventuelt efter forudgående forhandling, og opfordres til at afgive deres ordrer indenfor rammerne af denne plan, helst på et så tidligt tidspunkt som muligt og omfattende leverancerne i hele den periode, planen dækker.
- c) Indenfor de værkstedsområder, hvor det på denne måde er muligt på forhånd at fastlægge rammerne for den kommende tids produktion, indføres eventuelt adgang for institutionerne til at afgive deres ordrer direkte til vedkommende anstalt. En del ekspeditionsarbejde på arbejdsdriftskontoret vil herved spares, og institutionerne vil kunne forhandle direkte med fængselsforvalter eller værkfører om ordrens nærmere effektivering.

- d) Der etableres et fast saraarbejde mellem arbejdsdriftskontoret og repræsentanter for de største indkøbsforvaltninger, f. eks. gennem et stående nævn eller udvalg. Ved regelmæssige møder drøftes foreliggende produktionsproblemer, mangler ved varernes kvalitet, behovet for nye produktioner etc. Oprettes et nævn eller udvalg, bør det overvejes, hvorledes dets virksomhed bedst kan koordineres med arbejdet i det ovennævnte tilsynsråd for fængselsvæsenets arbejdsdrift. Ligeledes bør forholdet til den fornylig oprettede fabriksstyrelse for forsvarsvæsenet overvejes med en nærmere koordination af arbejdet for øje.

Direktoratet kan tiltræde forslaget om, at bestemmelserne i den kgl. anordning af 7. marts 1913 vedrørende fængselsvæsenets arbejdsdrift optages til revision, og at der under en eller anden form søges etableret en udbygning af det bestående samarbejde mellem arbejdsdriftskontoret og repræsentanter for de største indkøbsforvaltninger. Direktoratet stiller sig tvivlende overfor hensigtsmæssigheden af, at der nedsættes et stående nævn eller udvalg til varetagelse af dette samarbejde. Til forslaget om at erstatte den nuværende produktionsstatistik med en årlig redegørelse til de pågældende indkøbsforvaltninger vedrørende værkstedernes sandsynlige kapacitet bemærkes, at produktionsstatistiken udsendes for at vise de interesserede kunder, hvilke arter af varer, fængelsvæsenet har kunnet påtage sig fremstillingen af, og det vil på grund af de svingende fangetal altid være vanskeligt på forhånd at udtale sig om værkstedernes kapacitet. Man skal dog ikke afvise tanken om, at der gøres forsøg i denne retning.

Idet udvalget henviser til de allerede fremsatte udtalelser om ønskeligheden af en nærmere kontakt mellem arbejdsdriften og dens kunder, specielt de statsinstitutioner, der er hovedaftagere af dens produkter, skal man i anledning af de foran fremførte synspunkter bemærke, at det ikke synes afgørende, om denne kontakt tilvejebringes ved nedsættelsen af et stående udvalg, eller forbindelsen etableres uden et sådant særligt udvalg.

E. Centralbogholderiet.

Centralbogholderiet har for tiden følgende personale: 1 hovedbogholder, der tillige er økonomiinspektør for arrestvæsenet, 1 konstitueret bogholder og 9 regulativlønnede kontormedhjælpere, ialt 11 personer

Ved undersøgelsen har sekretariatet beskæftiget sig med de enkelte hovedområder indenfor bogholderiets virksomhed, nemlig varetagelsen af den daglige bogføring for direktoratets afdelinger, varetagelsen af bogføringen i forbindelse med arresthusenes regnskaber, hovedbogføringen for fængselsvæsenet, lønningsberegning og lønningsanvisning for arresthusenes personale og de forskellige ikke-bogholderimæssige opgaver, der er henlagt til kontoret.

1. Den daglige bogføring for direktoratet.

Som omtalt foran under [foreslås regnskaberne for fængselsafdelingerne lagt ud til føring på de enkelte afdelinger. Regnskabet vedrørende direktoratets udgifter og indtægter foreslås omlagt til gennemskrivning efter samme system som foreslås for anstalterne, idet der oprettes underkonti i fornødent omfang til alle bevillings- og beholdningskonti, herunder konti for hvert byggearbejde under § 26, eventuelt hver entreprise herindenfor samt konti for hver anstalts løbende regning. Herved undgås føringen af de specificerede analysebøger samt af advisspecificationsbogen, idet underkonto, hovedkonto og journal føres i een arbejdsgang ved gennemskrivning. Omfanget af det daglige bogføringsarbejde vil iøvrigt mindskes noget, såfremt afregningen med anstaltens leverandører som foran foreslået afvikles ved udbetaling

over postkonti på de enkelte anstalter. Også for direktoratet foreslås oprettet særskilt postkonto til brug ved afregning med arbejdsdriftskontorets leverandører samt de af anstaltens leverandører, der måtte ønske betaling fra centralstyrelsen. Postkontoen foreslås endvidere anvendt til afregning med anstaltens private aftagere.

Direktoratet har intet fundet at indvende mod dette forslag, som også udvalget for sit vedkommende kan anbefale.

2. *Bogføringen af arresthusenes regnskaber.*

Efter den nuværende ordning fungerer centralbogholderiet dels som hovedbogholderi for arresthusene, dels som dagligt bogholderi ved føring af analysebog, dels varetager centralbogholderiet endelig en revisionsmæssig opgave ved undersøgelse af konteringen i politimesterregnskaberne og den talmæssige rigtighed af arrestforvarernes kasseregnskaber. Ordningen forudsætter endvidere, at der foretages et ret omfattende beregningsarbejde i finanshovedbogholderiet i forbindelse med udskillelse og ompostering af arresthusenes regnskabsafsnit, idet finanshovedbogholderiet opgør det samlede forbrug på hver enkelt bevillingskonto til brug ved adviseringen. Med henblik på en forenkling og arbejdsbesparelse har sekretariatet foreslået følgende ændringer:

- a) Politimestrene fører som hidtil arresthusenes bevillingsregnskaber, men regnskabsførelsen sker som et forskudsregnskab med månedlig indsendelse af bilagene til centralbogholderiet, der refunderer politimestrene de udlagte beløb ved overførsel over giro eller advisering. Herved undgås den besværlige detaljerede ompostering over finanshovedbogholderiet, og regnskabet kan tilrettelægges i en simpel form på politimesterkontoret, hvor det normalt er en kontordame, der fører regnskabet.
- b) Arrestforvarerne aflægger månedligt regnskab til politimestrene over arbejdsdriften ved fremlæggelse af kassebogen og aflevering af de tilhørende bilag. Bilagene afstemmes på politimesterkontoret med kassebogen, og der udfærdiges en oversigt på trykt formular over indtægter og udgifter, som sammen med bilagene vedlægges politimesterens månedlige regnskab til centralbogholderiet som dokumentation for bevillingskontoen: Nettooverskud ved arbejdsdriften.
- c) Centralbogholderiet afregner de udlagte beløb i henhold til regnskaberne og bogfører beløbene i overensstemmelse med politimestrenes specifikation, efter at det samlede beløb er afstemt med bilagene. Der foretages ikke nogen nærmere konteringskritik, idet dette synes at være hovedrevisoratets og ikke central bogholderiets opgave. Regnskabsoversigterne fra politimestrene udfærdiges på blanketter, indrettet efter peg-board systemet, således at de ved optagning på en peg-board plade i centralbogholderiet kan opsummeres, uden at indførsel af beløbene i en særlig journal er nødvendig. De samlede beløb for hver konto indføres i hovedbogen. Underregnskabet for arbejdsdriften udfærdiges ligeledes på en peg-board-blanket, der i centralbogholderiet udtages af regnskabet og opbevares til brug for udarbejdelsen af et samlet årsregnskab for de enkelte arresthuses arbejdsdrift.
- d) Der foretages ikke af centralbogholderiet nogen yderligere analysering af arresthusenes udgifter. Det forudsættes herved som foreslået nedenfor, at fængselsvæsenets afsnit i finanslovanmærkningerne udarbejdes uden nuværende detaljerede specificering af hovedkontiene.

Ordningen vil forudsætte visse ændringer af de nugældende bestemmelser vedrørende politimesterembedernes kasse- og regnskabsførelse i justitsministeriets cirkulære af 18. februar

1948, jfr. navnlig § 37, der omhandler regnskabsaflæggelsen til kontohaverne. Den foreslåede ordning synes iøvrigt ikke på afgørende punkter at være i strid med principperne i nævnte cirkulære, der bl. a. forudsætter, at der under embedets hovedkasse kan oprettes særlige bi-kassebøger, herunder en arresthusbikassebog, jfr. § 12.

Såvel direktoratet som udvalget kan tiltræde foranstående forslag om en forenkling af regnskabsaflæggelsen for arresthusene.

3. *Lønningsregnskab for arresthusene.*

Lønningsregnskabet for arresthusenes tjenestemænd føres i centralbogholderiet og omfatter cirka 165 personer. Da der ved lønberegningen skal tages hensyn til, hvad de pågældende ville have oppebåret før 1938, da arrestvæsenet henhørte under kommunerne, og da der foruden af den faste løn skal foretages beregning af fradrag for naturalydelse såsom belysning, varme, gas m. v., der ofte varierer, samt for arrestforvarernes vedkommende beregning af det dem tilkommende vederlag for kvindelig medhjælp, der reguleres efter antallet af fangedage m. v., er arbejdet med lønberegningen af ret omfattende karakter.

I forbindelse med forslaget om at samle lønberegningen for anstaltens personale under 1. kontor har sekretariatet foreslået, at også lønberegningen for arresthuspersonalet henlægges under 1. kontor. Med henblik på en forenkling af beregningsarbejdet foreslås anvendt adresseplader til udskrivning af lønningslistens rubrikker for navn samt alle fastere lønningsdele og fradrag, medens variable tillæg og fradrag påføres listen særskilt.

Direktoratet har givet tilslutning til, at lønningsanvisningen til arresthuspersonalet omlægges til adressepladesystem.

Udvalget kan ligeledes tiltræde sekretariatets forslag.

4. *Andre opgaver.*

Foruden de rent bogholderimæssige opgaver varetager centralbogholderiet også en række administrative funktioner.

- a) Efter arresthusenes overgang til statsdrift i 1938 har der udviklet sig den praksis, at en række spørgsmål vedrørende arresthusenes økonomiske forvaltning er blevet henvist til lederen af centralbogholderiet, der fra sin tidligere beskæftigelse indenfor fængselsvæsenet har haft forudsætninger for at behandle sådanne spørgsmål. Ved tjenestemandsløven af 1946 er stillingen som hovedbogholder blevet omnormeret, således at den nu tillige omfatter stillingen som økonomiinspektør for arrestvæsenet.

De opgaver, der varetages af hovedbogholderen som økonomiinspektør, omfatter først og fremmest indkøb til arrestvæsenet af alle sådanne varer, hvor fællesindkøb er fundet hensigtsmæssigt. Det drejer sig væsentligst om inventar og beklædning. Hovedbogholderen indhenter fra leverandørerne tilbud på levering af disse varer, som oftest således, at der træffes aftale om køb af et større parti, der derefter successivt efter ordre fra hovedbogholderiet udleveres til de arresthuse, der rekvirerer varerne. Har leverandøren ikke den fornødne lagerplads, overtages varerne af fængselsvæsenet og opmagasineres på depoter, der bl. a. er etableret ved Vridsløse, arresthuset i Nyborg, Esbjerg m. v.

- b) I forbindelse med indkøbene til arresthusene er det i de senere år blevet praksis, at hovedbogholderen også foretager visse samlede indkøb til fængslerne herunder navnlig færdige beklædningsgenstande, såsom uldtæpper, sokker, fodtøj m. v. Endvidere be-

nyttes han af direktoratet som sagkyndig ved gennemgang af de af anstalterne indsendte licitationstilbud for forplejningsvarer og de af direktoratet indhentede tilbud samt afgiver udtalelser i sager vedrørende forplejning, bospisningsreglementer etc.

- c) Efter at det i 1944 er blevet fastsat, at samtlige fængsler skal føre inventarregnskaber og i 1946, at tilsvarende regnskaber skal anlægges for arresthusene, er kontrollen med inventarbeholdningerne ved fængsler og arresthuse blevet henlagt til centralbogholderiet.
- d) De senere års oprettelse og nedlæggelse af straffelejre, fængselsafdelinger etc. har medført en ret omfattende administration vedrørende fremskaffelse og fordeling af inventar til og fra fængslerne og lejrene. Denne administration er i det væsentlige henlagt til hovedbogholderen, der deltager i besigtigelse af lejre, der skal nedlægges, fører korrespondancen med fængsler og andre statsinstitutioner om overtagelse af inventar etc.
- e) Hovedbogholderiet varetager både for fængslernes og arresthusenes vedkommende behandlingen af alle spørgsmål, der medfører forhandling eller korrespondance med direktoratet for vareforsyning, bortset fra spørgsmål vedrørende råstoffer, der henhører under arbejdsdriften. Herunder falder det omfattende arbejde med fordeling af rationeringsmærker samt ansøgninger om indkøbstilladelser til varer som træ, læder, fernis til arresthusene, til reparationsarbejder, benzin til tjenstlig kørsel, rationerede beklædningsgenstande og brændsel m. v.
- f) Hovedbogholderen er beskikket som kasseinspektør for fængselsvæsenet og afholder jævnsides med den anden kasseinspektør, eksepeditionssekretæren ved arbejdsdriftskontoret, kasseeftersyn ved fængsler, straffelejre m. v. med selvstændig kasseførelse.

Efter forslaget om samling af den økonomiske administration under arbejdsdriftskontoret vil de under a), b), d) og e) nævnte funktioner overgå til arbejdsdriftskontoret. Det under e) nævnte arbejde med fordeling af rationeringsmærker er allerede betydeligt indskrænket og vil i hovedsagen bortfalde, såfremt forslaget om adgang til udstedelse af indkøbstilladelser gennemføres. Vedrørende punkt c) inventarregnskabet, bevirker den på dette område foreslåede omlægning, at der ikke længere afgives rapporter til centralstyrelsen. Den nuværende ordning af inventarregnskabet for arresthusene foreslås af sekretariatet ændret i tilsvarende retning.

Med hensyn til hovedbogholderens under f) nævnte funktion som kasseinspektør har sekretariatet bemærket, at det vel må anses for en praktisk ordning, at de embedsmænd i direktoratet, der varetager opgaver i forbindelse med kontrollen af anstaltens økonomiske administration, samtidig fungerer som kasseinspektører, men at stærke grunde dog synes at tale for, at eftersynene ved anstalter med en større kasseomsætning foregår under medvirken fra det pågældende hovedrevisorat, en ordning som tidligere delvist har været praktiseret, men som nu ikke længere følges. Hovedrevisoratet har efter den nugældende ordning kun i begrænset omfang lejlighed til at gøre sig bekendt med forretningsgang m. v. indenfor anstaltens administration og bogholderi. Derved vanskeliggøres tilrettelæggelsen af den kritiske revision, herunder fremsættelsen af forslag m. v., indenfor områder, hvor kendskab til den daglige administration er en forudsætning for bedømmelsen af forholdene. Det er derfor af sekretariatet foreslået overvejet fremtidig som fast regel at lade kasseeftersynene ved de større anstalter foretage af kasseinspektøren i forbindelse med en embedsmand fra hovedrevisoratet.

Direktoratet henviser til den foran anførte redegørelse for, at direktoratet ikke har kunnet tiltræde forslaget om, at hovedbogholderen overflyttes til kontoret for fængselsvæsenets arbejdsdrift, således at der under dette kontor oprettes en stilling som økonomiinspektør.

Direktoratet finder det uhensigtsmæssigt, at det som *fast* regel indføres, at en tjenestemand fra hovedrevisoratet skal deltage i kasseeftersyn på de større anstalter, idet det hyppigt ikke vil være muligt forud at aftale tidspunktet med en tjenestemand fra hovedrevisoratet, da kasseinspektionerne ofte foretages i forbindelse med andre tjenstlige forretninger ved anstalterne, men man har intet at erindre imod, at hovedrevisoratet deltager i større omfang end hidtil.

Udvalget ønsker at fremsætte følgende udtalelse:

Angående spørgsmålet om en stilling som økonomiinspektør henviser udvalget til de foran fremsatte udtalelser.

Hvad angår den af sekretariatet fremsatte henstilling om et fastere samarbejde mellem fængselsvæsenets kasseinspektør og hovedrevisoratet, skal udvalget bemærke, at selv om styrelsens kasseinspektør lejlighedsvis foretager kasseeftersyn på egen hånd, hvad praktiske hensyn formentlig taler for, må det på den anden side anses for meget ønskeligt, at de almindelige kasseeftersyn foretages i fællesskab, og det forekommer udvalget, at det ikke kan være forbundet med nævneværdige vanskeligheder, at en sådan ordning tilvejebringes ved aftaler mellem hovedrevisoratet og fængselsvæsenets direktorat.

5. Bemærkninger om de personalemæssige forhold.

Efter gennemførelse af de foreslåede ændringer i centralbogholderiets arbejde har sekretariatet regnet med, at det personalemæssige behov vil stille sig således:

- 1 bogholder (ledelse af bogholderiet, medvirken ved regnskabsafslutning, budgetlægning m.v.),
- 1 kontormedhjælper (daglig bogføring for direktoratets afdelinger, debitorregnskab m.v.),
- 1 kontormedhjælper (indførelse af anstaltens regnskaber i journal, førelse af hovedbog, sammentælling af arresthusregnskaber m.v.).

Såfremt bogholderiet ikke som foreslået kan flyttes til 1. kontors lokaler, må der formentlig disponeres over endnu en kontormedhjælper til telefonpasning, maskinskrivning og lignende. I forhold til det personale, der hidtil har været beskæftiget med bogholderimæssigt arbejde, betyder forslaget en indskrænkning med 2—3 personer. Til varetagelse af de ikke-bogholderimæssige opgaver, der overflyttes til arbejdsdriftskontoret, må antages foruden økonomiinspektøren at skulle anvende 1 kontormedhjælper imod for øjeblikket 3, således at forslagene vedrørende centralbogholderiets område som helhed skulle muliggøre en reduktion af personalet fra de nuværende 11 personer til 6—7 personer.

Som ovenfor anført anser direktoratet det for ganske nødvendigt, at der bevares 1 stilling som hovedbogholder til ledelse af direktoratets centralbogholderi. Man er imidlertid enig i, at der, når de forskellige forenklinger er gennemført, vil kunne ske en væsentlig indskrænkning i personalet i centralbogholderiet. Dets nøjagtige størrelse er det vanskeligt på forhånd at udtale sig om, men det må tages i betragtning, at direktoratet har ment det rigtigt vedblivende at anvende hovedbogholderen til visse opgaver af økonomimæssig karakter, ligesom han fortsat bør være kasseinspektør, således at der må være en medarbejder, der er kvalificeret til at være hovedbogholderens stedfortræder. Dertil kommer, at lønningsberegningen vedrørende fængselsvæsenets månedslønnede personale, dersom dette arbejde henlægges til centralbogholderiet, vil kræve personale.

Udvalget ønsker at fremsætte følgende udtalelse:

Udvalget kan i det væsentlige tiltræde den af sekretariatet foreslåede normeringsplan for centralbogholderiet. Man må dog give direktoratet medhold i, at der må placeres en

tjenestemand i dette bogholderi, der har tilstrækkelige kvalifikationer til at være lederens stedfortræder, særlig hvis denne skal fungere som kasseinspektør, hvilket må anses for det naturligste. At der af hensyn til den nuværende hovedbogholder og direktoratets anvendelse af ham til løsning af særlige opgaver i en overgangstid skal indrømmes visse afvigelser fra de almindelige retningslinier for bogholderiets personalenormering, vil udvalget ikke indvende noget imod.

F. Afdelingen vedrørende arrestvæsenet.

Afdelingens sagområde omfatter den centrale administration af arresthusenes anliggender, herunder sager vedrørende arresthusenes personale og bygningsmæssige forhold, fangernes forplejning og beskæftigelse, behandlingen af de indsatte fanger i overensstemmelse med gældende anordninger og reglementer, udnyttelse af pladsmulighederne i arresthusene, overflytning af fanger mellem arresthusene samt nedlæggelse af arresthuse.

I forhold til direktoratets øvrige administrationskontorer kendetegnes arbejdet i arrestafdelingen dels af det store antal enkeltinstitutioner, ialt ca. 75 arresthuse, der henhører under afdelingen, dels af den særlige ordning, der gælder med hensyn til arresthusenes lokale ledelse, hvorefter denne varetages af politimestrene som arrestinspektører ved siden af deres egentlige embedsgerning. Som arrestinspektører — et hverv som politimestrene også beklædte før statens overtagelse af politi- og arrestvæsenet i 1938 — udøver politimestrene forskellige i de gældende anordninger fastlagte beføjelser vedrørende f. angebehandlingen, fører tilsyn med forholdene i arresthuset, aflægger regnskabet for arresthusets bevillingskonti og varetager forbindelsen med centralstyrelsen. Som følge af stillingens karakter af et bierhverv — politimestrene modtager honorarer fra 450—660 kr. om året som arrestinspektører — og da selve de fængselsmæssige opgaver er af en anden karakter end politimestrenes øvrige forretninger, påhviler ansvaret for den daglige drift normalt arrestforvarerne. For under disse omstændigheder at sikre en ensartet og økonomisk drift af arresthusene og varetagelsen af fængselsmæssige hensyn ved tilrettelæggelsen af arbejdet, må der i arrestafdelingen udføres en del forretninger, som ved fængslerne vil være henlagt til inspektør eller andre overordnede tjenestemænd. Disse forretninger varetages først og fremmest ved inspektioner ved de enkelte arresthuse. Arrestafdelingen har således i højere grad end direktoratets øvrige kontorer karakter af et tilsynsførende organ, og afdelingens sager er for hovedpartens vedkommende konkrete sager vedrørende forholdene på det enkelte arresthus, der i vidt omfang afgøres under de stedlige inspektioner.

Afdelingens indgåede post andrager 2—3000 breve, den udgåede post 5—6000 breve årlig. Antallet af generelle sager (d. v. s. sager, som ikke registreres under de for hvert arresthus oprettede faste sager) andrager 2—300 om året.

Personalet i arrestafdelingen omfatter 1 fængselsinspektør, 1 viceinspektør, 1 kontorfuldmægtig, 1 regulativlønnet kontorist og 1 halvdagsbeskæftiget sekretær. Afdelingen var ved oprettelsen i 1938 kun normeret med 1 viceinspektørstilling, men i 1944 omdannedes stillingen til en fængselsinspektørstilling, og senere oprettedes yderligere 1 kontorfuldmægtigstilling.

Arbejdet indenfor afdelingen er fordelt således, at journalføring, stenografi og maskinskrivning udføres af kontoristen, mere rutinemæssige ekspeditioner af kontorfuldmægtigen, behandlingen af mere principielle sager af halvdagssekretæren og viceinspektøren, idet sidstnævnte tillige fungerer som overreferent og som inspektørens stedfortræder. Fængselsinspek-

tøren træffer som chef for afdelingen den endelige afgørelse i sagerne eller forelægger dem ved mundtligt referat for direktøren. Han udfører den væsentligste del af inspektionsrejserne, der efter det oplyste skønsmæssigt kan anslås til at strække sig over ca. 100 dage om året.

Der er foran under A. redegjort for de principielle spørgsmål, der knytter sig til arrestafdelingens sagområde og afdelingens stilling som selvstændigt kontor i direktoratet. I sammenhæng med de der stillede forslag om omlægninger indenfor sagfordelingen mellem kontorerne er der stillet forslag om at fordele arrestafdelingens centraladministrative sager mellem disse to kontorer, hvilket principielt er tiltrådt af direktoratet. Arrestafdelingen vil herefter kunne nedlægges som selvstændigt ekspeditionskontor, idet det dog må anses for påkrævet at bevare en særlig stilling som tilsynsførende med arrestvæsenet. Som det fremgår af ovenstående oplysninger om størrelsen af afdelingens personale Og post og karakteren af afdelingens arbejde, dækker afdelingen en forholdsvis lille del af det samlede centraladministrative område. Som det almindeligvis vil være tilfældet ved arbejde indenfor små enheder, må det også her antages at gælde, at personalekapaciteten vanskelig vil kunne tilpasses helt til arbejdets omfang, og at der derfor til stadighed eller i visse perioder vil være en vis tomgang. Endvidere har udskillelsen af arrestsagerne til en særlig afdeling nødvendiggjort visse dobbeltarbejder, f. eks. med hensyn til føringen af personalekartotek, ligesom en del sager må fremsendes til høring mellem afdelingen og direktoratets øvrige kontorer. Det må derfor antages, at en nedlæggelse af arrestafdelingen ikke vil nødvendiggøre en tilsvarende personaleudvidelse i de øvrige kontorer. Navnlig for 2. kontor vil overtagelsen af arresthus-sagerne tværtimod kunne bidrage til en udjævning af arbejdet, hvorved personaleforøgelse eventuelt helt kan undgås.

G. Tilsyns- og forsorgs virksomhed.

Medens hjælpevirksomheden for fanger efter straf afsoningen fra gammel tid hovedsagelig har været udøvet på privat initiativ, hviler den virksomhed, som omfatter tilsyn med løsladte fanger og betinget dømte og benådede personer, på straffelovgivningens bestemmelser, og de hermed forbundne udgifter afholdes af staten. For de almindelige kriminelle fangers vedkommende udøves tilsynet gennem bestående private organisationer, hvis udgifter ved denne del af virksomheden refunderes af staten. Ledelsen af tilsynsvirksomheden varetages af en sammenslutning af de pågældende private organisationer »fængselshjælpens og fængselselskabernes samvirke«. Til driften af samvirkets centralkontor i København, hvor der for tiden er beskæftiget 36 personer, og til betaling af honorarer til de under samvirket ansatte tilsynsførende, udredede staten i 1947—48 et samlet beløb på ca. 600.000 kr., heraf ca. 375.000 kr. til lønninger og administrationsudgifter i København, og ca. 225.000 kr. til tilsynshonorarer. For landssvigerfangernes vedkommende varetages såvel tilsyn som forsorg af et under fængselsdirektoratet oprettet kontor, fængselsvæsenets forsorgskontor. Til driften af dette kontor, der beskæftiger 12 personer under ledelse af en afdelingsinspektør, medgik i 1947—48 ca. 250.000 kr., heraf ca. 125.000 kr. til lønninger og administrationsudgifter og ca. 125.000 kr. til tilsynshonorarer. Statens samlede udgifter til tilsynsvirksomheden har herefter i 1947—48 andraget ca. 850.000 kr.

Midlerne til udøvelse af hjælpevirksomhed overfor løsladte kriminelle fanger tilvejebringes af de private fængselselskaber gennem gavebidrag og legatindtægter. Staten yder dog et tilskud til selskabernes virksomhed, der i 1947—48 androg ca. 27.000 kr. overfor de ad privat vej fremskaffede beløb på ialt ca. 200.000 kr. Endvidere yder staten tilskud til de af fængselselskaberne drevne optagelseshjem, i 1947—48 ialt ca. 70.000 kr. Endelig be-

taler staten direkte udgifterne til understøttelse af løsladte fra ungdomsfængslet og psykopat-anstalterne, i 1947—48 ca. 13.000 kr. samt til understøttelse af landssvigerfanger gennem anstalterne og forsorgskontoret, hvis udgifter hertil i 1947—48 har andraget ca. 100.000 kr. Statens samlede udgifter til hjælpevirksomheden har således i 1947—48 andraget ca. 200.000 kr.

Som det fremgår af ovenstående, hestår der ved siden af den egentlige centraladministration for fængselsvæsenet en meget omfattende centraladministration for tilsyns- og forsorgsvirksomheden for løsladte fanger, hvortil udgifterne afholdes af staten. Der beskæftiges i denne administration ialt ca. 50 personer, og de med administrationen forbundne udgifter (der bortses her fra tilsynshonorarer) beløber sig til ca. $\frac{1}{2}$ million kr. årlig, svarende til ca. 75 pct. af administrationsudgifterne indenfor selve fængselsdirektoratet. Sekretariatet har under hensyn til omfanget af tilsyns- og forsorgsvirksomheden fundet det rimeligt i sin rapport at give en oversigt over de problemer, der knytter sig til denne — med fængselsvæsenets centralstyrelse nært beslægtede — administration. Det har herved i første række været formålet at belyse det principielle spørgsmål om, hvorvidt den bestående ordning, hvorefter tilsyns- og forsorgsvirksomheden dels udføres af private institutioner, dels af et statskontor, kan anses for en rationel og økonomisk ordning, medens man ikke har fundet anledning til at gå nærmere ind på detaljspørgsmål om arbejdets tilrettelæggelse m. v. indenfor rammerne af den nugældende ordning. I efterfølgende redegørelse er der givet en kort oversigt over den historiske udvikling af tilsyns- og forsorgsvirksomheden, derefter en oversigt over hovedpunkterne i den nuværende organisation og forretningsgang samt endelig sekretariatets bemærkninger til ordningens mere principielle sider.

1. Historisk udvikling.

I tidsrummet fra 1843 til 1920 oprettedes på initiativ af socialt interesserede personer en række private fængselselskaber. Formålet med selskabernes virksomhed var oprindelig at udføre hjælpearbejde både i fængslerne og overfor løsladte fanger, men efterhånden som staten gik over til mere moderne principper for fangebehandling, begrænsedes selskabernes opgaver til at hjælpe de løsladte fanger og fremme deres genoptagelse i samfundet.

Som resultat af en række forhandlinger vedrørende etablering af et nærmere samarbejde mellem selskaberne oprettedes i 1885 en fælles bestyrelse for samtlige fængselselskaber.

Da justitsministeriet kort efter århundredskiftet gennemførte en udvidelse af den hidtidige benådningspraksis ved indførelse af betinget benådning, rejstes spørgsmålet om at lade selskaberne overtage det tilsyn, som normalt knyttedes som vilkår til benådningen. Selvom selskaberne tidligere havde ført et vist tilsyn med de fanger, som de understøttede, anså man det fra selskabernes side for betænkeligt at overtage en tilsynsvirksomhed af mere officiel karakter, og denne opgave blev derfor overdraget en i 1902 oprettet privat forening »Fængselshjælpen«. Denne forening, der omfattede hele landet, var oprindelig oprettet med det formål i tilslutning til de bestående fængselselskaber og lignende institutioner at skaffe løsladte fanger arbejde, at anbringe dem på optagelseshjem og at følge deres senere vandl. Foreningen fik nu af justitsministeriet overdraget tilsynet med betinget benådede personer og ved indførelsen i 1905 af de betingede domme også tilsynet med de betinget dømte personer.

Foreningen oprettede et hovedkontor i København med afdelinger for tilsynsvirksomheden i og udenfor København, pladsanvisningen og en særlig regnskabsafdeling. Ved udførelsen af tilsynsarbejdet støttede foreningen sig på en række repræsentanter landet over, der vederlagsfrit påtog sig lokale tilsyn og medvirkede ved fremskaffelse af pladser til fore-

ningens klienter. I forbindelse med hovedkontoret oprettedes en tøj indsamlingscentral og et kontorassistancebureau. Endvidere oprettede foreningen to optagelseshjem, beregnet for anbringelse af unge, der var betinget dømt eller fritaget for tiltale mod at underkastes foreningens tilsyn.

Under forberedelse af den nye straffelov nedsatte justitsministeriet i 1924 et særligt udvalg »Forsorgsudvalget« til behandling af spørgsmål vedrørende forsorgen for straffede personer, specielt tilrettelæggelsen af det tilsyn, der efter straffelovsforslaget ville blive et normalt vilkår, dels ved betinget dom, dels ved prøveløsladelse.

Forsorgsudvalgets betænkning, der blev afgivet i 1932, kort før straffeloven trådte i kraft, gik som hovedprincip ind for, at tilsynsvirksomheden og den dermed forbundne hjælpevirksomhed blev gennemført ved en videre udbygning af de bestående private institutioner.

På grundlag af udvalgets betænkning udstedtes tilsynsanordningen af 21. februar 1933, der fastlægger hovedlinierne for tilsynsvirksomhedens organisation, herunder tilsynsnævnets opgaver samt retningslinier for tilsynets gennemførelse. Det i anordningen omhandlede samarbejde mellem de private institutioner blev etableret i april 1933 ved oprettelsen af »De danske Fængselselskabers Samvirke«, indenfor hvis område opgaverne blev fordelt, således at tilsyn og forsorg for prøveløsladte blev henlagt til de til anstalterne knyttede fængselselskaber (København, Vridsløselille, Nyborg og Horsens), forsorgen for løsladte fra arresthusene til de øvrige selskaber og tilsynet med betinget dømt m. fl. til en underafdeling af fængselshjælpen »Dansk værneselskab«. Denne organisationsform ændredes i 1941, idet sammenslutningen antog navnet »Fængselshjælpen og fængselselskabernes samvirke« med undertitel »Dansk værne- og tilsynsselskab« til betegnelse af institutionen i dens egenskab af central tilsynsinstitution, hvor ordet »fængsel« fandtes at burde undgås. Tilsynet med prøveløsladte blev henlagt til underafdelinger af »Dansk værne- og tilsynsselskab« ved de enkelte anstalter, medens tilsynet med betinget dømt som hidtil udførtes af en særlig institution » Dansk værneselskab «.

Ved oprettelsen af ungdomsfængslet og psykopatforvaringsanstalten blev der under hensyn til de herfra løsladte personers særlige karakter truffet den ordning, at tilsyn og forsorg udøvedes direkte fra anstalterne uden forbindelse med samvirket.

En særordning blev ligeledes truffet, da spørgsmålet om prøveløsladelse af landssvigerfanger blev aktuelt. Under hensyn til at det drejede sig om en særlig kategori af fanger, nærede man fra de private selskabers side betænkelighed ved at overtage tilsynet, og det bestemtes derfor, efter at spørgsmålet havde været forhandlet i det i 1946 nedsatte udvalg til behandling af spørgsmål om fuldbyrdelse af fængselsstraf m. v., at både tilsyn og forsorg skulle ordnes ved statens foranstaltning. Hovedvægten skulle lægges på de enkelte anstalters forsorgsvæsen, men et centralkontor oprettes i København til ledelse af virksomheden og ydelse af bistand til anstalterne. Dette kontor »Fængselsvæsenets forsorgskontor« oprettedes i sommeren 1946.

Samtidig med at man fra statens side i stigende omfang har støttet og reguleret de private fængselselskabers arbejde, er forsorgen under straf afsoningen blevet et betydningsfuldt led i f angebehandlingen. Forsorgsarbejdet varetages nu ved samtlige anstalter af forsorgssekretærer, præster eller lærere under ledelse af vedkommende anstalts inspektør. Et af de vigtigste formål med dette arbejde er at forberede fangens løsladelse, f. eks. ved at forsorgssekretæren sætter sig i forbindelse med fangens familie og tidligere arbejdsgiver.

2. Tilsynsvirksomhedens organisation og forretningsgang.

Ifølge straffeloven træffes bestemmelse om tilsyn af følgende myndigheder:

- a) af påtalemyndigheden for så vidt angår personer mellem 15 og 16 år, der fritages for tiltale. Tilsynet kan udstrækkes til det fyldte 21. år.
- b) af retten for så vidt angår betinget domfældte samt psykopatforvarede. Tilsynsperioden er for betinget domfældte mindst 2, højst 5 år, for psykopatforvarede af ubestemt længde, idet ophør først sker efter retskendelse.
- c) af justitsministeriet for så vidt angår personer, der løslades på prøve fra fængsel eller psykopatfængsel. Tilsynsperioden er normalt 2 år. Justitsministeriet udvirker samtidig med løsladelsen resolution om eventuelt tilsyn med personer, der benådes for hel eller delvis udståelse af straffen. Også her er tilsynsperioden normalt 2 år. For landssvigere gælder ifølge straffelovstillægget tilsvarende regler om tilsyn med prøveløsladte som for kriminelle fanger.
- d) af fængselsnævnet for så vidt angår personer, der løslades på prøve fra ungdomsfængsel, arbejds- eller sikkerhedsforvaring. Tilsynsperioden fastsættes af nævnet efter straffelovens nærmere bestemmelser.

Ifølge tilsynsanordningen søges tilsynsvirksomheden såvidt muligt gennemført gennem private institutioner, der beskæftiger sig med for sorgen for straffede personer. Indseende med virksomheden udøves på statens vegne af et tilsynsnævn, bestående af de samme medlemmer som fængselsnævnet. Til nævnet henlægges ved anordningen en lang række opgaver i forbindelse med ledelsen, koordinationen og kontrollen med de private institutioner. I praksis har nævnets virksomhed dog næsten udelukkende bestået i behandling af konkrete tilsynssager vedrørende de prøveløsladte under fængselsnævnets område, medens den koordinerende myndighed er overgået til fængsels-selskabernes samvirke og den økonomiske kontrol til direktoratet for fængselsvæsenet.

»Fængselshjælpens og Fængsels-selskabernes Samvirke« (med undertitlen »Dansk værne- og tilsynsselskab«) udgør den i anordningen omtalte fællesorganisation for de anerkendte private institutioner. Samvirkets øverste myndighed er et fællesråd på 24 medlemmer, hvoraf halvdelen vælges af fængselshjælpens bestyrelse, halvdelen af de tidligere nævnte 8 fængsels-selskaber. Indenfor sidstnævnte halvdel er samtlige fast ansatte fængselsinspektører ved statsfængsler m. m. fødte medlemmer. De løbende forretninger varetages af en bestyrelse på 6 medlemmer. Det er samvirkets opgave at drage omsorg for en hensigtsmæssig fordeling af arbejdet mellem institutionerne og fremme ensartethed i de grundregler, hvorefter arbejdet udføres. Fællesrådet og bestyrelsens medlemmer modtager ikke honorar. Sekretær og regnskabsfører, der er tjenestemænd i fængselsvæsenet, oppebærer månedlige honorarer på henholdsvis 160 og 200 kr. + procenttillæg. De har begge lønnet medhjælp til udførelsen af deres hverv. Under samvirket er der oprettet et centralkontor i København, der både fungerer som sekretariat for samvirket og som hovedkontor for de tilsynsførende institutioner.

De under samvirket sorterende tilsynsinstitutioner er dels fængselshjælpen med underafdelingen »Dansk værneselskab« dels afdelinger af samvirket (»Dansk Værne- og Tilsynsselskab«) ved hvert enkelt fængsel, ialt ca. 10 afdelinger.

Tilsynsinstitutionerne modtager fra vedkommende myndigheder eksemplar af tilsynsresolutionen, og det er herefter deres opgave at sørge for beskikkelse af tilsynsførende, at vejlede disse og modtage deres rapporter samt at skride ind, såfremt det oplyses, at klienten har overtrådt tilsynsvilkårene. Denne indskriden kan enten have form af advarsel eller ved

grovere overtrædelser indberetning til den tilsynsbestemmende myndighed. Om de enkelte tilsynsinstitutioners virksomhed berøres følgende:

- a) Fængselshjælpen fører tilsyn med betinget benådede personer, der ikke har været i statsfængsel, løsladte fange og ikke har siddet i statsfængsel, m. fl. (for tiden 700 tilsyn).
Underafdelingen »Diæt- og Værneselskab« fører tilsyn med personer, overfor hvilke tiltale er frafaldet, betinget løsladte personer m. fl. (for tiden ca. 2000 tilsyn).
Endvidere foretager den særlige undersøgelser forud for afsigelsen af betinget dom, for tiden ca. 1000 undersøgelser om året. Fængselshjælpens og dansk værneselskabs tilsynsvirksomhed ledes fra centralkontoret i København. Herfra beskikkes de tilsynsførende, og hertil indgår rapporterne og registreres m. v.
- b) Afdelingerne af »Dansk Værne- og Tilsynsselskab« fører tilsyn med løsladte fra statsfængsel, psykopatfængsel, arbejdsanstalt og sikkerhedsforvaring med undtagelse af landsvigerne (for tiden ca. 2300 tilsyn). Afdelingerne ledes af inspektør og forsorgsmedarbejder ved den pågældende anstalt, som modtager et mindre honorar for denne virksomhed. Afdelingerne beskikker normalt selv de tilsynsførende.
- c) Til støtte for den samlede tilsynsvirksomhed under samvirket navnlig ved udpegningen af egnede tilsynsførende og ydelse af vejledning til disse, er der i retskredsene antaget en særlig retskredsrepræsentant, der oppebærer et årligt honorar på 240 kr. + procenttillæg samt en mindre godtgørelse for kontorhold m. v. Endvidere er der fra 1947—48 ansat en rejseinspektør under samvirket, hvis opgave det er ved besøg hos repræsentanter, medarbejdere og de myndigheder, hvormed tilsynet skal samarbejde, at støtte tilsynsorganisationen og fremme interessen for forsorgs- og tilsynsarbejdet.

Tilsynsførende er fortrinsvis socialt interesserede personer, undtagelsesvis fængselsvæsenets egne tjenestemænd, der som fritidsbeskæftigelse påtager sig eet eller flere tilsyn. I København har man eksempler på indtil 50 tilsyn pr. tilsynsfører.

Tilsynsførernes opgaver er i det væsentlige ved samtaler at holde forbindelse med klienterne og være disse behjælpelige med ordningen af f. eks. forholdet til folkeregister, sygekasse, fagforening, skattevæsen o. s. v. Det er endvidere tilsynsførerens opgave at kontrollere, at tilsynsvilkårene overholdes.

Sammen med beskikkelsen modtager tilsynsførerne fra tilsynsinstitutionen genpart af tilsynsresolutionen samt rapportblanketter til udfyldelse. I tilsynsperiodens første kvartal indsendes rapport månedligt, derefter hver 3. måned.

Udover oplysningerne i de faste rapporter er det pålagt tilsynsføreren at indsende meddelelse om bopælforandringer, forandringer med hensyn til arbejdssted samt naturligvis om overtrædelser af tilsynsvilkårene. Som tilsynshonorar ydes for tiden for hvert tilsyn 4 kr. pr. måned det første år, derefter 3 kr. pr. måned plus procenttillæg.

Samvirkets centralkontor, der er beliggende i Ny Kongensgade 9, omfatter dels samvirkets sekretariat og regnskabs- og kassererkontor, dels hovedkontorerne for fængselshjælpen og dennes underafdelinger samt for »Dansk Værne- og Tilsynsselskab«s afdelinger ved anstalterne. Kontoret ledes af en kontorchef, der samtidig er forretningsfører for fængselshjælpen. Arbejdet er iøvrigt fordelt på 4 afdelinger, hver under ledelse af en afdelingsleder. Uden for de nævnte afdelinger ligger fængselshjælpens arbejdsanvisning og tøjdepot, der ledes henholdsvis af en kontorfuldmægtig og en depotforvalter, samt fængselshjælpens kontorassistansebureau, der er etableret som en selvstændig institution med egen leder, men hvis regn-

skab føres på centralkontoret. Foruden det nævnte ledende personale beskæftiges på centralkontoret 6 kontorfuldmægtige, 7 kontorassistenter, 11—12 kontorister, 1 rejseinspektør, 2 rejserrepræsentanter og 2 undersøgere, ialt ca. 36 personer. Af de samlede lønningsudgifter på ca. 250.000 kr. afholdes ca. 150.000 kr. til lønninger, der er beregnet efter tjenestemandslovens regler, ca. 50.000 kr. til lønninger efter finansministeriets regulativ og ca. 50.000 kr. til honorarer.

Ifølge samvirkets regnskab for 1947—48 udgjorde udgifterne ved dets virksomhed, der alle refunderes af staten, ca. 600.000 kr.

Ungdomsfængslet og psykopatforvaringsanstalten varetager selv ledelsen af tilsynet med de derfra løsladte klienter. Anstalterne beskikker tilsynsførende og står også selv i forbindelse med de fleste af klienterne, hvis antal for hver af anstalterne ligger omkring 150.

Tilsynet med løsladte landssvigerfanger fra fængsler og straffelejre udøves normalt gennem vedkommende anstalt, der udpeger tilsynsførende, modtager rapporter m. v. Det i København oprettede statskontor, fængselsvæsenets forsorgskontor, fungerer som centralkontor for tilsynsordningen og som hjælpekontor for anstaltens forsorgsvirksomhed ved førelse af kartoteker over samtlige prøveløsladte, fremskaffelse af oplysninger om fangerne, udpeging af egnede tilsynsførende m. v. Kontoret er endvidere selvstændig tilsynsinstitution for prøveløsladte, for hvem tilsynet af justitsministeriet er henlagt til kontoret. Det samlede antal tilsyn med landssvigerfanger er for tiden ca. 7000, hvoraf ca. 3000 udøves gennem anstalterne og ca. 4000 gennem forsorgskontoret. Ved forsorgskontoret beskæftiges 1 afdelingsinspektør, 2 forsorgssekretærer og 8 kontorister.

3. *Hjælpevirksomhedens organisation.*

Medens tilsynsvirksomheden for samtlige tilsynsinstitutioners vedkommende betales af staten, udøves hjælpevirksomheden overfor almindelige kriminelle fanger hovedsagelig for private midler, dog med et mindre statstilskud. Hjælp ydes dels af fængselshjælpen til det under denne forening hørende klientel, dels af de 8 private fængselselskaber til løsladte fra fængsler og arresthuse indenfor det pagældende selskabs lokalområde. Kontant hjælp ydes navnlig i den første tid efter løsladelsen, f. eks. til betaling af fagforening, sygekassekontingent, køb af værktøj eller lignende. Indstilling afgives af de tilsynsførende til vedkommende fængselselskab, eventuelt med centralkontoret som mellemlid. Iøvrigt bistår forsorgsinstitutionerne ved anvisning af arbejde, fremskaffelse af tøj og lignende. Til støtte for denne virksomhed er i centralkontoret oprettet et arbejdsgiverkartotek og etableret kontakt med andre arbejdsanvisningskontorer.

En særlig stilling indenfor hjælpevirksomheden indtager de af fængselselskaberne oprettede optagelsehjem, herunder de tidligere nævnte »Lyng« og »Asserbølgård«. Anbringelse i en kortere tid på disse hjem, hvor klienterne beskæftiges ved opdyknings- og landbrugsarbejde under lignende forhold som i fængselsvæsenets andre anstalter, er ofte et vilkår for prøveløsladelse. Til driften yder staten foruden et mindre fast tilskud et tilskud pr. opholdsdag, for tiden 2,50 kr.

Forsorgskontoret og anstaltens hjælpevirksomhed for landssvigerfanger omfatter — ligesom de private selskaber — kontant understøttelse, udlevering af beklædningsgenstande, arbejdsanvisning m. v., men udgiften hertil afholdes udelukkende af statsmidler.

4. *Bemærkninger vedrørende tilsyns- og forsorgsvirksomhedens organisation.*

Det fremgår af sekretariatets rapport, at den foretagne undersøgelse af tilsyns- og hjælpevirksomhedens organisation har fremkaldt et stærkt indtryk af, at virksomheden i

øjeblikket er lidet rationelt opbygget, *at* de med virksomheden forbundne administrationsudgifter som følge deraf ligger væsentlig højere end nødvendigt, samt *at* statens kontrol med den private sektor af virksomheden lider af betydelige mangler i henseende til omfang og effektivitet. Sekretariatet har i denne forbindelse navnlig fremhævet følgende forhold:

- a) Af de enkelte tilsynsinstitutioner synes navnlig Dansk Værne- og Tilsynsselskab at savne klarhed i opbygning og forretningsgang. Gennemførelsen af tilsyn og forsorg med løsladte fanger fra statsfængsel kræver således medvirken af tilsynsførere, afdelingen af Dansk Værne- og Tilsynsselskab på vedkommende fængsel, centralkontoret og eventuelt det private fængselselskab, der dækker det pågældende område. Den tilsynsførende med en prøveløsladt fra Vridsløse skal således dels rapportere til centralkontoret (hovedkontoret for Dansk Værne- og Tilsynsselskab), dels til D. V. & T. S., afdeling Vridsløselille. Ansøgning om understøttelse vil han normalt indsende til centralkontoret, men hvis sagen haster, kan han sende den til Vridsløselille — Nyborg fængselselskabs afdeling i Vridsløselille. I begge tilfælde afholdes udgiften til understøttelse af dette selskab. Registrering af de prøveløsladte, af tilsynsførerne og af disses rapporter sker både i centralkontoret og i afdelingen på vedkommende statsfængsel. Selvom den lokale afdeling af D. V. & T. S. og det lokale fængselselskab til en vis grad dækker hinanden, må ordningen alligevel betragtes som unødigt indviklet for den tilsynsførende og for de tilsynsbestemmende og kontrollerende myndigheder, ligesom den giver anledning til dobbeltarbejde.
- b) Den omstændighed, at de enkelte tilsynsinstitutioner (fængselshjælpen, Dansk Værne- og Tilsynsselskab, forsorgskontoret og de to særanstalter) i det væsentlige arbejder uafhængigt af hinanden, frembyder en række ulemper. Foruden af beskikkede lokale tilsynsførende udføres tilsyns- og undersøgelsesarbejde ude i landet således både af 2 repræsentanter og 1 undersøger under fængselshjælpen, af den af samvirket ansatte rejseinspektør, af afdelingsinspektør og forsorgssekretæren ved forsorgskontoret samt i et vist omfang af forsorgsmedarbejderne ved anstalterne, navnlig for ungdomsfængslets og psykopatforvaringsanstaltens vedkommende. Nogen nærmere koordination af hele dette rejsearbejde er efter den nuværende ordning ikke mulig. Den manglende koordination af tilsynsinstitutionernes virksomhed medfører endvidere, at en del dobbeltarbejde må udføres, således kartoteksføring til brug for arbejdsanvisning, fremskaffelse af tilsynsførere m. v.
- c) Med hensyn til fængselselskabernes ledelse er det karakteristisk, at de enkelte selskaber, trods oprettelsen af »samvirket«, er organiseret på selvstændig basis med egne bestyrelser, sekretærer, regnskabsføring og med hver sin årsberetning. Den koordination, som er gennemført ved oprettelsen af samvirket, gælder i det væsentlige kun tilsynsvirksomheden, medens hjælpevirksomheden administreres selvstændigt af hvert selskab overfor dettes lokalt begrænsede klientel. Der kan således vanskeligt lægges faste regler for hjælpearbejdet, ligesom ydelsen af hjælp bliver afhængig af de midler, der står til det enkelte selskabs disposition.
- d) Som følge af hele virksomhedens opbygning er samvirkets centralkontor blevet sammensat af et stort antal forskellige afdelinger og underafdelinger med hver sine opgaver af tilsyns- og forsorgsmæssig karakter, hvilket vanskeliggør en rationel tilrettelæggelse af arbejdet på kontoret, idet der i høj grad vil blive tale om udspecialisering af arbejdet på mindre enheder, der ikke altid vil kunne opnå fuld udnyttelse af personalet.

- e) Statens kontrol med tilsynsvirksomheden er ifølge tilsynsordningen henlagt til tilsynsnettet, som man oprindeligt har tiltænkt meget omfattende opgaver med hensyn til koordination og kontrol. Det har imidlertid ved undersøgelsen vist sig, at nettet siden dets oprettelse kun har behandlet ca. 50 sager fortrinsvis vedrørende tilsyn med personer, for hvem fængselsnettet har afgivet tilsynsresolution, og praktisk talt ikke har beskæftiget sig med de i tilsynsordningen angivne almindelige opgaver. Disse har været varetaget af fængselsdirektoratet, der dog kun har udøvet en begrænset økonomisk kontrol, væsentligst i forbindelse med behandlingen af samvirkets budget, medens almindelige spørgsmål vedrørende tilsynets gennemførelse og tilsynsinstitutionernes virksomhed er blevet løst af samvirket selv uden nærmere indseende fra staten. Manglen på en effektiv økonomisk og administrativ kontrol er selvsagt et forhold af væsentlig betydning ved bedømmelsen af den nuværende organisation.

Samtidig med at sekretariatet har fremhævet den meget betydningsfulde sociale indvirkning som de private fængselselskaber gennem årene har gjort i forbindelse med forsorgs- og tilsynsvirksomheden, har man dog givet udtryk for den opfattelse, at de ovenfor påpegede ulemper og svagheder ved det bestående system synes at være af en så væsentlig karakter, at en ændring af systemet bør tages under overvejelse. Til støtte for gennemførelse af en ordning, hvorefter staten selv overtager hovedparten af denne virksomhed, er anført, at staten både ud fra sociale og økonomiske hensyn har meget betydelig interesse i, at løsladte fanger ikke recidiverer, og at udviklingen da også hidtil er gået i retning af, at man fra fængselsmyndighedernes side først slipper kontakten med de løsladte fanger, når det efter en prøvetid har vist sig, om de kan klare sig i samfundet. Foruden den mere principielle betragtning er der henvist til det rent praktiske forhold, at staten i forvejen dækker alle udgifter ved tilsynsvirksomheden, samt at fængselsvæsenets tjenestemænd (inspektører og forsorgsmedarbejdere) også efter den nugældende ordning varetager ledelsen af en væsentlig del af tilsynsvirksomheden.

Spørgsmålet om statsovertagelse af tilsynsvirksomheden blev allerede rejst i det i 1924 nedsatte forsorgsudvalg. Udvalget mente dog ikke, at øjeblikket var inde til at foreslå en sådan løsning og angav i sin betænkning en række grunde for dette standpunkt. Det anførtes således, at en statsordning ville forøge statskassens udgifter til dette formål, fordi private bidrag ville bortfalde, og vederlagsfri medhjælp ikke kunne påregnes i nævneværdigt omfang, endvidere at det både overfor offentligheden og det klientel, det drejer sig om, ville være af betydning, at virksomheden ikke i højere grad end nødvendigt havde præg af en statsinstitution, samt at det så længe som muligt burde undgås at skabe en ny klasse offentlige tjenestemænd, hvilket ville blive følgen af offentlig ansættelse af tilsynsførende. Der henvistes endelig til, at det på forhånd var ugørligt at have overblik over tilsynsvirksomhedens omfang efter den ny straffelov. Disse grunde anså udvalget for afgørende for dets stillingtagen til spørgsmålet på daværende tidspunkt. Men samtidig erkendte man, at det var »muligt eller måske endog sandsynligt«, at udviklingen ville føre med sig, at man med tiden måtte tage under overvejelse at gå over til en egentlig statsordning, hvorved udvalget også pegede på, at udviklingen i den sociale lovgivning kunne tænkes at føre over til en sådan ordning.

Spørgsmålet rejstes påny i 1946 i forbindelse med overvejelserne om tilsynsordningen for landssvigere. Indenfor det af fængselsdirektoratet nedsatte anordningsudvalg, hvor spørgsmålet blev behandlet, var der enighed om, at der for landssvigernes vedkommende burde gennemføres en statsordning, fordi tilsynet for disses vedkommende i særlig grad måtte betragtes som en statsopgave. Men udvalget understregede samtidig i sin betænkning, at man ikke

- derved havde taget stilling til den fremtidige ordning af tilsynet med almindelige kriminelle fanger, idet dette spørgsmål var af en sådan vigtighed, at det krævede indgående undersøgelse, således at man endnu ikke havde grundlag for at udtale sig om en eventuel ændring af den nuværende tilsynsordning.

Under hensyn til de overvejelser, som således må antages at skulle finde sted i det nævnte udvalg, har sekretariatet for sit vedkommende ikke ment at burde udtale sig nærmere om det principielle spørgsmål, om hvorvidt tilsynsvirksomheden må betragtes som en statsopgave. Den foretagne undersøgelse har imidlertid bibragt sekretariatet den opfattelse, at en statsovertagelse af tilsynsvirksomheden ville muliggøre en meget betydelig forenkling af virksomheden, hvorved væsentlige besparelser for statskassen kunne opnås, samtidig med at tilsynets effektivitet formentlig ville forøges. Ligesom det er tilfældet for det nuværende tilsyn med landssvigerfanger, burde det ved en statsovertagelse af hele tilsynsvirksomheden være de enkelte anstalter, der gennem deres forsorgskontorer leder tilsynet med de fra hver anstalt løsladte fanger, beskikker tilsynsførere og behandler disses rapporter. Kun herved ville tilsynet kunne danne en rationel fortsættelse af den behandling og forsorg, som har fundet sted overfor fangen under afsoningen. Et under direktoratet oprettet kontor, der formentlig måtte arbejde i nær tilknytning til det nuværende 2. kontor, burde da varetage overledelsen af tilsyns- og forsorgsarbejdet, først og fremmest som vejledende organ for anstaltens forsorgskontorer. Blandt de opgaver, der burde løses af et sådant kontor, har sekretariatet nævnt følgende:

- a) Angivelse af retningslinier for tilsynsarbejdet, herunder standardisering af tilsynsrapporterne og af forretningsgangen ved disses indsendelse og registrering, samt eventuelt uddannelse af tilsynsførere og informationsvirksomhed overfor disse.
- b) Angivelse af retningslinier for forsorgsarbejdet, herunder fastlæggelse af regler for udbetaling af understøttelse, samt forhandling med socialkontorer, skattevæsen, fagforeninger, sygekasser m. v. om disse institutioners principielle stilling til løsladte fanger.
- c) Central arbejdsanvisningsvirksomhed.
- d) Central tilsynsførerbeskikkelse i tilfælde hvor anstalterne ikke selv kan skaffe egnede tilsynsførere. I forbindelse hermed oprettelse af tilsynsførerkartotek og føring af honorarregnskabet.
- e) Overtagelse af det direkte tilsyn med klienter, der ikke er løsladt fra statsfængsler, herunder arresthusfanger samt de klienter, der i øjeblikket henhører under fængsels-hjælpen og dansk værneselskab.

Ved en statsovertagelse af tilsynsopgaverne som ovenfor skitseret måtte de private fængselselskabers virksomhed afgrænses til, i det omfang deres egne midler tillader det, at understøtte særlig vanskeligt stillede fanger. En administrativ overbygning som det nuværende »samvirke« ville formentlig i dette tilfælde ikke være nødvendig. Derimod burde muligheden for en sammenslutning af de eksisterende selskaber til een landsomfattende organisation formentlig undersøges, da en sådan sammenslutning formentlig ville kunne gennemføre hjælpevirksomheden på mere rationel måde end de nuværende lokale selskaber. Den eventuelt fornødne administrative og økonomiske kontrol og koordination af den private hjælpevirksomhed, herunder tilsynet med de private optagelseshjem, måtte naturligt henhøre under det ovennævnte kontor i fængselsdirektoratet.

Direktoratet har, for så vidt angår spørgsmålet om en statsovertagelse af tilsynsvirksomheden, henvist til, at dette spørgsmål var underkastet en indgående undersøgelse og

overvejelse i den af forsorgsudvalget af 22. december 1924 afgivne betænkning, jfr. den af sekretariatet foran givne redegørelse herfor.

I den siden forløbne tid har spørgsmålet stadig lejlighedsvis været underkastet fornyet overvejelse og har været gjort til genstand for debat på nordiske møder angående kriminologiske spørgsmål. Som forudset i udvalgsbetænkningen er udviklingen da også gået mere og mere i retning af en egentlig statsordning. Trods de betæneligheder, der kan være forbundet med den, frembyder den så væsentlige fordele, særlig når henses til effektiviteten af forsorgs- og tilsynsarbejdet, at direktoratet anser det for sandsynligst, at statsordningen må blive det endelige resultat af udviklingen.

Hele dette spørgsmål, der iøvrigt har været berørt under drøftelserne i det under justitsministeriet den 25. februar 1946 nedsatte udvalg til behandling af spørgsmål vedrørende fuldbyrdelse af fængselsstraf m. v., må imidlertid efter direktoratets opfattelse tages op til indgående undersøgelse i et særligt udvalg.

Udvalget må principielt være af den opfattelse, at tilsynsvirksomheden må siges at være en naturlig statsopgave, som dog formentlig mest praktisk vil kunne løses i samarbejde med private personer og institutioner. Udvalget kan for sit vedkommende anbefale, at spørgsmålet om en omorganisation af denne virksomhed gøres til genstand for overvejelse i et særligt udvalg.

Foruden behandlingen af spørgsmålet om en ændring af tilsynsvirksomhedens organisation har sekretariatet peget på spørgsmålet om tilsynsvirksomhedens omfang. Navnlig for så vidt angår landssvigerfangerne har man fundet det tvivlsomt, om udøvelse af tilsyn i den nuværende udstrækning (ca. 8000 tilsyn) kan anses for nødvendigt af hensyn til klienternes tarv og kontrollen med prøveløsladelsesvilkårenes overholdelse. Under hensyn til de betydelige udgifter, der af staten afholdes til honorarer til tilsynsførende (i 1947—48 ca. 350.000 kr.) har sekretariatet henstillet til nærmere overvejelse, hvorvidt de nugældende bestemmelser om tilsynsperiodens længde — hvorefter denne for prøveløsladte og benådede som hovedregel ansættes til 2 år — er rationelle under hensyn til tilsynets formål, eller om mere differentierede bestemmelser ikke ville være at foretrække. I mange tilfælde hvor særlige vilkår ikke er knyttet til løsladelsen, kunne tilsynet formentlig indskrænkes til de første måneder efter løsladelsen, der erfaringsmæssig er de vanskeligste for klienterne, medens det i andre tilfælde måske var ønskeligt, al tilsynet udstræktes til en længere periode end 2 år.

Direktoratet har udtalt, at man allerede nu træffer afgørelsen i disse sager rent konkret, men at man vil tilstræbe en yderligere differentiering. Direktoratet er enig i, at det i visse tilfælde kunne være ønskeligt at udstrække tilsynet udover 2 år, men har gjort opmærksom på, at dette vil forudsætte en ændring af straffelovens bestemmelser herom.

Udvalget kan for sit vedkommende tiltræde de synspunkter, der af sekretariatet er givet udtryk for.

H. Bemærkninger vedrørende anstaltens personaleforhold m. v.

I tilslutning til de foran under I og II fremsatte bemærkninger vedrørende personaleforholdene ved anstalterne har sekretariatet redegjort for nogle almindelige spørgsmål vedrørende anstaltens personaleforhold, herunder det overordnede administrative personale og kontorpersonalets sammensætning, uddannelse m. v. samt de gældende regler for betjentpersonalets antagelse og uddannelse.

7. Anstaltens overordnede administrationspersonale.

Det overordnede administrationspersonale ved anstalterne omfatter følgende stillings-

	Lønklasse	Antal norm. stillinger
Fængselsinspektør.	9.000—10.200	4
	8.700— 9.300	2
Vicefængselsinspektør.	5.700— 7.500	6
Afdelingsinspektør	5.400— 7.200	3
Fængselsforvalter.	5.400— 7.200	6
Fængselsbogholder.	5.040— 5.760	5
Fængselsfuldmægtig	3.900— 5.580	4

Ansættelse i stillingerne som inspektør, viceinspektør og fængselsfuldmægtig er som hovedregel betinget af juridisk embedseksamen. De 3 stillinger udgør den normale **avancementsrække** for det juridiske personale ved anstalterne. Stillingerne som fængselsbogholder **besættes** normalt ved advancement fra overassistentklassen og stillingerne som fængselsforvalter ved advancement fra bogholderstillingen. Afdelingsinspektørstillingerne besættes efter hidtidig praksis ved oprykning indenfor lærer- og forsgspersonalet. Stillinger som inspektør, viceinspektør og fængselsforvalter er normeret ved hvert af de 4 statsfængsler samt ved ungdomsfængslet og arbejds huset. Stillinger som fængselsbogholder er normeret ved de samme anstalter med undtagelse af ungdomsfængslet, hvor forvalteren tillige varetager bogholderforretningerne. Stillinger som fængselsfuldmægtig er normeret ved de 4 statsfængsler og stillinger som afdelingsinspektør ved fængselsafdelingerne i Nørre Snede, Renbæk og Kærshovedgård.

Ved oprettelsen af de nye straffelejre og fængselsafdelinger tilvejebragtes hjemmel på finansloven til besættelse af de fornødne stillinger som inspektør, viceinspektør, forvalter og bogholder ved hver af de 4 store straffelejre samt for besættelse af en viceinspektørstilling ved afdelingen i St. Grunnet. Endvidere er der på finansloven hjemmel for besættelse af en stilling som ekspeditionssekretær ved psykopatanstalterne og to stillinger som fængselsfuldmægtig ved straffelejrene.

Det samlede antal stillinger og disses besættelse pr. 1. april 1948 er vist i nedenstående oversigt:

	Bevilget antal			Udn. still.	Tjenstg. antal		Ubesat
	Nor	ml.	Finl.		Ialt	konst.	
Inspektør.	6	4	10	6	4	10	
Ekspeditionssekretær.	—	1	1	—	1	1	—
Viceinspektør.	6	5	11	1	10	11	
Afdelingsinspektør.	3	—	3	3	—	3	
Forvalter.	6	4	10	6	4	10	
Bogholder.	5	4	9	4	5	9	
Fuldmægtig.	4	2	6		4*)	4	2

Som følge af oprykning fra lavere tjenestemandstilling til de nye konstitutionsstillinger er en væsentlig del af de overordnede administrationsstillinger for tiden besat ved konstitution, således f. eks. 10 af de 11 stillinger som viceinspektør og alle stillingerne som fængselsfuldmægtig. Dette har igen medført en forskydning i sammensætningen af de enkelte tjenesteklasser; af de for tiden tjenstgørende 11 viceinspektører var således 8 ved udnævnelsen mellem 25 og 30 år; kun 5 havde tidligere gjort tjeneste indenfor fængselsvæsenet, deraf kun 1 i mere end 3 år.

*) heraf 1 besat ved egentlig konstitution, 3 med løst antaget personale.

Vedrørende sammensætningen m. v. af det overordnede administrationtpersonale har sekretariatet peget på følgende forhold:

a) Det synes efter de foreliggende oplysninger om administrationsarbejdets art og tilrettelæggelse at være påkrævet, at der ved de større anstalter og lejre med et fangetal på 2—300 og derover findes stillinger som inspektør, viceinspektør og fængselsforvalter. Derimod mener man, at der kan rejses spørgsmål om nødvendigheden af at opretholde stillinger som fængselsbogholder ved de anstalter og lejre, der ikke har en mere omfattende værkstedsdrift. Ved gennemførelsen af de foran under I fremsatte forslag vil del bogholderimæssige arbejde ved disse anstalter blive ganske væsentlig simplificeret, og det synes derfor at burde overvejes, hvorvidt bogholderiet ved de nævnte anstalter ikke kan henlægges under økonomikontoret under ledelse af en fængselsoverassistent. Da de kasse-mæssige forretninger er henlagt til inspektionskontoret, synes en sådan ordning ikke at støde på afgørende kontrolmæssige betænkeligheder. Overgår de mindre fængselsafdelinger som foreslået under I til selvstændig regnskabsføring, bør dette ikke medføre oprettelse af bogholderstillinger ved disse afdelinger, hvis regnskabsforretninger næppe vil blive af større omfang, end at de kan bestrides af en fængselsassistent.

Der vil efter ovenstående kunne blive tale om nedlæggelse af bogholderstillingerne ved de 4 straffelejre samt eventuelt arbejds-huset, således at der for disse anstalters vedkommende træffes samme ordning som ved ungdomsfængslet, hvor forvalteren også er leder af bogholderiet.

b) Stillingerne som fængselsfuldmægtig oprettedes i sin tid som uddannelsesstillinger med et arbejdsområde omtrent svarende til viceinspektørernes, d. v. s. deltagelse i fangefremstilling, rondering, behandling af disciplinærsager og indstillinger til direktoratet m. v. I praksis er dog også almindeligt kontormæssigt ekspeditionsarbejde blevet henlagt til fængselsfuldmægtigen, således ved et af statsfængslerne bl. a. journalisering, ekspedition af rutinesager vedrørende fanger og personale, censurering af aviser o. lign. Udfærdigelse af delictreferat, som i dette tilfælde også er henlagt til fængselsfuldmægtigen, må vel betragtes som mere kvalificeret arbejde, men kræver dog næppe juridisk uddannelse, da det afgørende må være fremhævelsen i referatet af de omstændigheder, der har betydning for fangens behandling i fængslet, ikke de forhold, der er juridisk relevante for domfældelsen.

I betragtning af, at egentlig juridisk arbejde kun forekommer på fængslerne i begrænset omfang, og at kravene om juridisk uddannelse derfor navnlig må begrundes med denne uddannelses fortrin ved varetagelsen af de ledende administrative og koordinerende funktioner ved fængslet, må sekretariatet finde det tvivlsomt, om der er behov for juridisk personale i lavere stillinger end inspektør- og viceinspektørstillingerne. Hertil kommer de vanskeligheder, som formentlig ofte vil være forbundet med at besætte stillinger i den omhandlede lønklasse med kvalificeret juridisk personale. Sekretariatet har derfor henstillet, at det i forbindelse med anstalternes normering på længere sigt overvejes at nedlægge stillingerne som fængselsfuldmægtig.

c) Sekretariatet har under sine overvejelser været inde på spørgsmålet om, hvorvidt det er rigtigt, at de ledende stillinger ved fængslerne som hovedregel besættes med jurister. Man har i denne forbindelse været opmærksom på, at der i de senere år er sket en betydelig udvidelse af det personale, der varetager specielle funktioner ved f. angebehandlingen (forsogssekretærer og lærere) og har ment, at dette forhold kunne give anledning til overvejelser om, hvorvidt avancement fra disse stillinger til de administrative stillinger ikke bør kunne ske i større udstrækning end hidtil for derved at lette koordineringen af arbejdet med

fangebehandlingen og undgå en unødvendig stor vækst i det overordnede personale ved fængslerne.

Heroverfor har man fra fængselsvæsenets side stærkt fremhævet betydningen af, at ledelsen af fængslerne varetages af administrativt højt kvalificeret personale, der er i stand til at løse de mangeartede problemer, der opstår med hensyn til personale og fanger og til at koordinere de forskellige sider af fangebehandlingen. Sekretariatet har herefter ikke ment at kunne stille noget forslag på dette punkt, men skal blot bemærke, at den praksis, som allerede nu følges ved besættelsen af afdelingsinspektørstillingerne, hvor ikke-jurister ikke er udelukkede, formentlig vil kunne få forøget betydning ved en fortsat udvikling af de mindre fængselsafdelinger.

d) Der har i de senere år kun i meget begrænset omfang fundet udveksling sted af det overordnede personale mellem anstalterne og centralstyrelsen. Kun ganske få indenfor det nuværende embedspersonale i centralstyrelsen har forrettet tjeneste på anstalterne, ligesom kun enkelte af de nuværende inspektører, viceinspektører og fængselsfuldmægtige gennem tidligere tjeneste i centralstyrelsen har fået kendskab til arbejdet her. Da kendskab til det daglige arbejde på fængslerne synes at måtte være en vigtig forudsætning for gennemførelsen af den centrale administration og kontrol såvel indenfor fangebehandlingsområdet som indenfor det persontalemæssige og økonomiske område, forekommer det sekretariatet naturligt og rationelt i højere grad end hidtil at søge gennemført en udveksling af personalet, hvorved sekretærer og fuldmægtige i direktoratet får lejlighed til at forrette tjeneste som viceinspektør ved anstalterne inden deres videre advancement i centralstyrelsen. En sådan ordning måtte formentlig forudsætte, at der i det hele anerkendtes et vist fællesskab med hensyn til advancement indenfor centralstyrelsen og på anstalterne, således at også de anstaltsuddannede embedsmænd havde mulighed for at overgå til advancementsstillinger i direktoratet.

Direktoratet er af den opfattelse, at det ved etableringen af de nye straffelejre var naturligt og rimeligt at etablere selvstændige bogholderier ved hver straffelejr under hensyn til de meget store fangetal, som de pågældende straffelejre var beregnet til at huse. Udviklingen har imidlertid ført med sig, at visse af straffelejrene nu huser et væsentligt mindre fangebelæg end forudsat ved etableringen. Dette gælder således straflejr ren Møgelkær, der oprindeligt var beregnet til at huse ca. 600 fanger, men hvis belæg fremtidig må beregnes at blive omkring 240, og straffelejren i Horserød, der var påtænkt at skulle huse 6—700 fanger, men hvis belæg for tiden udgør 250. Efter nedgangen i fangetallet har man nedlagt stillingerne som overassistenter ved disse bogholderier.

Direktoratet må erkende, at den stedfundne udvikling gør det rimeligt, at spørgsmålet om bibeholdelse af bogholderstillingerne ved disse straffelejre or blevet rejst, og uanset at man er af den formening, at tilstedeværelsen af en ikke ubetydelig arbejdsdrift, og ved straffelejren Møgelkær tillige landbrugsdrift og gartneri, for så vidt gør det ønskeligt at bevare et selvstændigt bogholderi, vil man ikke tage afgørende afstand fra tanken om, at bogholderiet ved disse anstalter kan henlægges under fængselsforvalteren, på samme måde som det nu er tilfældet ved ungdomsfængslet.

Derimod må direktoratet tage afstand fra tanken om, at en tilsvarende ordning etableres ved straffelejren på Kragshovhede, hvis fangebelæg også i fremtiden må påregnes at ligge på 5—600 fanger, og hvor såvel lønningsregnskabet for tjenestemænd og løst antaget personale som regnskabet med fangernes penge, forplejningsregnskab o. s. v. er af meget betydeligt omfang. Det vil næppe være hensigtsmæssigt at henlægge ansvaret for hele denne virksomhed under fængselsforvalteren, hvis arbejdsområde i forvejen er stort, idet han

forestår hele indkøbsforvaltningen, tilsynet med det betydelige antal bygninger, der er spredt over et meget stort areal, ledelsen af de meget store kultiveringsarbejder og de indendørsværkstedarbejder, som er i gang med at blive etableret. Såfremt bogholderstillingen ved denne straffelejr herefter opretholdes, mener direktoratet, at en stilling som kst. overassistent må kunne nedlægges.

For så vidt angår stillingen som bogholder ved slatens arbejds hus, skal man bemærke, at denne stilling blev oprettet på normeringsloven for finansåret 1942—43. I bemærkningerne til forslaget er det fremhævet, at fangetallet ved arbejds huset på det tidspunkt var steget til ca. 240 arbejds husfanger og ca. 23 indlagte på helbredelsesanstalten for drankere på Fanø, og at regnskabsføringen ved arbejds huset foruden anstaltens almindelige økonomi og arbejdsdrift tillige omfattede regnskabet med jordbruget, der bestod af et opdyrket areal på ca. 500 tdr. land, som stadig udvides. Man mente derfor, at det arbejde, som påhvilede lederen af arbejds husets bogholderi med hensyn til ansvar, betydning og omfang kunne sidestilles med det arbejde, der påhvilede bogholderen ved statsfængslerne. Belæget i arbejds huset er nu større, end da stillingen blev oprettet, idet arbejds huset er udvidet og for tiden har et belæg på ca. 350 fanger. Hertil kommer, at der under arbejds husets administration for tiden er henlagt 2 andre afdelinger, nemlig fængselsafdelingen ved Tarm og helbredelsesanstalten for drankere på Fanø. Direktoratet må derfor være af den opfattelse, at det ikke ville være forsvarligt at nedlægge stillingen som bogholder ved arbejds huset.

Endelig skal man pege på det i den praktiske personaleadministration meget vigtige forhold, at stillingerne ved sådanne meget afsidesliggende anstalter ikke er normeret for lavt, da personalet ved de bedre beliggende anstalter — ganske forståeligt — føler megen ulyst ved at søge dertil, og hurtigst muligt søger derfra igen.

Til spørgsmålet om eventuel nedlæggelse af stillingerne som fængselsfuldmægtige har direktoratet bemærket følgende:

Disse stillinger blev i sin tid oprettet for at aflaste fængselsinspektør og viceinspektør ved de 4 største anstalter, nemlig Københavns fængsler og statsfængslerne i Horsens, Vridsløselille og Nyborg. Disse embedsmænd var nemlig alt for bundne af egentlig administrativt og kontormæssigt arbejde, således at der ikke levedes dem tilstrækkelig tid til det direkte fangebehandlingsmæssige arbejde, som kræver megen direkte kontakt med fangerne enkeltvis. For tiden er fængselsfuldmægtigstillingerne ved Horsens og Nyborg ikke besat, idet indehaverne har konstitutioner andetsteds og ikke er erstattet. Man har været betænkelig ved at tage flere yngre jurister ind i fængselsvæsenet under hensyn til nedgangen i fangetallet. Fængselsfuldmægtigstillingerne var tidligere normeret i samme lønningsklasse som politi- og dommerfuldmægtige af 3. grad, men efter den sidste revision af tjenestemandsløven er de placeret i en lavere lønningsklasse. Under hensyn hertil og til de ringe avancementsmuligheder er direktoratet enig i, at det sikkert i fremtiden vil være vanskeligt at få stillingerne beklædt med kvalificeret juridisk personale, og at spørgsmålet om betimeligheden af stillingernes opretholdelse under den nuværende form tages op. Spørgsmålet om bevarelsen af fængselsfuldmægtigstillingerne hænger imidlertid sammen med ønskeligheden af at få etableret en ordening, hvorefter det vil være muligt at anvende interesserede jurister, særlig indenfor politi- og dommerfuldmægtigenes kreds, som midlertidige medhjælpere i disse stillinger for 1 år eller 2 ad gangen, idet man vil anse det for en betydningsfuld og god uddannelse for personer, der senere får embede som politimestre eller dommere eller i anklagemyndigheden, at de har et mere indgående kendskab til det sidste led i retsforfølgelsen, end det i reglen nu er tilfældet.

Direktoratet er derhos enig i forslaget om at søge gennemført en større udveksling af det overordnede personale mellem direktoratet og anstalterne i det omfang, dette praktisk er gennemførligt.

2. Kontorpersonalet.

Kontorgruppen indenfor anstaltens personale omfatter følgende tjenstemandsstillinger:

	Lønklasse	Antal normerede stillinger
Fængselsoverassistent	3900—4860	17
Fængselsassistent	2670—3750	35
Kontorassistent	2310—3030	15
Kontorist	1680-2400	20

Desuden beskæftiges et antal kontormedhjælpere, der aflønnes efter bestemmelserne i finansministeriets regulativ for kontormedhjælpere eller som fungerende fængselsassistenter.

Om antagelsen af kontorpersonale ved anstalterne er regler fastsat i direktoratets cirkulærskrivelse af 2. juli 1947. Det anføres heri, at man ved antagelsen af kontorpersonale til anstaltens kontorer bør have opmærksomheden henvendt på, at der kun til det mere kvalificerede arbejde bør antages personale i stillinger som fængselsassistenter, medens kontorenes arbejde iøvrigt i videst muligt omfang bør udføres af personale, der ansættes som kontorister eller eventuelt kontorassistenter. Der bør derfor på kontorer, hvor der foruden lederen er ansat en overassistent, højst være ansat 1 a 2 fængselsassistenter.

Til ansættelse som fængselsassistentaspirant kræves i almindelighed, at pågældende er mellem 21 og 28 år, har bestået real- eller præliminæreksamen, har udstået normal læretid på kontor, lager eller lignende samt har uddannet sig teoretisk og har bestået handelsmedhjælpereksamen med tilfredsstillende resultat. Til antagelse som kontoristaspirant kræves normalt, at vedkommende er mellem 17 og 25 år, har rutine i maskinskrivning og helst tillige stenografi samt kendskab til almindeligt kontorarbejde. Foruden antagelse til aspirantstillinger skal også antagelse af regulativlønnede kontormedhjælpere godkendes af direktoratet, der ligeledes skal godkende vedkommendes aflønning.

Bortset fra en fornylig gennemført bestemmelse om, at personalet indenfor en række forskellige tjenstekategorier, herunder også det mandlige kontorpersonale, snarest efter deres antagelse skal forrette opsynstjeneste i mindst 1 måned, er der ikke tilrettelagt nogen uddannelse for anstaltens kontorpersonale. Det søges dog såvidt muligt gennemført, at fængselsassistenter og overassistenter får lejlighed til at gøre tjeneste både ved inspektions-, forvalter- og bogholderikontorer, således at de gennem deres tjenestetid får kendskab til arbejdet indenfor alle 3 områder af anstaltens administration.

Ved fastlæggelsen af normeringstillene for overassistenter er der regnet med, at hvert af de 4 statsfængsler skal disponere over 3 overassistenter, henholdsvis til inspektionskontor, økonomikontor og bogholderikontor. Derudover er der regnet med 1 overassistent henholdsvis til psykopatanstalterne, ungdomsfængslet, arbejds huset, fængselsafdelingen i Renbæk og fængselsafdelingen på Kærshovedgård. Antallet af assistenter er normeret i forhold hertil, idet der er regnet med ca. 2 assistenter pr. overassistent. Udover de normerede stillinger er der til kontorerne ved straffelejrene og de nye fængselsafdelinger — med hjemmel på finansloven — oprettet et antal konstitutionsstillinger. På finansloven 1948—49 er der således hjemmel for udbetaling af konstitutionshonorar til ialt 18 overassistenter. Ligesom for statsfængslernes vedkommende er der for hver af de 4 store straffelejre regnet med 3 overassistentstillinger. Endvidere er der regnet med 1 overassistentstilling ved hver af de nye fængselsafdelinger samt yderligere 1 overassistentstilling ved psykopatanstalterne. Også indenfor assistentklassen er der på finansloven hjemmel for oprettelse af et antal konstitutions-

I nedenstående oversigt er vist, hvorledes tjenstemands- og konstitutionsstillingerne herefter var besat pr. 1. april 1948.

	Norml.	Bevilget		Tjenstgørende			Ubesat
		Fml.	Ialt	Udn. i still.	Konst.	Ialt	
Overassistenter	18	18	36	6	26	32	4
Assistenter	35	21	56	11	17	28	28
Kontorassistenter	15	1	16	2	1	3	13
Kontorister	(20)	—	(20)	3	—	3	(17)

Af ialt 36 overassistentstillinger var 32 besat, heraf 26 ved konstitution, fortrinsvis af assistenter. Af 56 assistentstillinger var 28 besat, heraf 17 ved konstitution, fortrinsvis af aspiranter. Af ialt 36 kontorassistent- og kontoriststillinger var kun 6 besat, heraf 1 ved konstitution.

Udover det nævnte personale beskæftigedes ialt 96 kontormedhjælpere, der fordeler sig således:

Aflønnet som fængselsassistentaspirant	18
Aflønnet som kontorassistentaspirant	1
Aflønnet efter finansministeriets regulativ:	
Kontorelev	2
Kontoristaspirant	7
Kontorist	55
Kontorassistent	6
Assistent	1
Timelønnet kontorist	3
Honorarlønnet kontorist	2
Aflønnet efter studenterregulativ	1
Ialt	96

Fordelingen af overassistent- og assistentstillingerne mellem anstalterne pr. 1. april 1948 fremgår af nedenstående oversigt:

	Overassistenter			Assistenter		
	Insp.	Økonomi	Bogh.	Insp.	Økonomi	Bogh.
Horsens	1	1	1	1	2	—
Vridsløselille	1	1	1	—	—	—
Nyborg	2*)	1	1	—	—	1
Københavns fængsler	1	1	1	—	1	2
Ungdomsfængslet	1	—	—	—	—	2
Arbejdshuset	2**)	—	—	1	2***)	2
Psykopatanstalten	1	1	—	—	—	—
Fårhus	1	1	1	4	1	1
Horserød	1	1	—	1	—	2
Kragsskovhede	1	1	1	1	1	1
Møgelkær	1	1	1	—	—	1
Renbæk	1					
St. Grunnet	1					
Nørre Snede	1					
Hjøllund	1				1	
Ialt		32			28	

*) 1 ved leiren.

**) 1 ved Kærshovedgård.

***) 1 ved Tarm.

Som det fremgår foranstående, har oprettelsen af det store antal konstitutionsstillinger som forvaltere, bogholdere og overassistenter ved de nye straffelejre og fængselsafdelinger på afgørende måde forrykket sammensætningen af overassistent- og assistentpersonalet. Undersøger man alders- og advancementsforholdene for de personer, der beklæder de ovennævnte 32 overassistentstillinger, viser det sig, at overgang til overassistentlønning har fundet sted i en gennemsnitsalder af 31—32 år efter gennemsnitlig kun 4—6 års tjeneste i fængselsvæsenet, heraf 2—4 år som fængselsassistent. I betragtning af, at oprykningen ikke — som f. eks. er tilfældet indenfor de store etater — har været betinget af en supplerende uddannelse efter ansættelsen, må avancen lentsforholdene for fængslernes kontorpersonale i de senere år anses for at have stillet sig væsentlig gunstigere end indenfor andre grene af statsforvaltningen.

Der er endvidere ved besættelsen af de nyoprettede konstitutionsstillinger sket en forholdsmæssig forskydning mellem overassistent- og assistentstillinger. Antallet af overassistentstillinger udgør således nu 32 imod 46 stillinger som assistent og assistentaspirant, medens der tidligere regnedes med forholdet 1:2. En væsentlig del af det arbejde, som tidligere var betragtet som fængselsassistentarbejde, udføres altså i øjeblikket af regulativlønnede kontormedhjælpere, et forhold, som har sin forklaring dels i, at der ved de nye fængselsafdelinger er oprettet overassistent- men ikke assistentstillinger, dels i at ansættelsen af assistenter i det hele har været stillet i bero i de sidste år under hensyn til personaleudvidelsernes midlertidige karakter.

Med hensyn til kontorpersonalets forhold har sekretariatet bemærket følgende:

a) For ansættelse som fængselsassistent kræves som ovenfor nævnt en forudgående handels- og kontormæssig uddannelse i det frie erhverv. I overensstemmelse hermed betragtes assistentstillingen som en bundstilling, der normalt besættes udefra og kun undtagelsesvis ved advancement fra fængslernes kontorist- og kontorassistentklasse. Det har under hensyn til denne opdeling af kontorpersonalet i en kontoristklasse og en assistentklasse, af hvilke kun den sidstnævnte åbner adgang til videre advancement indenfor etaten, været overvejet, hvorvidt den nuværende assistentordning burde erstattes med en ordning, hvorefter adgangen til assistentklassen betinges af forudgående elev- og medhjælper tjeneste med en afsluttende fagprøve, således som tilfældet er indenfor told- og trafiketaterne og fra 1946 også indenfor amstuerne.

Til støtte for en sådan ordning kan henvises til, at overgangen til mere moderne former for fangebehandling har forøget betydningen af, at personalet ved fængslernes kontorer gennemgår en særlig faguddannelse, der bibringer dem et mere dybtgående kendskab til fængslernes opgaver og de forskellige sider af fangebehandlingen. Gennemførelsen af en elevordning vil formentlig endvidere have betydning ved at give det pågældende personale en fastere tilknytning til etaten, hvorved større stabilitet i personaleforholdene opnås. Forudsætningerne for indførelse af en elevordning indenfor fængselsvæsenet synes dog på andre punkter ikke at være til stede. Først og fremmest synes assistentklassens nuværende størrelse (30—40 stillinger) næppe at kunne bære en elevordning med etablering af særligt fagkursus og fagprøve. Dernæst må det erindres, at assistentuddannelsen efter den nuværende ordning udelukkende er beregnet som en foruddannelse til stillinger som fængselsforvalter og fængselsbogholder, derimod ikke til de stillinger, hvorunder den egentlige fangebehandling henhører. De opgaver, der varetages af forvalter og bogholder (indkøb, kalkulation, regnskabsføring m. v.) ligger i mange henseender på linje med arbejdet indenfor private handels- og industrivirksomheder. En uddannelse indenfor sådanne virksomheder kombineret med almin-

delig handelsskoleundervisning må derfor som hovedregel antages at give bedre og mere alsidige forudsætninger for varetagelse af forvalter- og bogholdergeringen end en elevuddannelse, hvorunder den pågældende kun får kendskab til den forretningsgang og de systemer, der anvendes indenfor fængselsvæsenet.

Medens sekretariatet herefter ikke mener at kunne tage positiv stilling til spørgsmålet om indførelse af en elevordning, har man peget på det ønskelige i, at assistentpersonalet gennem en særlig uddannelse får lejlighed til at udvide deres kendskab til fængselsadministrations og fangebehandlingens problemer. I stedet for ved en elevordning kan dette ske ved afholdelse af kursus for assistentpersonalet, enten i aspiranttiden eller formentlig niere hensigtsmæssigt efter nogle års tjeneste. Deltagelse i et sådant kursus bør formentlig i så fald være en betingelse for oprykning til overassistent, hvorimod det næppe kan være påkrævet at lade uddannelsen afslutte med en særlig prøve. Som led i assistentklassens uddannelse bør der endvidere søges gennemført en udveksling af personalet mellem anstaltens kontorer og arbejdsdriftens kontor i København, således at sidstnævnte kontors personale normalt rekrutteres fra assistent- eller overassistentklassen på anstalterne.

b) Medens der som tidligere nævnt stilles forskellige krav ved ansættelser henholdsvis i fængselsassistent- og kontoristklassen, er der ikke i anstaltens praktiske arbejde gennemført nogen tilsvarende afgrænsning af de arbejdsområder, der henhører under overassistent- og assistentklassen, og de områder, der henhører under kontoristklassen. Da arbejdet ligger nogenlunde ens på alle anstalterne, henstilles det, at direktoratet til sit eget brug ved overvejelser om normeringen opstiller visse fælles retningslinier for arbejdsfordelingen mellem assistent- og kontoristklassen gældende henholdsvis for arbejdet på anstaltens inspektions-, økonomi- og bogholderikontorer.

c) Med hensyn til afgrænsningen af overassistenternes arbejdsområde bemærkes, at stillinger som overassistent formentlig må findes ved alle anstaltens inspektionskontorer, dels af hensyn til udførelsen af anstaltens kasseforretninger, dels af hensyn til ledelsen og kontrollen med de vigtige kontormæssige forretninger, der er henlagt til inspektionskontorerne. navnlig indsættelses-, løsladelses-, og overførselsekspeditioner. For så vidt angår anstaltens økonomikontorer må overassistentstillinger i hvert fald findes på anstalter med en større værkstedsdrift, hvor det blandt andet vil være overassistentens opgave at aflaste forvalteren ved ledelsen af det kontormæssige arbejde, således at forvalteren kan få fornøden tid til forhandlinger med værkemestre, tilsyn med værksteder m. v. For straffelejrenes vedkommende, hvor der kun er en mere begrænset værkstedsdrift, vil forvalteren i højere grad selv kunne deltage i ledelse af kontorarbejdet, og det mere kvalificerede arbejde, som ikke udføres af forvalteren, må derfor formentlig kunne klares af en fængselsassistent. Sekretariatet må herefter anse det for tvivlsomt, om en overassistentstilling er nødvendig ved alle disse anstalter. Hvad endelig angår bogholderikontorerne, har det formentlig ved den i sin tid gennemførte adskillelse af bogholderi- og arbejdsdriftsforretningerne, hvorved bogholderens arbejdsområde formindskedes væsentligt, været en forudsætning, at bogholderen selv deltog ved udførelsen af det mere kvalificerede bogføringsarbejde. Såfremt dette gennemføres i praksis, og når yderligere henses til, at omfanget af det kvalificerede arbejde i bogholderierne vil blive væsentlig formindsket ved gennemførelsen af de foran under I. stillede forslag, kan det næppe i noget tilfælde anses for påkrævet, at anstaltsbogholderier, der ledes af en fængselsbogholder, tillige disponerer over en overassistent. På anstalter med en større værkstedsdrift vil det derimod formentlig være rimeligt at have 2 fængselsassistenter, der varetager kvalificeret arbejde henholdsvis indenfor bevillings- og fabrikationsregnskabet.

Sammenholdes de nævnte retningslinjer for oprettelsen af overassistentstillinger med foranstående oversigt over den nuværende fordeling af disse stillinger, vil det fremgå, at det bør være muligt at reducere antallet af overassistentstillinger med ca. 8 til ca. 24 ved bortfald af 6 overassistentstillinger ved bogholderierne (eventuelt 2 overassistentstillinger og 4 bogholderstillinger) og mindst 2 overassistentstillinger ved straffelejrenes økonomikontorer. Med bevarelse af det nævnte antal overassistentstillinger (24, resp. 28) vil der efter sekretariatets opfattelse være sikret rimelige advancementsforhold for assistentklassen, selvom denne udvides udover det nuværende normerede antal på 35.

d) På en del af anstaltskontorerne beskæftiges 1 eller flere reservebetjente ved kontorarbejde. Dette forhold synes fremtidig at burde ændres, således at reservebetjente kun ganske undtagelsesvis — og kun med særlig godkendelse fra direktoratet — kan overflyttes fra betjentjeneste til kontormæssig- beskæftigelse.

Direktoratet kan tiltræde, at spørgsmålet om assistentklassens uddannelse optages til mere indgående overvejelse, og at der indføres kursus for assistentpersonalet. Man kan endvidere tiltræde, at man søger gennemført en vis udveksling af personalet mellem anstaltens kontorer og arbejdsdriftens kontor i København, men under hensyn til dette kontors størrelse vil der dog i praksis være ret snævre grænser for, hvor stort et omfang en sådan udveksling kan få.

Direktoratet kan endvidere tiltræde, at der søges gennemført en nærmere afgrænsning af de arbejdsområder, der henhører Under assistentklassen, og de områder, der henhører under kontoristklassen.

Til forslaget om at nedlægge et antal stillinger som overassistenter bemærkes:

Indtil 1943 fandtes der kun kontorfuldmægtige (nu overassistenter) på inspektions- og arbejdskontorerne ved anstalterne. På forslaget til normeringslov for finansåret 1942—43 stillede imidlertid forslag om, at der også normeredes stillinger som kontorfuldmægtige på bogholderikontorer på de største anstalter, og på den pågældende normeringslov oprettedes foreløbigt een stilling. Senere er denne linie udbygget, således at det nuværende normeringstal giver mulighed for ansættelse af 1 overassistent på hver af de 4 største anstalters bogholderikontorer. Begrundelsen for forslaget var bl. a., at der i reglen var henlagt særligt kvalificeret arbejde til den ældste af fængselsassistenterne, og at denne virkede som bogholderens stedfortræder under ferie og sygdom o. lign.

Såfremt de foreslåede forenklinger indenfor bogholderierne medfører den forventede betydelige nedgang i arbejdets omfang, mener direktoratet ikke at burde tage afstand fra forslaget om, at stillingerne som overassistenter på bogholderikontorerne fremtidig må kunne undværes. Man vil dog henlede opmærksomheden på, at bogholderiet ved statsfængslet i Vridsløselille tillige virker som bogholderi for psykopatanstalterne i Herstedvester, og at det derfor næppe vil være hensigtsmæssigt at nedlægge stillingen som overassistent ved dette bogholderi.

Direktoratet oplyser endelig, at anvendelse af reservebetjente til kontorarbejde praktisk taget nu er afskaffet, bortset fra Københavns fængsler, hvor ganske særlige forhold har gjort sig gældende, og hvor spørgsmålet forøvrigt for tiden er genstand for en nærmere undersøgelse.

Angående de foran fremsatte oplysninger og udtalelser — henholdsvis fra sekretariatets og direktoratets side — om personaleforholdene ved anstalterne skal udvalget bemærke følgende:

Man er klar over, at administrationen af fængselsvæsenet igennem de senere år har været forbundet med overordentlig store vanskeligheder, navnlig som følge af den exorbitante

forøgelse af antallet af fanger, der skulle skaffes plads **til**, og den deraf følgende oprettelse af nye afdelinger med kortest muligt varsel. Man forstår, at dette betød en sprængning af de hidtidige personalerammer og nødvendigheden af at anvende folk — selv **i** ret betroede stillinger — som stod med et ringe eller slet intet forhåndskendskab til fængselsvæsenets særlige forhold. At en tilbagevenden **til** normale og stabile forhold også kan byde på besværligheder, er tillige forståeligt, bl. a. fordi bortfald af konstitutioner i højere stilling, særlig når en sådan konstitution har været længere, end det er almindeligt indenfor statstjenesten, medfører lønnedgang, ofte forflyttelse og bortfald af emolumenter, hvilket jo ellers kun undtagelsesvis indtræffer indenfor statens styrelsesgrene.

Der er enighed om, at den omstændighed, at man **i** den omhandlede ekstraordinære periode har fået overdraget enten ved konstitution eller ved fast ansættelse ret højt chargede stillinger efter kun få års tjeneste og i en alder, som stærkt afviger fra, hvad der iøvrigt indenfor stats tjenesten er praksis, ikke kan være normgivende for direktoratets personalepolitik under normale forhold. Man går ud fra, at også personalet er klar over, at den nuværende tilstand skyldes de omtalte ekstraordinære konjunkturer. Hvad konstitutionerne angår, må hovedsynspunktet efter udvalgets mening være dette, at de må bortfalde, når de afdelinger, hvortil de er knyttede, nedlægges, eller når forudsætningerne for deres midlertidige oprettelse af anden grund falder bort, f. eks. ved reduktionen af fangetallet i en afdeling. At der imidlertid i en overgangstid, hvor de af forholdene nødvendiggjorte, og de af nærværende udvalgs forslag følgende indskrænkninger gennemføres, må tages visse hensyn, der noget forsinker den fuldstændige gennemførelse, skal man ikke stille sig uforstående overfor.

Udvalget kan iøvrigt tiltræde de af sekretariatet stillede forslag vedrørende personaleforholdene, samt de motiveringer for forslagene, for hvilke der i det foregående er gjort rede. Man skal tilføje den almindelige bemærkning, at man har foretaget: sammeligninger, for så vidt angår det ved fængselskontorerne tjenstgørende personale og de lønningsklasser, **i** hvilke de er placerede, med forholdene ved sindssygehospitalerne, finseninstitutet, seruminstitutet og Østifternes åndssvageanstalt. Man har herefter fået bekræftet — i den udstrækning sammenligninger har kunnet foretages — at man i det store og hele har et talmæssigt noget større personale og en højere placering, end tilfældet er ved de foran nævnte institutioner udenfor fængselsvæsenet, og ved den fremtidige ordning må man yderligere tage hensyn til en række forhold, som vil simplificere den hidtidige uforholdsmæssig arbejdskrævende regnskabsordning. Man må efter det anførte tiltræde det af sekretariatet fremsatte synspunkt, hvorefter selvstændige bogholderstillinger for fremtiden kun skulle være påkrævede ved de fængsler, som har en udvidet arbejdsdrift (Horsens, Vridsløse, Nyborg og Københavns fængsler), medens man ved de andre afdelinger måtte kunne henlægge bogholderiforretningerne til forvalterkontoret under ledelse af en overassistent, så meget mere som kassevæsenet i forvejen er henlagt til inspektionskontoret, således at kontrolmæssige hensyn ikke kan volde betænkeligheder. En tvivl i denne henseende kan der efter udvalgets opfattelse kun være for så vidt angår arbejdsrummet i Sdr. Omme under hensyn til den udvidelse, denne afdeling har fået siden bogholderstillingens oprettelse, og udvalget skal efter omstændighederne ikke insistere på, at denne bogholderstilling omnormes til en overassistentstilling.

Ud fra lignende synspunkter kan udvalget også tiltræde den af sekretariatet foreslåede begrænsning af overassistenternes antal. Selv med denne begrænsning må der siges at være fuld dækning for de krav om overassistentstillinger, der kan begrundes arbejds- og avancementsmæssigt.

Også de af sekretariatet fremsatte udtalelser vedrørende assistentpersonalets uddannelse og reservebetjentes anvendelse til kontorarbejde kan udvalget tiltræde.

Hvad angår det personale, hvoraf man som hovedregel kræver en juridisk foruddannelse, er udvalget med sekretariatet enig i, at det ikke ville være betænkeligt i væsentlig højere grad end hidtil at bortse fra sådant krav. En udveksling mellem direktoratet og afdelingerne af det personale, til hvilket mere kvalificerede funktioner er henlagt, må i høj grad anbefales. Det henstilles, at dette sker efter en turnus, således at praktisk taget alle tjenestemænd af den omhandlede kategori en vis tid gør tjeneste ved en eller flere afdelinger. Man er ligeledes med sekretariatet enig i, at stillingerne som fængselsfuldmægtige bør kunne nedlægges; man kan henholde sig til den af sekretariatet foran fremførte motivering for dette forslag.

Det tilføjes, at på de punkter, hvor der efter foranstående er divergerende opfattelser mellem direktoratet og udvalget, fastholder direktoratets repræsentanter i udvalget (Jepsen og Tetens) de af direktoratet fremsatte udtalelser.

København, den 15. marts 1949.

Hugo Engmann.

C. A. Hilbert,
Næstformand.

Carsten Jepsen.

K. H. Kofoed,
Formand.

Andr. Møller.

H. Tetens.

V. Villadsen.

Bodil Andersen.

Rapport angaaende Undersøgelse af Værkstedsdriften inden for Fængselsvæsenets Arbejdsdrift.

Ved Møder den 20. og 22. August d. A. med Hr. Justitsministeren og Hr. Departementschef Kofoed har Undertegnede faaet overdraget ovenciterede Undersøgelse, at tilendebringe til Aarets Udgang.

Efter forberedende Møder med Hr. Departementschef Wechselmann og de under Sekretariatet sorterende Tjenestemænd, med Fængselsdirektøren og med de ledende Embedsmænd fra Kontoret for Arbejdsdriften samt Gennemgang af det Materiale, der af Hr. Justitsministeren blev stillet til Raadighed samt det Regnskabsmateriale m. m., der paa Undertegnedes Anmodning er stillet til Raadighed af Kontoret for Arbejdsdriften — er Undersøgelsen gennemført, idet man har aflagt Besøg paa de udvalgte Statsanstalter og gennemdrøftet de foreliggende Problemer med samtlige interesserede fra Fængselsinspektør til Fanger.

1) Værkstedsdriften har i Finansaaret 1945—46 fremstillet Varer til Salgsværdien 5.718.000 Kr.

I Finansaaret 1946—47 fremstilledes Varer til Salgsværdien 9.345.000 Kr.

Heraf har Københavns Fængsler, Vridsløse, Psykopatanstalten, Nyborg og Horsens fremstillet fra 1945—46 97 $\frac{1}{2}$ pct. og fra 1946—47 73,8 pct.

Det er derfor skønnet tilladeligt og mest overskueligt at begrænse Undersøgelsen til disse Anstalter.

De ved Undersøgelsen belyste Problemer og Forslagene til Simplificering og Løsning vil formentlig kunne anvendes uforandrede ogsaa ved de resterende, mindre Anstalter. For Overskuelighedens Skyld er de i Beretningen givne Tal afrundede. Alle Beregninger er udførte paa Regnestok.

2) *Undersøgelse af Berettigelse af Sammenligning mellem, Anstalter.*

Efter det til Raadighed staaende Akt- og Regnskabsmateriale og den foretagne Undersøgelse skønnes Forholdene paa de 5 Undersøgelsesanstalter at kunne sammenlignes bedst for Nyborg, Vridsløse og Horsens.

Psykopatanstalterne indtager en Særstilling paa Grund af Fangernes særlige Karakter.

En Særstilling indtager ogsaa Københavns Fængsler, da disse rummer et stort Antal Fanger med meget kort Straffetid og som tildels ingen Arbejdspligt har.

Oplæring og Indøvning af Fangerne i egentlige Haandværk er derfor vanskelig, og Beskæftigelse, der ikke kræver særlig Skoling (Legetøj o. l.) maa derfor overvejes og kan optage et stort Antal af samtlige arbejdsvillige Fanger.

Ovennævnte Vanskeligheder belyses ved følgende Tal: Belægning ca. 1350 Fanger.

I Perioden 10.—22. November 1947: Fanger sat i Arbejde: 432. Fanger løsladt for Arbejde: 429.

Gennemsnitlig daglig Forskydning: 72.

For Perioden 1942—43 til 46—47 er iøvrigt den Procentdel af de samlede Arbejdsdage, der er anvendt til Værkstedsdriften for de 5 Anstalter:

Københavnske Fængsler	89,1 pCt.
Vridsløse	73,7 —
Psykopatanstalten	72,3
Nyborg	85,3 —
Horsens	74,6 —

3) Værkpersonalets Størrelse i Forhold til Fcmgeantal m. m.

Der er for Aarene 39—40 til 46—47 foretaget en Undersøgelse af Forskydningerne i Antal Arbejdsdage i Værkstedsdriften og Forskydningerne indenfor Værkpersonalet.

Det synes at fremgaa af denne Undersøgelse, at en Reduktion af Arbejdsdagene, d.v.s. ogsaa af Fangeantallet, ikke overalt følges med tilstrækkelig Elasticitet af en tilsvarende Forandring i Værkpersonalets Antal.

Vanskeligheden ved at gennemføre Personaleændringer i samme Tempo som Svingningerne i Fangetallet er indlysende, men den Parallelitet, der findes i Kurvernes Forløb for Vridsløse, Psykopatfængslet og Nyborg, foreslaas tilstræbt ogsaa for de andre Anstalter, da en Formindskelse af Fangeantallet ikke bør tilsvare en Forøgelse af Værkpersonalet.

En grafisk Detailundersøgelse af Aarene 44—47 har givet samme Resultat.

4) Værkpersonalets Alder og Sygedage.

Fra 1. Januar 1947 til 1. November 1947 var Forholdene paa de 5 Anstalter som følger:

I. Samlede Antal Sygedage:

Københavnske Fængsler	246
Vridsløse	303
Psykopatanstalten	47
Nyborg	485
Horsens	141

II. Antal Værkpersonale:

Københavnske Fængsler	12
Vridsløse	20
Psykopatanstalten	11
Nyborg	37
Horsens	18

III. Sygedage for Personale med 60 Aar og derover:

Københavnske Fængsler	149
Vridsløse	3
Psykopatanstalten	0
Nyborg	158
Horsens	74

Detailoplysninger om de enkelte Tjenestemænds Sygedage tillader ingen generel Følgeslutning om særlig stor Sygelighed i højeste Aldersklasse.

Tallene synes dog at antyde, at en Reduktion af Pensionsalderen til 65 Aar maaske bør overvejes ogsaa af Hensyn til Værkpersonalets kombinerede haandværksmæssige og bevogtningsmæssige Opgaver.

Værkpersonalet skønnes iøvrigt for det store Flertals Vedkommende at være baade fagmæssigt særdeles kompetent og interesseret i Arbejdet.

5) *Værkstederne.*

Det overvejende Antal Værkstedslokaler maa anses for tilfredsstillende hvad angaar Pladsforhold, Belysning og Ventilation.

Mindre gode er Forholdene paa Blikkenslageriet, Vridsløse (mørke Lokaler), Sejlmagerværkstedet, Nyborg (ingen Afsugning), Snedkeriet, Vridsløse, der er beliggende i Etage (Pladsmangel og ubekvem Transport for Materialer).

Enkelte Smaamangler ved Værkstederne er paavist ved Besøgene og formentlig rettede.

6) *Værkpersonalets Antal.*

Med nedennævnte Indskrænkninger skønnes Værkpersonalets Antal for de stillede Op-gaver passende.

Undtagelser: Paa Vridsløse forlanges for større Værksteder en Hjælper pr. Arbejdssal for den ledende Værkmester, medens Nyborg og Horsens nøjes med een Værkmester.

For Skræderierne i Vridsløse, Horsens og Nyborg ligger Forholdene saaledes:

I. / <i>fælles Værksteder:</i>	
Vridsløse	17
Horsens	57
Nyborg	25
II. / <i>Celler:</i>	
Vridsløse	81
Horsens	25
Nyborg	128
III. <i>Antal Fanger total:</i>	
Vridsløse	98
Horsens	82
Nyborg	153
IV. <i>Antal Værkmestre:</i>	
Vridsløse	7
Horsens	5
Nyborg	12
V. <i>Antal Fanger pr. Værkmester:</i>	
Vridsløse	14
Horsens	16,5
Nyborg	12,8

Det foreslaas:

Ekstra Bevogtningspersonale i Vridsløse afskaffes, da Sikkerhedshensynet formentlig ikke vejer mere for denne Anstalt end for Nyborg og Horsens.

I Vridsløse og Nyborg reduceres Antallet af Værkmestre i Skræderiet 1—1. Endvidere foreslaas, at de ved almindelig Uniformssyning anvendte Maaltagningskort forsynes med praktiske *Maalskitser*, som disse anvendes af en Række Firmaer, der pr. Post leverer færdigsyet Tøj. Et Antal Maaltagningsrejser vil formentlig derved kunne undgaas, da en stor Del af de i Anstalterne forfærdigede Uniformer leveres uden Prøvtagning.

7) *Maskinparken.*

Et stort Antal Maskiner stammer fra Arbejdsdriftens Indførelse, er den Gang købt brugt, og har tildels en Alder af 25—30 Aar.

Dette medfører uforholdsmæssige Reparationsudgifter og Tids- og Produktionstab samt fangepædagogiske Vanskeligheder ved Oplæring af Fanger.

Fanger gennem Aar indøvede ved en antikveret Maskine vil have svært ved efter Løsladelsen at indarbejde sig ved det frie Erhvervs mere moderne Typer.

Typisk for ovenstaaende er Maskinvæveriet i Horsens og Sejlmagerværkstedet i Nyborg.

Regnskabsmæssigt foretages aarlige Afskrivinger samt Belastning af Driftsregnskabet med Forrentning af Maskinernes Restværdi.

Endvidere er Leveringstiden for nye Maskiner ca. 24 Maaneder.

Det foreslaas:

Under Hensyn til ovenstaaende foreslaas gradvis, aarlig Fornyelse, navnlig i de lønnende Værkstedsgrene (Metalbearbejdning, Skræderi, Trykkeri og Vævning) efter Detailforslag fra Arbejdsdriftens maskinkyndige Konsulent.

Hvad specielt Symaskiner angaar henledes Opmærksomheden paa, at »Husqvarna« Maskinerne vel er fortrinlige, men meget følsomme og derfor skønnes mindre velegnede til Brug under de specielle Arbejdsforhold i Straffeanstalterne med uøvet og uskaansom Arbejdskraft.

Mere robuste Maskiner f. Eks. af »Singer« Typen bør formentlig foretrækkes.

8) *Kalkulationer.*

Normalt kalkuleres Materiale-Behov og Arbejdsdage af Værkmestrene, medens Bogholderiet indsætter Priser og Konstanter og udregner Salgsprisen, der for større eller nye Ordre kontrolleres af Kontoret for Arbejdsdriften.

Konstanterne d. v. s. Pristillæg pr. Arbejdsdag, ud over Fangeducørerne, udregnes for hvert Fag for sig paa Grundlag af Generalomkostningerne: Posterne a, b, c1, c2, d, e, f, g, h.

Gennemsnittet af en Fanges Dags-Fortjeneste var 1946—47:

Vridsløse	0,99 pr. Dag
Horsens	0,59
Nyborg	0,89 —

med Mulighed for Accordfortjeneste paa indtil Kr. 1,50 pr. Dag — i særlige Tilfælde noget højere.

For de i Anstalterne udøvede, højere lønnede Haandværk ligger Fortjenesten pr. *Time* for det fri Erhverv paa Kr. ca. 2,50 til Kr. ca. 3,50 d. v. s. fra Kr. 20,00 til Kr. 28,00 pr. Dag å 8 Timer.

Lønningsudgifterne i Fængslerne udgør saaledes fra 4 pCt. til 7 pCt. af Lønningerne i det fri Erhverv.

Efter samstemmende Meddelelser fra Værk- og Forvaltningspersonale i Anstalterne udgør en Fanges Arbejds-Præstation i Gennemsnit $\frac{1}{3}$ til $\frac{1}{2}$ af den frie Arbejders Ydelse.

Overfor det frie Erhverv har Værkstedsdriften saaledes en skønnet Mindreudgift pr. Arbejdsdag af Kr. 6—8, der ved Kalkulationerne søges udlignet gennem Tillæg af Konstanterne for det forbrugte Antal Dage.

Da Kvaliteten af Fangearbejdet normalt staar paa Højde med Kvaliteten af det frie Erhvervs Varer, og Fængselsvarernes Salgspris efter de accepterede Principper bør ligge saa

nær som muligt ved det fri Erhvervs Priser for derved at undgåa Priskonkurrence. giver selv Tillæget af de nu benyttede Konstanter ogsaa ved de højst lønnede Fag imidlertid næppe uden videre den for Arbejdsdriften gunstigst mulige Salgspris.

Det foreslaas derfor

- a) at man bibeholder den nuværende Konstantberegning som Udgangspunkt,
- b) at Konstantberegningerne revideres ikke blot een Gang aarlig som nu, men halvaarlig og ogsaa ved evt. større Prisændringer paa det frie Marked.
- c) at Konstanternes Rigtighed kontrolleres og Regulering sker, dels ved regelmæssige Efterkalkulationer af alle udførte større Leveringer, dels ved Kontrolindkøb af Varer i det fri Marked og Tilbageberegning til Salgspris af Fængsel under Hensyn til de bekendte tilladte Avancer.

Princippet om Fængselsvarens Ligepris med det fri Erhvervs Varer forudsættes bibeholdt.

- d) at man søger at interessere Værkmestrene og det med Værksteddriften beskæftigede Personale mere i den økonomiske Side af denne, f. Eks. ved at overlade Værkmesteren den fulde Kalkulation af Smaaordrer, hvilket ogsaa vil aflaste Bogholderierne, ved at holde dem underrettet om større Leveringers økonomiske Resultat og ved at opmuntre dem til at indgive Forslag til Forbedring af Produktion og Økonomi.

9) *Tomgangstab.*

Antallet af Timer, der i de forskellige Anstalter fragaar Værksteddriften og anvendes til Tandlæge- og Lægebesøg, Undervisning, Fremstilling etc., skønnes paa Anstalterne at være V2 til IV2 Time pr. Fange pr. Dag.

En Statistik over disse Tomgangstab over en længere Periode er søgt fremskaffet men endnu ikke modtaget.

Det samlede Antal Arbejdsdage i Værksteddriften paa de 5 undersøgte Anstalter var:

1945—46. ca. 671.000

1946—47. ca. 734.000

hvoraf Størrelsesordenen af Tabene fremgaar.

Bortset fra Læge- og Tandlægebesøg, der næppe kan indskrænkes væsentligt, maa en stor Del af den Tid, der inden for Arbejdstiden anvendes til Fremstillinger og Undervisning, betegnes som ren Tomgang set fra Værksteddriftens Synspunkt.

Undervisningen foregaar hovedsagelig i selve Arbejdstiden, og Fangerne maa ofte vente i Timevis uden for Cellerne og Arbejdspladserne paa at blive fremstillede.

Det foreslaas:

- a) at Undervisningen søges henlagt til uden for normal arbejdstid. Kan fri Lærlinge m. fl. efter endt Dagsarbejde besøge tekniske Aftenskoler med Udbytte, kan en lignende Tidsordning for Fangerne formentlig gennemføres.

Den fangepædagogiske Betydning af Tilvænning til en normal, fast Arbejdsdag paa 8 Timer skønnes at kunne opveje evt. bortfaldne Timer f. Eks. i Spansk.

Den fra Fængselsautoriteternes Side fremførte Betænelighed, at det ikke vil være muligt at faa egnede og villige Lærerkrafter til Aftenundervisning, kan formentlig overvindes, da hver Anstalt raader over Vogne, og en evt. nødvendig højere Betaling for Undervisningen formentlig vil vise sig lønnende.

- b) Indskrænke Skoleundervisningen til Vintermaanederne (som paa Søbysøgaard).

- c) Undgaa en Del Tomgang ved Fremstillinger ved mere almindelig Anvendelse f. Eks. af det i Nyborg anvendte Seddsystem. Herved kan en passende Sigting af Fangeres Ønsker udføres paa en for Forvaltningen passende Tid og efterhaanden.

Det samlede Antal Fanger til Fremstilling kan formentlig inden for Fremstillings-tiden afhentes i Smaagrupper, hvorved lang Ventetid paa Gangene undgaaes.

10) *Omflytninger.*

Efter samstemmende Oplysninger betyder de talrige Omflytninger fra et Fag til et andet en væsentlig Gene for rationel Udnyttelse af Arbejdskraften.

I særlig Grad gælder dette Omflytning af Fanger fra Specialmaskiner og vanskeligere Haandværk, hvor Skolingene tager længere Tid og forudsætter en vis Egnethed.

Det foreslaas:

Omflytning af saadanne Specialarbejdere bør kun foretages efter Samraad med de paa-gældende Værkmestre og efter Undersøgelse af det i Afdelingen foreliggende Arbejdspensum, og Omflytninger indskrænkes i det hele mest muligt.

Den hidtil anvendte Fremgangsmaade, at et af en Fange gentagne Gange forebragt Ønske normalt fører til Omflytning, bør formentlig ændres til Omflytninger paa lægelig be-grundet Indikation, idet dog særligt Hensyn tages til meget ensformige og sløvende Arbejder.

Endvidere bør formentlig en Fange med lang Straffetid have Lejlighed til efter hin-anden at lære flere Haandværk.

11) *Lønnende og uøkonomiske Haandværk. Gruppering af Fanger.*

Efter de specificerede Driftsregnskaber for 45—46 og 46—47 er for Leveringer til Statsinstitutioner følgende Haandværk godt lønnende:

- a) Smederi, Væveri, Blikkenslageri, Syning og Reparation, Sadel- og Sejlmageri, Sko-mageri, Skræderi, Trykkeri, Papirarbejde og Strikkeri.
- b) Svagt lønnende: Kuvertmageri, Børstenbinderi og diverse Arbejder.
- c) Tabsgivende: Kurvemageri, Tøndebaandsfabrikation, Bogbinderi etc.
- d) Stærkt tabsgivende: Arbejde for Private.

Det foreslaas:

at Fangerne saavidt dette er gørligt af fængselsmæssige og beskæftigelsesmæssige Hen-syn overflyttes mellem Anstalterne, i Særdeleshed faguddannede eller særlig let-skolede Fan-ger, til bedst mulig Udnyttelse paa de forskellige Specialværksteder, der er bedst egnede f. Eks. Smederi og Blikkenslageri i Vridsløse, Væveri i Horsens og Trykkeri i Nyborg, samt at flest mulige Fanger ved samtlige Anstalter anvendes ved godt lønnende Haandværk.

Kontoret for Arbejdsdriften kan formentlig gennem Anvendelsen af en simpel Drifts-statistik (se under 15) og med Kendskab til Beskæftigelsesmuligheder inden for de enkelte Fag og paa noget længere Sigt stille Forslag angaaende disse Overflytninger og i Sammen-hæng hermed angaaende evt. Udvidelser af bestaaende Værksteder.

Endvidere foreslaas, at Kontoret for Arbejdsdriften stadig søger Samarbejde med Haandværk- og Industriorganisationer og »Dansk Arbejde« for at faa Impulser til Fremstilling af nye Varer til det indenlandske Marked og evt. til Eksport. Fremstilling af simple Turist-Souvenirs anbefales.

12) *Arbejde for Private.*

Efter Driftsregnskaberne 45—46 og 46—47 er de afrundede Tal herfor:

	Salgsværdi	Netto Tab	Procent af Salgsværdi
45—46	363.000	253.000	70 pCt.
46—47.	569.000	232.000	40,8 —

Medens de tilsvarende Tal for Arbejde udført til Statsinstitutioner er:

	Salgsværdi	Netto Overskud	Procent af Salgsværdi
45—46	5.355.000	345.000	6,4 pCt.
46—47.	8.756.000	294.000	3,3 —

Til Statsinstitutioner gives en betydelig Rabat, der af Salgsværdien udgør:

1945—46.	ca. 14,5 pCt.
1946—47.	ca. 11,6 —

De utilfredsstillende Resultater skyldes efter det oplyste: usikker Kalkulation, ufordelagtige Overenskomster og Usikkerhed i Bedømmelsen af Markedets Muligheder.

F. Eks. skønnes A/S Dansk Legetøj sfabrik o. a., der efter det oplyste har ydet Fængselsvæsenet god Hjælp og Service ved Starten af Legetøjsfabrikationen m. m., nu at burde sikre Arbejdsdriften mere tilfredsstillende Priser.

Det er derfor foreslaaet over for Kontoret for Arbejdsdriften, der medens denne Undersøgelse stod paa, har ført Forhandlinger med diverse private Firmaer om nye Leveringsbetingelser, at man regelmæssig i Detailhandelen indkøber en Række af de i Anstalterne fremstillede Varer og ved Tilbageregning fra Indkøbsprisen over de kendte tilladte Maximal-Avancer søger at skabe et mere reelt Grundlag end hidtil for Korrektion af de egne Kalkulationer.

Det bemærkes, at det næppe for Tiden maa skønnes nødvendigt at koncedere Aftagene hele den tilladte Avance.

Endvidere foreslaas: at ogsaa Smaakalkulationer i Anstalterne, der foreslaas udført af Værkmestrene, kontrolleres ved en simpel Sandsynlighedsberegning baseret paa de Hovedfaktorer, som indgaar i Salgsprisen.

Det bemærkes, at Kontoret for Arbejdsdriften i Aarenes Løb ved Forhandling selv har opnaaet en Række Forhøjelser af Salgspriserne.

Den foretagne Undersøgelse understreger dog det Skøn, at man i Dag med de gældende Restriktioner, Pengerigelighed, Varemangel, Importforbud og endelig under Hensyn til den overordentlig lave Arbejds løn, der betales i Straffeanstalterne, bør kunne naa til ogsaa at gøre den Del af Arbejdsdriften, der vedrører private Aftagere, fuldt lønnende.

Til Belysning af den skønnede Nødvendighed af Gennemførelse af ovenstaaende Forslag er i Vridsløse indkøbt 1 Halm-Tønde, Højde 60 era, største Diameter 53 cm til Fængslets normale Salgspris af 6,50 Kr.

En ganske lignende Halmtønde koster i Dag i Udsalg hos Fa. C. Riis Bonne, Kronprinsensgade 6—8, 52,50 Kr. (femtito ⁵⁰/₁₀₀ Kr.)

Til yderligere Belysning gives følgende Tal fra Driftsregnskaberne for Halm- og Sivarbejde leveret til Private:

1945—46.	Salgsværdi ca. 238.000,	Underskud ca. 127.000
1946—47.	— 177.000,	— 113.000

Endelig skal man i denne Sammenhæng henvise til, at den stærke Formindskelse af de udøvede Haandværks Antal, der er gennemført i Sverige (ifølge Meddelelse fra Sekretariatet for Forvaltningsnævnet) næppe foreløbig kan praktiseres i Danmark. Kontoret for arbejds-

driften har under den stærke Overbelægning af Fængslerne i de sidste Aar staaet over for betydelige Vanskeligheder af beskæftigelsesmæssig Art, bortset: fra Vanskelighederne ved Fremskaffelse af egnede, indenlandske Raamaterialer, og har derfor maattet søge det størst mulige Antal Beskæftigelser indført.

13) *Centrale og lokale Indkøb af Raamaterialer m. m.*

Den nuværende Ordning med centrale Indkøb af Raamaterialer for store Leveringer og lokale Indkøb af mindre Betydning skønnes under de foreliggende Forhold fordelagtig.

Det foreslaas dog, da Kontoret for Arbejdsdriften under Hensyn til Opgavernes Mangfoldighed ikke kan sidde inde med fornøden og ønskelig Varekundskab i alle Brancher, at branchekyndige Folk høres i større Udstrækning end hidtil.

14) *Accordsystemets Indflydelse paa Produktionen.*

Efter samstemmende Udsagn fra det med Værksteddriften beskæftigede Personale og efter en Række Samtaler med Fanger af alle Aldersklasser og Straffeudmaal i de forskellige Anstalter maa den nylig gennemførte Indførelse af Accordsystemet, hvorefter Fangernes Dagsfortjeneste ved flittigt Arbejde kan stige væsentligt over de tidligere udbetalte Ducører, virke overordentlig fremmende baade for Produktionen og paa Interessen for Arbejdet.

Det foreslaas efter Gennemprøvning af Systemet, og naar dets økonomiske Resultater kan overses, at videreudbygge dette System, saafremt det viser sig økonomisk forsvarligt.

Som forsøgsvis Opmuntring til særlig flittige Fanger foreslaas at lade dem signere det af deres Arbejde (større Legetøj, Kurvearbejde m. m.), der ligger ud over et fastsat Dagspensum.

15) *Statistiske Oversigter.*

Efter det oplyste har Kontoret for Arbejdsdriften hidtil ikke ført maanedlig Produktions- og Prisstistik eller Statistik over Værkpersonalets talmæssige Forhold til Fangeantallet.

Kontoret synes normalt at have baseret sine Afgørelser paa Aarsregnskabet's Oplysninger og skønnes derved dels at være blevet for meget rent registrerende, dels først at være i' Stand til at træffe de fornødne Dispositioner med betydelig Forsinkelse.

Det foreslaas: at Kontoret for Arbejdsdriften udarbejder en simpel maanedlig Driftstatistik over Produktioner, Priser, Antal Værkpersonale og Fangeantal for der igennem hurtigt at kunne følge eventuelle Svingninger.

I Sammenhæng hermed foreslaas Anstaltens Haandlagre opgjorte kvartalsvis for at undgå Overfyldning af disse, hvorved Kontrollen med Raavareforbruget vanskeliggøres.

16) Rabatsystemet, hvorefter der gives de aftagende Statsinstitutioner en endog meget betydelig Rabat som »Andel i Overskudet«, har formentlig været begrundet ved Arbejdsdriftens Start. Her var Arbejdets Kvalitet endnu ikke fuldgod som nu. En Række psykiske Hæmninger skulde overvindes, og endelig forelaa et betydeligt, normalt Varetilbud fra det frie Erhverv.

I de sidste Aar og, skønnes det, en Række Aar fremover vil disse Momenter ikke foreligge eller kun i ringe Grad, og det skønnes derfor irrationelt for Arbejdsdriften at fortsætte med dette System.

De forskellige, interesserede Etaters Regnskaber skønnes ogsaa at blive fortegnede i for gunstig Retning ved disse Rabatter, der belaster Arbejdsdriften til Fordel for andre Etater.

Selvsagt betyder Rabatsystemet kun en Ompostering, og ingen Ændring af Saldoen i Statsregnskabet. For Finansaarene 45—46 og 46—47 er Tallene fra Driftsregnskaberne:

Overskud af Arbejde	Rabat	Netto Overskud
45—46. 866.000	775.000	91.000
46—47. 1.122.000	1.059.000	63.000

Heraf er den til Private givne Rabat forsvindende (under 0,5 pCt.).

At der paa Arbejdsdriftens Driftsregnskab godskrives forskellige Statsinstitutioner »Rabat som Andel i Overskudet« ogsaa for Leveringer, der har givet klart Underskud, eller i visse Tilfælde en Rabat, der væsentlig overstiger Brutto-Overskudet, maa formentlig ogsaa rent regnskabsmæssigt betegnes som en Anomali.

Til Belysning kan følgende Tal anføres fra Driftsregnskaberne:

1945—46: Kurvemageri:	Overskud	÷	81.000
	Rabat		5.500
Kuvertmageri:	Overskud	+	34.300
	Rabat		69.900
1946—47: Kurvemageri:	Overskud	÷	316.700
	Rabat		27.200
Snedkeri:	Overskud		17.700
	Rabat		48,700

Det er saaledes meget betydelige Beløb, der debiteres Arbejdsdriften og krediteres diverse Statsinstitutioner, saavidt ses uden nogen saglig Begrundelse.

Det foreslaas: at dette Rabatsystem afskaffes saaledes, at Arbejdsdriftens indvundne Overskud forbliver godskrevet Arbejdsdriften.

Ovenstaaende orienterende Undersøgelse har søgt at belyse Forholdet set fra Værksteddriftens Synspunkt.

De fangepædagogiske og sikringsmæssige Hensyn er kun strejfede i strengt nødvendigt Omfang, da de ligger uden for den stillede Opgaves Rammer.

Dette gælder ogsaa den bogholderi- og regnskabsmæssige Side af Værksteddriften, der fra Forvaltningsnævnets Side er gjort til Genstand for en særlig Undersøgelse af Regnskabskyndige.

Endvidere prætenderer Undersøgelsen ikke endeligt at løse de belyste Problemer men at paapege en Række Forhold i den nuværende Organisation, der formentlig paa ugunstig Maade paavirker Arbejdsdriftens Økonomi.

Dermed er søgt at give Impulser til saadanne Ændringer i Arbejdsdriften, som Centraladministrationen maatte skønne begrundede og fra Helhedens Synspunkt gennemførlige.

København, den 22. December 1947.

Bagge,
Civilingeniør, Konsul.

FORENINGEN AF
FÆNGSELSINSPEKTØRER
I DANMARK

Den 31. Marts 1949.

Til fængselsudvalget.

Foreningen har på et møde den 21. f. m. besluttet at fremkomme med følgende henvendelse i anledning af de stedfindende drøftelser vedrørende fængselsvæsenets arbejdsdrift og dennes fremtidige udvikling samt spørgsmålet om den fremtidige ledelse af arbejdsdriften.

Arbejdet er en af de vigtigste faktorer i behandlingen af fangerne om ikke den vigtigste, idet det giver mulighed for en oplæring og optræning af fangerne til nyttigt arbejde, der modvirker ustadighed og uvilje mod arbejde og underlegenhedsfølelse, der tit er begrundet af manglende arbejdsduelighed, og det er en fastslået erfaring, at en hensigtsmæssig beskæftigelse har mulighed for virkelig at rette en fange op og skabe modtagelighed for fængslets øvrige opbyggende program.

Fængselsvæsenets arbejdsdrift bør derfor bygges op således, at der søges skaffet det fra et behandlingsmæssigt synspunkt bestemt egnet arbejde. Det er selvfølgelig rimeligt og rigtigt, at man af finansielle grunde samtidig søger at få det bedst mulige resultat ud af arbejdsdriften, men dette må ikke ske på bekostning af beskæftigelsens angivne hovedformål.

Af de anførte grunde er det efter vor mening i høj grad betydningsfuldt, at ledelsen af arbejdsdriften overdrages en person, der også har fuld indsigt i og forståelse af de behandlingsmæssige krav, og som har den fornødne administrative erfaring og økonomiske forståelse, til at kunne tilrettelægge arbejdsdriften i overensstemmelse med foranstående.

Uden iøvrigt at ville gøre noget som helst forsøg på at foregribe overvejelserne med hensyn til hvilke personer, der i så henseende kan komme i betragtning, vil foreningen dog fremhæve, at fængselsinspektørerne, hvem det fulde administrative og behandlingsmæssige ansvar vedrørende de dem underlagte anstalter påhviler, i første række må komme på tale, idet man i særlig grad har interesse i, at arbejdsdriftens ledelse, der i så høj grad har betydning for fængselsinspektørernes daglige arbejde og dettes udsigt til fremme, betroes en i egentlig forstand så kyndig person, og man har derfor fundet det rigtigst at fremkomme med foranstående til overvejelse.

P. B. V.

(sign.) **Cai Jensen.**

Betænkning nr. 3 fra det under 14. april 1947 nedsatte udvalg vedrørende fængselsvæsenets forhold.

I den indstilling, udvalget afgav den 18. oktober 1947, blev der givet en udførlig redegørelse for de enkelte fængselsafdelinger og deres kapacitet samt fangebelægningen, jfr. forvaltningskommissionens første betænkning side 35—84. I denne indstilling, som er tiltrådt af forvaltningskommissionen, har udvalget foreslået nedlæggelse af en del fængselsafdelinger, hvilket nærmere motiveredes med henvisning til den forventede udvikling i den nærmest kommende tid med hensyn til antallet af fanger, fordelt på de forskellige kategorier (landssvigerfanger, almindelige kriminelle fanger; afsonere, varetægtsfanger; kvindelige fanger, mandlige fanger etc.). For så vidt angår de mandlige landssvigerfanger antog udvalget efter de for dette foreliggende oplysninger, at antallet i en nærmere fremtid ville blive således reduceret, at det pr. 1. april 1948 androg ca. 1800. Disse fanger foreslog man placeret således:

Fårhus	1200
Horsens	325
Møgelkær	275

Man foreslog herefter straf fejlene i Nyborg og Hjøllund nedlagt.

Iøvrigt regnede man med en jævn nedgang, således at antallet af fanger af denne kategori pr. 1. april 1949 ville udgøre ca. 1500 og pr. 1. april 1950 ca. 1300, eller med en nedgang af ca. 200 pr. år.

De kvindelige landssvigerfanger udgjorde på tidspunktet for indstillingens afgivelse ca. 170. Man regnede med en meget stærk reduktion af dette antal, således at der pr. 1. oktober 1950 ikke skulle være mere end 35—50 tilbage. Disse forudsatte man anbragt i samme afdeling som de kvindelige kriminelle fanger, nemlig i straf fejlen i Horserød. Det bemærkes, at afdelingen på Sundholm på tidspunktet for betænkningens afgivelse allerede var under evakuering.

I forbindelse med udtalelserne om nedlæggelsen af de forannævnte straffelejre gav udvalget udtryk for det ønskelige i, at Fårhuslejren snarest muligt søgtes nedlagt som straf fejlejr, dels fordi den er forholdsvis dyr i drift, og dels fordi den byder på for få arbejdsmuligheder for fangerne.

Med hensyn til de almindelige kriminelle fanger bemærkes, at den opgørelse, som findes i forannævnte betænkning fra udvalget, viser et samlet antal af ca. 5000, deraf ca. 200 kvinder. De 4800 mandlige fanger foresloges, jfr. betænkningen side 75, fordelt på de forskellige fængselsafdelinger, således at man kunne nedlægge psykopatafdelingen i Lekkende og fængselsafdelingerne i Tarm og St. Grundet.

Udviklingen i fangebelægningen tog imidlertid en noget anden retning, end udvalget på grundlag af de for dette fra justitsministeriet og fængselsdirektoratet modtagne oplysninger måtte antage. Ved en opgørelse af antallet af fanger i samtlige arresthuse og statsfængsler pr. 1. december 1948 var antallet af landssvigerfanger 1145 (deraf 166 varetægtsfanger),

medens antallet af almindelige fanger var 5297 (deraf 854 i varetægtsfængsel). Antallet af landssvigerfanger var altså reduceret væsentlig stærkere, end man havde beregnet, medens til gengæld antallet af almindelige kriminelle fanger var steget betydeligt udover det beregnede antal. En opgørelse pr. 29. december 1948 viste et yderligere fald i antallet af landssvigerfanger, nemlig til 1057, og desuden et ikke uvæsentligt fald også i antallet af almindelige fanger, nemlig til 4719. Dette sidste tal var man imidlertid ikke i stand til at tillægge afgørende betydning for den fremtidige udvikling, idet fængselsdirektoratet oplyste udvalget om, at der i forbindelse med julen, således som tilfældet plejer at være, var sket en ekstraordinær og sæsonpræget nedgang. Det viste sig da også, da der blev foretaget en ny opgørelse pr. 12. januar 1949, at antallet af almindelige fanger påny var steget væsentligt, nemlig til 5363. Det samlede antal fanger udgjorde på dette tidspunkt 6413, idet antallet af landssvigerfanger den nævnte dato androg 1050.

Det stod udvalget klart, at med den stærke stigning i antallet af almindelige fanger, som fornævnte tal giver udtryk for, kunne det af udvalget udarbejdede og af fængselsdirektoratet tiltrådte program med hensyn til nedlæggelsen af fængselsafdelinger ikke gennemføres i det foreslåede tempo.

Som det fremgår af den nedenfor gengivne redegørelse fra fængselsdirektoratet angående fangebelægningen og fængselsvæsenets fremtidige kapacitet, er der fra 12. januar til 16. februar 1949 sket en yderligere stigning i antallet af almindelige kriminelle fanger, nemlig til 5505, således at det samlede antal fanger ved denne sidste opgørelse udgør 6508.

Hele spørgsmålet om nedlæggelse af forskellige fængselsafdelinger er herefter taget op til ny drøftelse imellem udvalget og fængselsdirektoratet, hvis redegørelse pr. marts 1949 gengives i sin helhed.

Direktoratets bemærkninger angående fangebelægningen og fængselsvæsenets fremtidige kapacitet.

I den af forvaltningskommissionen af 1946 den 18. oktober 1947 afgivne 1. betænkning vedrørende fængselsvæsenets forhold er der gjort en række bemærkninger angående fangebelægningen og fængselsvæsenets kapacitet, jfr. betænkningen side 64—77.

Om den siden stedfundne udvikling og om de retningslinier, der efter direktoratets opfattelse bør følges med hensyn til den videre afvikling af midlertidige fængselsafdelinger og lejre, skal nedenfor gøres følgende bemærkninger:

I.

Nedgangen i det samlede **fange**belæg og de gennemførte nedlæggelser.

Udgangspunktet for udvalgsbetænkningen var en opgørelse pr. 26. juni 1947 over det samlede fangetal. I nedenstående oversigt gives oplysning om de tilsvarende tal pr. 16. februar 1949:

Antallet af fanger i samtlige arresthuse og statsfængsler pr. 16. februar 1949.

Anstalt	Landssvigerfanger		Ialt	Almindelige fanger		Ialt
	Varetægt	Afsonere		Varetægt	Afsonere	
Statsfængslet i Horsens		294	294		126	126
— - Vridsløselille					353	353
— - Nyborg					409	409
Ungdomsfængslets modtagelses- afdeling i Nyborg					60	60
Københavns fængsler	110	5	115	378	411	789
Statens arbejds hus					380	380
Ungdomsfængslet					136	136
Psykopatanstalterne i Hersted- vester					254	254
Fængselsafdelingen v. Nr. Snede . .					76	76
— på Kærshovedg.					76	76
— St. Grundet					64	64
— Renbæk					105	105
— ved Tarm					63	63
Straffelejren på Kragsskovhede . . .					500	500
— Møgelkær		20	20		212	212
— i Horserød	1	37	38		210	210
— - Fårhus		526	526		122	122
Arresthuse	10		10	458	1112	1570
	121	882	1003	836	4669	5505

Landssvigerfanger 1003

Almindelige fanger 5505

Ialt 6508

Det samlede fangebelæg er således gået ned fra 8510 i juni 1947 til 6550 pr. medio februar 1949. Den samlede nedgang i fangetallet har således udgjort ialt 1960. Nedgangen har ikke forment sig som en jævn kurve. Medens antallet af landssvigerfanger i hele perioden har været faldende, har der samtidig været en betydelig opgang i antallet af almindelige kriminelle fanger. Opgangen var så betydelig, at det samlede fangetal trods nedgangen i antallet af landssvigerfanger steg fra ca. 8500 i sommeren 1947 til ca. 9000 i de første måneder af 1948. Først fra udgangen af marts 1948 satte en nedgang ind, og nedgangen fortsattes jævnt indtil årsskiftet 1948—49, da det samlede fangetal nåede ned på ca. 6000. I løbet af januar og februar steg fangetallet imidlertid påny med ca. 500 til ca. 6500.

Den skete nedgang i fangetallet på ca. 2000 har muliggjort følgende nedlæggelser af fængselsafdelinger:

1. Fængselsafdelingen på Sundholm.

Fængselsafdelingen på Sundholm havde plads til ca. 400 fanger. Afdelingen blev rømmet i løbet af oktober 1947. Belæget var på dette tidspunkt gået ned til 291 kvinder, hvoraf 141 var landssvigerfanger, 150 almindelige kriminelle fanger. (De mandsfanger, der hidtil havde været anbragt i straffeløjren i Horserød, overførtes til andre lejre, hovedsagelig straffeløjren i Fårhus).

2. Lejren i Nyborg.

Lejren havde plads til ca. 300. Den blev rømmet i november måned 1947 for landssvigerfanger. Den anvendtes derpå til husning af almindelige kriminelle afsonere, indtil den nedlagdes i juli 1948.

3. Straffelejren Hjöllund.

Straffelejrens normale kapacitet var på ca. 200. Straffelejren var oprettet til husning af landssvigerfanger og havde indtil udgangen af 1947 et belæg af omkring 200—250 landssvigerfanger. Straffelejren blev rømmet i februar—marts 1948 for landssvigerfanger og i stedet taget i brug til almindelige kriminelle afsonere. Den blev nedlagt i oktober 1948.

4. Fremdeles er nedlagt alle *midlertidige arrestafdelinger*.

Af de større af disse afdelinger skal nævnes:

- a) Afdelingen »Skansgården« i Hillerød, der nedlagdes den 25. juni 1948. Afdelingen havde i 1948 et gennemsnitligt belæg på 72 (højeste antal 81).
 - b) Afdelingen »Set. Jørgensbjerg« ved Roskilde, der nedlagdes pr. 31. december 1948. Afdelingen havde i 1948 et gennemsnitligt belæg på 86 (højeste antal 119).
- Begge afdelinger anvendtes i det væsentlige til aflastning af Københavns fængsler.

5. Nedgangen i fangetallet har endvidere medført, at man har kunnet bringe det store *overbelæg* i statsfængslerne, navnlig Vridsløselille og Nyborg, til ophør, således at hver celle nu normalt kun belægges med een mand. Endvidere har nedgangen muliggjort, at man har kunnet nedlægge de midlertidige belægningsbarakker ved de nævnte statsfængsler som fangeafdelinger. De havde plads til ca. 80—100 fanger i hver afdeling.

II.

Den nuværende udnyttelse af fængselsvæsenets anstalter.

I nedenstående oversigt meddeles oplysning om de tilbageværende fængselsafdelingers normale kapacitet samt belæg pr. medio februar 1949.

Opstillingen svarer til opstillingen i skemaet side 66 i betænkningen af 18. oktober 1947.

Anstalt	Normal kapacitet	Belægning medio februar 1949
Statsfængslet i Horsens	336	347
Annekset i Amstrup	60	49
— - Bjerre	26	24
Statsfængslet i Vridsløselille	363	353
— - Nyborg	450	469
Statens arbejds- og boligbyggeri ved Sdr. Omme	316	380
Helbredelsesanstalten for drankere på Fanø ...	24	22
Fængselsafdelingen ved Tarm	70	63
Ungdomsfængslet på Søbysøgård	125	136
Fængselsafdelingen på Kærshovedgård	60	76
— ved Nr. Snede	80	76
— Renbæk	100	105
— St. Grundet	95	64
Straffelejren i Horserød:		
a. kvindeafdelingen	600	154
b. mandsafdelingen		94
Straffelejren i Fårhus	1200	648
— Møgelkær	275	232
— på Kragsskovhede	600	500
Psykopatanstalterne i Herstedvester	150	194
Afdelingen på Kastaniensborg	20	20
— - Lekkende	40	40
Københavns fængsler, herunder Vestre fængsel (Politigårdens fængsel), Blegdamsvejens fængsel og Nytorvs fængsel	700	904
Arrestvæsenet	1500	1580

Ved den nærmere undersøgelse af den kommende udvikling vil det imidlertid være påkrævet, at man sonderer imellem landssvigerfangerne på den ene side og de almindelige kriminelle fanger på den anden side.

III.

Landssvigerfangerne.

Som det fremgår af oversigten over fangetallet, udgør det samlede antal landssvigerfanger nu ca. 1000.

De mandlige landssvigerfanger er fordelt således:

Straffelejren i Fårhus	526
Statsfængslet i Horsens	294
Straffelejren Møgelkær	20
Straffelejren i Horserød (tuberkuloseafdelingen) ..	14
Københavns fængsler	107
Arresthusene	10

971

hvoraf ca. 115
er varetægtsfanger.

De kvindelige landssvigerfanger er fordelt med 24 i straffelejren i Horserød og 8 i Københavns fængsler.

Nedgangen i antallet af landssvigerfanger har således været større end forventet ved afgivelsen af betænkningen i oktober 1947, hvor man regnede med, at antallet af landssvigerfanger pr. april 1949 ville udgøre ca. 1500. Årsagen til, at nedgangen har været større, end det kunne forudsættes i oktober 1947, må søges dels i ankenævnets virksomhed, der har medført strafnedsættelser i et betydeligt antal tilfælde, og i benådningspraksis, der har været mere vidtgående end oprindelig forudsat. Af samme grunde må det forventes, at nedgangen i antallet af landssvigerfanger også indenfor det kommende halve år vil sætte ind med større tal end tidligere beregnet, og særlig kan det forventes, at der i forbindelse med grundlovsdagen i år (100 års jubilæet) vil blive søgt udvirket et betydeligt antal benådninger.

Skønsmæssigt må der herefter regnes med, at det samlede fangetal for landssvigerfanger omkring 1. juli 1949 vil være reduceret med yderligere 3—400 fanger. Da det samtidig kan påregnes, at højst ca. 40—50 af de nuværende ca. 115 varetægtsfanger indenfor samme tidsrum vil gå til afsoning, betyder dette, at der fra omkring juli 1949 kun skal regnes med afsoningsplads til ca. 550—590 landssvigerfanger, idet man forudsætter, at den altovervejende del af kvinderne vil være løsladt inden juli 1949. Af de ca. 550 afsonere vil der kunne anbringes ca. 300 i statsfængslet i Horsens og dettes anneks i Bjerre.

Til rest bliver der herefter et antal på ca. 250—280 fanger. Med et sådant antal vil det imidlertid ikke være forsvarligt at opretholde straffelejren i Fårhus, og resultatet af den forventede udvikling vil derfor være, at man i løbet af sommeren 1949 vil kunne nedlægge straffelejren i Fårhus.

Med hensyn til anbringelsen af de ca. 250 til 280 landssvigerfanger, som skal overflyttes fra straffelejren i Fårhus ved dennes nedlæggelse, bemærkes:

En nærliggende løsning af spørgsmålet ville det være at overflytte det nævnte antal landssvigerfanger til straffelejren i Horserød.

Denne straffelejr anvendes for tiden til kvindefængsel. Kvindefangerne er anbragt i den såkaldte »store lejr«. Kvindefangernes antal udgør for tiden 130 almindelige kriminelle fanger og 24 landssvigerfanger, ialt 154 fanger, et antal, der indenfor det kommende halvår kan ventes reduceret til omkring 125 fanger. I den såkaldte »lille lejr« er der indrettet en tuberkuloseafdeling for mænd, hvor der for tiden er anbragt ca. 95 fanger.

Som det fremgår af disse tal, er udnyttelsesgraden af straffelejren i Horserød, særlig den såkaldte »store lejr«, for tiden ret ringe, og overflyttelsen af ca. 250 landssvigerfanger fra Fårhus ville give en bedre udnyttelse af lejren.

En forudsætning for en sådan overflytning måtte det imidlertid være, at der tilvejebragtes anden passende husning af de ca. 125 kvindefanger.

Forvaltningskommissionen har i sin betænkning fremhævet, at kvindefangernes anbringelse i Horserød kun må betragtes som en midlertidig foranstaltning, og at det forudsættes, at fængselsdirektoratet, så snart der er mulighed for at rømme Horserødlejren for de kvindelige fanger på en såvel i økonomisk henseende som ud fra penitentiære hensyn forsvarlig måde, udnytter en sådan mulighed. Man har peget på, at en endelig løsning formentlig måtte være tilvejebringelsen af et selvstændigt kvindefængsel, men da denne løsning måtte ligge ret langt ud i fremtiden, har man henvist til, at dersom belægningen i de københavnske fængsler skulle gøre det muligt, kunne der anføres afgørende argumenter for påny at anvende vestre fængsel til husning af de kvindelige fanger. Direktoratet har derfor ment nøje at burde overveje spørgsmålet om en eventuel tilbageflytning af kvindefængslet til en fløj af vestre fængsel.

Kvindefængslet har tidligere været anbragt i en fløj af Københavns vestre fængsel. Man anvendte hertil vestre fløj, der er det eneste sted indenfor anstalten, hvor kvindefangerne kan anbringes isolerede fra de fængselsfløje, hvori de mandlige fanger er anbragt.

Københavns fængslers samlede kapacitet er på ialt ca. 700 pladser, og det nuværende belæg er ca. 900 fanger. En rømning af vestre fløj i Københavns fængsler måtte derfor forudsatte, at der tilvejebragtes anden tilsvarende fængselsplads for københavnske afsonere. Transporter af københavnske domfældte i endnu større omfang, end det nu er tilfældet til arresthuse i provinsen, ville ikke kunne afhjælpe pladsmangelen, da arresthusene ikke kan modtage væsentligt flere fanger, og der måtte da tilvejebringes en midlertidig fængselsafdeling til afsoning af kortere frihedsstraffe. I det lange løb er det også et ganske uholdbart forhold for en storby som København, at dets varetægtsarrest til stadighed er overfyldt. Der burde i almindelighed være nogen ledig plads, således at anholdte kan indsættes, uden at det er nødvendigt at sætte dem sammen eller foretage omgruppering af andre fanger.

Der vil således frembyde sig en række praktiske vanskeligheder ved en eventuel tilbageflytning af kvindefængslet, i hvert fald så længe fangebelæget i Københavns fængsler er så stort, som det er tilfældet for tiden, men hertil kommer et forhold, som der efter direktoratets formening må tillægges endnu mere afgørende betydning. Vestre fløj består af 75 celler, og da der er tale om anbringelse af et antal af ca. 125 kvindefanger, vil det ses, at anbringelse af disse i Københavns fængsler vil nødvendiggøre, at flertallet af cellerne belægges med 2 eller 3 fanger i stedet for med 1. Der findes ej heller i vestre fløj fælles arbejdslokaler eller lignende, som er nødvendige af hensyn til en passende beskæftigelse af det antal kvindefanger, som ikke kunne beskæftiges i fængslets køkken og vaskeri. Disse 2 arbejdsområder ville højst kunne beskæftige ca. 32 kvinder. De eneste lokaler, der kunne indrettes til arbejdslokaler i de nuværende bygninger, er den barak, der for tiden anvendes til betjentskoleundervisning, men i så fald måtte der skaffes andre lokaler til fortsættelse af denne undervisning. Endelig mangler der ganske passende fritidslokale for fangerne, ligesom der mangler lager- og ekspeditionslokaler for syvirksohmheden og forskellige kontorlokaler. Overflytningen ville medføre en så væsentlig forringelse af afsoningsformen for kvinderne, at den vil betyde et meget betydeligt tilbageskridt i behandlingsmæssig henseende. Mulighederne for ophold i fri luft, for gymnastik, boldspil og lignende er praktisk talt ikke til stede. Gennemførelsen af en gruppering af fangerne og inddeling af disse efter deres type med mulighed for en virkelig isolation af grupperne indbyrdes er ugørlig, og mere afvekslende arbejde eller friluftsarbejde er det ikke muligt at anviser. Vestre fængsel er i det hele ikke i sin bygningsform og indretning tænkt anvendt til afsoning af længere straffe. Hele fængslets indretning er så massiv og udpræget fængselsagtig, at opholdet særlig for fanger med lange straffe virker unødvendig stærkt. Et kvindefængsel indenfor vestre fængselsmure ligger således meget fjernt fra den rette udformning af et moderne kvindefængsel. Et sådant måtte man tænke sig anlagt i pavillon-system med forholdsvis lette bygninger med en let indhegning og beliggende i så fri omgivelser som overhovedet muligt.

Straffelejren i Horserød kan vel ikke siges at opfylde kravene til et moderne kvindefængsel, men lejren frembyder dog, særlig efter at belæget nu er gået ned, muligheder for en afvekslende arbejdsbeskæftigelse og ophold i fri luft; der er plads til gymnastik, boldspil o. s. v., ligesom de naturskønne omgivelser giver lejren et venligt præg.

Selvom derfor økonomiske hensyn og til en vis grad også hensyn til kvindefængslets personale, hvoraf størstedelen er hjemmehørende i København, måtte tale for en tilbageførelse af kvindefængslet til vestre fængsel, er direktoratet af den formening, at de behand-

lingsmæssige tilbageskridt, som overflytningen ville medføre, er af en så afgørende karakter, at man mener i hvert fald for tiden at burde fraråde denne løsning.

Såfremt overflytningen af Fårhusfangerne til Horserød herefter opgives, må der tilvebringes plads til dem indenfor rammen af de øvrige statsfængsler og fængselsafdelinger, og da man regner med en vis nedgang også i antallet af almindelige kriminelle fanger, vil en placering af Fårhusfangerne formentlig også kunne gennemføres uden nogen større overbelægning i de bestående anstalter. Direktoratet har ikke taget stilling til, om fangerne samlet bør overføres til en anden afdeling — her frem byder straf f el ej ren på Kragsskovhede sig som den mest nærliggende mulighed, idet landssvigerfangerne muligvis kunne anbringes på de to mindre lejre, der hører under denne straffelejre, nemlig afdelingerne på Mosbjerg og i Råbjerg, der tilsammen indeholder plads til ca. 200—210 fanger — eller bør fordeles blandt de øvrige fængsler efter mere individuelle hensyn, herunder til de enkeltes større eller mindre farlighed, tidspunktet for eventuel løsladelse og så fremdeles. Men under hvilken form, overflytningen end sker, vil det betyde, at man ved tilrettelæggelsen af de nødvendige rammer for de afdelinger, der skal huse de almindelige kriminelle fanger, i hvert fald foreløbig må regne med at skulle skaffe plads til yderligere 250 landssvigerfanger. Bortset herfra vil i løbet af indeværende år statsfængslet i Horsens være den eneste anstalt, der er beslaglagt til husning af landssvigerfanger.

De almindelige kriminelle fanger.

Trods ventet nedgang i den almindelige kriminalitet har der endnu ikke vist sig nogen varig nedgang i antallet af almindelige kriminelle fanger. Antallet udgjorde medio juni 1947 5022 og februar 1949 5505. Der er altså tværtimod tale om en stigning på ca. 500. Ved planlæggelsen af fængselsvæsenets fremtidige kapacitet må der imidlertid tages hensyn til, at fangetallet består af en række forskellige grupper, hvoraf nogle kræver behandling i særlige anstalter, og i det følgende skal derfor nedennævnte fangekategorier gøres til genstand for særlig omtale:

- 1) Kvindefangerne.
- 2) Særanstalterne.
- 3) Varetægtsfanger og kortere frihedsstraffe.
- 4) Almindelig statsfængsel.

i. *Kvindef an gerne.*

Det samlede antal kvindefanger udgør for tiden 274, heraf er 32 landssvigerfanger og 242 almindelige kriminelle fanger. Ved planlæggelsen af den fremtidige husning af kvindefanger, kan der praktisk talt ses bort fra de 32 landssvigerfanger. De 242 almindelige kriminelle fanger er for tiden fordelt således: I straffelejren i Horserød er anbragt 130 fængselsafsonere, i Københavns fængsler er anbragt 34 kvinder i varetægtsfængsel og 20 fængselsafsonere, ialt 54. I arresthusene er anbragt 11 kvinder i varetægtsarrest og 28 afsonere, ialt 39, og endelig er der på statsfængslet i Vridsløselille i en særlig indrettet afdeling anbragt 19 kvinder, der er dømt til psykopatforvaring. Disse sidste hensidder under dårlige vilkår, og deres tilstedeværelse i statsfængslet, der iøvrigt udelukkende er indrettet til husning af mandlige strafafsonere, frembyder en række vanskeligheder. Den eneste fordel ved anbringelse af afdelingen i statsfængslet i Vridsløselille er den omstændighed, at det særlige psykiatriske tilsyn forholdsvis let kan udøves af de til psykopatanstalterne i Herstedvester knyttede læger. Det ville være nærliggende at rejse spørgsmålet om afdelingens overflytning til Horserød,

indtil en eventuel udvidelse af psykopatanstalterne i Herstedvester til også at omfatte de kvindelige forvarede, er gennemført.

Imidlertid lader det sig praktisk ikke gøre at afspærre en særlig del af lejren til dette formål, og det må befrygtes, at de kvindelige forvaredes ophold i de lette træbaracker og i så nær forbindelse med de kvindelige fængselsfanger vil medføre så mange disciplinære og adfærdsmæssige vanskeligheder, at anbringelsen må opgives allerede af denne grund.

2. Særanstalterne.

a. Sikkerhedsforvaringen.

Der er for tiden dømt 72 personer til anbringelse i sikkerhedsforvaring. De pågældende er anbragt i en afdeling i statsfængslet i Horsens. Det har ved straffelovens gennemførelse været forudsat, at der før eller senere skulle tilvejebringes en særlig anstalt til brug som sikkerhedsforvaringsanstalt. Anbringelsen af disse fanger i statsfængslet i Horsens er forbundet med forskellige ulemper, og navnlig er det ikke muligt i så stor udstrækning som ønskeligt at give de pågældende den mere lempelige behandlingsmåde og større adgang til forskellige goder, herunder arbejde i fri luft, som var en forudsætning for indførelsen af dette nye institut i straffeloven af 1930. Der er imidlertid ikke for tiden planer om indretning af en sådan særanstalt, men det har været under overvejelse at forsøge at anbringe en mindre del af sikkerhedsforvaringsfangerne i et antal på ca. 20 under friere forhold end i statsfængslet i Horsens. Hidtil har man imidlertid ikke ment at kunne realisere planer i denne retning, men annekset i Amstrup har været overvejet i forbindelse hermed.

b. Arbejdshus.

Der er for tiden dømt ialt 380 personer til arbejdshus. I statens arbejdshus ved Sdr. Omne er der maksimalt plads til 316 fanger, og der er derfor nu tale om et ret betydeligt overbelæg i arbejdshuset. Man har til imødegåelse af pladsmangelen foreløbig måttet anbringe en del af fangerne på 3-mands stuer og et mindre antal fanger er anbragt på en fælles sovesal.

Overbelæget volder meget betydelige behandlingsmæssige og disciplinære vanskeligheder, idet fangerne ofte ikke kan anbringes på de afdelinger eller ved de arbejdsfag, hvor de hører hjemme, og det er for tiden således, at det ikke er de individuelle eller disciplinære hensyn, der bestemmer fangernes anbringelse, men udelukkende pladshensyn, der er det afgørende. Der er ikke spørgsmål om en øjeblikkelig stigning i antallet af arbejdshusfanger, men udviklingen har ført med sig, at domstolene i noget større omfang end tidligere er tilbøjelige til at idømme arbejdshus også undertiden overfor noget yngre fanger.

Nødvendigheden af en løsning af dette spørgsmål trænger sig derfor på, og inspektøren for arbejdshuset har peget på den mulighed, at man kunne indrette fængselsafdelingen ved Tarm til husning af ca. 50 arbejdshusfanger. Fængselsafdelingen ved Tarm har en normal kapacitet på 70 fanger, idet der forefindes 8 belægningsstuer med plads til 8 mand i hver og en belægningsstue med plads til 6 mand. 8 mands stuerne har et kubikindhold på ca. 56 m³ og 6 mands stuen et kubikindhold på 43 m³. Med et belæg på 70 mand giver belægningsstuerne således kun mulighed for 6—7 m³ pr. fange. Under den stigning i fangetallet, som fængselsvæsenet har været udsat for i den forløbne tid, har det været rimeligt at udnytte fængselsafdelingen som sket, men hvis tanken om at anvende den som arbejdshusafdeling skulle realiseres, burde belægningsstallet nedsættes til ca. 50—52.

Direktoratet har ikke taget endelig stilling til det af inspektøren fremsatte forslag, men man ønsker at fremføre det her som et led i overvejelserne om fængselsvæsenets fremtidige kapacitet.

c. Psykopatanstalterne.

Psykopatanstalterne i Herstedvester har normalt kun plads til 150 personer, hvortil nu kommer en i en træbarak indrettet midlertidig afdeling med ca. 20 pladser, ialt ca. 170 pladser. Der har imidlertid været en betydelig stigning i antallet af domfældelser til psykopatforvaring. Der er således for tiden ialt 236 forvarede og 18 psykopatfængselsfanger samt yderligere et antal domfældte, som endnu ikke har kunnet indkaldes. Der er således en betydelig pladsmangel på dette område, idet der yderligere indenfor psykopatanstalternes rammer er indrettet en observationsafdeling, på hvilken der for tiden er anbragt 26 personer. Det har derfor været nødvendigt at opretholde ikke alene afdelingen på Kastanienborg med ca. 20 pladser, men også afdelingen på Lekkende med ca. 40 pladser, hvilken sidste afdeling i udvalgets betænkning af oktober 1947 var foreslået nedlagt. Det har endvidere været nødvendigt at gå til oprettelsen af en midlertidig afdeling for psykopatforvarede på Københavns vestre fængsel med plads til ca. 30. Denne sidste foranstaltning er at anse som en ren midlertidig nødudvej, idet anbringelsen af de forvarede i en etage i en af fløjene i vestre fængsel medfører en række ulemper og gener for det øvrige belæg i vestre fængsel, ligesom det er klart, at man ikke tilnærmelsesvis er i stand til at give de forvarede på denne afdeling tilsvarende behandling som i psykopatanstalterne i Herstedvester. En udvidelse af psykopatanstalterne i den nærmeste fremtid er derfor nødvendig. Spørgsmålet har været behandlet i et af justitsministeriet nedsat udvalg, hvis arbejde indenfor den nærmeste fremtid vil resultere i en betænkning, der bl. a. stiller forslag om en sådan udvidelse.

I tiden, indtil en sådan udvidelse måtte blive gennemført, må det anses for nødvendigt at opretholde den midlertidige afdeling i Lekkende og den midlertidige afdeling på Københavns vestre fængsel.

d. Ungdomsfængslet.

Ungdomsfængslet på Søbysøgård rummer med sine 3 afdelinger normalt plads til 90 fanger. Antallet af ungdomsfængselsfanger har imidlertid siden 1937 ligget på over 100 og har i årene under og efter krigen ligget på mellem 140 og 180. Tallet er nu yderligere steget til ca. 195.

I årene før krigen tilbageholdtes på afdelingen i Nyborg det antal, der ikke var normal plads til på Søbysøgård, men da pladsbehovet også i statsfængslet steg stærkt, tilvejebragte man ved inddragning af forskellige skole- og værkstedslokaler på hovedbygningen på Søbysøgård en midlertidig fællesafdeling, hvor man efterhånden har skaffet plads til 45—50 fanger. De er indkvarteret i sovesale med etagekøjer, og de sanitære forhold er meget primitive. Det har stadig været et ønske at tilbageføre ungdomsfængslet på Søbysøgård til et normalt fangetal af omkring 90—100, og dette forhold i forbindelse med den stadige stigning i antallet af ungdomsfængselsfanger har begrundet, at der for tiden er rejst spørgsmål om indretning af en almindelig afdeling af ungdomsfængslet i statsfængslet i Nyborg. Herfor taler også stærkt forskellige forhold af kriminalpolitisk karakter, som det vil føre for vidt at komme nærmere ind på her.

Den nuværende modtagelsesafdeling for ungdomsfængslet er indrettet i den nordlige ende af Nyborg statsfængsels nordre fløj og kan normalt kun rumme ca. 20 fanger. Nordre fløj består af 2 afdelinger, en fællesafdeling med 54 celler, der er betydeligt mindre end de øvrige celler i statsfængslet, og en almindelig celleafdeling. Denne sidste, hvori modtagelsesafdelingen er beliggende, har oprindeligt haft plads til 88 i enkeltceller, men der er for tiden inddraget ialt 6 celler til værksted og fælleslokale, således at den nu ialt har 82 pladser. Ved indretning af hele denne afdeling til ungdomsfængselsafdeling måtte der tilvejebringes forskellige lokaler til brug som fritidslokaler og til undervisning m. m.

En gennemførelse af forslaget ville betyde, at der herigennem tilvejebragtes en ny ungdomsfængselsafdeling, der normalt kunne rumme ca. 70 fanger. Statsfængselets samlede kapacitet ville da udgøre ca. 360 pladser til almindelige fængselsfanger og ca. 70 pladser til ungdomsfængselsfanger, ialt ca. 430 pladser.

Under hensyn til stigningen i antallet af personer, dømt til ungdomsfængsel, og under hensyn til at det som led i bekæmpelsen af ungdomskriminaliteten ville være hensigtsmæssigt, at et større antal af de unge fanger, der nu idømmes almindelig fængsel, i stedet anbragtes i ungdomsfængsel, har man imidlertid tillige været inde på overvejelser om at tilvejebringe et selvstændigt ungdomsfængsel ved siden af ungdomsfængslet på Søby søgård. Til dette formål kunne den nuværende stratfelejr Møgelkær eventuelt anvendes, idet den frembyder ganske gode beskæftigelsesmuligheder for unge fanger. En indretning af denne anstalt til ungdomsfængsel måtte dog forudsætte en væsentlig indskrænkning af anstaltens nuværende kapacitet. Ved omdannelsen til et ungdomsfængsel burde anstalten næppe sættes til større kapacitet end ca. 125—150 fanger. En sådan indskrænkning vil næppe være uforvarselig rent økonomisk, idet det må huskes, at en del af den nuværende kapacitet er opnået ved midlertidigt barakbyggeri.

Hele dette spørgsmål er imidlertid kriminalpolitisk ikke endnu helt afklaret.

3. *Varetægts fanger og kortere frihedsstraffe.*

Antallet af varetægtsfanger udgør for tiden ialt ca. 950. Antallet af personer, der afsoner kortere frihedsstraffe, udgør for tiden ca. 1500.

De her omhandlede fanger er i det væsentlige anbragt i arresthusene samt i Københavns fængsler. Da arresthusenes kapacitet ikke kan sættes til et højere tal end ca. 1500 og Københavns fængsler til ca. 700, vil det ses, at der ikke for tiden er pladsledighed indenfor disse anstalter, men at der vedvarende er overbelæg et forhold, der særligt skaber vanskeligheder for Københavns vedkommende.

4. *Almindelig statsfængsel.*

Antallet af mandlige fanger, der afsoner straf af statsfængsel, udgør for tiden 2115.

Disse fanger er for tiden anbragt således:

Straffelejren på Kragsskovhede	500
Statsfængslet i Nyborg	409
i Vridsløselille	353
Straffelejren Møgelkær	212
— i Fårhus	122
Fængselsafdelingen Renbæk	105
Straffelejren i Horserød (tuberkuloseafdeling)	80
Fængselsafdelingen Nr. Snede	76
på Kærshovedgård	76
— St. Grundet	64
— ved Tarm	63
Statsfængslet i Horsens' anneks i Amstrup	55

Ialt 2115

Ved en sammenligning af disse belægningstal og den foran angivne normale kapacitet for anstalterne vil det ses, at der på enkelte af de anstalter, der udelukkende tjener til afsoning af statsfængselsstraf for tiden er et belæg, der ligger noget under den angivne normale kapacitet. Dette gælder således straffelejren på Kragsskovhede og fængselsafdelingen St. Grundet.

Forsåvidt angår straffelejren på Kragsskovhede, hvis kapacitet er oplyst at være ca. 600 pladser, bemærkes, at man efter ibrugtagelsen af hovedlejren, der består af 4 afdelinger, har anset det for nødvendigt at inddrage en stue på hver afdeling til benyttelse som såkaldt »Stillestue«, på hvilken fanger, der ønsker at være i ro i deres fritid, kan opholde sig.

Hver afdeling i hovedlejren indeholder herefter 11 fangebelægningsstuer med plads til 8 i hver, således at lejrens kapacitet kan sættes til 4 X 88 eller 352 pladser, hvortil kommer de 2 afdelinger i Mosbjerg og Råbjerg med tilsammen ca. 212 pladser, ialt 564 pladser.

Lejren lider som afsoningsanstalt for almindelige kriminelle fanger af enkelte alvorlige mangler, herunder navnlig at den udelukkende er indrettet med fælles soverum for fangerne i stedet for enkeltrum. For de fleste fanger af den noget mere belastede type er denne anbringelsesform ikke heldig; tonen blandt fangerne bliver dårlig og mange lider psykisk under det stadige fællesskab. Der har derfor også været en hel del disciplinære vanskeligheder med fangerne i den første tid, og det har været nødvendigt ikke straks at topbelægge lejren. Iøvrigt er den nu ved at blive fuldt belagt.

Hvad dernæst angår straffelejren Møgelkær, hvis kapacitet er opgivet til 275 fanger, kan dette tal ikke opretholdes, efter at flytningen af nogle barakker som følge af den store brand er tilendebragt. Det tal, som fængselsvæsenet for tiden regner med, nemlig 240 fanger, giver i virkeligheden kun et gennemsnitligt kubikindhold af 7 m³ pr. fange i den største af afdelingerne, hvilket er for lavt.

Hvad endelig angår fængselsafdelingen på St. Grundet bemærkes, at den angivne kapacitet på 95 er rent skønsmæssigt og tager hensyn til den udnyttelsesgrad af bygningen, som faktisk har været bragt i anvendelse. En mere passende fordeling af fangerne på de forhåndenværende stuer giver en normal kapacitet på mellem 75 og 80.

Når fængselsafdelingen på St. Grundet ikke er blevet nedlagt som i forvaltningskommissionens 1. betænkning foreslået, skyldes det den opgang i det samlede antal af kriminelle

fanger, som skete efter afgivelsen af kommissionens betænkning, og når man heller ikke mener at skulle skride til en øjeblikkelig nedlæggelse, selv om kapaciteten i anstalterne for almindelige kriminelle fanger for øjeblikkel; tillader det, skyldes det, at anstalten må opretholdes med henblik på at lette muligheden for en fuldstændig nedlæggelse af Fårhuslejren i år.

Der skal herefter gøres nogle bemærkninger om den forventede udvikling af antallet af almindelige statsfængselsfanger.

Der kan ikke med tilnærmelsesvis sikkerhed skønnes over størrelsen af det fremtidige belæg. Man har hele tiden regnet med en væsentlig nedgang i antallet af statsfængselsfanger, der i årene før krigen normalt ikke oversteg ca. 1000, og man mener vedvarende at burde regne med, at der indenfor den nærmeste fremtid må vise sig en nedgang, selvom man næppe nogensinde kommer ned på førkrigstidens niveau. I de anstalter, der helt eller delvis er beregnet til statsfængselsfanger, er der plads til knapt 2000..

Hvis der herefter skal være plads i disse anstalter til statsfængselsbelæget + 250 landsvigerfanger, betyder det, at statsfængselsbelæget skal gå ned til ca. 1750. Der sker altid en betydelig nedgang af fangebelæget om sommeren — dog særlig omfattende arresthusene, men det synes dog ikke urimeligt at antage, at der allerede til sommer vil være indtrådt en nedgang af den nævnte størrelse. Skulle dette imidlertid ikke helt blive tilfældet, måtte man i en kort overgangsperiode finde sig i noget overbelægning ved nogle af anstalterne.

Går belæget under det anførte antal, vil man straks kunne nedlægge St. Grundet og derefter lade fængselsafdelingen ved Tarm overgå til anvendelse som arbejdsafdeling.

Herefter skulle der opretholdes følgende anstalter

Straffelejren på Kragsskovhede	564
Statsfængslet i Nyborg (må eventuelt reduceres af hen- syn til ungdomsfængslet)	390
Statsfængslet i Vridsløselille	363
Straffelejren Møgelkær	240
Fængselsafdelingen Renbæk	100
ved Nr. Snede	80
— på Kærshovedgård	75
Statsfængslet i Horsens' annekst i Amstrup	60,

hvilket giver en normal kapacitet på ca. 1870 pladser.

Såfremt fangetallet yderligere måtte gå ned, således at der kun behøves at opretholdes en kapacitet på ca. 1600 pladser, må følgende yderligere nedlæggelser først komme i betragtning: *statsfængslet i Horsens' annekst i Amstrup* med ca. 60 pladser og de 2 afdelinger under straffelejren på Kragsskovhede *Mosbjerg* og *Råbjerg* med ca. 200 pladser. Endelig vil spørgsmålet om en nedlæggelse af afdelingen på Kærshovedgård som en fængselsafdeling kunne blive aktuelt.

Resumé:

Fængselsdirektoratets forslag kan herefter resumeres således:

- 1) Straffelejren i Fårhus nedlægges i løbet af sommeren 1949.
- 2) Kvindefængslet forbliver indtil videre i straffelejren i Horserød.
- 3) For flere af særanstaltnes vedkommende er udvidelse nødvendig:

- a) Pladsmanglen i arbejds huset medfører, at der må rejses spørgsmål om anvendelse af fængselsafdelingen ved Tarm som arbejds husafdeling.
 - b) Pladsmanglen i psykopatanstalterne nødvendiggør opretholdelsen af afdelingen i Lekkende, indtil en udvidelse af anstalterne har fundet sted.
 - c) Pladsmanglen i ungdomsfængslet har medført, at der er rejst spørgsmål om inddragelse af en fløj af statsfængslet i Nyborg til ungdomsfængsel.
- 1) Fængselsafdelingen på St. Grundet opretholdes for at lette overgangsvanskelighederne i forbindelse med nedlæggelsen af straffelejren i Fårhus, men nedlægges derefter, så snart den forventede nedgang i fangetallet gør det muligt.
 - 5) Som andre fremtidige nedlæggelsesmuligheder peges på fængselsafdelingerne på Råbjerg og Mosbjerg under straffelejren på Kragsskovhede samt på afdelingen på Kærshovedgård og annekset i Amstrup, hvilke sidste eventuelt vil kunne overgå til anvendelse til særlige formål, nemlig henholdsvis helbredelsesanstalter for drankere og koloni for sikkerhedsforvaringen.

Direktøren for fængselsvæsenet
marts 1949.

Tetens.

Efter de stedfundne forhandlinger indenfor udvalget skal dette udtale følgende:

Udvalget erkender, at den udvikling, som har fundet sted, efter at udvalget i oktober 1947 afgav sin første betænkning, giver en acceptabel begrundelse for, at fængselsdirektoratet ikke har kunnet gennemføre de af det samlede udvalg, altså også direktoratets repræsentanter i dette, opstillede program for nedlæggelse af visse fængselsafdelinger. Nu er dog — foruden afdelingen på Sundholm — lejrene i Nyborg og Hjøllund nedlagt, og reduktionen i antallet af landssvigerfanger, der, som det vil ses, er væsentlig større end forudsat, gør det muligt at gå til en snarlig evakuering af Fårhuslejren. Ønskeligheden heraf er allerede betonet i udvalgets 1ste betænkning, og man anser stadig en sådan foranstaltning for særdeles betydningsfuld og formålstjenlig. Man går ud fra, at lejren efter nedlæggelsen som fangelejr kan få en nyttig og efter sin særlige karakter egnet anvendelse til andet statsligt formål. Det er oplyst overfor udvalget, at fængselsdirektoratet har sin opmærksomhed henvendt herpå, men man betragter det iøvrigt som liggende udenfor udvalgets opgave at komme nærmere ind på dette spørgsmål.

Hvad Horserødlejren angår, skal udvalget henvise til de udtalelser, der er fremsat i dets første betænkning. Det fremgår heraf, at udvalget har været meget betænkelig ved kvindetrængslets overflytning til Horserød, særlig fordi man fandt, at antallet af kvindefanger ikke var tilstrækkelig stort til at betinge en økonomisk drift af fængselsafdelingen, hvis kapacitet lå væsentlig højere end det påregnede fangetal. Efter de oplysninger, der nu foreligger fra direktoratet, må antallet af kvindefanger påregnes fremtidig at blive endnu lavere end tidligere antaget, særlig som følge af at de kvindelige landssvigerfanger i det væsentlige vil forsvinde. Dette vil medføre, at de af udvalget fremsatte betæneligheder ved Horserødlejrens anvendelse som kvindefængsel yderligere forstærkes. Der er imidlertid i direktoratets redegørelse påpeget meget betydelige vanskeligheder ved at omdanne andre afdelinger indenfor det nuværende fængselsvæsens rammer, f. eks. en fløj af Vestre fængsel i København, til

kvindefængsel, og selv om økonomiske synspunkter kunne tale for en sådan overflytning, ønsker udvalget ikke efter de af direktoratet fremførte betragtninger at stille forslag herom. Derimod vil man give direktoratet tilslutning i den opfattelse, at den bedste løsning vil være opførelsen af et specielt kvindefængsel på en dertil egnet plads. Denne plans realisation vil ganske vist stille betydelige krav af økonomisk og materialemæssig natur, men det må på den anden side tages i betragtning, at driften må blive væsentlig billigere end Horserødlejrens kvindefængsel, særlig hvis det kunne placeres således, at det helt eller delvis fik fælles administration med et allerede eksisterende statsfængsel.

Hvis kvindefangerne flyttes bort fra Horserødlejren, melder sig spørgsmålet om dennes anvendelse. Fængselsdirektoratet kan ikke, så længe der ikke stilles et egentlig fængsels-sanatorium til rådighed, opgive den del af lejren (»Lille lejr«), der er belagt med tuberkuløse mandlige fanger, til den nævnte anvendelse, og dette vil antagelig medføre, at der ikke fra privat side (sygekasser el. lign.) vil melde sig liebhavere til »Store lejr« (det nuværende kvindefængsel). Dersom »Store lejr« evakueres for kvindefanger, er der derfor næppe anden mulighed for dennes anvendelse end til belægning med mandlige fanger. Fængselsdirektoratet anser ikke Horserødlejren som vel egnet til varig anvendelse som fængsel. Dels byder Horserød kun på begrænsede arbejdsmuligheder, og dels er de fleste af barakbygningerne allerede temmelig gamle og af så let konstruktion, at det i det lange løb vil være nødvendigt at anvende forholdsvis store beløb på vedligeholdelsesarbejder. Udvalget skal i og for sig ikke udtale sig imod den opfattelse, at Horserødlejren kun er anvendelig som fængselsafdeling i et ret begrænset åremål, men man må på den anden side fremføre det synspunkt, at så længe Horserødlejren er anvendelig som fængselsafdeling, og så længe fængselsvæsenets forhold er af den beskaffenhed, at man må opretholde en del midlertidige afdelinger, bør der ved Horserødlejrens eventuelle evakuering for kvindelige fanger overføres mandlige fanger hertil, således at man herved muliggør nedlæggelse af sådanne midlertidige afdelinger, der kan finde anvendelse til andet statsformål, eller som kan afhændes på tilfredsstillende økonomiske vilkår. Som sådanne kan specielt nævnes St. Grundet og Kærshovedgård.

Med hensyn til de i direktoratets redegørelse indeholdte udtalelser, hvorefter man kunne tænke sig under visse nærmere angivne forudsætninger at nedlægge de to af Kragsskovhedelejrene, nemlig Mosbjerg og Råbjerg, skal udvalget udtale, at de to nævnte lejre næppe bør nedlægges, før man har nedlagt St. Grundet, Kærshovedgård og Amstrup. Udvalget skal som motivering herfor særlig pege på, at kultiveringen af de arealer, som fangerne i de to nævnte lejre arbejder med, er så arbejdskrævende i forhold til kultiverede jordarealers værdi, at en opdyrkning næppe kan ventes gennemført, hvis der skal betales for arbejdskraften efter arbejdsmarkedets almindelige overenskomstregler. Fængselsdirektøren har ganske vist heroverfor anført, at selv om Mosbjerg- og Råbjerglejrene nedlægges, vil fangernes arbejde med arealernes omdannelse til dyrkningsegnet jord ikke helt ophøre, idet fangerne fra den tilbageværende Jeruplejr kan fortsætte de omhandlede kultiveringsarbejder. Dette vil dog i alle tilfælde betyde en forsinkelse af arbejdet, et forhold som ikke kan lades ude af betragtning. Hertil kommer, at man efter udvalgets mening ikke helt kan se bort fra, at hvis de to nævnte lejre nedlægges, reduceres den samlede straffelejr på Kragsskovhede fra ca. 600 til ca. 400 fangepladser altså med V:?, uden at dette medfører nogen nævneværdig formindskelse af administrationsudgifterne og andre fælles udgifter ved lejren. Overfor denne betragtning har fængselsdirektøren, der i øvrigt ikke principielt har noget at indvende imod at nedlægges af Mosbjerg- og Råbjerglejrene først finder sted, når de tre andre jyske lejre, der er nævnt foran, er nedlagt, fremdraget det synspunkt, at det af hensyn til det for fængselslederens arbejde nødvendige kendskab til de enkelte fanger er mest hensigtsmæssigt.

om et fængsel ikke tæller mere end 3 å 400 pladser. Selv om man i udvalget ikke skal afvise, at det ud fra penitentiære hensyn vil være en fordel at begrænse fangebelægningen på de enkelte fængsler, som af fængselsdirektøren angivet, må man dog være af den opfattelse, at den nuværende kapacitet af den samlede Kragsskovhedelejr ikke kan siges at ligge udenfor rammen af, hvad der kan anses for forsvarligt.

Hvad fængselsafdelingen i Tarm angår, har udvalget i sin 1ste betænkning foreslået nedlæggelse. Efter de nu af direktoratet fremførte oplysninger om væksten i antallet af fanger, der idømmes arbejdshus, skal udvalget ikke udtale sig imod den af direktoratet antydede plan om at gøre Tarm til en filial af Sdr. Omme, uden at man iøvrigt har betingelser for at tage nærmere stilling til dette forslag.

Det bemærkes, at dommer K. M. Lorentzen ikke har deltaget i udvalgets arbejde med den her afgivne betænkning.

Hermed betragter udvalget sin virksomhed som afsluttet.

København, den 2. april 1949.

Hugo Engmann.

C. A. Hilbert,

Carsten Jepsen.

K. H. Kofoed,

Næstformand.

Formand.

Andr. Maller.

H. Tetens.

V. Villadsen.

Bodil Andersen.

FORVALTNINGSNÆVNET

Indstilling til forvaltningskommissionen angående
børneforsorgens pensionskasse.

Efter anmodning fra bestyrelsen for børneforsorgens pensionskasse har sekretariatet foretaget en gennemgang af pensionskassens forretningsgang med særlig henblik på forskellige af kassens revisor stillede forslag til forenkling af forretningsgangen. — Om baggrunden for pensionskassens henvendelse bemærkes følgende:

Indtil 1946 har pensionsordningen for medarbejderne ved de private børneforsorgsinstitutioner hvilet på frivilligt medlemskab af pensionskassen for børnesagens medarbejdere. Denne kasse, der oprettedes i 1911 som en opsparingskasse, men i 1931 omdannedes til en egentlig pensionskasse, var oprindeligt kun åben for medarbejdere ved statsanerkendte eller statsunderstøttede opdragelseshjem, men blev i 1937 udvidet til at omfatte medarbejdere ved institutioner for forebyggende børneforsorg. Denne udvidelse i forbindelse med nye regler om adgang til at overføre pensionsret og pensionsanciennitet ved overgang mellem stillinger i staten og folkeskolen og ved de private børneforsorgsinstitutioner medførte, at kassens medlemstal fra 1936 til udgangen af 1945—46 steg fra 382 til 844.

Ved en i 1946 og 1947 gennemført lovgivning tilvej erbragtes en nyordning af lønningsforholdene ved de private børneforsorgsinstitutioner. Medens lønningerne ved hovedparten af disse institutioner tidligere havde været fastsat kontraktmæssigt, godkendtes nu for de enkelte institutionsgrupper lønningsplaner, der var opbygget efter tjenestemandslovens principper. Samtidig blev medlemskab af pensionskassen gjort obligatorisk for personer, der ansattes i stillinger, som omfattedes af den nye lønordning. Som følge af denne udvikling optoges spørgsmålet om en nyordning af pensionsforholdene til overvejelse i et af arbejds- og socialministeriet i 1947 nedsat udvalg. Udvalget udarbejdede forslag til en ny vedtægt for pensionskassen, hvorved også pensionsordningen i det væsentlige bragtes i overensstemmelse med tjenestemandslovens regler. Denne vedtægt blev under 27. juli 1948 stadfæstet af socialministeriet til ikrafttræden fra 1. april 1946 at regne.

Forretningsgangen indenfor pensionskassen er endnu kun delvis tilpasset de nye vedtægtsbestemmelser. Regnskabsbøger og medlemsprotokoller føres således stadig efter et system, som blev tilrettelagt ved overgangen til ordningen af 1931. Under forhandlinger i bestyrelsen om den fremtidige forretningsgang har kassens revisor stillet forslag om indførelse af nye bidragslister til brug ved institutionernes afregning med pensionskassen samt om overgang til løbsbladsprotokoller for medlemmer og pensionister. Disse forslag er i princippet godkendt af bestyrelsen, der dog har ønsket sekretariatets bistand ved den praktiske gennemførelse af den nye forretningsgang.

Ifølge den for pensionskassen gældende vedtægt optages som medlemmer af pensionskassen forstandere, fast ansatte lærere og medarbejdere ved de af staten anerkendte opdragelseshjem samt ledere og fast ansatte medarbejdere ved de af staten anerkendte eller til statstilskud godkendte institutioner for forebyggende børneforsorg, for så vidt deres hoved-

erhverv består i arbejde med opdragelse, pleje og pasning af børn. Det samlede medlemstal andrager for tiden ca. 1200, fordelt på 4r—500 institutioner, men vil stige noget, når medlemsforholdene er bragt i orden efter den nye vedtægt. Som bidrag til pensionskassen betaler medlemmerne normalt 6 pct. af den pensionsgivende løn, der ifølge vedtægten skal afkortes månedvis i den udbetalte lønning og af institutionen indbetales kvartalsvis direkte til pensionskassen. Af statskassen ydes et ordinært tilskud til pensionskassen på 9 pct. af medlemmernes pensionsgivende indtægt. Kassen har for tiden 106 pensionister, der månedlig får udbetalt pension. Af pensionsudgifterne dækker staten hele udgiften til reguleringstillæg.

Kassen ledes af en bestyrelse på 5 medlemmer, hvoraf 1 beskikkes af socialministeriet, 1 af finansministeriet og 3 vælges af medlemmerne. De løbende forretninger varetages af en forretningsfører efter nærmere af bestyrelsen fastsatte instrukser. Mellem pensionskassen og Vejle byes og amts sparekasse er der truffet en aftale, hvorefter sparekassen varetager alle pensionskassens ind- og udbetalingsforretninger, bortset fra administrationsudgifter, og forvalter pensionskassens fondsbeholdning, hvoraf et nærmere fastsat beløb skal indestå som indskud i sparekassen.

Forretningsgangen ved indbetaling af pensionsbidrag har hidtil været den, at pensionskassens forretningsfører, der har kontor i Ringkøbing, foretager beregning af medlemsbidragene, der indbetales ved giro.

I overensstemmelse med de nye vedtægtsbestemmelser vil det fra 1. april 1949 blive pålagt alle institutioner månedlig at afkorte pensionsbidrag i medlemmernes løn og senest den 15. i hvert kvartals 3. måned at tilstille sparekassen det samlede kvartalsbidrag pr. giro. Samtidig med indbetalingen indsendes en bidragsliste, hvortil forslag er udarbejdet af kassens revisor. Listen omfatter dels en fuldstændig fortegnelse over medlemmerne med angivelse af kvartalsbidrag og etterbetaling, dels 3 skemaer, beregnet til oplysninger om indtrådte ændringer i den pensionsgivende løn, om tilgæede medlemmer og om fragåede medlemmer. I sparekassen bogføres den samlede indbetaling fra hver institution, hvorefter listerne straks videresendes til forretningsføreren, der gennemgår dem og ved hjælp af oplysningerne i de nævnte skemaer kontrollerer indbetalingernes rigtighed og noterer indtrådte ændringer i medlemsforholdene.

Sekretariatet har givet udtryk for, at ordningen med månedlig indeholdelse af bidragene, men kun kvartårlig afregning af de indeholdte beløb, vil kunne medføre visse praktiske ulemper. Man har således peget på, at det vil være vanskeligt for de mindre hjem med et primitivt regnskab at foretage rigtig postering og afregning, når tidspunktet for indeholdelse og afregning er forskellig, ligesom der er henvist til visse vanskeligheder ved revisionen af hjemmenes regnskaber. Endelig er det anført, at ordningen betyder et rentetab for kassen på ca. 1000 kr. om året.

Under hensyn hertil har sekretariatet overfor pensionskassens bestyrelse fremsat et forslag, hvorefter pensionsbidragene skulle indbetales månedlig til pensionskassen, således at der ved indbetalingen ikke anvendtes nogen særlig indbetalingsliste, men blot en kopi af institutionens lønningliste, hvori pensionsbidraget er opført i en særlig rubrik.

For pensionskassen ville overgangen til månedlig indbetaling ganske vist medføre, at posteringerne i kassebogen forøges med ca. 3000 om året, men til gengæld ville der opnås en forøget renteindtægt og efter sekretariatets opfattelse større sikkerhed for rigtig afregning.

Fra sekretariatets side har man ment, at en sådan ordning, baseret på månedlig indbetaling, vil være væsentlig lettere at administrere for hjemmene end en ordning, hvorefter de hvert kvartal skal gøre op, hvad de har indeholdt i de foregående 3 måneder, og udarbejde en særlig indberetning herom. Pensionskassens bestyrelse har imidlertid ment, at en ordning

med kvartårlig indbetaling vil være at foretrække såvel ud fra hensynet til hjemmene som til pensionskassens administration og revision. Det er således anført, at de regnskabsmæssige vanskeligheder for hjemmene næppe vil være store, da man eventuelt kan nøjes med at notere de månedlige indeholdelser på en seddel, der opbevares i kassen som et kassebilag. Til gengæld kan de ofre mere tid på udarbejdelsen af den kvartalsvise indberetning, der derfor skulle kunne blive mere nøjagtig end en månedlig indberetning. Indenfor pensionskassens administration og revision mener man at kunne tilrettelægge arbejdet mere praktisk, når indbetalingerne kun indgår en gang hvert kvartal. Det er yderligere oplyst, at der til støtte for hjemmenes beregning af pensionsbidrag ved overinspektionen for børneforsorgens foranstaltning vil blive indført standardlønningstilbud ved samtlige hjem, hvorved de af sekretariatet påpegede ulemper ved den kvartalsvise indbetaling vil formindskes væsentligt.

Sekretariatet har herefter ikke ment at burde fastholde sit forslag om overgang til månedlig indbetaling.

Forvaltningsnævnet er enig med sekretariatet i, at det ud fra almindelige bogholderi- og regnskabsmæssige synspunkter er nærliggende at gennemføre månedlig afregning af pensionsbidragene fra hjemmene til pensionskassen. Da der imidlertid af pensionskassens bestyrelse lægges vægt på opretholdelsen af den hidtidige kvartalsvise indbetaling, og da der under forudsætning af indførelsen af de foran omhandlede standardlønningstilbud ikke synes at være forbundet væsentlige ulemper herved, skal nævnet ikke indvende noget imod, at man opretholder den kvartalsvise indbetaling.

Sekretariatet har også været inde på spørgsmålet om beregnings- og indbetalingsordningen på længere sigt. Efter at tjenestemandsløvens lønsystem er gennemført for den overvejende del af institutionernes personale, finder sekretariatet, at den mest rationelle ordning på langt sigt vil være, at lønningsberegning og lønningsanvisning, herunder også beregning og indeholdelse af pensionsbidrag, centraliseres under overinspektionen for børneforsorg. Nævnet er enig i, at en centralisering af lønberegning m. v. må anses for praktisk, og finder det ønskeligt, at en sådan ordning søges gennemført, idet man herved forudsætter, at børneforsorgsinstitutionerne er indforstået hermed. Nævnet skal herefter henstille, at dette spørgsmål optages til overvejelse i forbindelse med en almindelig undersøgelse af børneforsorgens forhold.

Sekretariatets rapport indeholder endvidere forslag om en forenkling af forretningsgangen ved pensionsudbetalingen. Dette forslag går ud på, at pensionerne som hidtil anvises gennem postvæsenet, men at der foretages følgende ændringer i den nuværende forretningsgang:

1) Medens der hidtil har været stillet krav om månedlige leveattester, indkræves disse attester fremtidig kun een gang om året, som for statens pensionister. 2) Giromaterialet (udbetalingskort og lister) udfærdiges af forretningsføreren og fremsendes gennem formanden til sparekassen, der underskriver materialet og indsender det til girokontoret. Girokontoret attesterer ved påtegning på listen, at anvisning har fundet sted; listen videresendes af sparekassen til forretningsføreren som bilag for udbetalingen. 3) Det søges aftalt med postvæsenet, at udbetaling kun kan finde sted mod den berettigedes egen kvittering eller forevisning af behørig fuldmagt. 4) Til brug for udfyldelsen af giromaterialet bør forretningsføreren (ikke som nu sparekassen), disponere over en lille håndadressografmaskine med plader, der indeholder pensionistens nummer, navn og adresse.

Nævnet kan for sit vedkommende tiltræde sekretariatets forslag.

Sekretariatet har med pensionskassens revisor forhandlet om et af revisoren fremsat forslag til omlægning af kassens medlems- og pensionistprotokoller til kartoteker. Efter sekretariatets opfattelse vil det være mest praktisk til dette formål at anvende en simpel løsblds-

protokol, suppleret med et alfabetisk navnekartotek. Det er i denne forbindelse af sekretariatet foreslået, at man ophører med at føre særskilt konto over hvert medlems indbetalinger, idet den fornødne kontrol kan ske ved en simpel afkonferering af indbetalingslisterne med medlemsprotokollens rubrik for månedlig indbetaling, samtidig med at det på en særlig institutionsliste opføres, at indbetaling har fundet sted.

Ud fra tilsvarende synspunkter anser sekretariatet det for overflødigt på løbbladet for pensionisterne at opføre de månedlige udbetalinger, idet man finder det tilstrækkeligt, at kortet indeholder oplysning om års- og månedspensionens sammensætning.

Nævnet kan for sit vedkommende tiltræde det af sekretariatet stillede forslag.

Endelig har sekretariatet stillet forslag om en omlægning af pensionskassens bogføring, således at kassens bogholderi føres uafhængigt af sparekassens bøger.

Også dette forslag har nævnet kunnet tiltræde.

Det bemærkes, at bestyrelsen for børneforsorgens pensionskasse har kunnet tiltræde samtlige de af sekretariatet fremsatte forslag bortset fra det foran omtalte forslag om overgang til månedlig indbetaling af pensionsbidragene.

København, den 15. marts 1949.

K. H. Kofoed,
formand.

Andr. Møller.

V. Villadsen.

Bodil Andersen.

FORVALTNINGSNÆVNET

Indstilling til forvaltningskommissionen angående udvalget for **indkvar**teringserstatning.

Efter anmodning af finansministeriet har nævnets sekretariat foretaget en undersøgelse af nævnte udvalgs arbejds- og ressortforhold for at få oplyst, til hvilket tidspunkt udvalgets virksomhed kunne tænkes afsluttet, og navnlig hvornår udvalgets særlige kontor kunne nedlægges. Det har altså ikke været tilsigtet at foretage nogen egentlig rationaliseringsundersøgelse af arbejdet og de herunder anvendte arbejdsmetoder. Undersøgelsen fandt sted i maj-juni 1948, men afslutningen har måttet afvente fremkomsten af visse oplysninger fra amter og købstæder.

På grundlag af den af sekretariatet afgivne rapport skal forvaltningsnævnet udtale følgende:

Udvalget for indkvarteringserstatning, der er nedsat af indenrigsministeriet, har fortsat og navnlig afviklet det arbejde med priskontr. ollerungen af betalingen for tyske militære lejemaal og for beslaglæggelse af fast ejendom m. m., der under krigen blev foretaget af udvalget for ekstraordinære industriarbejder m. m. Endvidere har udvalget overtaget fastsættelse og betaling af leje og erstatning i or sådanne forhold, som løb videre efter 5. maj 1945, samt for beslaglæggelser, der skete nævnte dato eller senere. Ligeledes har udvalget fastsat og anvist erstatninger for beskadigelser på fast ejendom og løvsøre i disse tilfælde, både for tysk og dansk (allieret) benyttelse. Endelig har udvalget haft visse funktioner med hensyn til de såkaldte skødeklausejendomme og med hensyn til værdiforøgende forbedringer (murede barakker).

Det legale grundlag for udvalgets arbejde har været:

1. Midlertidig lov nr. 307 af 29. juli 1945 om tillæg til indkvarteringslovgivningen; loven er flere gange forlænget, senest til udgangen af december 1949.
2. Lov nr. 499 af 9. oktober 1945 om avancebegrænsning vedrørende visse leverancer og arbejder m. v. omfattet af lov nr. 330 af 12. juli 1945 om revisionen af visse tyske betalinger.
3. Lov nr. 377 af 12. juli 1946 om rådigheden over visse faste ejendomme, der er overgået i statens eje (skødeklausejendomme) m. m.

Af administrative organer, der har beskæftiget sig med det fornævnte arbejde, har foruden udvalget og dets kontor en række af indenrigsministeriet nedsatte vurderingskommissioner været i virksomhed. Endvidere har amtmænd og borgmestre medvirket som indkvarteringsmyndigheder. Anvisning af erstatninger m. v. er sket gennem borgmestrene (købstæderne) og politimestrene (for landdistrikterne). Forretningsgangen har i store træk været følgende:

1. Den pågældende sag om leje eller erstatning m. v. er i første omgang behandlet af vurderingskommissionen for vedkommende område. Kommissionen har afgivet sin indstilling om det beløb, der bør ydes, eventuelt tilbagebetales, og afgivet sagen til vedkommende amt eller borgmester.

2. Herfra er sagen blevet indsendt til udvalgets kontor, hvor den er gjort til genstand for den egentlige sagbehandling, der i en del tilfælde har været forbundet med besigtigelse på stedet. Det store flertal af sager er afgjort af kontoret uden at blive forelagt for udvalget. For dette er alene vigtige eller principielle sager forelagt med referat.
3. Sidstnævnte kategorier af sager er drøftet og afgjort af udvalget i dets møder. Om fornødent er der indhentet vejledning hos indenrigsministeriet eller afgørelsen eventuelt hen-skudt til det såkaldte vurderingsnævn; dette sidste er dog sket meget sjældent.
4. Vurderingsnævnet, der er nævnt i fornævnte lov nr. 307 af 29. juli 1945, har været appel-instans med hensyn til de afgørelser, der er truffet af udvalget eller dets kontor på ud-valgets vegne. Klagesagerne er i det væsentlige blevet forberedt på udvalgets kontor gen-nem en særlig grundig gennemgang af alle relevante forhold. I givet fald er indenrigsmini-steriets udtalelse om principielle spørgsmål indhentet.

Under *den* stedfundne undersøgelse har man alene beskæftiget sig med udvalgets kontor, hvor som nævnt det overvejende arbejde med sagbehandlingen har fundet sted, og hvor sagerne har været samlet. Foruden det på kontoret foreliggende materiale er med-taget et antal endnu ikke indsendte sager opgivet af amter og borgmestre på grundlag af en fra indenrigsministeriet herom udsendt anmodning.

Den af sekretariatet foretagne undersøgelse er navnlig sat ind på at søge konstatere, 1) i hvor mange sager ekspederer kontoret i en bestemt tid, f. eks. i 1 uge, og 2) hvor mange¹ uekspederede sager er der tilbage dels på kontoret, dels ude i landet.

Gennem en optælling af de på kontoret i de enkelte afdelinger på undersøgelsesens tids-punkt henliggende sager og på basis af erindringsprotokollen over udsendte høringsager m. \. næede man til det resultat, at kontoret skulle have en beholdning af uekspederede sager på ca. 2000 à 2200. Hertil kommer så de sager, som ifølge oplysninger fra amter og borgmestre skulle bero hos disse eller senere fremkomme; disses antal udgør 1800 à 1900. Herefter nåede man til et samlet resultat af ca. 8800 à 4000 uekspederede sager, der på det nær-meste skulle foredele sig således:

Landbrugsejendomme	ca. 860 sager
andre sager	2070 —
løsøresager	840 —
skødeklausejendomssager	50 —
ialt	ca. 3820 sager

Det bemærkes dels, at foranstående opgørelse for visse saggruppers vedkommende beror på et skøn, dels at der kan ske en forøgelse af de tilbageværende sagers antal, dersom de i efteråret 1948 stedfundne vurderinger af varige skader ved tankgravsanlæg fører til en erstatning. Sager af den sidstnævnte art vil dog kunne behandles ret summarisk.

Sekretariatet kom ved undersøgelsen til det resultat, at afviklingen af de resterende sager i det væsentlige ville kunne tilendebringes pr. 1. juni 1949. Dette vil dog forudsætte opretholdelsen af et personale af nogenlunde samme størrelse som på undersøgelsestidspunktet. Forholdet er imidlertid dette, at man ikke kan afslutte udvalgets og kontorets arbejde på det ud fra forannævnte på et rent beregningsmæssigt grundlag udfundne tidspunkt. For det første vil vurderingskommissionerne ikke helt have afsluttet arbejdet i marken vedrørende jordarealer og visse faste anlæg. Endvidere vil der fremkomme en del sager fra den endelige afvikling af flygtningsforlægningerne og ved tilendebringelsen af ordningen af flyvepladserne. Endelig vil afslutningen af kontorets arbejde vedrørende nationalbankudbetalingerne give en

række sager, hvor der er udbetalt betydelige beløb fra tysk side, som ikke tidligere har været underkastet kontrol.

Ud fra disse betragtninger har der mellem udvalget og sekretariatet været enighed om, at man må foretrække, at kontorets arbejde afvikles successivt. En sådan afvikling er da også iværksat.

På det tidspunkt, sekretariatets undersøgelse begyndte, udgjorde personalet i kontoret incl. kontorchefen 32 personer med heldagsbeskæftigelse og 31 på deltidsbeskæftigelse. Det er oplyst, at personalet pr. 1. marts 1940 er nedbragt til 17 heldagsbeskæftigede og 11 deltidsbeskæftigede. Yderligere reduktioner er planlagt pr. 1. maj 1949.

Da sagantallet fortsat vil være i aftagende, skønnes det, at den selvstændige kontorvirksomhed måtte kunne ophøre omkring 1. oktober 1949. Del må dog påregnes, at der udover nævnte tidspunkt vil være et mindre antal sager, som af forskellige grunde ikke har kunnet færdigekspederes. Behandlingen af disse sager må henlægges til et kontor i den almindelige statsadministration. Forvaltningsrædet er af den opfattelse, at det ville være mest naturligt, om man henlagde det med behandlingen af de nævnte afviklingssager forbundne arbejde til et af indenrigsministeriets kontorer. Herimod er der fra udvalgets side fremført i en del principielle indvendinger, der navnlig går ud på, at man udadtil vil kunne få den opfattelse, at den adskillelse mellem indenrigsministeriets og udvalgets beføjelser, som har været forudsat i den omhandlede lovgivning, ikke længere er til stede. Rædet finder ikke den fremførte betænkelighed afgørende, men man vil på den anden side ikke have noget at indvende imod, at man, for at undgå misforståelser af nævnte art, henlægger den administrative afvikling til et af kontorerne i finansministeriets statsaktivafdeling, der i forvejen er fortrolig med behandling af sager af nogenlunde tilsvarende karakter.

En stor del af det vurderingsarbejde, der foretages af vurderingskommissionerne, udvalgets kontor og udvalget, udføres for krigsforsikringsforbundene efter særlig aftale med disse. Dette gælder særligt for skader på løsøre, skader på landbrugets avl og skader på landbrugsjord, men også i visse tilfælde for skader på bygninger. Sagerne behandles ad den ordinære vej og videresendes fra udvalgets kontor til de respektive krigsforsikringsforbund.

Den del af arbejdet, der således udføres for krigsforsikringerne, bør formentlig betales af disse. Man henstiller, at dette spørgsmål tages op til drøftelse mellem indenrigsministeriet og finansministeriet med henblik på, at der eventuelt overfor krigsforsikringsforbundene rejses krav om refusion af de herhenhørende udgifter.

København, den 15. marts 1949.

K. H. Kofoed,
formand.

Andr. Møller.

V. Villadsen.

Bodil Andersen.

FORVALTNINGSNÆVNET.

Til forvaltningskommissionen.

I nder henvisning til forvaltningsnævnets indstilling af 23. november 1948 angående Københavns og Ålborg lufthavne skal man meddele, at nævnets sekretariat har fortsat sine undersøgelser af luftfartsvæsenets forhold, der har omfattet:

- I. Regnskabsafdelingen.
- II. Sikringstjenesterne: Flyveledertjenesten.
Flyveradiotjenesten.
Flyvevejrtjenesten.

På grundlag af de af sekretariatet herom afgivne rapporter skal nævnet efter stedfunden forhandling med luftfartsvæsenets direktør og vicedirektør afgive følgende redegørelse og udtalelse:

I. Regnskabsafdelingen.

Indtil 1. april 1948 havde Københavns lufthavn en særlig bogholderiafdeling, der førte lufthavnens regnskab og afgav ekstrakter til direktoratet for luftfartsvæsenet, hvor disse indgik i direktoratets samlede regnskab (statsregnskabets § 2. P. og § 16. R. samt kapitalposteringer på § 26).

Under hensyn til den stærke udvikling i luftfarten og oprettelsen af de nye lufthavne i provinsen nedsatte direktøren for luftfartsvæsenet efter aftale med chefen for 2. hovedrevisorat i december 1946 et udvalg til overvejelse af, om der var anledning til at oprette en selvstændig regnskabsafdeling under direktoratet. Udvalget, der bestod af repræsentanter for direktoratet, Københavns lufthavns bogholderi og hovedrevisoratet samt en statsautoriseret revisor, kom til det resultat, at tanken om en centralregnskabsafdeling kunne tiltrædes, idet udvalget som afdelingens opgaver opstillede følgende:

1. at bogføre luftfartsvæsenets samtlige indtægter, udgifter og formuebevægelser og udarbejde luftfartsvæsenets måneds- og årsregnskab.
2. at drage omsorg for, at samtlige luftfartsvæsenet tilkommende leje-, forpagtnings- og andre faste kontraktlige indtægter bliver opkrævet og indbetalt.
3. at udarbejde debet-notaer og opkræve alle periodisk for faldende havneafgifter på grundlag af de i lufthavnene førte havnejournaler m. v.
4. at udbetale beløbene for alle større leverancer samt
5. at anvise og udbetale samtlige månedslønninger, honorarer og emolumenter til tjenestemænd og månedslønnede (bortset fra de ved finansministeriets foranstaltning anviste lønningsbeløb) og i tilslutning hertil udarbejde den fornødne lønstatistik til brug for skattevæsenet samt for Københavns lufthavns vekommende også at udbetale arbejds-lønninger.

Herefter skulle der fremtidig i selve direktoratet, i havneadministrationen i Københavns lufthavn, i provinslufthavnene og i luftfartstilsynet kun føres dels en anvisningsjournal (eller indtægts- og forbrugsregistreringsjournal), dels en lille kassebog, hvorhos de tre sikrings-tjenester i Københavns lufthavn blot skulle føre en anvisningsjournal.

Forslaget blev tiltrådt af direktøren for luftfartsvæsenet, dog således at det kun skulle sættes i kraft som et forsøg fra 1. april 1948. På grund af mangel på lokaler i direktoratet er regnskabsafdelingen, skønt den nu er en selvstændig afdeling under direktoratet, blevet placeret i Københavns lufthavn og med benyttelse af dets tidligere bogholderipersonale.

Sekretariatet har i sin rapport givet udtryk for, at den stedfundne centralisering navnlig vil få betydning vedrørende opkrævning af havneafgifter, for så vidt angår de små lufthavne, og for udbetalingen af de månedlige vederlag til medhjælpslønnet personale, hvilket ikke mindst i betragtning af provinslufthavnens nuværende størrelse og foreløbigt ret begrænsede beflyvning synes både forsvarligt og rimeligt, idet det muliggør en specialisering af arbejdet. Endvidere betyder centraliseringen, at det kun bliver kasser af begrænset størrelse, som skal ligge ude i lufthavnene, idel alle større udgifter nu skal anvises fra København; afdelingerne ude i landet er dog bemyndigede til på egen hånd at foretage småindkøb (indtil 100 kr.), således at deres naturlige dispositionsfrihed ikke hindres af centraliseringen. Det er endvidere af sekretariatet fremhævet, at oprettelsen af regnskabsafdelingen giver centralorganet en sådan størrelse, at det indenfor sine rammer kan rumme et personale, der udelukkende er beskæftiget med bogføringsarbejde, og hvis specielle kvalifikationer derfor kan udnyttes fuldt ud.

Sekretariatet og nævnet har derfor kunnet tiltræde planen.

A. Lederen af regnskabsafdelingen.

Regnskabsafdelingen, der består af to ved siden af hinanden beliggende kontorer: Kasse og bogholderi, ledes af en bogholder (5. lønningsklasse 5040—5760 kr.), der foruden at overvåge, tilrettelæge og fordele arbejdet i afdelingen også til en vis grad må tilrettelægge og føre tilsyn med det begrænsede regnskabsarbejde, som foregår i direktoratet og lufthavnene m. v., navnlig i provinslufthavnene. Endvidere tager lederen i et vist omfang aktivt del i arbejdet; således fører han selv kontrol med, at alle kontraktlige indtægter bliver opkrævet i tide.

På grund af den siden bogholderstillingens oprettelse stedfundne ændring og forøgelse af arbejdet har sekretariatet henstillet, at det overvejes, at stillingens lønningsmæssige placering forbedres noget, eventuelt i forbindelse med ændret stillingsbetegnelse.

Nævnet har ikke taget stilling til det af sekretariatet rejste spørgsmål om en ændret placering af bogholderstillingen, men skal henstille, at dette overvejes i finansministeriet og lønningsrådet i forbindelse med andre tilsvarende spørgsmål ved udarbejdelsen af normeringslovforslaget for det kommende finansår.

B. Kassen.

Kassens personale består af en overassistent og to kvindelige kontormedhjælpere.

Kassens funktioner er følgende:

1. Hovedkasse for luftfartsvæsenet, i hvilken egenskab den modtager indbetalinger og pr. giro anviser de større udgiftsbeløb for alle luftfartsvæsenets forskellige afdelinger.

2. **Lokalkasse** for Københavns lufthavn (bikassen i havnekontoret modtager kun **småindbetalinger** fra privatmaskiner og fungerer bortset herfra kun, når kassererkontoret har lukket — fra kl. 16 til kl. 9,30 og på helligdage).
3. Beregning af lønninger for alt månedslønnet ikke-tjenestemandsansat personale. Kassen støtter sig herved på meddelelser fra de forskellige afdelinger om ansættelser og op-rykninger, afskedigelser o. s. v., hvilke oplysninger tilføres et kartotek, og den **holder** således selv rede på alderstillæg og andre forud fastsatte tillæg.
4. På grundlag af modtagne opstillinger udfærdiger kassen endvidere bilag vedrørende »særlige ydelser«, herunder godtgørelse for mistede fridage, vederlag for overarbejde, natpenge, cyklegodtgørelse m. v., samt bilag vedrørende ugelønninger til timelønnede rengøringsassistenter og telefonistinder, og fører (på kort) lønstatistiken for hele personalet til brug for skattevæsenet.

I kassen føres en kassebog med konti for kontant, bank og giro.

Som nævnt beregner kassen lønninger til alle månedslønnede medhjælpere, herunder også rengøringsassistenter og telefonistinder, samt alle »særlige ydelser«.

I det omfang, disse udbetalinger er skattepligtige, indføres de på særlige skattekort. Følelsen af skattekortene vil kunne kombineres med udarbejdelsen af kvitteringslisten (bilaget) ved anskaffelsen af et håndgennemskrivningsapparat, hvorved man samtidig vil kunne erholde en specifikation af det til den enkelte udbetalte beløb.

Det foreslås derfor, at der anskaffes et sådant håndgennemskrivningsapparat med de nødvendige tilhørende formularer.

C. Bogholderiet.

Personalet består af: 1 overassistent.

1 assistent,

5 kvindelige kontormedhjælpere.

Ved bogføringen benyttes følgende materiale:

1. 2 kolonnejournaler, der skiftevis benyttes **hveranden** dag og daglig optælles, hvorefter resultatet overføres **til** den følgende dag. Journalen indeholder kolonner for kasse, ministeriet for offentlige arbejder (mellemsgning), indtægter, udgifter og øvrige konti. Posteringsne på »indtægter« og »udgifter« vedrører bevillingskontiene og udkonteres yderligere på de såkaldte »analysekort«, medens »øvrige konti« udkonteres på »reskontrokortene«.
2. Journaltallene overføres ved månedens slutning til en hovedbog, og på grundlag af denne »analyse-« samt eventuelt »reskontrokort« (vedr. beholdninger) udarbejdes der en månedlig regnskabsoversigt, hvorhos der trækkes en balance.
3. »Analysekortene«, hvoraf der er ca. 30, føres uden tekst og med kolonner for underkonteringen, p. t. omfattende ialt ca. 150 konti, hvoraf ca. 60 bevillingskonti. De optælles månedlig, og resultatet indføres af afstemningshensyn i en såkaldt »analysebog«.
1. »Reskontrokortene« omfatter dels debitorer og kreditorer, dels forskellige fordelingskonti for brændsel, lys og gas, telefon, vand og rengøring m. v. Da de danner grundlag for regningsudskrivning, føres de med tekst, ialt 250-300 kort.
5. Af hensyn til nemt at kunne finde oplysninger frem om tidligere leverancer (leverandører) føres et såkaldt leverandørkartotek, hvorpå indføres bilags nr., regningsdato

og beløb. Kartoteket er meget vidtgående; der haves f. eks. kort for Københavns politi, idet en tjenstemand har måttet vedtage en bøde, som luftfartsvæsenet indgik på delvis at refundere ham.

Al bogføring sker i hånden, og det månedlige antal bilag andrager 7—800, hvoraf mange omfatter en flerhed af posteringer.

Ved månedens slutning får de forskellige afdelinger tilstillet en oversigt over deres hidtidige samlede forbrug i finansåret samt en opgørelse over de i månedens løb for vedkommende afdeling afholdte faste udgifter og oppebårne faste indtægter.

Bogføringen af de af afdelingerne uden for Københavns lufthavn selv afholdte mindre udgifter eller evt. oppebårne indtægter sker på grundlag af den pågældende kassejournal, hvoraf der ved udgangen af hver måned fremsendes gennemskrift med bilag til regnskabsafdelingen.

Ved bogføringen må alle poster føres mindst to gange, dels i journalen, dels i analysekortene eller i reskontrokortene, og alle førelserne bliver kontrollerede. Dette arbejde kan simplificeres ved indførelse af gennemskrivning, hvorved operationerne slås sammen, og der foreslås derfor anskaffet en bogholderimaskine til gennemskrivning, ligesom der stilles forslag om, at den ene skrivemaskine søges afhændet, og at der anskaffes en addo-x-regnemaskine.

Leverandørkartoteket er et hjælpemiddel for bogholderiet til at besvare forespørgsler, navnlig fra havneadministrationen i Københavns lufthavn, vedrørende tidligere leverancer. Sekretariatet har imidlertid ment, at der ved en hensigtsmæssig sortering af rekvisitionsgeparterne efter leverandør skulle kunne opnås det samme, som nu opnås gennem førelsen af kartoteket, og har foreslået dette afskaffet.

Regnskabsafdelingen opererer allerede nu af praktiske grunde med konto nr., f. eks. 29 i stedet for § 2. P. A. 2. f. (med tilhørende undernumre af hensyn til analyserne).

Afdelingerne benytter sig derimod udelukkende af finanslov-konteringer, således at bogholderiet må omsætte konteringen på bilagene til sit eget »sprog«, hvilken omsætning under hensyn til betydningen af rigtig kontering også kontrolleres.

Sekretariatet har henstillet, at dette omsætningsarbejde undgås, således at der gennemføres en dertil sigtende ændring af afdelingernes konteringsmåde.

Havneadministrationen for de forskellige lufthavne beregner selv de forskellige havneafgifter. Disse beregninger eftergås alle af regnskabsafdelingen, der dog efter det foreliggende kun meget sjældent opdager fejl.

Da der for Københavns og Ålborg lufthavne foretages en omhyggelig gennemgang af disse beregninger, der desuden kontrolleres af hovedrevisoratet, har sekretariatet henstillet, at regnskabsafdelingens kontrolarbejde for de nævnte lufthavne bringes til ophør, hvilket vil medføre en ikke uvæsentlig arbejdsbesparelse.

Man finder det derimod nødvendigt, at regnskabsafdelingen fortsat i et vist omfang kontrollerer afgiftsberegningerne i provinslufthavnene bortset fra Ålborg. Antallet af beregninger er her få, og administrationspersonalet i f. eks. Esbjerg og Rønne består kun af en enkelt mand, således at der ikke kan opnås stor øvelse i at foretage beregningerne og ikke altid vil være mulighed for anden stedlig kontrol.

Når havneadministrationen i København fører sin anvisningsjournal, forsynes hvert bilag med et nr., svarende til nummeret i denne journal. Ved bilagets senere postering i bogholderiets journal forsynes det med et bilagsnummer, der er bestemmende for bilagets senere placering i bilagsmapperne.

For at knytte forbindelsen imellem disse to journalnumre, fører bogholderiet en såkaldt index-bog, hvis førelse tager ca. $\frac{1}{2}$ time daglig. Ved gennemførelsen af det i forvaltningskommissionens 4. betænkning side 231 omhandlede forslag om at kombinere inventarfortegnelsen med anvisningsjournalen vil index-bogen blive overflødig, og sekretariatet har derfor foreslået den afskaffet.

For sikringstjenestens vedkommende er kun luftfartsinspektøren eller dennes nærmeste stedfortræder bemyndiget til at »anvise« regningerne. Når disse tjenestemænd er bortrejst, hvad ikke sjældent forekommer, er det den tilstedeværende ansvarshavende, f. eks. en luftfartskontrollør, der foreløbigt anviser, og bogholderiet opnoterer da sådanne bilag, der senere bliver fremtaget og forelagt afdelingen til endelig godkendelse. Denne kontrol foretages af såvel overassistenten som af assistenten i bogholderiet, og begge fører en liste herover.

Ordnningen synes unødigt besværlig, og sekretariatet har derfor henstillet, at der træffes en ordning, således at der altid i sikringstjenesterne findes en ansvarlig person, der kan godkende bilagene, og at bogholderiet fritages for at føre tilsyn med, at den, der har attesteret, nu også er bemyndiget dertil. Man går iøvrigt ud fra, at revisionen under sit arbejde har opmærksomheden henvendt på, at de enkelte bilag er behørigt anvist.

De af havneadministrationen i Københavns lufthavn udfærdigede udgiftsbilag, først og fremmest bilagene fra teknisk tjeneste vedrørende de til reparationer medgåede arbejds løninger og materialer, angår som regel flere afdelinger og må udkonteres herefter, idet sikringstjenesterne har sine egne konti på finanslovens § 16, medens lufthavnens udgifter opføres på § 2. P.

Sådanne bilag må under den nuværende ordning til godkendelse i alle de afdelinger, de vedrører, en ordning, som både kræver tid og arbejde, og som i betragtning af, at det kun drejer sig om en fordeling af afdelinger imellem, burde kunne undgås. Den medfører, at enkelte bilag kan fremtræde med op til en halv snes anvisningspåtegninger.

Sekretariatet har henstillet til overvejelse, om ordningen ikke kan simplificeres.

Kassererkontorets kassebog er specificeret i kontanter, giro og bank. Tilsvarende specificering foretages i bogholderiet, hvilket synes overflødigt, idet det for bogholderiet må være tilstrækkeligt at have rede på, hvor stor kassebeholdningen er, medens det for kontrollens skyld må være af mindre betydning, hvorledes beholdningen foreligger.

Da specificeringen forøger bogholderiarbejdet, foreslås den afskaffet.

Ved en gennemførelse af de af sekretariatet stillede forslag til omlægning af arbejdet indenfor regnskabsafdelingen skulle personalet kunne reduceres med 1 kontormedhjælper.

Arbejdstiden er normalt 43 timer ugentlig, men må efter gældende regler udvides til 48 timer. Herved vil der yderligere kunne undværes 1 kontormedhjælper.

Endelig foreslås det, at en af de elever, der nu gør tjeneste i teknisk tjeneste, og som må antages at blive overflødig der, overflyttes til regnskabsafdelingen til erstatning for en af de kvindelige kontormedhjælpere.

Direktoratet har under de stedfundne forhandlinger kunnet give tilslutning til sekretariatets forslag. Det samme er tilfældet for forvaltningsnævnets vedkommende.

II. Sikringstjenesterne:

Indledning.

I undersøgelsen af sikringstjenesterne har i væsentlig grad haft karakteren af en forundersøgelse, ved hvilken man navnlig har interesseret sig for, hvilke opgaver der er pålagt de enkelte sikringstjenester, medens man ikke som for havneadministrationens vedkommende

har foretaget en dybtgående undersøgelse af hele arbejdet og arbejdsgangen og en detaljeret vurdering af de hver enkelt af personalet pålagte opgaver.

Om årsagen hertil skal oplyses følgende:-

Arbejdet i sikringstjenesterne er tilrettelagt efter de af luftfartens verdensorganisation ICAO (international civil aviation organisation) angivne retningslinier. ICAO grunder sin virksomhed på en konvention, som blev ratificeret af Danmark den 15. marts 1947 og trådte i kraft 1. april s. å.

Ifølge konventionen skal de tilsluttede 56 stater — i det omfang den enkelte stat anser det for muligt — bl. a. oprette radiotjeneste, vejrtjeneste og andre luftfartshjælpemidler til al lette den internationale luftfart, i overenssømmelse med de normer og metoder, der til enhver tid anbefales eller fastsættes, og endvidere skal de antage og iværksætte passende standard-systemer for meddelelsesforanstaltninger, koder, markeringer, signaler og andre **trafiknormer** og regler, i overenssømmelse med hvad der til enhver tid måtte blive anbefalet eller fastlagt.

Det af ICAO nedsatte råd, der består af repræsentanter for 21 medlemsstater, kan iøvrigt fremsætte forslag til forbedring af de enkelte staters luftfartshjælpemidler, og hvis vedkommende stat ikke bestemmer sig til selv at afholde de hermed forbundne omkostninger, kan rådet på statens anmodning indvilde i helt eller delvis at afholde omkostningerne. Den kapital, der udkræves hertil, skal rådet efter nærmere angivne regler pålægge de kontraherende stater, der indvilger heri, og hvis luftfartsselskaber benytter hjælpemidlerne.

De af ICAO givne forskrifter for arbejdet, der iøvrigt er så detaljerede, at de endog i ret stort omfang bestemmer, hvorledes blanketter skal opstilles, og hvilken størrelse og farve de skal have, medfører herefter, at dyberegående undersøgelse til bedømmelse af det pågældende arbejde i alt fald for tiden vil være uden synderlig praktisk mening.

Til det om ICAO anførte kommer imidlertid, at sikringssystemerne har været genstand for en voldsom udvikling efter krigens afslutning, hvor det internationale luftfartssamarbejde er kommet rigtigt i gang, og hvor alle de under krigen indhøstede erfaringer har kunnet nyttiggøres, hvilket iøvrigt har været nødvendigt, med det opsving den civile luftfart og navnlig langdistanceflyvningen har fået. Denne udvikling er endnu ikke afsluttet, og først om nogle år må man antage, at den vil blive afløst af en roligere periode, selv om eventuelle tekniske fremskridt stadig vil medføre ændringer i arbejdet.

Iøvrigt er store dele af arbejdet af ganske speciel — tildels teknisk — art, som i større eller mindre grad præges af hensyn til sikkerhedsmomentet, og en eventuel videre undersøgelse og virkelig bedømmelse af arbejdet er derfor ikke mulig, såfremt der ikke i undersøgelsen deltager teknisk sagkyndige.

En eventuel videregående undersøgelse indenfor de rammer, som ICAO-forskrifterne giver, og som efter det om den fortsatte udvikling anførte måske helst bør vente endnu nogle år, må derfor foregå med deltagelse af sagkyndige fra luftfartsvæsenet, og således at der gives dem, der foretager undersøgelsen, adgang til ved besøg i udlandet at foretage sammenligninger mellem danske og udenlandske sikringstjenester.

Sikringstjenesterne består af

Flyveradiotjeneste,

Flyvevejrtjeneste.

Flyveleder tjeneste.

Hver tjenestegren ledes af en luftfartsinspektør (grundløn 6900—7500 kr.), som direkte er underlagt direktøren for luftfartsvæsenet.

Det de enkelte luftfartsinspektører påhvilende arbejde er:

- 1) administration af deres særlige tjenestegren overalt i landet.
- 2) behandling af alle internationale spørgsmål indenfor deres tjenestegren (ICAO).
- 3 > almindelig assistance indenfor deres sagsområde. f. eks. ved etablering eller udbygning af lufthavne.

Under det arbejde, der henhører under luftfartsinspektørerne, falder også oversættelse af ICAO-reglementerne, et arbejde, der er så vanskeligt, at det ikke kan overdrages almindelige translatorer, idet det indbefatter standardisering af tekniske udtryk.

A. Flyveradiotjenesten.

Flyveradiotjenesten varetager kommunikationstjenesten for vejrtjenesten, flyveledelsen og i et vist omfang også for luftfartsselskaberne ved disses forbindelse med deres maskiner i luften eller på fremmede stationer.

Dens arbejde herved falder i fire dele:

- 1) Radioudsendelse og radiomodtagning til forud fastlagte tider.
- 2) Forbindelse mellem lufthavnene.
- 3) Forbindelse med luftfartøjer.
- 4) Radioudsendelser til støtte for navigering af luftfartøjerne (radiofyr og landings-systemer).

Personalets størrelse androg pr. 1. maj 1948 foruden luftfartsinspektøren:

Københavns lufthavn.

- 1 radiobestyrer (grundløn 6000—6600 kr.)
- 4 luftfartskontrollører
- 3 overassistenter
- 7 assistenter
- 2 medhjælperer samt 3 medhjælperer indkaldt til militærtjeneste
- 6 kvindelige kontormedhjælperer
- 24 elever
- 26 radiotelegrafister
- 2 piccoloer
- samt en del teknikere fra post- og telegrafvæsenet, jfr. herom senere.

Vagtpersonalet er fordelt med 26 mand på formiddagsvagten, 25 mand på eftermiddagsvagten samt 8 mand om natten.

De kvindelige kontormedhjælperer er væsentligst beskæftiget med betjening af fjernskrivere og piccoloerne — 1 på hver etage i administrationsbygningen — med udbringning af telegrammer.

Ålborg lufthavn.

- 1 overassistent
- 1 medhjælper
- 3 kvindelige kontormedhjælperer
- 1 radiotelegrafist

Rønne lufthavn.

1 overassistent

1 assistent

Tirstrup lufthavn.

1 overassistent

1 radiotelegrafist

De 28 radiotelegrafister, der efter overenskomst med radiotelegrafistforeningen aflønnes med godt 700 kr. om måneden, er løst ansatte og skulle efterhånden erstattes af de elever, radiotjenesten nu uddanner.

Som følge af den voldsomme udvikling indenfor sikringstjenesterne siden kapitulationen har der i betydelig grad været mangel på uddannet personale, hvilket for radiotjenestens vedkommende har resulteret i, at man har måttet ansætte uddannede radiotelegrafister. Samtidig har man i større omfang end hidtil måttet uddanne elever, og da man før krigen ikke havde haft elevuddannelse i større omfang, har man i nogen grad måttet eksperimentere sig frem; dette har måttet gøres samtidig med, at elevantallet er større, end det må antages at blive i fremtiden.

De elever, som uddannes af radiotjenesten, får hele deres uddannelse i betjening af sendere og modtagere, fjernskrivere o. s. v. betalt af luftfartsvæsenet, herunder også uddannelsen på navigationsskole til opnåelse af radiocertifikat af 1. kl. Da uddannelsen imidlertid kvalificerer de pågældende til ansættelse som telegrafister i handelsmarinen, har dette medført en meget betydelig afgang. Det kan således nævnes, at af to hold på ialt 13 personer er kun 1 person tilbage.

Der kan herefter rejses det spørgsmål, om man ikke skulle ophøre med at antage elever og i stedet ansatte telegrafister med certifikat af 1. kl., således at man kunne nøjes med at give dem en supplerende uddannelse, en fremgangsmåde som DDL benytter sig af.

En anden udvej, som luftfartsvæsenet på eget initiativ tidligere har overvejet, men måtte opgive på grund af manglende lovhjemmel, var, at man søgte at forpligte de personer, hvis uddannelse man bekostede, til at forblive i statens tjeneste i et vist antal år efter uddannelsens afslutning. Denne fremgangsmåde er med særlig lovhjemmel bragt i anvendelse indenfor marinen, og i Norge forpligter man 1. eks. de personer, der gennemgår et baneformandskursus, til at gøre tjeneste i mindst 5 år.

Fra Luftfartsdirektoratets side lægger man vægt på, at etaten selv uddanner det heromhandlede personale, ligesom tilfældet er indenfor told- og trafiketaterne, og man mener ikke, at der under normale forhold skulle være så stor afgang af det elev- og medhjælpsuddannede personale, at der er tilstrækkelig anledning til at indføre særregler for luftfartsvæsenet om et vist antal års tjenestepligt.

Nævnet kan for sit vedkommende henvise til de fremsatte udtalelser vedrørende det tilsvarende spørgsmål for så vidt angår personalet i luftfartsvæsenets havneadministration, jfr. forvaltningskommissionens 4. betænkning s. 237.

Ved aflytning af flyveledelsens telefonforbindelse med luftfartøjerne er der beskæftiget 2 telegrafister på formiddagsvagt, 2 på eftermiddagsvagt og 1 om natten; disse nedskriver alt, hvad der bliver sagt. Det er oplyst, at man omgås med planer om at få installeret anlæg til stålbandsoptagelse, hvilket skulle muliggøre, at man til enhver tid med absolut nøjagtighed vil kunne rekonstruere de førte samtaler; dette lægger man af hensyn til ansvaret stor vægt på at være i stand til. Etableringen af et sådant anlæg, der såvidt vides vil koste ca. 50.000 kr., vil medføre mærkbare personalebesparelser. Det er oplyst, at der er bevilget 15.000 kr. til en 1. del af anlæget.

Til pasning af de specielle radiotekniske anlæg er der mod refusion stillet fornødent personale til rådighed fra post- og telegrafvæsenets radioingeniørtjeneste; 11 mekanikere og et par ingeniører herfra er nogenlunde fast beskæftiget i luftfartsvæsenet: heraf gør 3 mekanikere tjeneste i sendestationen i Tårnby, hvor der er anbragt 15 sendere, og hvor der udkræves døgnavagt.

Dette samarbejde med post- og telegrafvæsenet er efter sekretariatets opfattelse hensigtsmæssigt.

Direktoratet har givet udtryk for, at samarbejdet med post- og telegrafvæsenet vel har visse fordele, men samtidig vanskeliggør det direktoratets kontakt med anlægsvirksomheden, hvorfor man har rejst spørgsmålet om ved lejlighed at etablere en selvstændig radioteknisk afdeling under luftfartsvæsenet.

B. Flyvevejtjenesten.

Flyvevejtjenesten varetager den meteorologiske sikring af al flyvning over dansk kontrolområde samt af flyvning mellem danske og udenlandske lufthavne, herunder også den militære flyvning.

Disse opgaver løses gennem udførelse af følgende arbejder:

1) Observationstjeneste.

Der foretages observationer hver halve time i København og hver time i Ålborg, Tirstrup og Rønne.

Aerologiske målinger (det vil sige målinger i højere luftlag) foretages indtil videre 4 gange daglig i København, Ålborg, Tirstrup og Rønne.

2) Udarbejdelse af vejrudsigter og vejrmedlinger

- a) til luftfartøjsførere ved hver enkelt flyvning
- b) til luftfartsselskabernes trafikkontrol
- c) til flyveledelserne
- d) til andre flyvevejtjenester
- e) til militære flyvepladser.

Disse vejrudsigter udarbejdes dels for de enkelte flyvninger, dels for særlige stramninger (efter behov) og dels for danske lufthavne.

3) Redaktion af vejrmedlingsforudsigelser.

Flyvevejtjenesten er dansk indsamlingscentral for alle udenlandske og indenlandske vejrmedlinger og videreekspereder sidstnævnte til meteorologisk institut. De eksisterende telegraf udsendelser af danske vejrmedlinger til brug for almindelige offentlige vejtjenester samt til brug for lufttrafikken redigeres af flyvevejtjenesten.

4) Statistiske arbejder.

Flyvevejtjenesten foretager forskellige af ICAO og OMI (den internationale almindelige meteorologiorganisation) fastsatte flyveklimatologiske arbejder, der er af særlig betydning for lufttrafikken.

5) Instruktion og tilsyn af observationsposter.

Af flyvevejtjenestens personale pr. 15. oktober 1948, ialt 81 personer, er 7 oprindelig uddannet som radiotelegrafister, der senere har fået en vis uddannelse i meteorologi, dels i udlandet, dels ved videnskabeligt uddannede meteorologer i meteorologisk institut; institutets direktør har deltaget i tilrettelæggelsen af uddannelsen m. v. i flyvevejtjenesten.

Siden 1938 er personaletilgangen foregået gennem antagelse af elever med real-eksamen, der har gennemgået saglige af flyvevejr tjenesten etablerede kurser for uddannelse til flyvemeteorologer. Disse kurser er tilrettelagt som tilsvarende kurser ved det svenske og norske institut, og man mener herved efterhånden at kunne få en standardopbygning.

Det er dog oplyst, at man hidtil i Sverige og Norge som i andre lande har anvendt videnskabeligt uddannet personale til det mere krævende arbejde i flyvevejr tjenesten, medens man anvender personer med praktisk uddannelse i meteorologi til mindre betroede arbejder.

Fra vejrtjenestens side er det heroverfor fremholdt, at man i Danmark ved den anvendte rekruttering har opnået resultater, der har været til piloternes fuldkomne tilfredshed, at arbejdskraften har været billigere, og at man har undgået visse vanskeligheder mellem det videnskabeligt uddannede personale og det praktisk arbejdende personale. Direktoratet har iøvrigt oplyst, at man nu i Sverige er ved at gå over til den danske ordning.

Vedrørende det arbejde, som udføres af det ikke videnskabelige personale i flyvevejr tjenesten, har sekretariatet bemærket, at dette også omfatter arbejder, som f. eks. i Sverige er henlagt under andre institutioner og udføres af videnskabeligt uddannet personale, herunder tjenesten for den militære lufttrafik, redaktion af den nationale meteorologiske udsendelse pr. radio, indsamling og videresendelse af observationer fra ind- og udland, det flyveklimatologiske arbejde og andet.

Under hensyn til at man her i landet har kunnet henlægge arbejde, som andetsteds udføres af videnskabeligt uddannet personale, til flyvevejr tjenesten, har sekretariatet rejst det spørgsmål, om ikke også andet arbejde i meteorologisk instituts vejrtjenesteafdeling vil kunne lægges sammen med arbejdet i flyvevejr tjenesten, f. eks. den almindelige vejrforudsigelsestjeneste. Når tjenesten redigerer de eksisterende telegraf udsendelser af danske vejrmeddelinger tilfredsstillende, kan der efter sekretariatets opfattelse næppe være nogen betænkelighed ved at overdrage flyvevejr tjenesten den almindelige vejrforudsigelsestjeneste, i hvilken henseende det er oplyst, at der foreligger en stiltiende aftale om, at flyvevejr tjenesten som sådan ikke overfor offentligheden giver udtryk for, hvorledes vejret vil blive, et forhold som gentagne gange har givet anledning til forundring i pressen.

Af praktiske grunde må flyvevejr tjenesten være stationeret ved lufthavnene, men der er næppe noget til hinder for, at vejrtjenesteafdelingen i meteorologisk institut bliver flyttet ud i Københavns lufthavn, hvor flyveradiotjenesten er i stand til i fornødent omfang at fremskaffe de nødvendige observationsoplysninger. Detle gør den som nævnt allerede, idet indenlandske observationer videresendes herfra til meteorologisk institut, medens udenlandske observationer gennem det almindelige telegrafvæsen pr. fjernskriver afgives såvel til flyvevejr tjenesten som til meteorologisk institut.

Efter hvad der er oplyst, mangler meteorologisk institut i øjeblikket arbejdskraft i sin vejrtjenesteafdeling, og sådan videnskabelig arbejdskraft kan for tiden ikke skaffes, idet der ved universitetet årligt kun uddannes 1 eller 2 fysikere af den kategori, som institutet ønsker at anvende. Sekretariatet er herefter gået ud fra, at der foreligger opgaver for meteorologisk institut, som dette for tiden ikke er i stand til at overkomme, og har henstillet, at man undersøger muligheden for ved en overflytning af yderligere arbejde til ikke-videnskabeligt uddannet personale at påtage sig også sådanne opgaver.

Meteorologisk institut udfører også på sin side arbejder, som er af betydning for flyvemeteorologien, nemlig nogle af de aerologiske observationer. Disse observationer er af betydning for flyvningen, dels fordi man derved sættes i stand til med større sikkerhed at udtale sig for faren for overisning, dels fordi man derved i større grad også kan forudsige vejret i de højere luftlag, hvori en stor del af flyvningen med moderne luftfartøjer foregår.

Ved observationerne benyttes blandt andet den såkaldte radiosonde (et apparat, der løftes meget højt til vejrs af en brintballon, og som automatisk registrerer temperatur, lufttryk og fugtighed og telegraferer observationerne til markstationen, hvorhos den benyttes ved de overmåde betydningsfulde vindmålinger I. Opsendelsen af radiosonder foregår i København netop i lufthavnen, hvor meteorologisk instituts personale møder 2 gange i døgnet til ballonopsendelsen, f.eks. kl. 5 og kl. 17, og hvor der hver gang arbejdes i tre fire timer af 3 å 4 mand.

I betragtning af, at arbejdet foregår i lufthavnen, har sekretariatet henstillet til overvejelse, om ikke arbejdet helt eller delvis kan udføres af flyvevejrtjenestens personale, der i forvejen som nævnt fire gange daglig foretager de simplere aerologiske malinger.

Som nævnt har flyvevejrtjenesten i øjeblikket også opgaver for den militære lufttrafik. Et under de militære ministerier nedsat udvalg, hvori såvel flyvevejrtjenesten som meteorologisk institut er repræsenteret, arbejder for tiden med etableringen af en særlig militær vejrtjeneste. Desuden er der i Grønland blevet etableret en kommunikations- og observationstjeneste, der beskæftiger et omfattende personale, og til hvis drift der for 1948-49 er bevilget ca. 3 mill. kr. Denne grønlandske vejrtjeneste administreres på grund af de tekniske vanskeligheder ved anlæg i Grønland af såvel Grønlands styrelse som af meteorologisk institut gennem et særligt eksekutivudvalg, hvori også flyvevejrtjenesten er repræsenteret.

Der findes således 3 forskellige organer, der er beskæftiget med vejrtjenestearbejde, og etableringen af et fjerde overvejes. I henseende hertil har sekretariatet henstillet, at det blev undersøgt, om der ikke med fordel kunne foretages en vis samling af hele dette arbejde.

Sekretariatet har iøvrigt givet udtryk for, at for så vidt en undersøgelse af de her rejste spørgsmål måtte resultere i, at der bør ske en sammenlægning af vejrtjenesterne, må det nærmere overvejes, hvorledes det samlede arbejde bør fordeles imellem videnskabeligt uddannede meteorologer og andre. Det er i denne forbindelse oplyst, at det på forsvarsministerens initiativ er besluttet at nedsætte en kommission til undersøgelse af vejrtjenesten i Danmark, hvori også repræsentanter for ministeriet for offentlige arbejder og finansministeriet vil få sæde, og sekretariatet har henstillet, at de i det foregående¹ fremdragne spørgsmål forelægges kommissionen.

Nævnet kan for sit vedkommende anbefale, at de af sekretariatet rejste spørgsmål vedrørende vejrtjenesten gøres til genstand for overvejelse i den nævnte kommission.

C. Flyveledertjenesten.

Flyveledertjenesten har til opgave at fremme en sikker, velordnet og hurtig lufttrafik i overensstemmelse med de internationale bestemmelser herfor, og dens arbejde¹ hermed falder i tre dele:

- 1) Centralflyveledelsen, der fører bevægelseskontrol med luftfartøjer indenfor det danske kontrolområde.
- 2) Indflyvningsflyveledelsen, der varetager sikringen af lufttrafikken til og fra lufthavnen gennem den såkaldte indflyvningszone.
- 3) Flyvepladsflyveledelse, der varetager reguleringen og sikringen af lufttrafikken på og i umiddelbar nærhed af lufthavnen.

Personalets størrelse androg i september 1948 (udover luftfartsinspektøren og dennes personale til særlige opgaver, se herom senere K

Københavns lufthavn.

1 overfly veleder	(6000—6600 kr.)
1 flyveleder I	(5040—5760 kr.)
7 flyveledere II	(3900-4860 kr.)
18 fly velederaspiranter	
12 assistenter	
4 medhjælpere	
7 elever	
13 flyvelederbetjente og -aspiranter	
2 arbejdsmænd.	

Ålborg lufthavn.

3 flyveledere II
1 flyvelederaspirant
3 medhjælpere
2 flyvelederbetjente.

Tirstrup lufthavn.

1 flyveleder II
] medhjælper.

Rønne lufthavn.

1 flyvelederaspirant
1 medhjælper.

Beldringe lufthavn.

1 flyveleder II.

Medens der hos de to luftfartsinspektører for henholdsvis radio- og vejrtjeneste personalemæssigt ikke er nogen skarp adskillelse imellem arbejdet for luftfartsinspektøren og for Københavns lokaledelse, er en sådan adskillelse gennemført til flyveledelsen, bl. a. fordi den pågældende luftfartsinspektør har ledelsen af SAR (Search and Rescue, d. v. s. eftersøgnings- og redningstjeneste udover den ved lufthavnene etablerede lokale redningstjeneste) og forestår redaktionen og udsendelsen af »Efterretninger for luftfarende«.

Til hjælp ved udførelsen af de luftfartsinspektøren påhvilende opgaver er der hos denne beskæftiget:

1 medhjælpslønnet overassistent
2 flyvelederaspiranter
2 assistenter
2 kv. kontormedhjælpere.

Centralflyveledelsen forefindes kun i Københavns lufthavn, idet man derfra har kontrol med alle luftfartøjer, der befinder sig indenfor det danske kontrolområde. Kontrollen udføres på den måde, at alle maskiner indlægges grafisk i et bevægelseskontrolskema, der til enhver tid danner oversigt over den givne lufttrafik; dette arbejde foregår i det såkaldte center.

Indflyvningsflyveledelsen »overtager« luftfartøjerne, når de passerer grænsen for indflyvningszonen i et vist antal **km** fra lufthavnen og vejleder dem indtil landing på den mest hensigtsmæssige måde, idet der herved -- **om** fornødent -- stilles de i vedkommende havn værende tekniske hjælpemidler til disposition.

Flyvepladsflyveledelsen regulerer færdslen såvel i luften i umiddelbar nærhed af lufthavnen som på lufthavnens baner, iøvrigt i intim kontakt med indflyvningsflyveledelsen.

Som nævnt er der pålagt luftfartsinspektøren ved **flyveledelsen** nogle særlige opgaver, navnlig den særlige eftersøgnings- og redningstjeneste og redaktionen af »efterretninger for luftfarende«. Sekretariatet har bemærket, at dette blad, der indtil 1. januar 1947 blev redigeret og udsendt af luftfartsstyrelsen, udsendes i 2 udgaver, **en** på dansk og engelsk med oplysninger om danske forhold af international interesse, og en på dansk, væsentligst omhandlende udenlandske forhold af interesse for danske flyvere m.v.

Efterretningerne udsendes, når der er stof, og i et oplag på henholdsvis 1600 og **1100** eksemplarer. Der er 12 abonnenter, der betaler 6 kr. om året, medens resten, herunder alle danske **certifikatindehavere** (pr. 1. august 1948 ca. 800), erholder bladet gratis.

Sekretariatet har overfor luftfartsvæsenet rejst spørgsmål, om der fortsat er grund til denne gratis udsendelse til certifikatindehavere, idet der er henvist til, at udgifterne til trykning og forsendelse andrager ca. 12.000 kr. om året.

Luftfartsvæsenet har heroverfor oplyst, at man ikke er bekendt med, at nogen anden ICAO-stat direkte tager sig betalt for sine »notams«, men at spørgsmålet iøvrigt skal behandles på et møde i ICAO i april 1949.

De udenlandske notams gennemgås såvel i det såkaldte briefing (flyveledelsens **melde-** og oplysningskontor) som i redaktionen af »Efterretninger for luftfareride«, men medens briefing må behandle hele stoffet for at kunne rette og holde sine samlinger å jour, udtager »Efl« ved gennemgangen kun oplysninger om udenlandske forhold af mere permanent karakter, som skønnes at være af interesse for danske luftfarende.

Sekretariatet har gjort opmærksom på muligheden for, at briefing ved sin gennemgang udtog det stof, som »Efl« havde brug for. Herefter kunne redaktionsarbejdet under luftfartsinspektørens ledelse henlægges til de lo i briefing posterede flyveledere, medens det mere administrative arbejde, der hidtil har været varetaget dels af en flyvelederaspirant, og **for** regnskabets vedkommende af den hos luftfartsinspektøren posterede medhjælpslønnede overassistent, samles hos sidstnævnte med bistand af de kvindelige kontormedhjælper. Direktoratet har heroverfor oplyst, at man i briefing, efter at dennes opbygning **nu** i det væsentlige er afsluttet, fremtidig kun vil placere een flyveleder, således at arbejdet med at holde samlingerne å jour overdrages en assistent.

Eftersøgnings- og redningstjenesten træder i funktion, når et luftfartøj **forsvinder** eller skal undsattes, og i den anledning holder den sig orienteret om de til enhver tid værende muligheder for at yde fornøden bistand. Man indsamler hertil oplysninger om skibs- og færgeruter, redningsstationer etc., således at man altid hurtigst muligt kan få klarhed over, på hvilken måde eftersøgnings- eller redningsarbejdet bedst kan etableres.

Arbejdet er tilrettelagt efter ICAO-regler og er efter sekretariatets opfattelse således organiseret, at der ikke skulle være noget til hinder for at henlægge det til centralflyveledelsen, hvorunder det danske kontrolområde sorterer, således at å jour-føring af materialet kan udføres i de perioder af døgnet, hvor **centralflyveledelsen** er mindre beskæftiget.

Direktoratet har heroverfor hævdet, at der ikke vil opnås nogen arbejdsmæssig besparelse ved at flytte sagområdet til center, idet å **jour-føringen** af materialet kun medfører forholdsvis ringe arbejde.

Nævnet mener herefter ikke at burde stille forslag om en omlægning af dette arbejde, idet man efter det oplyste går ud fra, at der ikke holdes særligt mandskab hos luftfartsinspektøren til arbejdet.

Lokalemæssigt er overflyveledelsen nu fuldstændig adskilt fra luftfartsinspektøren, men sekretariatet har henstillet, at det ved kommende lokaleændringer søges opnået, at disse tjenestemænd placeres i umiddelbar nærhed af hinanden, således at kontoret i lighed med hvad tilfældet er i radiotjenesten og vejrtjenesten, kan tjene som sekretariat for såvel luftfartsinspektør som for lokaledelsen.

Direktoratet er principielt enig i ønskeligheden af, at overflyvelederen og luftfartsinspektøren har lokaler nær hinanden, men mener, at det vil støde på rent praktiske hindringer at gennemføre sekretariatets forslag.

D. Bemærkninger til Flyveledertjenesten.

Sekretariatet har om denne tjeneste fremsat følgende bemærkninger:

I flyveledertjenesten — inclusive de hos luftfartsinspektøren tjenestegørende — er forholdet mellem flyveledere I og II og aspiranter på den ene side og assistenter, medhjælpere og elever på den anden side 35—30. Af flyvelederstillingerne er 3 flyveledere af I grad og 12 af II grad normerede.

De vigtigste funktioner idag for flyveledelsen i Københavns lufthavn er bevægelseskontrollen i centralflyveledelsen, radiotelefonien i indflyvningsflyveledelsen og endelig kontrollen med piloternes »f lightplaner«. (en plan som indeholder oplysning om maskinens kendsbogstaver og type m. v. samt om flyvehøjde, marchhastighed, forventet flyvetid, benzinbeholdning, instrumenter, landingssted og passagerantal, og som telegrafisk meddeles ankomsthavnen I, i briefingskontoret, se herom nedenfor. Disse 3 funktioner må efter sekretariatets opfattelse på de to dagvagter hver for sig forestås af en flyveleder II, og der må desuden være en flyveleder I til stede som vagtchef. Om natten skal der være en vagtchef og en flyveleder til tjeneste. Der skal således ialt døgnet rundt være 10 flyveledere til tjeneste.

I provinslufthavnene var der i september 1948 placeret 7 flyveledere, hvoraf 4 i Ålborg. Dette antal har flyveledelsen haft overvejelser om efterhånden at forøge til 17, nemlig:

- 2 i hver af havnene Tirstrup, Beldringe, Rønne og Esbjerg.
- 9 i Ålborg.

Direktoratet har imidlertid overfor sekretariatet gjort gældende, at der foreløbig ikke bør placeres flere flyveledere i Ålborg lufthavn, og at to flyveledere såvel på Tirstrup som i Rønne vil være tilstrækkeligt om sommeren, medens een flyveleder skulle være nok i Beldringe og i Esbjerg (i Esbjerg desuden yderligere en flyveleder, så længe der ikke er en havneleder). Sekretariatet er enig i denne opfattelse og skønner herefter, at det vil være forsvarligt og tilstrækkeligt, at der i lufthavnene findes følgende antal af flyveledere:

i Københavns lufthavn	11
(incl. flyvelederen hos luftfartsinspektøren og overflyvelederen).	
i Ålborg lufthavn	4
i Tirstrup lufthavn	2
i Rønne lufthavn	2
i Beldringe lufthavn	1
i Esbjerg lufthavn	1

eller ialt 21 flyveledere. Hertil kommer imidlertid, at der må være flyveledere til disposition under ferie, sygdom, helligdage m. v., hvilket erfaringsmæssigt må antages at ville **medføre** en personaleforøgelse på ca. 26 pct. eller 6 (5 $\frac{1}{2}$) flyveledere, hvorefter flyveledertjenesten skulle omfatte 27 flyveledere, og da der er beskæftiget 35 flyveledere, synes 8 af aspiranterne **at** være overflødige.

Imidlertid er det efter undersøgelsens afslutning oplyst, at man er ved at installere telefon i forbindelse med den såkaldte »tønde«, i Københavns lufthavn, hvorfra **flyveplads-flyveledelsen** regulerer maskinernes færden på og i umiddelbar nærhed af lufthavnen, og at luftfartsdirektoratet anser det for nødvendigt fremtidigt at placere 1 flyveleder også her. Arbejdet i »tønden« har hidtil været bestridt af en elev eller en medhjælper, der har arbejdet i nær kontakt med tårnet, i hvis umiddelbare nærhed »tønden« hidtil har befundet sig. Sekretariatet **er** ikke i stand til at udtale sig om nødvendigheden af denne udvidelse af flyveledelsen, og om den adskillelse, der derved vil ske mellem den og »tønden«, vil kræve, at arbejdet i »tønden« bliver så ansvarsbetonet, at det nødvendiggør en flyveleder. Gennemføres denne **ordning**, vil den medføre, at antallet af flyveledere forøges med 2 (1 til hver af dagvagterne), således at kun 6 flyveledere synes overflødige.

Efter sekretariatets opfattelse vil der herefter i den samlede flyveledertjeneste for tiden være brug for ialt 29 flyveledere, idet der herved ikke er taget hensyn til, at der i øjeblikket er stationeret 1 flyveleder ved det skandinaviske ICAO-sekretariat i Montreal og at 1 flyveleder er stillet til rådighed for luftfartstilsynet. Antallet af flyvelederaspiranter skulle herefter nedbringes med 6. Det er dog muligt, at en del af dem vil kunne anvendes til en eventuel kommende flyveledertjeneste i Grønland, og for så vidt det kan forudses, at sådan tjeneste bliver nødvendig indenfor en overskuelig fremtid, kan dette måske motivere, at de for mange ansatte bliver i flyveledertjenesten i Københavns lufthavn.

Skulle etableringen af flyveledertjenesten i Grønland imidlertid trække ud, mener sekretariatet, at antallet af flyveledere bør nedbringes, idet et stigende antal assistenter efterhånden vil være så fortrolige med arbejdet, at de som flyveledere kan overtage det mere krævende arbejde. Som eksempel på arbejde, som næppe kan betegnes som egentligt flyvelederarbejde, men som ledelsen har anset det for nødvendigt delvis at lade udføre af flyveledere som led i uddannelsen, kan nævnes arbejdet ved udregningsskemaet i center, hvor al flyvning journaliseres, og hvor der foretages navigatoriske beregninger af hver enkelt flyvning. Flyveledertjenesten indeholder oplysninger om alle de luftfartøjer, der starter eller lander i lufthavnen, med nærmere angivelse af fartøjets kendingsbogstaver, type, fører, vindstyrke, fart m. v.

Direktoratet har overfor de af sekretariatet fremførte betragtninger udtalt, at det er nødvendigt såvel i center som i tårn på dagvagterne at have en flyveleder I og en flyveleder II for at kunne betride det meget ansvarsfulde arbejde tilfredsstillende. Desuden må man have en vis margin af personale, der er uddannet til flyveledertjeneste, da det må formodes, at indførelsen af radar m. m. vil stille krav om kvalificeret personale, som ikke kan uddannes på kort tid. Direktoratet har derfor udtalt sine betænkeligheder ved på nærværende tidspunkt at reducere det her omhandlede personale, men vil have opmærksomheden henvendt på, at der — efterhånden som arbejdsforholdene stabiliseres — lægges så snævre rammer for antallet indenfor flyvelederkorpset, som det af sikkerhedsmæssige grunde er forsvarligt.

Nævnet kan i det væsentlige tiltræde de af sekretariatet fremsatte synspunkter, men man vil på den anden side indrømme, at det **er** vanskeligt på nærværende tidspunkt med sikkerhed at bedømme det fremtidige personalebehov på dette område. Nævnet skal derfor henstille, at der om nogen tid finder en forhandling sted mellem sekretariatet og direktoratet

på grundlag af de i mellemtiden indhøstede erfaringer med en nærmere fastlæggelse af normeringstallet for flyvelederpersonalet for øje.

I briefingkontoret, der som nævnt er flyveledelsens melde- og oplysningskontor, afleverer piloterne deres planer og erholder der alle de oplysninger, de ønsker, om den rute, som de skal beflyve, samt om de lufthavne, de har til hensigt at gå ned i.

Dette kontor holdes lukket fra kl. 23 til 7, idet tårnet i dette tidsrum varetager de briefing ellers påhvilende opgaver. Der har fra flyveledelsens side været visse overvejelser om at holde briefing åben også om natten og dermed forøge det her stationerede personale, men direktoratet og luftfartsinspektøren har oplyst, at der for tiden ikke er behov herfor, og denne opfattelse kan sekretariatet ganske tiltræde.

Løvrigt har såvel DDL—SAS som AOA deres egen briefing, de såkaldte notamskontorer, hvor de pågældende luftfartsselskabers piloter får oplysninger om ruten etc., altså samme oplysninger, de skal kunne få i luftfartsvæsenets briefing. Piloterne skal under alle omstændigheder henvende sig i luftfartsvæsenets briefing, før de starter, for at afgive og få godkendt deres flightplan, og det er foreskrevet af ICAO, at luftfartsvæsenet skal have et briefingkontor; det må herefter forekomme mindre forklarligt, at det subventionerede luftfartsselskab, DDL, opretholder eget briefingkontor, men fra DDL's side er det herom underhånden oplyst, at flyveledelsens briefing ikke altid har tilstrækkelige oplysninger om f. eks. udenlandske lufthavne, hvorfor man ikke har ment at kunne undvære sit eget briefing, men man har samtidig bemærket, at såfremt flyveledelsens briefing bliver tilstrækkeligt udbygget, vil man ophæve sit briefing.

Antallet af assistenter, medhjælpere og elever er i dag efter forholdene ret stort, men i betragtning af at der til stadighed må være et vist antal til rådighed til placering ved eventuelle nye lufthavne, f. eks. den påtænkte lufthavn for sportsflyvere, og da det desuden er oplyst, at man ikke har til hensigt at ansætte nye elever de første par år, har sekretariatet ikke fundet anledning til at knytte bemærkninger til dette antal. Hertil kommer, at en del af personalet på grund af deres alder i de første år må påregnes i et vist omfang at være fraværende på grund af indkaldelse til militærtjeneste.

I Sverige er arbejdet i flyveledelsen fordelt således, at flyvelederne har det mere krævende arbejde, medens det øvrige arbejde er overdraget lavere lønnede såkaldte »ekspeditører«, en opdeling som måske er en følge af, at man i Sverige har været i stand til at ansætte tidligere flyvere som flyvededere, hvilket kun i ganske enkelte tilfælde har været muligt her i landet.

Sekretariatet har overfor luftfartsvæsenet rejst spørgsmålet, om ikke den svenske ordning var anvendelig også her. Det er imidlertid af direktoratet ved forhandlingerne med sekretariatet blevet indvendt, at det må være mest hensigtsmæssigt, at man lader det arbejde, som eventuelt kunne tænkes udført af ekspeditører, udføre af medhjælpere og assistenter og i visse tilfælde af elever, idet det må betragtes som en stor fordel, at disse under deres uddannelse får kendskab til alt arbejdet indenfor flyveledelsen, ligesom det giver større muligheder for omplaceringer af personel. Endvidere ville det være uheldigt, hvis der indenfor en enkelt tjenestegren er en opdeling af personellet i to afdelinger, idet det i længden må blive ganske utilfredsstillende for ekspeditører, at de ingen muligheder vil have for at komme videre.

Overfor luftfartsvæsenets foran fremførte indvendinger har sekretariatet bemærket, at de nævnte betragtninger vel nok kan siges at have en vis gyldighed for tiden, men man mener dog, at det, når forholdene er blevet noget mere afklarede, bør overvejes, om man ikke ved etablering af visse stillinger, svarende til de svenske ekspeditørstillinger, kan skabe avancementsmuligheder f. eks. for luftfartsvæsenets betjente i moden alder, som gennem deres arbejde

far et vist indblik i, hvad der foregår i en lufthavn, og hvoraf flere har realeksamen, og som tidligere politibetjente eller som tjenestegørende i engelske hærstyrker under krigen må formodes at sidde inde med nogle kvalifikationer. Iøvrigt bør det ikke være fuldstændigt udelukket, at enkelte ekspeditører, der viser sig særlig egnede, kan komme videre.

Nævnet tillægger det megen betydning, at der for betjentpersonalet er rimelige advancementsmuligheder, og finder, at det principielt er en tiltalende ordning, at sådanne betjente, der egner sig til mere kvalificeret arbejde, får adgang til at ansættes i stillinger, hvortil der normalt ved selve antagelsen kræves en videregående, navnlig teoretisk uddannelse end ved antagelsen af betjente, svarende til den ordning, som findes ved trafiketaterne, hvor f. eks. i statsbanerne portører efter aflagt prøve kan avancere til stationsmestre. Imidlertid er den omhandlede ordning i trafiketaterne indarbejdet ved en gennem mange år fortsat udvikling i etater. Hvis personalerammer ligger meget fast, medens luftfartsvæsenets forhold ikke endnu har stabiliseret sig, hvortil kommer, at sidstnævnte etat kun tæller et relativt fåtalligt personale, hvor de individuelle hensyn spiller en afgørende rolle. Nævnet mener derfor ikke — i hvert fald for tiden — at kunne gå ind for sekretariatets forslag. De advancementsstillinger, det må skønnes rimeligt at oprette ud fra de iøvrigt indenfor statsforvaltningen i så henseende gældende retningslinier, må indtil videre søges tilvejebragt på anden måde, idet man dog må tilføje, at sådanne kun bør oprettes, når der foreligger tilstrækkelig arbejdsmæssig begrundelse herfor.

Flyvelederbetjentene varetager reguleringen af trafikken på selve havneområdet, idet de herved dirigeres fra den såkaldte »tønde«, hvor personale fra flyveledelsen er posteret. De fleste af betjentene er beskæftiget på platformen, hvor de som regel to ad gangen lodser den enkelte maskine på plads, således at den ene viser, på hvilken del af platformen maskinen skal parkeres, og den anden står på den pågældende afdeling og lodser maskinen det sidste stykke vej.

Tjenesten på platformen er således fordelt, at 3 å 4 mand gør tjeneste i tiden 7—15 og 3 å 4 mand fra 15—23. medens to mand gør tjeneste fra 23—7, et antal som overvejes forøget.

Maskinerne lodes om dagen ved hjælp af to runde træplader, som betjentene svinger med, medens der, når det er mørkt, benyttes hvide plader med lysindretning.

Luftfartsvæsenet er forpligtet til at varetage kontrollen med lufttrafikken på de offentlige lufthavne, idet man herunder også indbefatter kontrollen med trafikken på baner og platforme. Det er dog efter sekretariatets opfattelse et spørgsmål, om der skal opretholdes en platformstjeneste som den. Flyvelederbetjentene i Københavns og iøvrigt også i Ålborg lufthavn varetager, og som i en kort periode før krigen, hvor statens personale midlertidigt ikke kunne overkomme arbejdet blev udført af DDL efter flyveledelsens anmodning, men på luftfartsvæsenets ansvar. Ordningen er ikke ICAO-foreskrevet og heller ikke almindelig; det kan således nævnes, at Sverige ikke har nogen tilsvarende ordning, men det er oplyst, at man her ligesom i Holland er interesseret i at indføre den, og at også ICAO og IATA (foreningen af luftfartsselskaber) arbejder med spørgsmålet.

Efter oplysninger fra havnekontoret om beflyvningen udgjorde antal starter og landinger (udover starter og landinger af militærrundflyvnings- og skolemaskiner) i månederne januar juli 1948 følgende:

januar	1,9	luftfartøj	pr.	time
februar	2,4		-	—
marts	2,3	—	-	—
april	3,1	—	-	—
maj	4,6			
juni	5,4	—	-	—
juli	6,0		-	—

idet det dog for tiden januar til hen i maj må bemærkes, at tallene er påvirkede af, at det svenske luftfartsselskab i denne periode på grund af strejke ikke befløj Københavns lufthavn.

De anførte tal er gennemsnitstal, men det kan oplyses, at antallet af starter og landinger f. eks. den 14. juli 1948 i dagtimerne svingede mellem 6 og 14 luftfartøjer pr. time og i nattimerne mellem 0 og 3 luftfartøjer pr. time.

Det tager formentlig gennemsnitlig 5 minutter at lodse en maskine til eller fra sin plads. Der har da gennemsnitlig i juli måned været 30 minutters arbejde pr. time, svingende imellem 70 minutters arbejde og intet arbejde, således at 1 å 2 mand med lethed kunne bestride det maksimale arbejde.

Herved er dog ikke taget hensyn til, at flere landinger og starter kan forekomme samtidigt. Men flyveledelsen har erkendt, at der foreligger en tomgang, som man imidlertid finder uundgåelig. Man henviser til, at antallet af flyvelederbetjente ligger i underkanten af det nødvendige, og at arbejdet er krævende i fysisk henseende, således at personalet må have lejlighed til mindre »stop«.

Ordningen med flyvelederbetjentene medfører en årlig udgift på ca. 50.000 kr., eller i 1947—48 ca. 1,50 kr. pr. startende eller landende maskine. Hertil kommer imidlertid, at arbejdet medfører et betydeligt økonomisk ansvar for luftfartsvæsenet, og man har allerede i et enkelt tilfælde måttet udrede en erstatning til DDL, hvis maskine ikke blev lodset ordentligt på plads.

Sekretariatet har herefter rejst spørgsmålet om, hvorvidt luftfartsvæsenet bør fortsætte med denne gratis service, idet man har henvist til, at det måske kan siges at være naturligt at yde den for de landingsafgifter, der erlægges, men at disse dog i forvejen ikke dækker havnens almindelige administrationsudgifter, når der tages hensyn til den nødvendige forrentning og afskrivning.

Direktoratet har ikke benægtet, at der er visse arbejdsfri perioder i tjenestetiden for flyvelederbetjentene, men har henvist til, at tilsvarende forhold formentlig gør sig gældende for de tjenestemænd i toldvæsenet og politiet, der gør tjeneste i lufthavnen. Direktoratet oplyser iøvrigt, at flyvelederbetjentene under trafikstandsninger sysselsættes med istandsættelse og eftersyn af flyveledelsens forskellige apparatur m. v., ligesom det er hensigten at beskæftige betjentene ved den nye brand- og redningstjeneste.

Direktoratet har iøvrigt henvist til, at havneafgifterne er sat så højt, at Københavns lufthavn ligger blandt de dyreste lufthavne i Europa, hvorfor man anser det for udelukket at kræve særligt gebyr for at lodse maskinerne på plads.

Efter det af direktoratet anførte mener nævnet ikke at burde stille forslag om en principiel ændring af den nuværende ordning af platformtjenesten, idet man herved forudsætter, at der — som stillet i udsigt af direktoratet — drages omsorg for, at flyvelederbetjentene i ledige perioder i videst muligt omfang beskæftiges ved andet arbejde.

For Ålborgs vedkommende er der nu i denne lufthavn posteret 2 flyvelederbetjente, som dog foruden platformtjeneste har arbejde med udsætning og inddragning af banebelys-

ningen. ligesom de for tager forskellige reparationer. Inder hensyn til beflyvningens omfang og den omstændighed, at der normalt ikke er mere end een maskine på platformen ad gangen, synes platformtjenesten unødvendig. Sekretariatet har derfor henstillet, at den ophører, og det øvrige arbejde henlægges under havneadministrationen, som mangler to havnebetjente på grund af den yderligere inspektion, som skønnes nødvendig. efter at flygtningetjenesten ikke mere benytter dele af arealet med bygninger, som henstår uden bevogtning. Direktoratet har erklæret sig enig i sekretariatets opfattelse.

I Københavns lufthavn er en flyvelederbetjent i tiden kl. 7 til 23 placeret i den såkaldte karavane. en mindre træbygning, der er anbragt på en lastautomobil, og som er udstyret med radiomodtagere, hvorfra trafikken på og over startbanerne bliver dirigeret med lyssignaler. og hvorfra de luftfartøjer, der ikke er udstyret med radio. og derfor ikke kan være i kontakt med tårnet, får start- og landingstilladelse.

De i karavanan stationerede betjente skifter hver 4. time, idet de derudover gør tjeneste på platformen, og i forbindelse med arbejdet i karavanan fører de en fortegnelse over de maskiner, der starter og lander.

Det er oplyst, at flyveledertjenesten af sikkerhedsmæssige grunde har villet placere både en assistent og en flyvelederbetjent i karavanan, idet man har henvist til, at een mand kun kan se eet sted ad gangen, og at det ofte vil være nødvendigt at »have øjnene« flere steder, dels fordi der kan være flere luftfartøjer, der skal »følges«, samtidig med at færdselen udenfor rulle- og tværbanerne må holdes under kontrol, dels fordi der samtidig skal kunne modtages og forstås såvel direkte ordrer, som meddelelser til luftfartøjerne, og under dårlige vejrforhold skal der endda udføres særlige signalerings- og belysningsopgaver overfor landende luftfartøjer.

I godt vejr må det imidlertid være fuldt tilstrækkeligt, at der er een mand placeret i karavanan, men også i dårligt vejr synes det næppe nødvendigt, at der er to mand til stede, idet al flyvning med fartøjer, der ikke er forsynet med radio. da fuldstændig indstilles, og at følge luftfartøjer uden radio er netop en betydelig del af karavanens arbejde. Om den mand, der er alene i karavanan, skal være en assistent eller en lavere lønnet flyvelederbetjent, skal henstilles, idet bemærkes, at arbejdet foruden at kræve en vis omtanke fordrer et vist kendskab til engelsk, af hensyn til kontakten mellem flyveledelse og fartøjerne.

Direktoratet har overfor forvaltningsnævnet oplyst, at man fortsat agter at lade tjenesten i karavanan varetage af kun een betjent.

Udover de anførte arbejder på platformen og i karavanan er flyvelederbetjentene i Københavns lufthavn to arbejdsmænd behjælpelige med at sætte landingsbelysning ud og tage den ind igen.

Flyveledelsen foretager morgen og aften ved en flyveleder eller en anden i tårnet beskæftiget person inspektion af landingsarealet, herunder af igangværende arbejder og disses afmærkning, samt ved afteninspektionen tillige af belysningsanlægget.

I betragtning af, at havnebetjentene foretager en omfattende inspektion på lufthavnsarealet, et arbejde, som sekretariatet har foreslået gjort mere effektivt, synes det at burde overvejes, om ikke den inspektion, som nu foretages ved flyveledelsens foranstaltning, kan indpasses i havnebetjentenes inspektion, således at inspektion fra 2 sider kan undgås.

E. Forskellige bemærkninger vedrørende sikringstjenesterne.

For sikringstjenesterne vedkommende er der med luftfartsselskabet, til dels på dettes opfordring, truffet en ordning, hvorefter personalet i et vist omfang har adgang til uden betaling at foretage flyverejser i studieøjemed til fremmede lufthavne. I 1948—49 regnede man med, at ialt 73 personer skulle på studierejser, nemlig 28 personer fra flyveledelsen, 27 fra flyveradiotjenesten og 18 fra flyvevejtjenesten.

Formålet er, at personalet på jorden skal have adgang til at få et indblik i luftfartøjsbesætningernes arbejdsvilkår og muligheder, idet man anser det for værende af fundamental betydning for et godt samarbejde, at der haves kendskab hertil. Samtidig får personellet ved ophold på fremmede lufthavne mulighed for at se, hvorledes man arbejder andre steder, og får bedre samarbejde mellem sikringstjenesterne i de forskellige lande. Det er oplyst, at sådanne rejser også i andre lande betragtes som et nødvendigt led i personellens uddannelse og træning. Under opholdet ude betragtes de pågældende som udstationerede.

Direktoratet har oplyst, at de i 1948—49 foretagne studierejser drejer sig om et eksperiment, overfor hvilket sekretariatet har fremholdt, at der formentlig vil være grund til at vise en vis agtpågivenhed, således at man fra luftfartsvæsenet sikrer, at der til studierejser alene udpeges sådanne personer, som må formodes at kunne få virkeligt udbytte af rejserne. Det bør endvidere fastslås, at de pågældende bør afgive rapport om rejsen for derved at delagtiggøre tjenesten som helhed i deres erfaringer.

Sikringstjenesterne disponerer over forskellige køretøjer, nemlig for flyveledelsens vedkommende 2 lastvogne og for flyveradioens vedkommende 1 personvogn og 1 jeep, desuden er karavanen monteret på en lastvogn.

Flyveledelsens vogne passes af to ugelønnede arbejdsmænd, hvoraf en gør tjeneste fra kl. 7 til 15 og en fra kl. 13.30 til 21.30, idet disse arbejdsmænd udover at passe vognene og nogle motorer ved mørkets frembrud udsætter lygter langs med banerne og om morgenen tager dem ind igen. Arbejdsmændene foretager selve udsætningen og indtagningen, der hver gang tager 1 å 1½ time, og oplader og vedligeholder også lygterne. Regnskabet med køretøjernes og motorenes benzinforbrug føres af overassistenten hos luftfartsinspektøren. Flyveradioens vogn tilses af en kontrollør, som samtidig fører regnskabet, og iøvrigt foretages alle reparationer på vognene af havnens tekniske tjeneste.

Sekretariatet har henstillet, at arbejdet med vedligeholdelsen og pasningen af denne motorpark samles og overgår til havneadministrationen, som også tidligere har haft den, ligesom udsætningen og indtagningen af lygter efter sekretariatets opfattelse bør overtages af havneadministrationen. Endvidere foreslås pasningen af lygterne overtaget af flyvelederbetjentene. Direktoratet har intet haft at bemærke til dette forslag.

Som et led i ICAO's arbejde gives der som foran omtalt forskrifter vedrørende de blanketter, som arbejdet i sikringstjenesterne nødvendiggør.

Blanketterne har i flere tilfælde vist sig meget u hensigtsmæssige set fra et blanket-teknisk synspunkt, og man har konstateret, at de svenske myndigheder ikke har taget i betænkning at omarbejde dem.

Det er oplyst, at en del af blanketterne i nær fremtid vil blive ændrede efter nye forskrifter fra ICAO, hvorfor sekretariatet ikke har forfulgt spørgsmålet nærmere, men har indskrænket sig til at henstille, at luftfartsvæsenet, når de ændrede forskrifter foreligger, søger assistance hos finansministeriets kommitterede for papir og tryksager, Niels Juelsgade 7, vedrørende samtlige af sikringstjenesterne benyttede blanketter, således at man i samråd med den kommitterede kan opnå den mest hensigtsmæssige tekniske udformning. Sekretariatet har endvidere henstillet, at de af ICAO udformede mindre hensigtsmæssige blanketter i om-

arbejdet form forelægges for ICAO, således at denne organisations opmærksomhed bliver henledt på spørgsmålet om blanketteknik.

Direktoratet har intet fundet at erindre herimod.

København, den 7. april 1949.

K. H. Kofoed,

Formand

Andr. Møller.

V. Villadsen.

Bodil Andersen.

FORVALTNINGSNÆVNET

Til forvaltningskommissionen.

Efter aftale med ministeriet for byggeri og boligvæsen har nævnets sekretariat iværksat en undersøgelse af arbejdsforholdene i bygningsdirektoratet. Der er foreløbig afgivet en rapport vedrørende nævnte direktorats 2. kontor. Om de i rapporten stillede forslag er der overvejende enighed mellem boligministeriet og sekretariatet, og en række af de stillede forslag er allerede gennemført. Forvaltningsnævnet har for sit vedkommende intet at bemærke til det af sekretariatet foreslåede og fremsætter på grundlag af rapporten efterfølgende redegørelse og indstilling:

I. Kontorets Omraade.

Kontorets område er administrationen af det offentliges støtte til boligbyggeri, væsentligst ifølge lov nr. 235 af 30. april 1946 om byggeri med offentlig støtte og lov nr. 117 af 15. marts 1947 om finansiering af boligbyggeri med særlig byggemåde, hvortil kommer uafsluttede sager vedrørende den ældre støttelovgivning samt sager om aldersrenteboliger. Desuden foretages teknisk gennemgang af sager om lån til landarbejderboliger, idet selve den finansielle behandling af disse sager fortsat skal ligge i jordlovsudvalget. Under kontoret er endvidere henlagt sager vedrørende byggeforskningsinstituttet.

Efter 1946-loven ydes den offentlige støtte som lån, tilskud, huslejetilskud, skattefritagelse og fritagelse for stempel- og tinglysningsafgift.

Lån ydes ifølge lovens

- kap. II — til socialt boligbyggeri — navnlig kommuners, boligforeningers og boligselskabers erhvervelse af grunde og opførelse af beboelseshuse til udlejning, såvel høj som lav bebyggelse, hovedsagelig eller udelukkende med lejligheder svarende til behovet hos den mindre bemidlede ael af befolkningen, til tilvejebringelse af institutioner tor torebyggende børneforsorg samt til stifteisers og institutioners byggeri af billige boliger for gamle, udslidte eller syge medlemmer eller for unge under kollegielignende forhold og til social-filantropiske virksomheders byggeri for den mindstbemidlede del af befolkningen,
- kap. VI — til mindrebemidlede til parcel- eller rækkehusbyggeri til eget brug og til kommuner, godkendte boligforeninger m. v. til lignende byggeri med salg til mindrebemidlede for øje,
- kap. VII — til opførelse eller forandring af ejendomme med socialt eller kulturelt formål.
- kap. VIII — til forretningsmæssigt boligbyggeri med lejligheder af mindre type (herunder parcelbyggeri uden maksimumsgrænse for håndværksudgifterne),
- kap. IX — til forandring af ældre ejendomme, hvorved antallet af lejligheder forøges eller lokaler fremkommer for de i loven angivne sociale eller kulturelle institutioner,
- kap. XI — til supplerung af udstyr i beboelsesejendomme.

Tilskud ydes ifølge lovens kap. III til social-filantropisk boligbyggeri til opførelse af billige beboelseshuse for den mindstbemidlede del af befolkningen.

Huslejetilskud ydes ifølge lovens kap. V til begunstigelse af børnerige familier og visse andre.

Skattefritagelse ydes ifølge lovens kap. X om fritagelse for ejendomsskatter.

Fritagelse for stempel- og tinglysningsafgifter ydes ifølge lovens kap. XII.

Efter lov nr. 117 af 15. marts 1947 ydes statslån til opførelse af beboelseshuse, der på grund af særlig byggemåle ikke kan forvente at opnå normal belåning i kredit- eller hypotekforeningerne.

Under kontorets område hører tillige administrationen af statslån til genopbygning af bomberamte huse på Bornholm.

Til belysning af de nævnte forskellige kategoriers relative betydning for kontorets arbejde har sekretariatet udarbejdet en oversigt over antallet af nye sager i perioden 1. april til 15. november 1948 for hver gruppe.

Oversigten er udarbejdet, før sager om aldersrenteboliger og landarbejderboliger overførtes til ministeriet for byggeri og boligvæsen, og omfatter ca. 4000 sager. Den viser, at lånesager vedrørende kap. VI, kap. VIII og elementhuse talmæssigt udgør den store del af kontorets arbejdsområde. Imidlertid er det sagernes karakter og antallet af ekspeditioner, der bestemmer, i hvilket omfang de lægger beslag på kontorets arbejdskraft. Sager om lån til kommuner og boligforeninger (kap. II) samt til privat etage- og rækkehusbyggeri efter kap. VIII udkræver således flere ekspeditioner, mere omhyggelig behandling og kvalificeret personale end sager om parcelhuse efter kap. VI og VIII.

Foruden undersøgelser af grundpriser, byplanforhold, ændringer i planer og finansiering, kontrollering af honorarer, husleje m. v. lægger specielt de undersøgelser af endelige byggeomkostninger og finansiering, der foretages i forbindelse med udbetaling af statslånet, betydeligt større beslag på arbejdskraft i sager om stort byggeri end tilsvarende ekspeditioner for eenfamiliehuse. I de store sager efter kap. II og VIII forekommer endvidere et stigende antal å contoudbetalinger af statslån under byggeperioden.

Den økonomiske og byggepolitiske betydning af lovens forskellige kapitler svarer heller ikke til antallet af nye sager. Dette fremgår af en af sekretariatet ligeledes udarbejdet oversigt over givne lånetilsagn for finansåret 1948—49 i perioden april—september 1948. Ifølge denne er der bl. a. afgivet lånetilsagn efter lovens kap. II, VI og VIII samt til elementhuse for henholdsvis 66,5 mill. kr., 5,3 mill. kr., 25,2 mill. kr. og 18,3 mill. kr. Disse lånetilsagn omfattede henholdsvis 5392, 590, 2401 og 532 lejligheder. I den nævnte periode er ialt afgivet tilsagn for ca. 118 mill. kr., omfattende ca. 9000 lejligheder.

Det ses, at økonomisk og byggepolitisk er det sociale byggeri efter lovens kap. II af dominerende betydning efter oplysningerne for denne periode. Oversigterne giver udtryk for, at kontorets arbejdsområde stort set består dels af et meget stort antal sager, for hvilke statens økonomiske og byggepolitiske interesse i den enkelte sag betragtet for sig er forholdsvis ringe, og dels af et betydeligt mindre antal sager, hvor statens økonomiske og byggepolitiske interesse i den enkelte sag oftest er væsentlig.

II. Beskrivelse af organisationer.

A. Almindelig oversigt over **administrationsstvet.**

a. *Ansøgning om tilsagn.*

Andragende om statslån i henhold til byggestøttelovgivningen indsendes ikke direkte til ministeriet, men til kommunalbestyrelsen i pågældende område.

Kommunalbestyrelsen gennemgår sagen og undersøger forholdene, derunder om grunden er egnet til formålet, om købesummen er rimelig, byggeplanerne er hensigtsmæssige og stemmende med bygge Lovgivning og byplanmæssige dispositioner samt om byggeudgifterne er rimelige. Kommunalbestyrelsen afgiver derefter på ansøgningsskemaet indstilling til ministeriet om statslån og fremkommer med erklæring angående ovennævnte spørgsmål samt attesterer givne oplysninger om ansøgers økonomi, der suppleres med kommunens oplysning om ansøgers skattemæssige indkomst og formue de 3 sidste år.

Ministeriet underkaster derefter andragendet en teknisk og en økonomisk-juridisk behandling. Den tekniske behandling består i en undersøgelse af byggeprojektet dels med hensyn til dettes tekniske udformning, herunder om det er i overensstemmelse med ministeriets krav, således som de efterhånden er blevet udformet, dels med hensyn til rimeligheden af byggeudgifterne. Den økonomisk-juridiske behandling består i en almindelig gennemgang af sagen, for parcelhussagernes vedkommende særligt gennemgang af ansøgernes økonomiske forhold, for sager vedrørende stort byggeri bedømmelse af grundudgifterne, finansierings- og driftsoverslag m. v., herunder en vurdering af lånevilkårene, samt udfærdigelse af indstilling om statslån og dettes størrelse. For al sikre, at der ikke finder bebyggelse sted på grunde, der af byplanmæssige årsager ikke bør bebygges, høres den kommitterede i byplansager i de tilfælde, hvor det skønnes fornødent, f. eks. altid vedrørende grunde i Københavns kommune.

Den tekniske behandling af låneandragendet foretages for småt byggeri (indtil 2 lejligheder) af ministeriets arkitektafdeling, medens andragender vedrørende stort byggeri behandles dels i ministeriet og dels af en konsulent i Århus i or området vest for Storebælt.

Lånetilsagn med angivelse af de nærmere betingelser udfærdiges af ministeriet og tilsendes ansøger direkte; genpart tilstilles kommunalbestyrelsen og ministeriets lokale konsulent, der skal syne byggeriet under og efter opførelsen.

Under byggeriets opførelse skal der fra kommunalbestyrelsens side føres tilsyn med, at byggeriet sker i overensstemmelse med de af ministeriet godkendte planer og vilkår, ligesom det påhviler kommunalbestyrelsen, når byggeriet er tilendebragt og statslånet udbetalt, at føre tilsyn med, at ejendommen holdes i forsvarlig vedligeholdelsestilstand og ikke ved ombygninger forandres, således at ejendommens karakter i det væsentlige ændres. Mellem de to vigtige faser, tilsagn og udbetaling, adskilt ved eet eller flere år, foretages også en omfattende korrespondance, såfremt de i tilsagnet stillede krav ønskes ændret. Herved må sagerne ofte underkastes en fornyet økonomisk eller/og teknisk behandling, hvilket foregår på samme måde som ved nye ansøgninger.

b. *Begæring om udbetaling af lånet.*

Når byggeforetagendet er tilendebragt, og statslånet ønskes udbetalt, indgiver låntager på særligt skema begæring om udbetaling til ministeriet gennem kommunalbestyrelsen, ledsaget af samtlige regnskabsbilag til dokumentation af anskaffelse summen. Kommunen gennemgår regnskab og bilag og attesterer overfor ministeriet anskaffelse summens rigtighed samt afgiver indstilling med erklæring om, hvorvidt vilkårene i lånetilsagnet er overholdt. Ministeriet oversender udbetalingsbegæring m. v. til den lokale konsulent, som foretager syn

af byggeriet og afgiver erklæring med indstilling til ministeriet. Ministeriet gennemgår sagen med undersøgelse af de faktiske byggeomkostninger i forhold til de projekterede, undersøger, at brandforsikring, tingbogsattest m. v. er i orden, og afgør statslånets endelige størrelse og vilkår samt godkender huslejen i alle huse med udlejede lejligheder.

Ministeriet udfærdiger derefter udbetalingsanmodning til hypotekbanken, til hvem administrationen af statslånet derefter overgår.

B. Intern organisation.

a. Almindelig oversigt over personale, arbejdsfordeling og sagsgang.

Underbilag 3 viser personalets antal, sammensætning og lønmæssige stilling i kontorets forskellige afdelinger.

Sagernes almindelige gang er følgende:

Posten indgår til kontorchefen til gennemsyn, hvorefter den afleveres til journalen, som regel ca. kl. 11. Posten fordeles til journalførerne, der foretager stempling, nummerering og øvrige ekspeditioner vedrørende journaliseringen, hvorefter sagerne henlægges i konceptafdelingen. Her udskrives referat, den sagbehandlende sekretærs navn påføres, og sagerne lægges ved arbejdstidens slutning i en fordelingsreol i arkivet. En dame indfører sagerne i journalnummerorden i kontrollister med angivelse af, hvor sagen går hen, og fordeles sagerne til de forskellige sagbehandlende personers rum. Disse personer afhenter bunken af sager ved arbejdstidens begyndelse og afleverer de ekspederede sager ved arbejdstidens slutning i fordelingsrummet, således at enhver transport af sager fra et led til et andet går over fordelingslister og -reol.

Fra konceptafdeling går sagen til sekretær, der kontrollerer referat og gennemgår sagen. Sager vedrørende småt byggeri samt sager vedrørende stort byggeri øst for Storebælt går derefter til teknisk behandling i ministeriets arkitektafdeling, eventuelt via fuldmægtig, medens sager vedrørende stort byggeri vest for Storebælt over fuldmægtig går til høring hos konsulenten. Fuldmægtig anvender og underskriver ved disse høringer høringsstempel. Store byggesager går oftest samtidig til behandling hos en grundpriskspert, der er tilknyttet kontoret som halvdagsmand.

Den tekniske behandling består for begge kategorier af en teknisk gennemgang af projektet med undersøgelse af byggeomkostningerne og afsluttes med en indstilling med angivelse af de tekniske krav, ministeriet må stille for at yde statslån. Sagen går derefter tilbage til sekretær, der afgiver indstilling, og over fuldmægtig til konceptafdeling, der udskriver blanket og lettere koncept efter de foreliggende indstillinger, samt derefter over sekretær og fuldmægtig til skrivestue, der udskriver tilsagnsskrivelse m. v. Den færdige post går til gennemsyn og underskrift hos kontorchefen.

Tilaktering af breve til allerede startede sager foregår således, at brevene efter journalisering afleveres til en dame, der praktisk talt udelukkende beskæftiger sig med tilakterings-ekspeditionerne. Hun gennemgår samtlige rum og finder de pågældende sager frem. Skrivelser lægges uden om sagen eller lægges inden i, idet det da ved et mavebælte om sagen markeres, at der er fremkommet nyt, hvorefter sagen over fordelingsrum går tilbage til den sekretær, der behandler sagen.

b. Gennemgang af de enkelte funktioner.

1) Journal med tilhørende funktioner.

Journalarbejdet omfatter foruden selve journaliseringsarbejdet udskrivning af kort til navnekartotek og føring af regnskab over lånetilsagn.

Journalerne føres på løblade i skruebind og er opdelt i et antal faste numre efter støttelovens forskellige kapitler, hvorunder indkomne sager nummereres fortløbende i kronologisk orden indenfor finansåret.

Foruden journalen anvendes følgende registreringsmidler:

Navnekartotek over sagerne.

Brevbog over udgåede breve indeholdende navn, kort angivelse af emne, brevnummer og journalnummer.

Brevkopibøger af den sædvanlige type.

Erindringsbog i form af notering i en almindelig kalender.

Regnskabsbog over lånetilsagn.

Arbejdsgangen for journalførerne kan kort angives saledes:

- 1) Gennemgang af den dagen i forvejen ekspederede post, afskrivning i journal og regnskabsbog. Indføring i erindringsbog af skrivelser, der kræver svar. Indføring af lånetilsagn i regnskabsbog.
- 2) Fordeling af posten, stempeling af post, påføring af sagsnummer, indføring i journal og erindringsbog.
- 3) Udskrivning og anbringelse af kartotekskort. Fremtagning af erindringsager.

I forbindelse med disse ekspeditioner personlig ekspedition af ansøgere og besvarelse af telefoniske forespørgsler.

Som nævnt foran passerer sagerne fra et led til et andet fordelingsrummet, hvor en dame indfører sagerne efter journalnumre på lister med angivelse af den person, hvortil sagen går, samt dato. Damen fordeler derefter sagerne, idet hun kontrollerer, at det rigtige navn er påført, og henlægger sagerne i en reol med rum for de forskellige sagbehandlende personer. Hver person tømmer sit rum ved arbejdstidens begyndelse og afleverer som regel bunken af færdigekspederede sager ved arbejdstidens slutning.

Fordelingsdamen regner med først at have fordelt samtlige sager, der ligger til fordeling om morgenen, henved kl. 16 om eftermiddagen. Samtlige breve, der indkommer til journalen om formiddagen til tilaktering i gamle sager, er først færdigakteret ud på eftermiddagen og behandles således først af fordelingsdamen næste dag.

Den fornævnte oversigt over antallet af nye sager, der er indkommet i løbet af ca. 1/2 måned, giver et vist udtryk for arbejdsomængden især for det ved journalfunktionerne beskæftigede personale.

Optælling af udgåede breve på grundlag af brevnumrene, der omfatter såvel egentlige breve som notitser og høringer, viste i tiden januar—august 1948 16.600 breve eller godt 2000 pr. måned. Efter undersøgelsens afslutning er det dog oplyst, at der i året 1948 ialt afsendtes ea. 34.300 breve.

Antal indkomne breve registreres ikke, men en prøveoptælling af indkomne breve, notitser og høringer, i dagene 25.—30. oktober 1948 viste følgende:

Dato:	1. journalfører	2. journalfører	3. journalfører	total:
25.	32	34	68	134
26.	28	26	52	106
27.	54	34	59	147
28.	25	27	55	107
29.	25	20	43	88
30.	26	12	41	79
	190	153	318	661

Stikprøven, der dog kan være præget af tilfældigheder **på** grund af det relativt korte tidsrum, viser en indgået postmængde på ca. 110 breve om dagen eller noget **større** end den udgående post.

En sammenligning mellem de ovenfor anførte tal for arbejdsmængden og det ved direkte journalarbejde beskæftigede personale svarende til noget under $3\frac{1}{2}$ person viser, at der næppe er nogen margin, når hensyn tages til topbelastningen i sommermånederne og de journalforingen tilsluttede funktioner, udskrivning af kartotekskort, lister m. v. Arbejdsfordelingen mellem journalførerne forekommer derimod ikke rimelig — og dette gælder, enten man betragter tallene for indgaede nye sager eller den ovenfor anførte stikprøve for indkomne **breve**. Der bør derfor foretages en ændring i fordelingen af dette arbejde for at skabe mere lighed og dermed lettere arbejdsgang.

Om de foran nævnte hjælpemidler og -systemer skal bemærkes, at navnekartoteket synes at være et nødvendigt hjælpemiddel, men at det er indrettet i upraktiske kartoteksskabe, hvilket bl. a. ofte bevirker, at kortene sættes ned **på** forkert plads. Navnekartoteket, der **kun** skal indeholde ansøgers **navn**, byggegrundens matr. nr., kommunens navn samt sagens journal nr., **må** være indrettet således, at samtlige journalførere lettest muligt kan slå op deri uden at risikere forkert placering af fremtagne kort.

Brevbogen synes at kunne undværes.

Fordelingstekniken, hvorefter hver sagbehandlende person selv henter og afleverer sagerne henholdsvis ved arbejdstidens begyndelse og slutning, virker i sig selv forsinkende på ekspeditionen, specielt hvad angår fordelingen af **tilakterede** nye breve i sager. **Formiddagsfolk** og **heldagsfolk** — sidstnævnte tømmer deres rum ca. kl. 12—13 -- kan, **da** fordelingen **til navnerummene** først er endelig sluttet ved 16-tiden, hovedsagelig fordi sagerne skal indføres på kontrollisterne, risikere først at få henholdsvis nye sager og tilakterede sager 2. og 3. dagen efter journalbehandlingen, ligesom en sag, der passerer fra et led til en formiddagsmand eller en heldagsmand, kan ligge en dag eller mere i omsætningen, inden den **når** frem til den pågældende sagbehandlende person.

Kontrollistesystemet er indført omkring juli 1943 for at få bedre kontrol med, **hvor** sagerne ligger. Med henblik herpå har systemet afhjulpet en stor mangel, og er nødvendigt for kontoret med det store antal sager, af hvilke en hel del går ud af huset til direkte sagbehandling, horing m. v. andetsteds, bortset fra det betydelige antal sagbehandlede **personer** og led indenfor kontoret. Der synes dog at være huller i systemet, idet det er passeret flere gange under undersøgelsen, at sager ikke har kunnet findes efter listerne. Endvidere kan **anføres**, at tilakterings ekspeditionerne m. v. med fordel skulle kunne foretages på grundlag af listerne fremfor at gennemgå samtlige sager under ekspedition, men at man har opgivet denne praksis, fordi opgivelserne ikke var tilstrækkeligt palidelige. Den væsentlige årsag er **utvivlsomt**, at det sagbehandlende personale har for let adgang til selv at hente sager m. v. i

arkivrummet, i fordelingsreol m. v., uden at fordelingsdamen bliver adviseret herom. Endvidere bør systemet benyttes som grundlag for en effektiv kontrol med ekspeditionstiden, udarbejdelse af restancelister m. v.

2) Skrivestue.

I denne varetager 8 heldags- og 2 deltidsbeskæftigede damer kontorets maskinskrivningsarbejde og stenografi samt konferering og besørgelse af post.

Desuden benyttes i det omfang, arbejdet kræver det, løs medhjælp fra andre ministerier, nogenlunde svarende til godt 2 heldagsdamer konstant.

Arbejds materialet indkommer fra konceptafdelingen og består i stor udstrækning af formularskrivelser, der skal overføres til tilsvarende renskriftsformularer, og oftest udskrives i et betydeligt antal eksemplarer (5—6). Stenografi anvendes i forholdsvis ringe udstrækning.

Til nærmere belysning af arbejdets sammensætning m. v. foretog sekretariatet en undersøgelse for perioden 4.—9. oktober, idet medhjælperne blev anmodet om at udfærdige analyse-skemaer og aflevere kopier af det skrevne for dette tidsrum. Til resultaterne knytter sig derfor den usikkerhed med hensyn til pålideligheden, der følger af, at medhjælperne selv udfylder skemaerne.

Af denne undersøgelse fremgår, at rettelser udgør godt 15 pct. af den effektive maskinskrivningstid. Dette tal forekommer noget højt, men må ses på baggrund af visse særlige forhold vedrørende sagernes ekspedition, der nu ikke længere foreligger. Pauser andrager godt 10 pct. af den samlede arbejdstid. Det har vist sig, at stenografering har været anvendt i meget ringe udstrækning i denne periode. Iøvrigt viser skemaerne, at funktionsdelingen ikke har været særlig skarpt gennemført, idet ialt 5 medhjælpere har været mere eller mindre beskæftiget ved konfereringsarbejde og postbesørgelse. Dette forhold synes dog nu at være rettet.

Ved optællingen af det i undersøgelsesperioden skrevne arbejde er linier i formularskrivelser skønsmæssigt omregnet til normallinier, idet der er taget hensyn til ekstra arbejde ved indstilling af maskine. Optællingen viste følgende resultater for perioden:

Antal formularskrivelser	150
— almindelige breve	143
— kopiskrivelser	481
Antal linier	ca. 5900
—	2900
ekstra skrivning af kopier, kuverter	1700
	ca. 10.500

hvilket for hver dame gennemsnitlig giver ca. 65 linier pr. time. Tallene ligger noget forskelligt for de enkelte damer med ca. 105 og ca. 40 linier for højeste og laveste. En gennemgang af de enkelte arbejder viser iøvrigt, at det er adskilligt mere arbejdskrævende at udfylde formularskrivelserne end tilsvarende linietal i almindelige konceptskrivelser, og en omredaktion af tilsagnskoncepterne med henblik herpå ville kunne reducere arbejdstiden ved skrivning af disse væsentligt.

Det anførte gennemsnitstal ligger noget lavt, selv om det som nævnt foran må tages med forbehold. Fastlæggelse af visse normer for den enkeltes præstation og større kontrol hermed ville utvivlsomt kunne forøge effektiviteten. Den hidtidige praksis med at sende sager ud af kontoret til skrivning andetsteds er af åbenbare grunde uheldig — ved fastlæggelse af

normer for den daglige præstation ville der ikke være nogen risiko ved at lade kontorets egne damer udføre arbejdet til ekstrabetaling.

løvrigt viser undersøgelsen, at afdelingen — således som det også er konstateret for andre afdelingers vedkommende — ikke har 42 timers arbejdsuge, men, som det er praksis flere steder, week-end med vagtordning.

3) K o n c e p t a f d e l i n g e n .

I konceptafdelingen, der er første sagbehandlende led, er ansat 1 heldags- og o del-tidsbeskæftigede assistenter m. v. Der henvises til underbilag nr. 4. hvor mødetiderne er vist grafisk.

Heldagsassistenten leder arbejdet og foretager fordeling af sagerne, delvis efter skøn. Der er foretaget en vis specialisering efter saggrupper.

Sagerne indkommer fra journalen efter endt journalisering og fordeles. Sagen gennemgås, bilag nummereres, hvorefter der udskrives referat på referatformularer, der er indrettet efter de forskellige saggrupper. Sekretærs navn påføres sagen, hvorefter ekspederede sager efter endt arbejdstid anbringes i fordelingsreolen i arkivrummet, hvorfra de indgår i fordelingen til sekretærer. Når sagen er behandlet af de mellemliggende led. og der skal udarbejdes et lettere koncept eller udfyldes en konceptblanket, returneres den til afdelingen, der udskriver koncept efter indstillingerne. Ved konceptudskrivningen anvendes ligeledes særlige formularblanketter for de forskellige lånekategorier. Tilhørende blanketter, udbetalingsbegæring. acceptblanket m. v. udfyldes med journalnummer og vedlægges, hvorefter sagen via sekretær og fuldmægtig går til skrivning.

For udbetalingssager tilsvarende forretningsgang, idet der ligeledes her ved referat og konceptudskrivningen anvendes særlige formularblanketter.

Skrivemaskine står til afdelingens disposition og benyttes ved visse serieudskrivninger o. l.

Arbejdstiden er meget uensartet for personalet, og en enkelt assistent behandler sagerne andetsteds, hvilket formentlig vanskeliggør kontrol med afdelingen. Undersøgelse af ekspeditionstiden for sagerne på dette trin viser dog, at sagerne gennemsnitlig ekspederes samme eller næste dag. løvrigt er indskydelsen af dette led i sagbehandlingen en praktisk foranstaltning, som aflaster mere kvalificeret arbejdskraft for meget rutinearbejde.

4) D e n ø k o n o m i s k - j u r i d i s k e b e h a n d l i n g .

Størrelsen og sammensætningen af det ved den egentlige økonomisk-juridiske sagbehandling beskæftigede personale fremgår af bilag 1.

Fordelingen af sager foretages efter liste, efter princippet lige stort antal sager til hver beregnet efter arbejdstidens længde. Lånesager vedrørende småt byggeri fordeles efter løbenummerets endetal, for øvrige sager er foretaget en amtsvis opdeling af sagerne. Der foretages således ikke nogen differentiering af sagerne efter art, men den amtsvise fordeling indebærer fordele derved, at den sagbehandlende person får kendskab til områdets forhold, priser. arkitekter m. v., medens fordeling efter løbenummer ikke indebærer fordele med hensyn til selve sagbehandlingen, men kun giver bedre mulighed for ligelig fordeling.

Ansøgninger vedrørende småt byggeri:

Referat af sagerne indkommer fra konceptafdelingen. Referatet gennemgås og kontrolleres af sekretær, der gennemgår ansøgerens økonomiske forhold dels med henblik på skøn over, om ansøgerens økonomi kan bære de med byggeriet forbundne årlige udgifter,

dels en gennemgang af oplysningerne ora eget indskud i byggeriet. Som grundlag herfor haves dels ansøgerens egne på tro og love afgivne oplysninger, dels kommunens oplysninger om ansøgerens skattepligtige indkomst og formue for de sidste tre år og kommunens øvrige udtalelser vedrørende ansøgerens økonomiske forhold. Endvidere sammenholdes de anslåede håndværkerudgifter med lovens maksimalbeløb. For så vidt der i ansøgningerne er uoverensstemmelse mellem de af ansøgeren anførte grundpriser og -værdier og kommunens oplysninger, går sagen til behandling hos ministeriets sagkyndige i grundpriser.

Sagen går derefter eventuelt via fuldmægtig til teknisk behandling, der foretages af ministeriets arkitektafdeling, som gennemgår projektet teknisk, herunder byggeudgifterne samt opstiller ministeriets krav til bebyggelsens tekniske udførelse. Derpå går den tilbage til sekretær, der bemærker arkitektens indstilling, men ikke foretager nogen efterregning eller lignende, og som derefter indstiller lånets størrelse på grundlag af de foreliggende oplysninger til fuldmægtig. Denne gennemgår sagen og kontrollerer de foretagne beregninger over statslån m. v., hvorefter sagen går til konceptafdeling til udskrivning af koncept. I tilsagnsskrivelse anføres det bevilgede lån dels med det således beregnede beløb, dels sammen med foranstående lån som et maksimumsbeløb eller en maksimumsprocent efter ministeriets nærmere bestemmelse enten af den samlede anskaffelsessum eller af ejendommens værdi ved vurdering efter fuldførelse.

Ansøgninger vedrørende stort byggeri:

Denne gruppe omfatter i det væsentlige lån ifølge lovens kap. II, kommuner og boligforeninger, der opfører bygninger efter kap. VI eller efter elementhusloven, forretningsmæssigt højt og lavt efter kap. VIII, når det drejer sig om mere end 2 lejligheder.

Efter udskrivning af referat i konceptafdelingen, omfattende redegørelse for projekteret antal lejligheder, butikker m. v., anskaffelsessum, finansiering og driftsoverslag m. v. går sagen til sekretær, der kontrollerer referatet, og som henstiller til konsulentbehandling, respektivt behandling i arkitektafdeling. Fuldmægtig sender med anvendelse af høringsstempele de pågældende sager til teknisk behandling hos ministeriets konsulent for stort byggeri. Så vidt muligt sendes sagen samtidig til behandling hos ministeriets sagkyndige i grundpriser. Egentlig sagbehandling af sekretær og fuldmægtig finder således i realiteten ikke sted på dette stadium. Konsulenten eller arkitektafdelingen gennemgår projektet teknisk, undersøger de projekterede byggeudgifter og afgiver på særligt skema indstilling til ministeriet om projektet med angivelse af tekniske krav og eventuelle krav om nedbringelse af byggeudgifter o. l. — Grundpriseksperten afgiver på tilsvarende måde indstilling med hensyn til spørgsmålet om grundudgifterne.

Sagen går tilbage til sekretær, der kontrollerer og gennemgår oplysningerne om projektets økonomi, herunder projekteret årlig husleje for de forskellige grupper af lejligheder, foretagendets renteydelser, finansieringsforhold m. v. og undersøger, om sagen er tilstrækkelig oplyst. På grundlag af det foreliggende afgiver sekretær indstilling om lånets størrelse og lånevilkår.

Via fuldmægtig går sagen derefter til konceptafdelingen, hvor koncept udskrives efter de foreliggende indstillinger, og via sekretær og fuldmægtig til skrivning.

Behandlingen af disse sager foregår i vid udstrækning ved personlige og telefoniske forhandlinger med boligselskaber, kommuner o. l., såvel hvad angår den økonomisk-juridiske som den tekniske behandling.

Udbetalingsager.

Under byggeriets opførelse og efter, at byggeforetagendet er kommet under tag, kontrolleres og synes det af ministeriets konsulenter. Endvidere påhviler det konsulenten at forhandle med bygherren og eventuelt besigtige byggeriet med henblik på tekniske ændringer under sagens gang. Udbetalingsbegæring indsendes via kommunen til ministeriet og tilaktes lånesagen. Der udskrives referat, og sagen går til sekretær, der undersøger, om de fornødne dokumenter er til stede, om de forskellige angivelser i dokumenterne stemmer, om brandforsikring m. v. er i overensstemmelse med de af ministeriet stillede krav. Sagen sendes derefter via fuldmægtig til høring hos konsulent, der efter at have synet byggeriet afgiver indstilling på særligt skema. Sagen går tilbage til sekretær, der gennemgår den, og afgiver indstilling. Derefter går sagen over fuldmægtig til konceptafdelingen, der udskriver koncept til udbetalingsanmodning til hypotekbanken. Kopien heraf tilstilles låntager.

I en række tilfælde kan ansøgeren fremkomme med anmodning om delvis berigtigelse af statslånet, når huset er beboet, ligesom der, forinden byggeriet er færdigt, kan blive en række mellemekspeditioner i sagerne vedrørende transport på lånetilsagn m. v. En ikke ubetydelig gruppe af sager udgør de såkaldte almindelige forespørgsler, der kan vedrøre alle sider af støttelovgivningen og dens administration i praksis.

Behandling af grundprisspørgsmål.

Til nærmere bedømmelse af grundværdierne i lånesagerne er der til kontoret knyttet en halvdagsmand, der som kontorchef i ligningsdirektoratet er sagkyndig i disse spørgsmål.

Grundlaget for bedømmelsen er erfaring og erfaringsmateriale fra ligningsdirektoratet, og den store del af sagerne behandles her. Udover den rene grundudgift behandler grundprisksperten også spørgsmål vedrørende rimeligheden af udgifter til haveanlæg, vejudgifter m. v.

Personaleforhold.

I kontoret beskæftiges ved den økonomisk-juridiske sagbehandling 15 heldags- og 14 halvdagsfolk. Af halvdagsfolkene møder 9 om formiddagen og 5 om eftermiddagen efter kl. 16, medens heldagsfolkene efter sædvanlig praksis møder kl. 12. Personalet er således stærkt vekslende, og kontoret synes ret uheldigt stillet med hensyn til personale. Dette understreges yderligere af, at af heldagssekretærerne har 60 pct. været beskæftiget i kontoret i $\frac{1}{2}$ år og mindre og de 80 pct. mindre end 1 år. De resterende 20 pct. er studenter. Halvdagsfolkene er den del af arbejdskraften, der har størst erfaring med kontorets sagområder, men har formentlig på grund af den korte arbejdstid dårligst tid til at oplære nye sekretærer. Forholdet kan formentlig ikke undgå at øve indflydelse på kvaliteten af kontorets arbejde. For en del af halvdagsfolkene gælder, at de i kraft af deres hovedbeskæftigelse i institutioner som Hypotekbanken, Københavns kommune o. lign. udgør en værdifuld kontaktmulighed for direktoratet. Det bemærkes, at hele personalet med undtagelse af ekspeditionssekretæren er juridisk uddannet, skønt den økonomiske vurdering ved sagbehandlingen synes at være af dominerende betydning.

Bemærkninger vedrørende sagfordeling og -behandling.

Som nævnt ovenfor er der efter den gældende sagfordeling ikke forsøgt nogen differentiering efter sagernes art og betydning. Der synes imidlertid at være grund til at sondre mellem forskellige kategorier, ikke mindst på grund af den praksis, som har udviklet sig med

hensyn til godkendelse af andre byggeudgifter ol. 1. end forudsat ved ministeriets oprindelige lånetilsagn.

Det synes naturligt for det første at skelne mellem de to kategorier, småt og stort byggeri. Det enkelte parcelhusbyggeri er vel af stor økonomisk betydning for vedkommende bygherre. men det spiller ikke nogen nævneværdig rolle betragtet for sig for boligministeriets samlede byggeprogram, ligesom statens økonomiske interesse i den enkelte parcelhussag også er begrænset sammenlignet med det store byggeri.

Småt byggeri udføres for mindrebemidlede til eget brug, efter kap. VI eller som forretningsmæssigt byggeri efter kap. VIII samt efter elementhusloven. Som anført foran er den økonomisk-juridiske behandling for ansøgningernes vedkommende begrænset til en undersøgelse af ansøgernes økonomiske forhold på grundlag af skatteansættelserne for de sidste år og ansøgerens egne økonomiske oplysninger, herunder hvorledes eget indskud er tilvejebragt. Hvis man skønner, at mandens økonomi er så anstrengt, at han ikke kan forventes at kunne bære de økonomiske byrder, det projekterede byggeri vil pålægge ham, vil man altså afslå ansøgningen. Betragtningen må nærmest være den, at ministeriet vil afgøre for ansøgeren, om han pålægger sig selv for store byrder ved at foretage det planlagte byggeri. For statens sikkerhed med hensyn til lånet, kan den økonomiske bedømmelse næppe siges at have væsentlig betydning — sikkerheden ligger i selve bygningen, og ansøgerens økonomi kan have undergået ændringer i både den ene og den anden retning, inden spørgsmålet bliver aktuelt. Med det stigende antal sager efter kap. VIII på bekostning af kap. VI bliver også denne økonomiske vurdering formentlig af endnu mindre betydning.

Den betydningsfulde behandling af ansøgningerne, for så vidt angår parcelbyggeriet, ligger på det tekniske område, nemlig bedømmelsen af projektet og byggeomkostningerne samt udformningen af de krav, ministeriet må stille som betingelse for lånet, medens den juridisk-økonomiske behandling er af mere formel art og af mindre betydning.

For det store byggeris vedkommende ligger sagen anderledes. Den enkelte sag er her af ikke uvæsentlig betydning for boligministeriets samlede byggeprogram. og statens økonomiske interesser af tilsvarende betydning, ligesom statens almindelige interesse i, at byggeriet udføres til rimelige omkostninger, at projektet er forsvarligt og lejen rimelig etc., kræver en grundig sagbehandling allerede på det indledende stadium, såvel af økonomisk-juridisk som af teknisk art, ligesom de byplanmæssige krav er af største betydning ved det store byggeri.

For udbetalingssagernes vedkommende er de økonomiske overvejelser vedrørende den endelige långivning på grundlag af de foreliggende regnskaber for det færdige byggeri af væsentlig betydning, ligesom bedømmelsen af byggeriets endelige finansiering er af betydning for statslånets størrelse og betingelserne for dette.

Efter den nuværende sagfordeling, hvor man ikke differentierer mellem de nævnte forskellige sagkategorier, men fordeler og behandler sagerne efter et system, der blot skal sikre et nogenlunde lige stort arbejdsområde til hver sagbehandlende person, synes behandlingen af de forskellige kategorier med det store antal sager, der foreligger, ikke at være fuldt tilfredsstillende. Der gøres formentlig for meget ud af sagerne vedrørende småt byggeri på det indledende stadium, og der bliver følgelig ikke tid til at behandle de øvrige saggrupper med den fornødne grundighed.

Saggangen og fordelingen bør efter disse betragtninger ændres efter arten af sager, dels for at få en hurtigere ekspedition i al almindelighed dels for at sikre mulighed for en grundigere behandling af de vigtigere sager.

Til belysning af ekspeditionstiden og det antal led, en sag passerer inden færdiggørelse, har sekretariatet foretaget stikprøver af et antal tilfældigt udvalgte sager på grundlag af de oplysninger om saggangen, som kan uddrages af de siden juni 1948 førte kontrollister. Da listerne først er ført siden juni 1948, betyder det, at man på forhånd har udelukket eventuelt ældre sager, og man har endvidere begrænset sig til at se på sager, der var færdigekspederede, således at udvalget næppe kan siges at være udtaget i kontorets disfavør. Man har iøvrigt taget sagerne nogenlunde i løbenummerrækkefølge. Stikprøven viste følgende:

Lånetilsagn efter	antal	gennemsnitlig ekspeditionstid	laveste	højeste
Kap. VI — ejer	11	ca. 55 dage	42 dage	79 dage
— VIII — parcel	10	- 65 —	43 —	83 —
— II	6	- 61 —	42 —	82 —

Til belysning af saggangens betydning for ekspeditionstiden er for ovennævnte sager beregnet det antal gange, sagerne gennemsnitlig behandles af de enkelte led inden færdiggørelse, og den gennemsnitlige ekspeditionstid hver gang, jfr. nedenstående oversigt; det gennemsnitlige antal gange, en sag passerer vedkommende led til ekspedition inden færdiggørelse, er betegnet ved gg, og den gennemsnitlige ekspeditionstid pr. gang med gt, hvorved den samlede gennemsnitlige ekspeditionstid, sgt, i vedkommende led fremkommer.

	journal- + kon- ceptafd.	sekre- tærer	fuld- mægtige	arki- tekt- afd.	skrive- stue	konsu- lent	andre	total dage
<i>Kap. VI.</i>								
11 sager:								
gg	2	4,4	2,8	1,4	1,0			
gt	3,3	3,9	3,7	11,8	2,0			
dg. sgt.	6,6	17,2	10,1	16,5	2,0			52,4
<i>Kap. VIII.</i>								
10 sager:								
gg	2,1	4,7	1,9	1,8	1,0			
gt	2,1	4,0	3,7	17,4	3,4			
dg. sgt.	4,4	18,8	7,0	31,3	3,4			64,9
<i>Kap. II.</i>								
6 sager:								
gg	2,1	5,7	5,5		1,2	1,0	0,2	
gt	1,8	3,6	3,1		1,8	12,8	9,0	
dg. sgt.	3,8	20,5	17,1		2,2	12,8	1,8	58,2

Selvom tallene må tages med forbehold, da de som nævnt bygger på kontrollisterne, og disse i flere tilfælde har forekommet upålidelige, giver de utvivlsomt udtryk for visse sammenhæng, jfr. at de ligger ret ensartede for de forskellige saggrupper, materialet er opdelt i. Bemærkelsesværdigt er det antal gange, sagerne går frem og tilbage mellem forskel-

lige led, hvilket betyder en væsentlig forøgelse af ekspeditionstiden, når sagerne blot ligger et par dage eller mere i hvert led. Sekretær- og fuldmægtigbehandlingen beslaglægger således fra 40 til 60 pct. af ekspeditionstiden væsentligt som følge af sagernes vandring frem og tilbage. Ved vurderingen af den gennemsnitlige ekspeditionstid i hvert led må erindres om bemærkningerne foran, hvorefter selve saggangen over f ordeli ngsreol og kontrolliste kan virke forsinkende. Den tekniske behandling i arkitektafdelingen bærer gennemgående også en væsentlig del af ansvaret for ekspeditionstiden.

Ekspeditionstiden som helhed må siges at være for lang, ikke mindst under hensyn til de økonomiske interesser, der står bag ved de enkelte sager.

Årsagerne til den uforholdsmæssigt lange ekspeditionstid må efter sekretariatets opfattelse dels søges i det antal led, sagerne uanset betydning må passere forinden færdiggørelse, dels i de foran bemærkede uheldige personaleforhold med vekslende arbejdstid. Sagbehandlingen sinkes endvidere væsentligt ved personlige og telefoniske henvendelser, der ofte må henvises til næste dag, når vedkommende sagbehandlende person er til stede, hvilket dels forsinker arbejdet for de tilstedeværende, dels virker som dårlig service overfor publikum. Endelig kan nævnes de, navnlig i 1946 og 1947, eksisterende vanskeligheder med hensyn til fremskaffelse af kvalificeret personale.

III. Foreløbige forslag.

Under hensyn til det af forvaltningskommissionen fremsatte forslag til en amtsarkitektordning, hvorefter en væsentlig del af kontorets område vil blive lagt ud til amtsforvaltning, finder sekretariatet ikke anledning til på nuværende tidspunkt at fremkomme med forslag om dyberegående ændringer af organisationen. På den anden side synes det rimeligt og nødvendigt at foreslå sådanne mindre ændringer i forretningsgangen, som uden at præjudicere en senere ordning, der formentlig tidligst kan forventes at træde i kraft i 1950, efter sekretariatets opfattelse kan imødegå nogle af de foran nævnte forhold, herunder særligt den lange ekspeditionstid.

Vedrørende journal- og fordelingsfunktioner.

Under henvisning til bemærkningerne foran foreslås følgende forholdsregler, der tilsigter at skabe hurtigere fordeling af sagerne fra led til led, bedre kontrol med, hvor sagerne befinder sig, samt med sagernes ekspeditionstid.

I stedet for de hidtil anvendte kontrollister anvendes sagkort af karton og i stærke farver. Kortene kan i forvejen være nummerede med journal- og løbenummer ved af stemping af oplag fra tid til anden, medens notering på navn ikke er nødvendig. Der foreslås farvesignaler for de forskellige årgange. Sagkortet anbringes i en kartotekskasse ordnet efter nummer, når en sag går i ekspedition, og skal blive stående i kasse, så længe sagen er under ekspedition. Når sagen går på plads, indlægges kortet øverst i sagen. På sagkortet noteres på grundlag af de nedenfor nævnte strimler initialer og dato for den person, til hvem sagen går. Det må kraftigt indskræpes enhver, at sager ikke må fjernes fra arkiv, uden at sagkortet tages ud, noteres og afleveres til den dame, der skal føre sagkartoteket.

Kartoteket med sagkort benyttes desuden til kontrol med ekspeditionstiden; da kortene placeres efter løbenummer, vil selve placeringen for tilsagnssagers vedkommende angive den uekspererede sags »alder« — for udbetalings sagernes vedkommende kan anvendes faner med forskellig farve efter ekspeditionstidens længde. Med bestemte mellemrum indgives liste

til ledelsen over de gamle sager — og eventuelle nærmere undersøgelser kan ske på grundlag af noteringerne for pågældende kort. Det anbefales iøvrigt en gang om året eller oftere at kontrollere samtlige sagers tilstedeværelse ved en optælling af kort og sager, som sammenholdes med journalernes udvisende.

I stedet for som hidtil at benytte selve sagen som grundlag for kontrolnoteringer med, hvor sagen går hen, hvad der skaber et stift og sinkende transportsystem, foreslås anvendelsen af strimler til kontrollen.

Sagomslag foreslås forsynet (pålimet indvendigt foroven) med en eller flere strimler, der er perforeret på tværs: hver »rubrik« er i forvejen stemplet med sagnummer. I stedet for, at den sagbehandlende person på selve sagen noterer dato og navn på den, der skal have sagen, foretages disse noteringer på strimlen. Fordelingen af sagerne foregår efter strimlen, idet den pågældende rubrik herefter afrives og afleveres til den medhjælper, der fører sagkortet a jour. Sagernes gang fra et led til et andet kan således foregå uden at skulle sinkes af noteringer på sagkortene, ligesom føringen af disse lettes betydeligt, idet de afrevne strimler let sorteres i nummerorden og noteres.

I denne forbindelse skal foreslås, at der anvendes farvede omslag for sagerne, f. eks. forskellige farver for de forskellige årgange af sager.

Den nuværende fordeling af sager fra et led til et andet foreslås bibeholdt såvidt, at de sagbehandlende personer selv henter sagerne ved arbejdstidens begyndelse og afleverer ekspederede, ikke afhentede sager ved arbejdstidens slutning i de pågældende rum i arkivet. Det foreslås imidlertid, at der herudover sker en omdeling 1 å 2 gange om dagen, f. eks. ca. kl. 11 og kl. 15, idet en dame gennemgår samtlige værelser og afhenter ekspederede sager, der forudsættes placeret bestemte steder og derefter fordeles til navnerol. Denne foranstaltning foreslås med henblik på det skiftende personale, idet ca. 14 formiddagsfolk afløses ca. kl. 12 af ca. 15 heldagsfolk, og der igen kommer 9 medhjælpere ca. kl. 16. Det foreslås endvidere, at det ovennævnte strimmelsystems smidighed udnyttes, således at fordeling af hastesager, tilakteringer o. l. sker direkte til de pågældende personer i det omfang, det findes praktisk. Hvad angår tilakteringer i sager, der er under ekspedition foreslås, at ny post passerer den ledende assistent i konceptafdelingen, der på basis af sagkortet kan oplyse, om det nye i sagen kræver fornyet behandling, eller sagen omgående kan gå tilbage til det led i ekspeditionen, hvorfra den er fjernet.

Det foreslås endvidere, at arbejdsfordelingen for journalførerne bliver mere ligelig, f. eks. kunne elementhussagerne lægges over til 2. journalfører, at brevbogen afskaffes, samt at journalerne ved passende lejlighed lægges om til viscard-system.

Det nuværende navnekartotek i skuffer foreslås afløst af et »strip-index«-kartotek. Et sådant strip-index, der kan indrettes enten som roterende bord-stander eller som fastsiddende væg-stander med rammer, hvori navnekort er anbragt, bør placeres således, at flest muligt af journaldamerne og det øvrige personale kan blade i det uden besvær. Da direktoratet står for at skulle udvide det nuværende kartotek, hvilket vanskeliggøres på grund af pladmangel, foreslås det at udrense døde sager og omskrive resterende kort til ovennævnte strip-index. Omkostningerne ved et sådant strip-index med plads til ca. 12.000 kort vil blive ca. 1500 kr. og omskrivning af ca. 5000 kort vil tage *ca. 50 timer for een dame*. Systemet vil kunne udvides betydeligt.

Vedrørende skrivestue.

Det foreslås, at der fastlægges normer for maskinskrivningspræstationerne, og at disse kontrolleres af en leder for skrivestuen. Der kan i denne forbindelse henvises til matrikuldirektoratets skrivestuer, hvor et sådant system er praktiseret gennem længere tid. Hoved-

punkterne i dette er følgende: arbejdsmængden ansættes i point, idet hvert point regnes = 4 konceptlinier, hvilket svarer nogenlunde til ca. 2 maskinskrevne linier. Normen er 250 point om dagen eller 40 point i timen. Konferering, stenogram, postsortering o. l. funktioner holdes udenfor normberegningen, idet disse delvis er specialiseret ud på bestemte medhjælpere. Rettelser i det skrevne udføres af de damer, der har foretaget skrivningen, og påregnes) udført indenfor normen. Når normpræstationen er udført, er vedkommende medhjælper fri, og arbejdstiden er således noget elastisk, idet det dog forudsættes, at der altid findes personale i skrivestuen til forefaldende arbejder. For formularskrivelser o. l. er fastlagt forskellige pointsberegninger for de forskellige arter af formularer, antal kopier m. v.

Der er således forbundet fordele for såvel kontor som medhjælper ved ordningen. Medhjælperne bliver interesseret i at arbejde hurtigt og akkurat for at opnå forkortelser af arbejdstiden, eventuelt specielle fritimer, og fordelene for kontoret er åbenbare. Specielt skal opmærksomheden henledes på mulighederne for at lade ekstraarbejde udføre af kontorets egne damer, når disse har præsteret den fastsatte norm, og også fra dette synspunkt er der for medhjælperne åbenbare fordele ved systemet.

Ved antagelse af nye damer må disse først indøves i systemet, og der regnes almindeligvis med, at en dame først efter nogle måneders forløb kan indgå i normberegningen. Ukvalificeret arbejdskraft vil af sig selv søge bort fra arbejdet.

Vurderingen af præstationerne vil naturligvis i visse tilfælde være præget af skøn, men det kan anføres, at der hurtigt opnås øvelse i at bedømme arbejdsmængden, hvad enten denne bestemmelse foretages inden skrivningens begyndelse, altså på grundlag af koncepterne, hvilket er almindeligt i direktoratet for matrikulsvæsenet, eller på grundlag af det færdige arbejde. Lederen af afdelingen må være i besiddelse af den nødvendige myndighed, hvis systemet skal virke efter hensigten.

Det foreslås, at de forskellige formularer til tilsagnsskrivelser samt udbetalingsordrer til Hypotekbanken ændres således, at de bliver lettere for skrivestuen at udfylde. Således bør det undgås, at der i 4-sidede tilsagn med flere kopier skal skrives to—tre tal eller ord på hver side.

De tilsagnsskrivelserne vedlagte blanketter, som af ansøgeren skal indsendes til ministeriets konsulent for vedkommende område, foreslås udfyldt med konsulentens navn og adresse, eventuelt ved stempel, hvorved særlig rubrik herfor i tilsagnsskrivelsen kan bortfalde.

Vedrørende økonomisk-juridisk behandling og antal sagbehandlende led.

Med henvisning til bemærkningerne foran foreslås det, at sager vedrørende ansøgninger til småt byggeri, udskilles af den almindelige saggang og forsåvidt angår den økonomisk-juridiske gennemgang behandles som de ekspeditionssager, de i realiteten er.

a. Det foreslås, at disse sager efter teknisk gennemgang færdigbehandles af sekretærer uden gennemsyn af o ver ref er en ter. Kun forsåvidt der bliver tale om principielle eller tvivls-spørgsmål, går sagen videre til afgørelse af fuldmægtig eller højere instanser. Det foreslås endvidere, at sekretærbehandlingen af disse sager udspecialiseres, således at de pågældende ikke har andre sager at behandle. Disse sekretærer får med andre ord en slags fuldmægtig-funktion, forsåvidt angår disse sager; da det imidlertid må påregnes, at dette arbejde bliver af en ensformig og sløvende karakter, foreslås, at det går på omgang mellem sekretærene, således at hver fungerer for en hvis periode.

b. Gangen af disse sager foreslås ændret således, at sagerne efter udskrivning af referat i konceptafdelingen går direkte til teknisk behandling i arkitektafdelingen. Fra arki-

tektafdeling går sagen til sekretær, der foretager indstilling og sender sagen til konceptafdeling, hvor koncept udskrives, som går til skrivning i skrivestuen. Lånetilsagnet går til kontrol og underskrift hos en af fuldmægtigene, der på tilsvarende måde som sekretærene må skiftes til at beklæde dette job. Bortfald af fuldmægtigbehandlingen i det hele taget og sekretærbehandlingen inden teknisk gennemgang vil antagelig betyde en reduktion af den samlede ekspeditionstid på 20—30 pct., bortset fra den formindskelse af ekspeditionstiden, der resulterer som følge af, at sagerne specialiseres ud til bestemte sekretærer, der kun behandler disse. Arbejdet med fordeling og notering af sager på sagkort vil blive formindsket i samme omfang, som antal behandlende led nedsættes.

c. Det foreslås, at der dels skabes en vagtturnus, således at en af sekretærene tager sig af alle vigtigere telefonsamtaler og personlige henvendelser vedrørende disse sager mod at få sagantallet reduceret tilsvarende, dels at der indrettes en »telefonsluse«, der kan tage sig af mindre betydningsfulde forespørgsler, f. eks. rykninger etc. og foretage mere rutinemæssige publikumsekspeditioner. En sådan sluse bør kunne betjenes af en assistent, der må forsynes med instrukser.

For ansøgninger vedrørende stort byggeri vil der efter ovenstående blive mulighed for en grundigere behandling, svarende til disse sagers økonomiske betydning, når sager vedrørende småt byggeri udskilles. Den nuværende sagbehandling af konceptafdeling, sekretærer og overreferenter foreslås således bibeholdt. Dog foreslås det, at høring af konsulenten foretages af sekretærer ved anvendelse af høringsstempel, idet det ikke skulle være nødvendigt på dette stadium at lade sagen gå til fuldmægtig, eftersom der ikke finder nogen reel sagbehandling sted, før konsulenten har udtalt sig. Et led i ekspeditionen falder således efter dette forslag bort.

Da udbetalingssagerne ligeledes som bemærket foran er af væsentlig økonomisk betydning, og behandlingen derfor må være tilsvarende grundig, foreslås den nuværende sagbehandling for så vidt bibeholdt. Sekretariatet har stillet forslag om, at udbetalingsbegæringen af kommunalbestyrelsen sendes direkte til ministeriets konsulent i stedet for som nu først at passere ministeriet og her blive behandlet af sekretær og fuldmægtig med indstilling om høring af konsulent. Dette vil i realiteten betyde, at to ekspeditionsled bortfalder, idet sagen, når den kommer tilbage med konsulentens indstilling efter den nuværende ordning går tilbage til sekretær og videre behandling. Anmodninger til kommunalbestyrelsen om berigtigelse af dokumenter o. l. vedrørende disse sager bør i videst muligt omfang foretages telefonisk.

Vedrørende personaleforhold.

En meget stor del af det i konceptafdelingen beskæftigede personale er deltidstjenestgørende. Af de 9 personer i denne afdeling er således — jfr. underbilag 4 — kun een, nemlig lederen til tjeneste i 7 timer, medens samtlige øvrige 8 personer kommer og går på 8—9 forskellige tider. En del af arbejdet udføres således på et tidspunkt, hvor ingen kontrol er mulig, og desuden betyder de mange forskellige mødetider et ekstra kontrolarbejde for lederen. De forskellige mødetider har ingen begrundelse i arbejdsmæssige hensyn, og det foreslås derfor, at *deltidstjenestgøringen* i denne afdeling *begrænses mest muligt*, således at f. eks. 3—6 af det personale, der tjenstgør i yderkanterne af arbejdstiden (eller udenfor denne), afløses af 1 å 2 heldagsassistenter. Som forsvar for deltidstjenestgøringen anføres, at en eventuel amsarkitektordning vil betyde en væsentlig nedgang i personalebehovet i dette kontor, og at en sådan nedgang lettest kan effektueres, når personalet ikke er fastansat. Hertil må anføres, at efter sekretariatets mening vil der i bygningsdirektoratet også efter en eventuel amsarkitektordnings gennemførelse være et behov for anvendelse af mere kvalificerede assi-

stenter til behandling af rutinesager, hvortil der ikke er brug for akademisk uddannet personale.

Som nævnt foran er det økonomisk-juridiske personale næsten udelukkende juridisk uddannet. Da sagerne imidlertid først og fremmest underkastes en rent økonomisk behandling, henstiller sekretariatet, at der i fremtiden i højere grad søges antaget personale med økonomisk uddannelse, altså cand. politer og cand. oecon. er samt jurister, der i forvejen har en vis uddannelse i bygningsøkonomiske spørgsmål.

Derudover mener sekretariatet at burde henstille, at en del af det mindre kvalificerede, men ansvarsfulde arbejde, som f. eks. gennemgang af ansøgerens forhold og beregning og kontrol med andragendets økonomi (omkostninger, finansiering, egenkapital, lånegrænser), efterhånden søges overdraget til assistenter, der besidder de nødvendige kvalifikationer, f. eks. gennem nogle års tjeneste i konceptafdelingen eller ved beslægtet arbejde. Sådanne assistenter bør formentlig have lejlighed til passende advancement indenfor denne afdeling.

Endvidere bemærkes, at ikke mindre end 5 af de 14 halvdagsfolk først møder til tjeneste kl. 16 og derefter, hvilket må anses for uheldigt, bl. a. af hensyn til publikumsbetjeningen. Enkelte af halvdagsfolkene er derhos ikke placeret i direktoratets lokaler, hvilket må anses for ligeså uheldigt; dette henstilles ændret omgående.

Sekretariatet har endvidere stillet nogle mindre væsentlige detailforslag til lettelse og forenkling af forretningsgangen og kontorets arbejde.

København, den 6. april 1949.

K. H. Kofoed,

Formand.

Andreas Møller.

V. Villadsen.

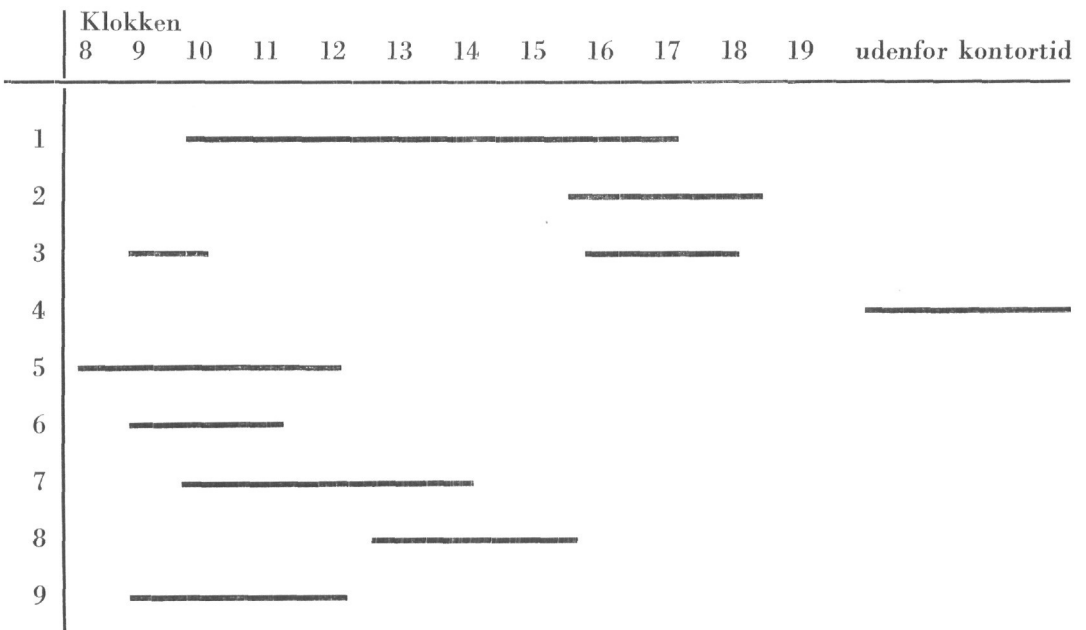
Bodil Andersen.

Charge og lønninger	Afdeling					
	Juridisk økonomisk behandling	Konceptafdeling	Journal	Skrivestue	Totaltjenestemænd	Total ikke tjenestemænd
Kontorchef 7.800	1				1	
Ekspeditionssekr. 6.000	1				1	
Fuldmægtig 5.040	1				1	
Kst. fuldmægtig 3.600	2				2	
Halvdags fuldmægtig 2.580 1 spec. afl. 5.040*)	5					5
Sekretær 3.600	1				1	
Sekr.asp. 2.880—3.600	8					8
Halvdags sekretærer 2.100—2.580	9					9
Tj.m.ass. + kontorist 1.680—2.670			1	1	2	
Reg.l.fg. assistent — kontorist 1.680—2.670	2	1	3	2		8
Kontoristaspiranter 1.008—1.680			2	5		7
Timelønnede 2,72—3,75	2	9	1	2		14
	32	10	7	10	8	51

Skrivestuen har i første halvår af finansåret 1948—49 haft timebetalt ekstrahjælp af 11 damer i 1873 timer = 5098 kroner.

*) Lønnen udbetales af Kongeriget Danmarks Hypotekbank, men fuldmægtigen står delvis til tjeneste for boligministeriet.

Underbilag 4.



FORVALTNINGSNÆVNET

København, den 10. maj 1940.

Til forvaltningskommissionen af 1946.

Forvaltningsnævnet har under dags dato tilskrevet statsministeriet således:

»Foranlediget af den af forvaltningskommissionen til samtlige ministerier udsendte **circulærskrivelse** af 2. september 1947, hvori man anmodede om indsendelse af eventuelle forslag angående overførsel til lokale administrationer af sager, som det hidtil har været overdraget centraladministrationen eller centrale statsmyndigheder at behandle, har **overskibsinspektionen** i den i afskrift vedlagte skrivelse af 30. september 1947 til forvaltningskommissionen stillet forslag om en ordning, hvorefter udfærdigelse af tilladelser til at føre »yachtflag«, der hidtil er foretaget af statsministeriet, overdrages til de lokale skibsregistreringskontorer. Det er til støtte herfor anført, at registreringskontorerne udsteder og udleverer certifikat til lystfartøjer, når visse nærmere betingelser er opfyldt, herunder at ejeren af det pågældende fartøj har afgivet erklæring om, at fartøjet udelukkende agtes anvendt til lystsejlad, og at det i alt væsentligt er de samme betingelser, der kræves opfyldt, for at ejeren af et lystfartøj kan opnå tilladelse til at føre yachtflag.

Spørgsmålet om gennemførelsen af nævnte forslag har været drøftet med en repræsentant for handelsministeriet, der principielt intet har fundet at indvende mod overskibsinspektoratets forslag.

Forvaltningsnævnet må efter de foreliggende oplysninger være af den opfattelse, at der vil kunne opnås en forenkling og besparelse i administrationen af yachtflagstilladelser ved at henlægge denne til de lokale skibsregistreringskontorer, idet man dog med statsministeriet er enig i. at ordningen bør gennemføres således, at overdragelsen af disse sager til registreringskontorerne sker i henhold til en af statsministeriet meddelt generel bemyndigelse, og at sager, der måtte give anledning **til tvivl**, forelægges statsministeriet, ligesom dette ministerium fortsat bør træffe afgørelse i sager af mere principiel karakter.

Under henvisning hertil skal forvaltningsnævnet henstille, at den foreslåede overførelse af de nævnte ekspeditionen finder sted med den foran angivne begrænsning, idet man forudsætter, at der mellem statsministeriet og handelsministeriet optages forhandling om enkeltheder i disse sagers ekspedition, herunder om det i overinspektoratets skrivelse rejste spørgsmål om stempning af Dansk lystfartøjs-certifikat, der efter forvaltningsnævnets opfattelse efter nyordningen passende vil kunne stemples til takst 3 kr.«

Hvilket herved meddeles, idet en genpart af overskibsinspektoratets skrivelse af 30. september 1947 vedlægges.

P. n. v.

K. H. Kofoed.

Bodil Andersen.

STATENS SKIBSTILSYN

Overskibsinspektoratet

*København, den 30. September 1947.**Forvaltningskommissionens Sekretariat.*

Ministeriet for Handel, Industri og Søfart har ved Skrivelse, Journal Nr. 399-42-47 af 23. d. M. tilstillet Overskibsinspektoratet Afskrift af Forvaltningskommissionens Skrivelse af 2. s. M. til Handelsministeriet, hvori anmodes om Indsendelse af eventuelle Forslag angaaende Overførsel til lokale Administrationer af Sager, som det hidtil har været overdraget Centraladministrationen eller centrale Statsinstitutioner at behandle.

Foranlediget deraf skal Overskibsinspektoratet ved nærværende henlede Forvaltningskommissionens Opmærksomhed paa Udfærdigelsen af Tilladelse til at føre det ved allerhøjeste Resolution af 15. August 1865 approberede Flag for danske Lystfartøjer (mellem Lystfartøjs-ejere populært kaldet »Yachtflag«).

Naar en Lystfartøjs-Ejer — efter at hans Fartøj er optaget i den i Medfør af »Lov om Skibes Registrering af 1. April 1892 med Ændringer af 4. Maj 1927«, § 8, og »Bekendtgørelse af 4. December 1933 angaaende Fortegnelser over Skibe (Fartøjer), der maaler mindre end 20 Tons Brutto, samt forskelligt andet svømmende Materiel« førte Fartøjsfortegnelse og har faaet udstedt og udleveret Dansk Lystfartøjs-Certifikat af Registreringskontoret (jfr. »Bekendtgørelse af 16. December 1927 om Landets Inddeling i Registreringsdistrikter«) — ønsker at erholde Tilladelse til at føre det omhandlede Yachtflag, maa han indsende et med Stempelmærke til Takst 1 Kr. forsynet Andragende derom til Statsministeriet, som saafremt det af Registreringskontoret udstedte Dansk Lystfartøjs-Certifikat er vedlagt Andragendet, udfærdiger og tilstiller Andrageren Tilladelse, bilagt Blanket med Betingelser.

Overskibsinspektoratet har fra Tid til anden af Lystfartøjs-Ejere (herunder mange Bestyrelsesmedlemmer i Sejlsportsklubber) modtaget Udtalelse om, at de ikke kan forstaa, at det skal være nødvendigt at indsende særskilt Andragende om Tilladelse til at føre Yachtflag, naar de til Registreringskontoret har afgivet Erklæring (Fartøjs-Bekendtgørelsens § 13, Stk. 3) om, at paagældende Fartøj ikke agtes anvendt til Fragt-, Passagerfart eller Handelsforetagende af nogen Art, men udelukkende til Lystsejlad.

Da der i sin Tid er foretaget en Decentralisering ved Udfærdigelsen af Dansk Lystfartøjs-Certifikat — som indtil 1. Januar 1928 blev udstedt for hele Landet af Registrerings- og Skibsmaalings-Bureauet i København, medens det fra og med denne Dag udstedes af de lokale Registreringskontorer — og da Overskibsinspektoratet maa give paagældende Lystfartøjs-Ejere Ret i, at det er muligt at optage Tilladelsen til at føre Yachtflag i Dansk Lystfartøjs-Certifikat — f. Eks. som vedlagte Udkast udviser — henleder man Forvaltningskommissionens Opmærksomhed paa dette Forhold, idet man skal henstille, hvorvidt det maatte være muligt — f. Eks. ved første Optrykning af Dansk Lystfartøjs-Certifikat, der rekvireres af Registreringskontorerne fra Overskibsinspektoratet, der foranlediger Trykning foretaget — at foretage Ændring angaaende dette.

Ved en Ændring vil der, efter Overskibsinspektoratets Formening, være Mulighed for væsentlige Besparelser, idet Registreringskontoret alligevel skal udstede Dansk Lystfartøjs-Certifikat, medens følgende spares: 1) for Lystfartøjs-Ejeren: Andragende + Kuvert + Porto + Ulejlighed, 2) for Statsministeriet: Tilladelse + Betingelser + Trykningsudgifter + Kuvert + Porto + Ekspeditionsudgift.

Da Dansk Lystfartøjs-Certifikat ifølge Fartøjs-Bekendtgørelsens § 13, Stk. 4, skal stemples til Takst 2 Kr., medens Andragendet om Tilladelse til at føre Yachtflag skal forsynes med Stempelmærke til Takst 1 Kr., bør man — saafremt Ændring gennemføres — muligvis, evt. ved Ændring i Fartøjs-Bekendtgørelsen, fastsætte, at Dansk Lystfartøjs-Certifikat med Tilladelse til at føre Yachtflag skal stemples til Takst 3 Kr. (hvorved Statskassens Indtægter ikke forringes) eller til Takst 4 Kr. (hvorved Statskassens Indtægter forøges lidt).

Frederik Gruе.

